

ISSN 2229-1997
ISSN ONLINE 2586-937X

Vol.16 no.1 June 2026
วารสารวิชาการของ
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

วารสารผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI
และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ศ.กิตติคุณ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล*
ศ.เกียรติคุณ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์*
ศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ*
ศ.ดร.อรรถยา สุวรรณระดา
ศ.วรินทร์ วุจรงค์*

บรรณาธิการ

รศ.ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ*

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.โฆสิต ทิพย์เทียมพงษ์
รศ.ดร.ชมนาด ศีตสาร
รศ.ดร.ยุพกา พุกขิมา
รศ.ดร.วินัย จามรัสสุริยา
ผศ.ดร.นันท์ชนา มาหาพันธ์
ผศ.ดร.บาร์นี บุญทรง
ผศ.ดร.ปิยวรรณ อัครราชันย์
ผศ.ดร.พนิดา อนันตนาคน
ผศ.ดร.ภัทรธร พัฒนากุล
ผศ.ดร.สุดปรารถนา นิยมสกุล
ผศ.ดร.เสกสรร จันทระจำนง
ผศ.พรภาพพรณ พลบุญ
ผศ.นิศากร ทองนอก

กรรมการกลั่นกรองคุณภาพบทความ

ศ.ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล
ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
ศ.ดร.อรรถยา สุวรรณระดา
รศ.ดร.โฆสิต ทิพย์เทียมพงษ์
รศ.ดร.ชมนาด ศีตสาร
รศ.ดร.เดือนเต็ม กฤษดาธารานนท์
รศ.ดร.บุษบา บรรจงมณี
ผศ.ดร.กนกภัทร รื่นภิรมย์
ผศ.ดร.คุณชัย สมชนะกิจ
ผศ.ดร.ณรงค์ศักดิ์ พิษณุพิศุทธิ์
ผศ.ดร.ธนศักดิ์ ศิริชนะรัตน์
ผศ.ดร.ธวัช คำทองทิพย์
ผศ.ดร.ธัญญารัตน์ สงวนศรี
ผศ.ดร.ปิยวรรณ อัครราชันย์
ผศ.ดร.พนิดา อนันตนาคน
ผศ.ดร.พัชราพรพรณ สุวรรณภูมิ
ผศ.ดร.ภัทรธร พัฒนากุล
ผศ.ดร.วิชยา โยชิตะ
ผศ.ดร.ศิริวรรณ มุนินทร์วงศ์
ผศ.ดร.สลิลรัตน์ กวีจำรุงดล
ผศ.ดร.สุนิสา ธรรมมาวิวัฒน์
ผศ.ดร.เสกสรร จันทระจำนง
ผศ.ดร.อัษฎายุทธ ชูศรี
ผศ.นิศากร ทองนอก
ผศ.พรภาพพรณ พลบุญ
ผศ.สรณัญญา คงจิตต์
อ.ดร.ภรณ์ีย์ พินันโสติกุล
อ.ดร.วันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์
อ.ดร.วิรัชพร พจนเสถียรกุล
อ.ดร.เศกสิทธิ์ ปักซี่
อ.อัจฉรา ไตรภวานนท์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Tokyo University of Foreign Studies
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มทร.รัตนโกสินทร์ บพิตรพิมุข จักรวรรดิ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ทรงคุณวุฒิอิสระ
ผู้ทรงคุณวุฒิอิสระ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Tokyo University of Foreign Studies
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ทรงคุณวุฒิอิสระ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มทร.รัตนโกสินทร์ บพิตรพิมุข จักรวรรดิ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
Stamford International University
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
มหาวิทยาลัยรังสิต

วารสารกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เจ้าของ :

สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย
ห้อง 606 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
URL: jsat.or.th, email: jsn.jsat@gmail.com

กำหนดออก : ปีละ 2 ฉบับ มิถุนายน และ ธันวาคม

วารสารออนไลน์ : <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

ออกแบบและพิมพ์

บริษัท แก่นสาระ จำกัด
15/4 หมู่ 3 ตำบลบางกระทิก อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม 73210

ISSN 2229-1997

ISSN ONLINE 2586-937X

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มิถุนายน 2569

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา (jsn journal) เป็นวารสารวิชาการของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาและงานวิจัย ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น
2. เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ใช้วารสารเป็นแหล่งต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ ในเชิงบูรณาการ
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายเครือข่ายทางการศึกษาในวงกว้างและเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการ ในแขนงญี่ปุ่นศึกษาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

jsn Journal ประกอบด้วย บทความรับเชิญ บทความวิจัย บทความวิชาการที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทัศน์ และรายงานสัมมนา โดยทุกบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ วารสารมีการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มและเผยแพร่แบบออนไลน์ บทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการและการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน ด้วยระบบปกปิดชื่อ ข้อความและข้อคิดเห็นต่างๆ ในบทความเป็นของผู้เขียนบทความนั้นๆ ไม่ใช่ความเห็นของกองบรรณาธิการหรือของวารสาร jsn Journal

Aim and Scope

The “jsn Journal” is an academic journal of the Japanese Studies Association of Thailand, and is published two issues per year. The journal has following objectives:

1. To be a channel for disseminating research findings related to Japan in the humanities and social sciences related to Japan.
2. To be a platform for scholars, practitioners and graduate students to share knowledge and experiences, as well as utilize the journal as a source to enhance the body of knowledge that benefits our society and nationally-integrated development.
3. To expand the network as well as strengthen academic cooperation in the area of Japanese Studies.

The “jsn Journal” consists of invited papers, original research articles, academic articles, review articles, book reviews and conference reports. Each paper must have an abstract in both Thai and English. The journal is published in simultaneous print and electronic editions. All research articles in this Journal have undergone rigorous peer review, based on initial editor screening and double-blind peer review. Any views expressed in the articles are the views of the authors only.

สารบัญ	หน้า
บรรณาธิการแถลง ทักษิณีย์ เมธาพิสิฐ	iv
บทความวิจัย	
ความแปลกแยกที่สะท้อนผ่านตัวละคร “หมี” ในเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” (「神様」) ของคาวากามิ ฮิโรมิ นันทชญา มหาจันทร์	2
กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสะอะมิ วินัย จามรสूरียา	23
เดนิมญี่ปุ่น: จากของทำเหมืองสู่การเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์ จินตวัฒน์ ศิริรัตน์	38
การตั้งชื่อร้านอิกายะญี่ปุ่นในกรุงเทพมหานคร สวันนีย์ โพธิ์นัมแดง และ ธวัช คำทองทิพย์	54
การศึกษาความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่นและการใช้กลยุทธ์การอ่านของ ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น: กรณีศึกษานักศึกษาที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก พรรัตน์ เย็นใจ และ ฮิโตะมิ ยะมะงุจิ	72
การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำกับ ความสามารถในการอ่าน กรณีศึกษาผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย ณัฐริรา ทับทิม	88
พัฒนาการด้านการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลของนิสิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ธัญญารัตน์ สงวนศรี	108
การปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เสาวลักษณ์ สารพะงษ์	120
ภาษายูริในฐานะทรัพยากรเชิงปฏิสัมพันธ์ในการปฏิสัมพันธ์ภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สอง: การศึกษาด้วยการวิเคราะห์บทสนทนาของนักศึกษาต่างชาติ Soichi Tanaka	138
การบูรณาการวรรณกรรมในกระบวนการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น: แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ Yoko Kanome	154
การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์จากมุมมองการพัฒนาที่ยั่งยืน นภสินธุ์ แผลงศรี	170

สวัสดีท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาฉบับนี้ นำเสนอบทความวิชาการรวมทั้งสิ้น 11 เรื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายและพลวัตขององค์ความรู้ด้านญี่ปุ่นศึกษา ทั้งในมิติของวรรณกรรม ภาษาศาสตร์ การสื่อสาร การเรียนการสอน ตลอดจนประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย

ในหมวดวรรณกรรม มีบทความน่าสนใจที่มุ่งศึกษาการนำเสนอ “สัตว์” ในบริบทวรรณกรรม และบทละครโน ได้แก่ “ความแปลกแยกที่สะท้อนผ่านตัวละคร ‘หมี’ ในเรื่องสั้น ‘เทพเจ้าหมี’ ของ คาวากามิ ฮิโรมิ” และ “กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสะอะมิ”

สำหรับบทความที่มุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ได้สะท้อนให้เห็นถึงการก้าวข้ามพรมแดนและมุมมองใหม่ ๆ อาทิ “เดนิมญี่ปุ่น: จากของทำเหมือนสู่การเป็น ทรัพยากรซอฟต์แวร์” และ “การตั้งชื่อร้านอิชากายะญี่ปุ่นในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลวัตทางภาษาในพื้นที่เมือง อีกทั้งกระแสเปิดรับนักศึกษาฝึกงานในประเทศญี่ปุ่นยังเป็นที่มาของบทความเรื่อง “การปรับตัวภายใต้การทำงานด้านวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้และการปรับตัวในโลกการทำงานจริงในปัจจุบัน

ในหมวดภาษาศาสตร์และการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น มีผลงานที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เริ่มตั้งแต่การศึกษาจิตวิทยาผู้เรียนและการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ เช่น “ความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่นและกลยุทธ์การอ่านของผู้เรียนไทย” การพัฒนาคลังคำและการอ่านในระดับที่สูงขึ้นผ่านบทความ “การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องระบบคำกับความสามารถในการอ่าน” และ “พัฒนาการด้านการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลของนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น” ตลอดจนการเสนอแนวคิดการสอนแนวใหม่ในบทความ “การบูรณาการวรรณกรรมในกระบวนการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น: แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์”

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่บูรณาการแนวคิดด้านภาษาศาสตร์เข้ากับบริบทสังคมร่วมสมัย ได้อย่างลึกซึ้ง ได้แก่ บทความ “ภาษาวัยรุ่นในฐานะทรัพยากรเชิงปฏิสัมพันธ์ในการใช้ภาษาญี่ปุ่น

เป็นภาษาที่สอง” และ “การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์จากมุมมองการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งฉายให้เห็นความเชื่อมโยงอันแนบแน่นระหว่างโครงสร้างภาษา วัฒนธรรม และทัศนคติต่อโลกของสังคมญี่ปุ่น

กองบรรณาธิการขอแจ้งการปรับปรุงแบบการนำเสนอบทความซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ฉบับเดือนมิถุนายน 2569 นี้เป็นต้นไป โดยจะระบุข้อมูลสำคัญไว้ในเชิงอรรถหน้าแรกของบทความประกอบด้วย ข้อมูลสังกัดของผู้เขียนทุกท่าน บทบาทของผู้เขียนหลักและผู้เขียนร่วม อีเมลสำหรับการติดต่อ (Contact Email) รวมถึงวันรับบทความ (Received) วันแก้ไขบทความ (Revised) และวันตอบรับการตีพิมพ์ (Accepted) เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลทางวิชาการ

ในนามของกองบรรณาธิการ ขอขอบพระคุณ เจแปนฟาว์นเดชัน (The Japan Foundation) เป็นอย่างสูง ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของวารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมืออันดีนี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการส่งเสริมการสร้างสรรค์และการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทยให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความทุกเรื่องในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อ คณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และผู้สนใจทุกท่าน พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายมุมมอง และจุดประกายให้เกิดการสนทนาทางวิชาการที่เข้มข้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ
บรรณาธิการวารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา
มิถุนายน 2026

ความแปลกแยกที่สะท้อนผ่านตัวละคร “หมี” ในเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” (「神様」) ของคาวากามิ อิโรมิ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาความแปลกแยกที่สะท้อนผ่านตัวละคร “หมี” ในเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” (「神様」) ของคาวากามิ อิโรมิ ที่เป็นงานประพันธ์แนวสัจนิยมมหัศจรรย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากงานวิจัยและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของเรื่องสั้นในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าคาวากามิได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่แตกต่างกัน โดยใช้ “หมี” เป็นตัวแทนในการแสดงความแปลกแยกและการปรับตัวของคนส่วนน้อยในญี่ปุ่น เช่น ชาวต่างชาติ คนรุ่นเก่า และคนชายขอบ เป็นต้น เพื่อสะท้อนช่องว่างของรุ่นในสังคมญี่ปุ่นที่ยึดถือขนบธรรมเนียมที่ต่างกัน ผ่านความใส่ใจ (โอโมอียาริ) ของ “หมี” ความปรารถนาการเอาอกเอาใจของชาวญี่ปุ่น (อาามาเอะ) ของ “ฉั่น” การเคารพธรรมชาติ และความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณสัตว์ในประเพณีโอโมมันเตะของชาวโคโน

คำ

สำคัญ

เทพเจ้าหมี, คาวากามิ อิโรมิ, วรรณกรรมญี่ปุ่น, สัจนิยมมหัศจรรย์, ความแปลกแยก

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” (「神様」) ของคาวากามิ อิโรมิ: กระบวนการทำให้ความแปลกแยกสวยงาม” สนับสนุนโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Alienation Reflected through the Character of the Bear in Hiromi Kawakami's Short Story *Kamisama* (The God of Bears)*

Abstract

This research article examines alienation as reflected through the character of the “bear” in (The God of Bears) by Hiromi Kawakami, a work of magical realism. This qualitative study analyzes the content of the short story within the context of Japanese society and culture by drawing on related research and relevant sources of information, and presents the findings through descriptive analysis. The study found that Kawakami presents the idea of accepting cultural diversity and the coexistence of different groups of people through the character of the “bear,” who serves as a representation of alienation and the adaptation of minorities in Japan, such as foreigners, the older generation, and marginalized people. The story reflects generational gaps within Japanese society, where different groups adhere to different traditions and values. These themes are conveyed through the bear’s consideration for others (*omoiyari*), the narrator’s desire for dependence and indulgence (*amae*), respect for nature, and beliefs concerning animal spirits found in the Ainu *iomante* ritual.

Key words

The God of Bears, Hiromi Kawakami, Japanese literature, magical realism, alienation

* This article is part of the research project titled “The Study of Hiromi Kawakami’s “The God of Bears”: The Process of Beautifying the Alienation” supported by Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University.

Email: nanchaya@go.buu.ac.th

Received 7 December 2025; Revised 29 December 2025; Accepted 29 December 2025

1. บทนำ

เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” (「神様」) แปลตรงตัวว่า พระเจ้า เป็นผลงานของ คาวากามิ ฮิโรมิ (川上弘美) (ค.ศ. 1958 -) นักประพันธ์สตรีชาวญี่ปุ่น เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” เขียนขึ้นในปี 1994 ได้รับรางวัลเรื่องสั้นปาสคาลสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ ครั้งที่ 1 (パ斯卡ル 短篇文学新人賞) เป็นการก้าวเข้าสู่บรรณพิภพของคาวากามิ จากนั้น เรื่อง *เหยียบงู* (「蛇を踏む」) (1996) ก็ได้รับรางวัลอาคุตางาวะ (芥川龍之介賞) ครั้งที่ 115 ซึ่งรางวัลอาคุตางาวะนี้เป็นรางวัลที่นักเขียนปรารถนาที่จะได้รับ เพราะจะเป็นใบเบิกทางให้เป็นที่ยอมรับในฐานะนักเขียนในประเทศญี่ปุ่น ได้ปี 2000 เรื่อง *จมน้ำ* (「溺れる」) ได้รับรางวัลโอโตเซ (伊藤整文学賞) ครั้งที่ 11 ปี 2001 เรื่อง *กระเป๋าสองคน* (「センセイの鞆」) ได้รับรางวัลทานิซากิ จุนอิจิโร (谷崎潤一郎賞) ครั้งที่ 37 ปี 2007 เรื่อง *มานาสึรุ* (「真鶴」) ได้รับรางวัลรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ (芸術選奨文部科学大臣賞) นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอื่น ๆ อีก เช่น รางวัลมุราซากิ ชิคิบุ (紫式部文学賞) รางวัลนักประพันธ์สตรี (女流文学賞) รางวัลbungamuradomaโกะ (Bunkamura ドウマゴ文学賞) (Bunkamura Deux Magots) รางวัลวรรณกรรมโยมิอูริ (読売文学賞) รางวัลวรรณกรรมอิซุมิ เคียวกะ (泉鏡花文学賞) คาวากามิได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชิจิวโฮโซ สีม่วงสำหรับผู้พิทักษ์การทำงานด้านศิลปะ เป็นต้น งานประพันธ์ของคาวากามิสะท้อนสังคมญี่ปุ่นสมัยใหม่ มีลักษณะโดดเด่นในแนวการประพันธ์แบบสัจนิยมมหัศจรรย์ (Magical realism) และได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่งทั้งในและนอกประเทศญี่ปุ่น ปัจจุบันนี้ เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” ได้รับคัดเลือกให้เป็นเรื่องสั้นคัดสรรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาอีกด้วย ซึ่งการได้รับการคัดเลือกนี้ย่อมมีนัยที่เหมาะสมกับเยาวชนสมัยใหม่ ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความแตกต่างในสังคมญี่ปุ่น งานของคาวากามิเป็นตัวแทนเรื่องสั้นร่วมสมัยที่แนะนำให้ชาวต่างประเทศอ่านเช่นเดียวกับงานของนักเขียนร่วมสมัยรุ่นที่ใกล้เคียงกัน เช่น มูรากามิ ฮารูกิ (村上春樹) โยชิโมโตะ บานานะ (吉本ばなな) ทาวาดะ โยโกะ (多和田葉子) อิชิอิ ชินจิ (石井慎二) คิตามูระ คาโอรุ (北村薫) เป็นต้น

เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” เป็นหนึ่งในหนังสือรวมเรื่องสั้นที่ใช้ชื่อว่า *เทพเจ้าหมี* ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1998 โดยสำนักพิมพ์ ชูโอโกรอน ประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 9 เรื่อง ที่เขียนด้วยแนวทางการประพันธ์แนวสัจนิยมมหัศจรรย์ ดังต่อไปนี้ 1) 「神様」 เทพเจ้าหมี 2) 「夏休み」 วันหยุดฤดูร้อน 3) 「花野」 พุ่มดอกหญ้า 4) 「河童玉」 หินคัปปะ 5) 「クリスマス」 คริสต์มาส 6) 「星の光は昔の光」 แสงดาวในอดีต 7) 「春立つ」 แรกแย้ม 8) 「離さない」 ไม่พรากจากกัน 9) 「草上の昼食」 อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า เรื่องสั้นเหล่านี้เป็นที่รู้จักกันดีในด้านการนำเสนอเรื่องราวชีวิตประจำวันของผู้คนผูกโยงเข้ากับองค์ประกอบเหนือธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน

“เทพเจ้าหมี” เขียนขึ้นในปี 1994 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจรอบแรก หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดภาวะฟองสบู่แตกในปี 1991 ก่อนหน้านั้นเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด ในทศวรรษที่ 70 และ 80 มีความมั่งคั่งจากการส่งออกสินค้า ได้รับการยอมรับอย่างยั้งจากนานาประเทศ เมื่อฟองสบู่แตกเป็นจุดเริ่มต้นของ “สองทศวรรษที่หายไป” (The Lost 2 Decades) ตั้งแต่ 1990-2010 ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาเงินฝืด เงินสกุลเยนมีบทบาทลดลงในสกุลเงินระหว่างประเทศ ภาวะเด็กเกิดน้อยและก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจจะลดตัว อีกทั้งยังประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ฮันชินอวาจิ และภัยจากมนุษย์ เช่น การสังหารหมู่ด้วยแก๊สซารินในปี 1995 ภายใต้วิถีสังคมแบบใหม่ ทำให้วัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้น และผู้คนจำนวนมากอยู่ในภาวะโดดเดี่ยว

“หมี” ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” มาจากพื้นที่อื่น เลื่อมใสวัฒนธรรมญี่ปุ่นแบบโบราณ และยังคงพยายามรักษาธรรมเนียมประเพณีแบบญี่ปุ่นโบราณไว้อย่างดี เช่น ยึดถือมารยาทเมื่อเป็นผู้พักอาศัยใหม่ ต้องไปทักทายแนะนำ

ตัวกับคนในชั้นเดียวกัน ต้องแจกเส้นโซบะย้ายบ้าน (อิโกชิโซบะ) และภาษาที่ใช้คือภาษาสุภาพแบบชาวญี่ปุ่นสมัยก่อน พฤติกรรมต่าง ๆ ตอนไปปิกนิกกับ “ฉัน” ก็แสดงความเอื้ออาทรแบบที่มีในสังคมญี่ปุ่นโบราณ และยังมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าหมี แสดงถึงความผูกพันกับธรรมชาติและจิตวิญญาณแบบญี่ปุ่น วิถีเทพเจ้าในธรรมชาติของชาวญี่ปุ่น เมื่อหมีต้องมาอยู่ในสังคมปัจจุบัน สามารถคิดว่า เขาคือความแปลกแยก แต่มีรูปภาพแปลกประหลาดระหว่างคนกับหมีที่เกิดขึ้น อาจเป็นการสื่อให้มนุษย์เปิดโอกาสเปิดรับผู้ที่ไม่ใช่พวกเรา และการถูกคัดเลือกเป็นเรื่องสั้นคัดสรรให้นักเรียนชั้นมัธยมอ่าน น่าจะมีเหตุผลส่วนหนึ่งเพื่อให้เยาวชนเปิดรับและเข้าใจผู้คนต่างวัฒนธรรมที่เข้ามาในญี่ปุ่น

ผู้เขียนใช้แนวการเขียนเรื่อง “เทพเจ้าหมี” แบบสังคมนิยมมหัศจรรย์ โดยที่หมีเป็นตัวแทนของความแปลกแยก (Alienation) ซึ่งเกิดขึ้นมากในสังคม ผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับงานประพันธ์ของคาวากามิ อิโรมิ เนื่องจากในปัจจุบันชาวไทยยังรู้จักงานเขียนของ คาวากามิ อิโรมิ ค่อนข้างน้อย ทั้ง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งเป็นข้อมูลด้านวรรณกรรมญี่ปุ่นในศาสตร์ญี่ปุ่นศึกษา

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารร่วมกับการใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องและนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา

2.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” ประเด็นเรื่องความแปลกแยกในบริบทของภาษา สังคม และวัฒนธรรมที่ถูกนำเสนอโดยผ่านการประพันธ์แนวสังคมนิยมมหัศจรรย์

เพื่อให้การวิจัยมีความลุ่มลึกขึ้น ผู้วิจัยนำเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” มาวิเคราะห์ร่วมด้วย ซึ่งผลงานเรื่องนี้เป็นส่วนต่อจากเรื่อง “เทพเจ้าหมี” และยังถูกบรรจุอยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *เทพเจ้าหมี* เล่มเดียวกัน

2.2 ขอบเขตของการวิจัย

1. เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” (หมายถึงเรื่องสั้นชื่อ “เทพเจ้าหมี”) เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1994 และเรื่องสั้น “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1998 โดย คาวากามิ อิโรมิ ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *เทพเจ้าหมี* สำนักพิมพ์ชูโอโกรน พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1998 พิมพ์ครั้งที่ 27 ค.ศ. 2021

2. ประเด็นเรื่องความแปลกแยก วิเคราะห์ตัวบทในบริบทของการใช้ภาษา สังคม วัฒนธรรมญี่ปุ่น บทความนี้ใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นของราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2561 และใช้ลำดับการเรียกชื่อชาวญี่ปุ่นแบบนามสกุล-ชื่อ

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ (Magical realism)

ลักษณะการประพันธ์เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” เป็นแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ ชูศักดิ์ ภัทฤกุลนิษฐ์ (2559) กล่าวว่า “หัวใจสำคัญของวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์นั้น คือการที่โลกสองประเภท คือโลกแห่งความเป็นจริงและโลกแห่งความมหัศจรรย์ดำรงอยู่คู่กันและดำเนินไปภายใต้ตรรกะชุดเดียวกันจนในท้ายที่สุดเราไม่สามารถจำแนกได้ว่าอะไรคือ “ความเป็นจริง” และอะไรคือ “ความมหัศจรรย์” ” (p.5) ในด้านความนิยมวรรณกรรมแนวนี้ชูศักดิ์ ยังกล่าวอีกว่า “ในบรรดาวรรณกรรมร่วมสมัยประเภทต่าง ๆ ด้วยกันแล้ว วรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ (magical realism) เป็นแนวที่ได้รับการพูดถึงมากเป็นพิเศษ และได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในแทบทุกมุมโลก” (p.3)

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอ้างถึงคำพูดของนักเขียนละตินอเมริกาซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมแนวสัจนิยมดังนี้

วัฒนธรรมและสังคมแทบทุกมุมโลกล้วนมีปรากฏการณ์ที่สามารถเรียกอย่างหลวม ๆ ว่า ความเป็นจริงอันมหัศจรรย์ทั้งสิ้น ดังที่อาเบล อาเอนเด นักเขียนหญิงชาวชิลีผู้โด่งดังจากนวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์เรื่อง *The House of the Spirits* เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า "สัจนิยมมหัศจรรย์ คือกลวิธีทางวรรณศิลป์ หรือวิธีมองโลกที่เปิดพื้นที่ให้กับพลังอันมองไม่เห็น ที่มีส่วนขับเคลื่อนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะเป็น ความฝัน ตำนาน เทพปกรณัม อารมณ์ แรงปรารถนา ประวัติศาสตร์ พลังเหล่านี้จะปรากฏให้เห็น ผ่านมิติที่ดูไร้เหตุผลและอธิบายไม่ได้ ในงานสัจนิยมมหัศจรรย์ สัจนิยมมหัศจรรย์มีในทุกที่ทั่วโลก เพราะมันคือความสามารถที่จะเห็นและเขียนเกี่ยวกับทุกมิติของความเป็นจริง" (Allende Isabel, 1991, อ้างถึงใน ชูศักดิ์, 2557, p.12)

กล่าวได้ว่าเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” ใช้แนวทางการประพันธ์แนวสัจนิยมมหัศจรรย์ เนื่องจากมีองค์ประกอบสอดคล้องกับลักษณะของวรรณกรรมแนวสัจนิยมมหัศจรรย์

3.2 สัจนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมญี่ปุ่น

ในแวดวงวรรณกรรมและวิชาการวรรณกรรมของญี่ปุ่นเรียกสัจนิยมมหัศจรรย์ว่า 魔術的リアリズム หรือ マジックリアリズム หรือที่ใช้ 幻想的リアリズム、魔法的現実主義 ก็มีสัจนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมญี่ปุ่นแสดงแง่มุมน่าสนใจและลึกซึ้ง แม้ว่าสัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นอาจไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและสามารถเป็นตัวแทนในประเภทวรรณกรรมนี้มากนักเมื่อเทียบกับวรรณกรรมละตินอเมริกา แต่สัจนิยมมหัศจรรย์ก็ฝังรากลึกอยู่ในผลงานของนักเขียนญี่ปุ่นร่วมสมัยและวรรณกรรมคลาสสิกหลายคน นักเขียนเหล่านี้มักผสมผสานความธรรมดาเข้ากับพิเศษ โดยดึงเอามรดกทางวัฒนธรรม ตำนาน และปัญหาสังคมสมัยใหม่ของญี่ปุ่นมาสร้างเรื่องราวที่ก้าวข้ามขอบเขตของความเป็นจริงให้อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของวรรณกรรมแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ของสากล

ลักษณะสำคัญของสัจนิยมมหัศจรรย์ในนวนิยายญี่ปุ่น

1) เป็นการผสมผสานระหว่างประเพณีและความทันสมัย สัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นมักจะกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างประเพณีโบราณของญี่ปุ่นและสังคมสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าทางเทคโนโลยี องค์ประกอบเหนือธรรมชาติหรือจินตนาการมักจะทำหน้าที่เน้นความขัดแย้งนี้ แสดงให้เห็นว่าอดีตยังคงมีอิทธิพลต่อปัจจุบันอย่างไร

2) เป็นการผสมผสานระหว่างนิทานพื้นบ้านและตำนาน สัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นมักจะรวมเอาองค์ประกอบจากนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่น เช่นเดียวกับวรรณกรรมไทย ความเชื่อของศาสนาชินโต และคำสอนของพุทธศาสนา โยไก (วิญญาณและปีศาจ) คาไม (เทพเจ้า) และสิ่งมีชีวิตในตำนานอื่น ๆ มักถูกพรรณนาว่าเป็นส่วนหนึ่งของโลกในชีวิตประจำวัน

3) แสดงความลึกซึ้งและคลุมเครือ สัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นมักมีลักษณะลึกลับ ขอบเขตระหว่างสิ่งที่เป็จริงและสิ่งที่วิเศษไม่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านตั้งคำถามว่าอะไรคือความจริงและอะไรคือสิ่งที่จินตนาการขึ้น ความคลุมเครือนี้ทำให้สามารถตีความได้หลายแบบและทำให้เรื่องราวมีความเข้มข้นและซับซ้อน

4) แสดงอัตลักษณ์และความแปลกแยก ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ ความแปลกแยก และการค้นหาความหมายเป็นประเด็นที่มักจะพบในวรรณกรรมแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่น องค์ประกอบที่เหนือจริงมักใช้เป็นอุปมาอุปไมยสำหรับการต่อสู้ภายในและปัญหาสังคมที่ตัวละครเผชิญ นอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ ที่ก่อให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อนหลากหลาย ยังเป็นธีมที่ปรากฏในผลงานวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์เป็นจำนวนมาก โดยมักเน้นถึงความรู้สึกแปลกแยกของปัจเจกในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5) สร้างบรรยากาศเหมือนฝันและเหนือจริง นวนิยายสัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งมีลักษณะของการสร้างบรรยากาศเหมือนฝันหรือเหนือจริง ซึ่งเวลาและพื้นที่นั้นลื่นไหล และบิดเบือนความจริง

6) สร้างฉากที่สมจริง ในการสร้างฉากแนวสัจนิยมมหัศจรรย์จะไม่ใช้โลกแฟนตาซีหรือโลกเหนือจริง โลกของเรื่องราวในนวนิยายที่เกิดขึ้นที่มักจะอิงจากความเป็นจริง โดยมีคำอธิบายโดยละเอียดเกี่ยวกับฉาก ประเพณี และวิถีปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง กล่าวได้ว่าในด้านของฉากจะเป็นสัจนิยม

เฮมสตัด (2018) กล่าวว่า สัจนิยมมหัศจรรย์เป็นตัวแทนและเอาชนะปัญหาด้วยการนำเสนอความเป็นจริงที่หลากหลายและใช้เรื่องเล่าที่ยุ่งเหยิง ผู้เขียนนำเสนอความเป็นจริงว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกัน โดยมีภพที่มีความมืดแฝงอยู่ในการเล่า สัจนิยมมหัศจรรย์ช่วยให้ตัวละครที่ประสบกับผลทางจิตใจสามารถเข้าใจเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา บรรพบุรุษของพวกเขา และแม้แต่สังคมโดยรวม องค์ประกอบของนิยายวิทยาศาสตร์และจินตนาการ ความฝันที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องเล่าล้วนเป็นลักษณะของสัจนิยมมหัศจรรย์

สรุปได้ว่าในบริบทของวรรณกรรมญี่ปุ่น สัจนิยมมหัศจรรย์มักจะเชื่อมโยงกับประเพณีในแง่ของจิตวิญญาณและความเหนือธรรมชาติที่ยังคงปรากฏในวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น ความเชื่อในศาสนาชินโต นิทานพื้นบ้าน และแนวคิดเรื่องวิญญาณนิยม สัจนิยมมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นมักจะแสดงประเด็นเรื่องความทรงจำ ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และการผสมผสานระหว่างอดีตและปัจจุบัน สัจนิยมมหัศจรรย์วิจารณ์และตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับปัญหาสังคม การเมือง การปกครอง ค่านิยม ปรัชญาต่าง ๆ ที่ผู้คนยึดมั่น

3.3 สัจนิยมมหัศจรรย์ในงานประพันธ์ของคาวากามิ ฮิโรมิ

คาวากามิ ฮิโรมิ ได้รับการกล่าวขานถึงในด้านลักษณะของแนวการประพันธ์ที่ทำลายขอบเขตการเล่าเรื่องแบบเดิม ๆ และเนื้อเรื่องที่บรรยายสภาพจิตใจของมนุษย์ในปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง เป็นนักเขียนสตรีร่วมสมัยที่โดดเด่น ผู้หนึ่งที่มีผลงานเป็นที่รู้จักทั้งในญี่ปุ่นและต่างประเทศเช่นเดียวกับโองาวะ โยโกะ (小川洋子) สึชิมะ ยูโกะ (津島佑子) ทาวาตะ โยโกะ เอคุนิ คาโอริ (江國香織) คิริโนะ นัตสึโอะ (桐野夏生) โจโนะ โยริโกะ (笙野頼子) โยชิโมโตะ บานานะ มูราตะ ซายากะ (村田沙耶香) เป็นต้น การผสมผสานความสมจริงอันมหัศจรรย์ของคาวากามิได้ดึงดูดผู้อ่านทั่วโลกให้เข้าสู่โลกที่ความธรรมดาและความพิเศษผสมผสานกันอย่างลงตัว

1) การผสมผสานระหว่างโลกปกติและความมหัศจรรย์

แนวทางสัจนิยมมหัศจรรย์ของคาวากามินั้นโดดเด่นด้วยการที่ตัวละครปรากฏตัวแบบธรรมดา อีกทั้งการเล่าเรื่องแทนที่จะอาศัยองค์ประกอบที่อัศจรรย์อย่างเปิดเผย กลับผสมผสานเรื่องราวด้วยความประหลาดใจที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของตัวละคร เช่น *กระเป๋าคูของคุมครู* และ *ร้านขายของเก่ามากาโนะ* (『古道具中野商店』) ฉากที่ดูเหมือนธรรมดา ๆ จะกลายเป็นประตูสู่อาณาจักรที่มีขอบเขตระหว่างความเป็นจริงและภาพเบลอในจินตนาการ

คาวากามิกล่าวว่าเธอชอบงานเขียนของ ทาวาตะ โยโกะ และ มูราตะ ซายากะ งานเขียนของนักเขียนสตรีทั้งสองตั้งข้อสงสัยต่อบรรทัดฐานของสังคม การตั้งข้อสงสัยถือเป็นสิ่งสำคัญ งานของทาวาตะ โยโกะที่ชอบคือ *คุมครูหมาเขี้ยว* (『犬の婿入り』) และเรื่อง *มนุษย์ร้านสะดวกซื้อ* (『コンビニ人間』) ของมูราตะ ซายากะ (2021) ซึ่งนักเขียนสตรีทั้งสองนี้มีแนวทางการประพันธ์แบบสัจนิยมมหัศจรรย์เช่นกัน

2) แนวทางการประพันธ์

จุดเด่นประการหนึ่งของสัจนิยมมหัศจรรย์ของคาวากามิคือ ความสามารถในการทำลายรูปแบบการเล่าเรื่องแบบดั้งเดิม แทนที่จะยึดติดกับโครงสร้างการเล่าเรื่องเชิงเส้น คาวากามิใช้แนวทางที่ลื่นไหลมากขึ้น ซึ่งช่วยให้การเล่าเรื่องถูกเปิดเผยในรูปแบบที่ไม่คาดคิด ความคลุมเครือและความไม่แน่นอนนี้เพิ่มความลึกให้กับงานประพันธ์ โดยผู้อ่านมีส่วนร่วมในการตีความเรื่องราวเหล่านั้นผ่านมุมมองของตนเอง

คาวากามิ (2021 a) กล่าวว่า ในตอนที่เขียนไม่ได้กำหนดว่าอะไรแทนอะไร การวางแผน กำหนดสิ่งต่าง ๆ ที่เข้มงวดเกินไปจะทำให้เขียนไม่ได้ ผู้อ่าน นักวิชาการ นักวิพากษ์ จะสรุปให้เอง ถ้าอะไร ๆ เป็นไปตามกำหนดชีวิตก็จะไม่น่าสนใจ

หัวใจสำคัญของสัจนิยมมหัศจรรย์ของคาวากามิ คือความเข้าใจต่อประสบการณ์ของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ถ่ายทอดแง่มุมสากลของสภาพมนุษย์ บางเรื่องแฝงการเสียดสีผ่านตัวละครที่สร้างขึ้นอย่างพิถีพิถัน และการแสดงภาพชีวิตประจำวันอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายความซับซ้อนของความสัมพันธ์ของตัวละคร หรือช่วงเวลาแห่งความสุขและความเศร้าที่เกิดขึ้นชั่วขณะ งานเขียนของคาวากามิสร้างความประทับใจให้ผู้อ่าน มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในสังคมญี่ปุ่น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่โดยไม่มีข้อจำกัดด้านพรมแดน เนื่องจากเป็นความมหัศจรรย์ จึงไม่น่าแปลกใจที่นวนิยายและเรื่องสั้นของคาวากามิจะได้รับความนิยมในระดับสากล และมีผู้ติดตามผลงานจำนวนมากโดยเฉพาะผู้อ่านสตรี

3) ลักษณะเด่นของเนื้อหาในงานประพันธ์ของคาวากามิ อิโรมิ

สัญลักษณ์และลัทธิเหนือจริง (Surrealism)

หัวใจสำคัญของสัจนิยมมหัศจรรย์ของคาวากามิคือ การใช้สัญลักษณ์และความเหนือจริงเพื่อถ่ายทอดความจริงที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสภาพของมนุษย์ เขียนโดยใช้ธีมของความรัก ความเหงา กาลเวลาที่ผ่านไปและความรู้สึกเจ็บปวด ผ่านภาพที่ชวนระทึกใจและฉากเหมือนฝัน *บันทึกของคืนอันแสนสั้น* (『惜夜記』(あたらよき)) เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นเหนือจริงที่คาวากามินำผู้อ่านเข้าสู่โลกที่ความธรรมดาแน่นเต็มไปด้วยความหมายหลายชั้นและท้าทายให้เผชิญหน้ากับความลึกลับของการดำรงอยู่

เคารพธรรมชาติและวัฏจักรของชีวิต

คาวากามิ (2021 b) ให้สัมภาษณ์ในโอกาสที่งานถูกแปลเป็นภาษาเดนมาร์ก โดยกล่าวถึงงานในยุคแรกเมื่อ 25 ปีก่อน ในยุคนั้นมีเส้นแบ่งระหว่างจริง real (現実) และ ไม่จริง not real (非現実) “เทพเจ้าหมี” เป็นงานเปิดตัวที่ได้รับการกล่าวขวัญของคาวากามิ อิโรมิ เธอกล่าวว่าเรื่องเรียบง่าย หมีที่ย้ายมาอยู่ห้องเช่าถัดไป 3 ห้อง โผล่มากะทันหัน ขวนขวายนอกไปเดินเล่นที่ริมแม่น้ำ และเสริมว่างานประพันธ์ของเธอไม่เคยเปลี่ยนธีม คือ ฉันคืออะไร พวกเราคืออะไร ปัจจุบันในช่วงเวลาที่ทั่วโลกเผชิญหน้ากับโควิด โลกเปลี่ยนไปมาก เส้นแบ่งของสิ่งต่าง ๆ ไม่ชัดเจนเหมือนในอดีตอะไรที่เคยเกิดซ้ำ ๆ เป็นประจำ ก็อาจจะไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป คนได้สัมผัสความไม่แน่นอน เธอกล่าวว่าในสังคมญี่ปุ่นเดิม คนตายที่บ้าน แต่ปัจจุบันตายที่โรงพยาบาล ตั้งแต่ในราวทศวรรษ 60 ความตายถูกทำให้ห่างเหินจากชีวิต เราตัดความตายออกจากชีวิต เอาไปไว้ที่อื่น ซึ่งอันที่จริงความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ความตายถูกทำให้เป็นสิ่งแปลกปลอม สกปรก ความตายมาเยือนเราได้ทุกเมื่อ แต่เมื่อคนมองไม่เห็นความตาย ก็ลืมไปว่ามันจะเกิดขึ้นไม่ยากเห็น ไม่อยากเอาไวใกล้ตัว คาวากามิกล่าวว่าเธอไม่ได้นับถือศาสนาใด จึงไม่ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับความตายตามแบบของศาสนา แต่เธอคิดว่าความตายเป็นเรื่องใกล้ตัว โควิดทำให้พวกเราคิดถึงเรื่องความตายเป็นเรื่องเตือนใจ โควิด (ธรรมชาติ) เตือนเรา

ความเป็นอนิจจัง (無常観)

คาวากามิ (2022) มีความเชื่อเรื่องอนิจจัง ถึงแม้ว่าจะบอกว่าตนเองไม่ได้นับถือศาสนาใด หากแต่เชื่อในเรื่องของธรรมชาติที่แสดงถึงความไม่แน่นอนของสรรพสิ่ง การเวียนว่ายตายเกิด และกล่าวว่าชีวิตคนนั้นก็เป็นเรื่องธรรมชาติด้วย เธอกล่าวว่าเซลล์ในร่างกายเปลี่ยนแปลงเสมอ หัวใจก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตัวเราก็เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ และงานประพันธ์ของตนเองก็ไม่กำหนดอะไรชัดเจน ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว (無節操)

สิ่งมีชีวิตอื่น (異類)

ในนิทานปรัมปราของญี่ปุ่นมีเรื่องการแต่งงานข้ามสายพันธุ์ (異類婚姻譚) เช่น เรื่องนกกระเรียนตอบแทน

บุญคุณ และเรื่องอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก คนญี่ปุ่นคุ้นเคยกับเรื่องราวลักษณะนี้ ความากามิกกล่าวว่า “ฉัน” ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” ไม่มีเพศ เธอต่อต้านการละเมิดทางเพศซึ่งในยุคนั้นมีการละเมิดทางเพศ (セクハラ) เกิดขึ้นบ่อย คนยังดูถูกเพศหญิง นักเขียนหญิง มีถ้อยคำที่แบ่งแยกต่าง ๆ นานา สมัยนี้ไม่ค่อยมี ความากามิคารพ ในความแตกต่าง ความหลากหลาย การไม่แบ่งแยก ความทัดเทียมกันของสิ่งมีชีวิต จึงเขียนนวนิยายจำนวนมาก ที่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นมาปะทะสังสรรค์กันอย่างลงตัวด้วยกลวิธีการเขียนแนวสังคมนิยมหัตถ์กรรม และความากามิกล่าวว่าเธอชอบงานเขียนของ อิชิมิ เคียวกะ (泉鏡花, 1873-1939) นักเขียนรุ่นใหญ่ในยุควรรณกรรมสมัยใหม่ของ ญี่ปุ่นซึ่งได้รับการกล่าวขานว่าเป็นผู้บุกเบิกการเขียนนวนิยายแนวแฟนตาซีของญี่ปุ่น

3.4 แนวคิดเรื่องความแปลกแยก (Alienation)

เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” มีจุดเด่นที่การปะทะสังสรรค์ระหว่างตัวละครที่มีความแตกต่างกันมากคือมนุษย์และหมี โดยที่เรื่องราวดำเนินอย่างกลมกลืนโดยที่หมีกระทำอย่างมนุษย์ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีบุคคลที่สามเข้ามา ทำให้ภาพของความแปลกแยกของหมีในสังคมมนุษย์ชัดเจนขึ้น มีการตีความถึงความเป็นอื่นของหมีในการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องนี้ว่า เป็นตัวแทนของความแปลกแยกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามขอลำดับถึงความแปลกแยกโดยย่อต่อไปนี้

สาคร สมเสรีฐ (2556) ได้สรุปเกี่ยวกับความแปลกแยก และประเภทของความแปลกแยกไว้ 4 ประเภท ว่าความแปลกแยก หมายถึง ภาวะที่มนุษย์แยกออกห่างจากความเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ ความแปลกแยกเป็นเรื่องที่ได้รับการถกเถียงมากในสังคมร่วมสมัย โดยมีแนวความคิดหลากหลายที่อธิบายและเกี่ยวข้องกับความแปลกแยก โดยกลุ่มหนึ่งมองว่า ความแปลกแยกเป็นปรากฏการณ์ของสังคมเมืองอุตสาหกรรม และบางกลุ่มมองว่าความแปลกแยกเป็นปรากฏการณ์ของสังคมมนุษย์ที่ครอบจักรวาลไม่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และบางกลุ่มให้ความสำคัญกับรายละเอียดของแนวคิดความแปลกแยก ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับเทววิทยาทางการเมืองหรือบางกลุ่มก็มองความแปลกแยกเป็นอุปกรณ์ที่หยิบใช้สอยง่ายเมื่อต้องการเครื่องมือช่วยในการเข้าใจมนุษย์และสังคมของมนุษย์ ความแปลกแยกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ความแปลกแยกจากตัวเอง เป็นภาวะที่มนุษย์แยกออกห่างจากความเป็นธรรมชาติของตัวเอง หากแต่ต้องแสวงหาสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่นอกตัวมานิยามความเป็นตัวเอง โดยพฤติกรรมดังกล่าวจะแสดงออกในลักษณะการแสวงหาความสุขให้กับตัวเองจากสิ่งภายนอกอยู่ตลอดเวลา

2) ความแปลกแยกจากการงาน เป็นภาวะที่มนุษย์แยกจากความเป็นธรรมชาติในการงาน ปรัชญามาร์กซ์ได้แสดงความแปลกแยกหรือสภาพลดความเป็นมนุษย์

3) ความแปลกแยกจากสังคมวัฒนธรรม เป็นภาวะที่มนุษย์แยกออกห่างจากความเป็นธรรมชาติของสังคมและวัฒนธรรม เพราะโดยธรรมชาติของสังคมและวัฒนธรรมแล้ว มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสมาชิกสังคมอันเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจึงจะทำให้มนุษย์สามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ และเป็นสุข

4) ความแปลกแยกจากธรรมชาติแวดล้อม เป็นภาวะที่มนุษย์แยกออกห่างจากความเป็นธรรมชาติของธรรมชาติแวดล้อม มนุษย์คิดว่าตนเองเป็นคนละส่วนกับธรรมชาติ แต่โดยเนื้อแท้แล้วความจริงของธรรมชาติ สรรพสิ่งเป็นการโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน (The Same Oneness) มนุษย์ทุกคน สัตว์ทุกตัว ต้นไม้ทุกต้น แร่ธาตุ สสาร และดาวทุกดวงในจักรวาล มาจากสภาวะหนึ่งเดียวกัน การพัฒนาและใช้เทคโนโลยีในฐานะที่เป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการควบคุมธรรมชาติและอยู่เหนือธรรมชาตินี้เองได้นำมาสู่ความห่างเหินและแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ

อาจกล่าวได้ว่า “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” ในระบบทุนนิยมปัจจุบันได้มีส่วนให้เกิดความแปลกแยกของมนุษย์

ในสังคมสมัยใหม่ขึ้นไม่มากนักน้อย มูลเหตุสำคัญของปัญหาความแปลกแยกเกิดจากการที่มนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ปราศจากความเข้าใจในความเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์อย่างลึกซึ้ง

4. บทวิเคราะห์

4.1 วิเคราะห์ตัวบท จาก “เทพเจ้าหมี” ถึง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า”

1) โครงเรื่อง

เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” เป็นการสร้างความสัมพันธ์ครั้งแรกระหว่าง “หมี” และ “ฉันทน์” ไปปิกนิกที่ริมแม่น้ำ เริ่มทำความรู้จักกัน และใช้เวลาอันดีร่วมกันสนทนาและรับประทานอาหาร “หมี” ดูแลไถ่ถามความรู้สึกของ “ฉันทน์” ตลอดการเดินทาง จากลาด้วยการกอด และได้รับพรจากเทพเจ้าหมีตามคำอธิษฐานของหมี เรื่องจบลงที่ “ฉันทน์” ลงความเห็นว่าเป็นวันที่ดีวันหนึ่ง

เรื่องสั้น “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” เริ่มต้นด้วยการไปปิกนิกกันอีก หลังจากที่ “หมี” กลับมาจากการไปเยี่ยมบ้านเกิด คราวนี้ “หมี” เล่าความลำบากในการใช้ชีวิตในสังคมมนุษย์ให้ฟัง ทั้งคู่เดินไปอีกทาง ที่ไม่ใช่แม่น้ำ เป็นเนินหญ้า มีการแลกเปลี่ยนสนทนาและรับประทานอาหารร่วมกัน ในคราวนี้ “หมี” ทำอาหารมารับประทานมากมายเป็นอาหารแบบตะวันตกเช่นเคย และแจ้งกับ “ฉันทน์” ว่าจะกลับไปใช้ชีวิตที่บ้านเกิดอย่างถาวร และจะไม่กลับมาที่นี่อีก “ฉันทน์” ใจหาย ในตอนนั้นอากาศเปลี่ยน ฝนตกฟ้าร้องฟ้าผ่า ฉันทน์กลัวแต่หมีปกป้อง “ฉันทน์” เช่นเคย คราวนี้ไม่มีการกอดลา “หมี” กลับบ้านเดิมและเขียนจดหมายมาเล่าชีวิตแบบสัตว์ป่าว่ามีความสุข “ฉันทน์” เขียนจดหมายตอบแต่ไม่รู้ที่อยู่สำหรับการส่ง จึงเก็บไว้ในลิ้นชัก ในคืนนั้นฉันทน์ร้องไห้

เมื่อเปรียบเทียบเรื่อง “เทพเจ้าหมี” กับ “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” จะเห็นได้ว่าบรรยากาศของเรื่องแตกต่างกันมาก เรื่องแรกอบอุ่นและเป็นการสร้างมิตรภาพท่ามกลางความแตกต่างของทั้งสองฝ่าย แต่เรื่องที่สองคือการลาจากด้วยสาเหตุของความแตกต่างที่ “หมี” ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมมนุษย์ สิ่งนี้น่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่เรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” มิได้ถูกคัดเลือกให้เยาวชนอ่านเช่นเรื่อง “เทพเจ้าหมี”

2) ตัวละครเอก “หมี”

“หมี” ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” ที่เต็มไปด้วยความกระตือรือร้นที่จะสร้างมิตรภาพ เครื่องคิดในเรื่องการรักษามารยาทแบบญี่ปุ่น ใช้ภาษาโบราณ ใช้ภาษาสุภาพ เมื่อพูดกับ “ฉันทน์” ซึ่งเป็นภาษาที่ต่างระดับกับที่ “ฉันทน์” ใช้กับหมี มีนิสัยเกรงใจ มีบุคลิกภาพเขินอาย ถ่อมตน มีความเอื้ออาทรแบบคนญี่ปุ่นรุ่นเก่า การใช้ภาษาและพฤติกรรมต่าง ๆ ของ “หมี” ทำให้ “ฉันทน์” ลงความเห็นว่าเขาเป็น “หมีหัวโบราณ” อย่างไรก็ตาม ภาพของ “หมี” ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” แสดงถึงความใจดี อบอุ่น ร่าเริง มองโลกในแง่ดี และมีความสุข

“หมี” ในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ยังคงสุภาพและเอื้ออาทรต่อเพื่อนเช่นเดิม แต่ในเรื่องนี้ไม่ร่าเริงเหมือนในเรื่องแรก เครื่องขรึมขึ้นมาก “หมี” เล่าอุปสรรคในการใช้ชีวิตในสังคมมนุษย์ เนื่องจากตัวเองเป็น “หมี” จึงถูกกีดกันหลาย ๆ เรื่อง เช่น การไปโรงเรียน การซื้อรถยนต์ เป็นต้น จะเห็นความเหนื่อยล้า ไม่ร่าเริงเหมือนเรื่องแรกในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” “หมี” แสดงสัญชาตญาณสัตว์ป่าโดยการคำรามสู้กับเสียงฟ้าร้อง สิ่งนี้ทำให้ “ฉันทน์” ตกใจอยู่บ้าง แต่ “หมี” ยังคงสุภาพและปกป้อง “ฉันทน์” เช่นเคย ในจดหมายที่หมีเขียนมาเล่า เล่าถึงชีวิตอิสระที่บ้านเกิด การกินอาหารแบบสัตว์ป่า ไม่ทำอาหารตะวันตกเพราะลืมหืมแล้ว ชีวิตมีความสุข บางครั้งนึกถึงวันที่เคยไปปิกนิกกันครั้งแรก เมื่อได้อ่านข้อความเช่นนี้ ทำให้ “ฉันทน์” สะเทือนใจมาก

ตัวละคร “หมี” ในทั้งสองเรื่องมีความแตกต่างกันเนื่องจากปัญหาความแปลกแยกของตนในสังคมมนุษย์

(สังคมญี่ปุ่น) ที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น ในเรื่องแรกบรรยายให้เห็นอุปสรรคเล็ก ๆ น้อย ๆ ของความแปลกแยก ในกรณีพบชายสามคน แต่ในเรื่องหลัง “หมี” เล่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความท้อแท้ จนต้องยอมจากไป เนื่องจากไม่สามารถดำเนินชีวิตในสังคมนี้ต่อไปได้ “หมี” ไม่สามารถเป็นสมาชิกได้แม้จะใช้ความพยายามอย่างมากก็ตาม

3) จุดพลิกผัน

อุปสรรคที่ปรากฏในเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” คือการเผชิญหน้าของมนุษย์สามคนกับ “หมี” สามคนเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับ “ฉัน” แต่การปฏิบัติต่อหมีเป็นสิ่งที่เสียมารยาทมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมญี่ปุ่น นอกจากคำพูดที่ไม่มีมารยาทของทั้งสาม ซึ่งคือเด็กชาย และผู้ใหญ่เพศชายอีกสองคน หนึ่งในนั้นเป็นพ่อของเด็กที่พูดต่อหน้า “ฉัน” และ “หมี” แล้ว เด็กชายยังคุกคามด้วยการต่อยหมีที่ห้อง โดยชายผู้ใหญ่ทั้งสองคนเพียงแต่ยืนดูแล้วเดินจากไป การกระทำนี้ทำให้ฉันไม่มีคำพูดใด ๆ แม้ “หมี” จะให้อภัยเด็กโดยพูดว่าเด็ก ๆ ก็แบบนี้ ไร้เดียงสา “ฉัน” กลับนิ่งเงียบด้วยความอับอายในความเป็นมนุษย์และเป็นชาวญี่ปุ่นซึ่งไม่เห็นชอบกับมารยาทเช่นนี้ แต่ “หมี” ซึ่งชื่นชมสังคมมนุษย์และพยายามปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของชาวญี่ปุ่นอย่างเคร่งครัดเพราะมีความปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ (สังคมญี่ปุ่น) ให้ได้ กลับให้อภัยกับการกระทำของเด็กและมารยาทของผู้ใหญ่ทั้งสองคน ทำให้ “ฉัน” เจ็บด้วยความอายและความโกรธที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสาม

ในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” การปิกนิกดำเนินไปอย่างราบรื่น มีบทสนทนาของ “ฉัน” ที่เต็มไปด้วยความเห็นใจ “หมี” ผู้ซึ่งต้องเผชิญอุปสรรคหลายประการในการดำรงชีวิตในสังคมมนุษย์ และการใช้ภาษาที่เปลี่ยนไปแบบแสดงความเป็นกันเองมากขึ้นของ “ฉัน” คือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ “ฉัน” ที่ต้องการสานต่อมิตรภาพกับ “หมี” ให้ยาวนาน จนกระทั่งรับประทานอาหารร่วมกันอย่างสนิทสนม แต่เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ กลับเกิดอากาศแปรปรวน ฝนฟ้าคะนอง มีฟ้าร้องฟ้าผ่า และ “หมี” คำรามแสดงสัญชาตญาณสัตว์ป่าต่อธรรมชาติที่น่ากลัว ตรงจุดพลิกผันนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของ “ฉัน” ที่เป็นมนุษย์ กำลังหวาดกลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติ ในขณะที่ “หมี” แสดงความแข็งแกร่ง เหตุการณ์นี้เองที่ชี้ให้เห็นว่า “ฉัน” กับ “หมี” มีระยะห่างจากกัน ประกอบกับการแจ้งการลาจากของ “หมี” ที่ให้เหตุผลว่าไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมมนุษย์ได้ คือจุดพลิกผันของเรื่อง

4) ปิดเรื่อง

เรื่อง “เทพเจ้าหมี” “ฉัน” และ “หมี” กลับมาจากปิกนิก พอถึงหน้าห้องพักที่อะพาร์ตเมนต์ “หมี” กล่าวว่าเป็นการเดินเล่นที่ดี อยากมีโอกาสนี้ไปอีก และกล่าวอย่างใจเย็นขณะขอกอดลาตามประเพณีของบ้านเกิด เมื่อ “ฉัน” ไม่ปฏิเสธ ทั้งคู่จึงได้กอดกัน “หมี” ยังคงกล่าวอย่างเอื้ออาทรเรื่อง ปลาแดดเดียวที่เขาทำให้ว่าให้รับประทาน และขอพรให้เทพเจ้าหมีจงสถิตอยู่ที่ “ฉัน” คือนั้น “ฉัน” จดบันทึกเล็กน้อยก่อนนอนพยายามจินตนาการว่าเทพเจ้าหมีมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร แต่ก็ไม่สามารถทราบได้ “ฉัน” สรุปลับตัวเองว่าวันนี้เป็นวันที่ดี เรื่องนี้จบลงด้วยความสุข การสร้างสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ที่มีความแตกต่างก่อให้เกิดมิตรภาพและความอบอุ่น

ในขณะที่เรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” หลังจุดพลิกผันของเรื่องที่ได้กล่าวข้างต้น ทั้งคู่ได้เฝ้ามองพระอาทิตย์ตกดินด้วยกัน ไม่มีการโอบกอดเช่นในเรื่องแรก หลายเดือนต่อมา “ฉัน” ได้รับจดหมายจาก “หมี” เป็นจดหมายที่ไม่ได้ระบุที่อยู่ผู้ส่ง ในจดหมายเล่าเรื่องการใช้ชีวิตแบบสัตว์ป่าอย่างมีความสุข การลิ้มวัฒนธรรมแบบมนุษย์ เช่น การปรุงอาหาร และ “หมี” ยังวาดรูปครั้งต่อไปปิกนิกกันครั้งแรกที่ริมแม่น้ำมาด้วย “ฉัน” อ่านจดหมายนี้ 3 รอบ น้ำตาลันเออนึกถึงวันเก่า ๆ ที่ได้ไปปิกนิกด้วยกันและสิ่งที่มีทำให้ “ฉัน” เขียนจดหมายตอบ พับเก็บในลิ้นชัก เว้นว่างตรงที่อยู่ผู้รับเข้านอนและคิดถึงเทพเจ้าหมีแล้วหลับไป

ความแตกต่างระหว่างในการปิดเรื่องของเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนี้ คือ เรื่อง “เทพเจ้าหมี” ปิดเรื่องแบบมีความสุข

ในการเริ่มต้นมิตรภาพ ในขณะที่ “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” แม้ปิดฉากลงด้วยการระลึกถึงการใช้เวลาร่วมกัน แต่เป็นการชวนคิดถึงแบบโยเยหา และสิ้นหวัง รวมทั้งจดหมายที่เขียนแสดงความในใจก็ไม่สามารถสื่อไปถึงผู้รับได้ เป็นการสื่อว่าในที่สุด “หมี” ซึ่งเป็นความแปลกแยก หรือคนชายขอบ ชนกลุ่มน้อย ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ และผสมกลมกลืนในสังคมมนุษย์ (สังคมญี่ปุ่น) หรือสังคมหลักได้ อาจด้วยเหตุผลนี้จึงไม่ได้รับคัดเลือกเป็นหนังสืออ่านประกอบในโรงเรียน ให้เยาวชนต่อจากเรื่องแรก

4.2 ความแปลกแยกของ “หมี”

4.2.1 ชาวต่างชาติ

ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” สามารถตีความ “หมี” เป็นความแปลกแยกได้หลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือ ชาวต่างชาติในญี่ปุ่น ซึ่งถ้าวิเคราะห์ไปถึงเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” จะกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับ การปรับตัวของชาวต่างชาติให้เข้ากับวัฒนธรรมญี่ปุ่น “หมี” ใช้ความพยายามอย่างมากที่จะเป็นเหมือนชาวญี่ปุ่น เช่น การใช้ภาษาสุภาพ การรักษาระบบนิยามปฏิบัติแบบชาวญี่ปุ่น (แจกโซบะย้ายบ้าน และโปสต์การ์ด) การรักษามารยาท การเอื้อเฟื้อดูแลแบบโอโมเตนาชิ (คอยดูแลถามไถ่ “ฉัน” ตลอดการไปปิกนิก) สร้างความประทับใจให้กับ “ฉัน” เป็นอย่างยิ่ง แต่ในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ซึ่งถือเป็นภาคจบของเรื่องราวความสัมพันธ์ “หมี” ได้แจ้งกับ “ฉัน” ว่าจะกลับไปบ้านเกิด เพราะว่าเห็นดีเห็นงามจากการพยายามปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของที่นี่ “ฉัน” อยู่ ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นประเทศญี่ปุ่น และ “หมี” ยังได้เล่าถึงความยากลำบาก ในการซื้อรถยนต์ การเข้าเรียนทำอาหาร และเรื่องอื่น ๆ ที่ถูกกีดกันไม่ให้ได้สิทธิ์แบบคน ทั้ง ๆ ที่มีศักยภาพไม่แพ้กับคน และกล่าวว่า ไม่สามารถทำให้ตัวเองกลมกลืนกับสังคมของคนได้ ซึ่งสามารถตีความว่าไม่ว่าจะพยายามสักเพียงไร ชาวต่างชาติก็ไม่สามารถเข้าสู่สังคมญี่ปุ่น ไม่สามารถได้รับการยอมรับ มีการบรรยายการรักษาระบบนิยามญี่ปุ่นโบราณของ “หมี” และประโยคสรุปของฉันที่ว่า เพราะเป็นหมีจึงต้องคอยเกรงใจคนรอบข้าง ประโยคนี้สามารถตีความถึงความระมัดระวังเรื่องมารยาท ขนบธรรมเนียม มีความเกรงใจอ่อนน้อมถ่อมตน ที่ชาวต่างชาติปฏิบัติต่อชาวญี่ปุ่นเนื่องจากเป็นผู้เข้ามาอาศัยในญี่ปุ่น

くまは、雄の成熟したくまで、だからとても大きい。三つ隣の305号室に、つい最近越してきた。ちかごろの引越しには珍しく、引越し蕎麦を同じの住人にふるまい、葉書を十枚ずつ渡してまわっていた。ずいぶん気の遣いようだと思ったが、くまであるから、やはりいろいろとまわりに対する配慮が必要なのだろう。

(「神様」, 2021, p. 9)

เพราะเขาเป็นหมีตัวผู้โตเต็มวัย จึงตัวใหญ่มาก เขาเพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ห้อง 305 ซึ่งอยู่ถัดจากห้องของฉันไปอีกสามห้อง เขาแจกโซบะย้ายบ้านและแจกโปสต์การ์ดให้คนละ 10 ใบ แก่เพื่อนบ้านในชั้นเดียวกัน การปฏิบัติแบบนี้สำหรับการย้ายบ้านสมัยนี้ ไม่ค่อยพบเห็นได้บ่อยนัก ฉันคิดว่าเขาเป็นหมีที่ดูค่อนข้างใส่ใจรายละเอียด หรือว่าเป็นหมีจึงจำเป็นต้องเกรงใจคนรอบข้างมาก

ในตอนที่ต้องเรียกชื่อกัน “หมี” ขอให้เรียกว่า อานาตะ ที่หมายถึง คุณ หรือ เธอ ในภาษาญี่ปุ่น แต่ขอให้เรียกโดยนึกถึงตัวคันจิ (คืออักษรจีนที่ชาวญี่ปุ่นนำมาใช้ในภาษาญี่ปุ่น) เช่น เกี่ยวกับชื่อของชาวญี่ปุ่นที่เขียนด้วยตัวอักษรคันจิ 近隣にくまが一匹もいないことを確認してから、

「今のところ名はありませんし、僕しかくまがいないのなら今後も名をなのる

必要がない わけですね。呼びかけの言葉としては、貴方が好きですが、ええ、漢字の貴方です、口に出すときに、ひらがなではなく漢字を思い浮かべてくださればいいんですが、まあ、どうぞご自由に何でもお呼びください」

(「神様」, 2021, pp.10-11)

พอแน่ใจดีแล้วว่าในละแวกนี้ไม่มีหมีเลยสักตัว เขาตอบว่า “ตอนนี้ผมยังไม่มีชื่อ ถ้าแถวนี้มีแค่ผมคนเดียวที่เป็นหมี ก็คงไม่จำเป็นต้องเรียกชื่อหรอกครับ ส่วนคำที่เอาไว้ใช้ตอนเรียก ผมชอบคำว่า “อานาตะ” ไซ่ครับ อานาตะที่เป็นตัวอักษรคันจิจะครับ เวลาพูดก็ทำให้นึกถึงตัวคันจิแทนฮิรางานะนะครับ แต่เอาเถอะครับ จะเรียกอะไรก็ตามสะดวกเลย”

หลังรับประทานอาหาร “ฉัน” และ “หมี” กินสัสมันคนละลูก แต่ “หมี” ยากกินเปลือกสัสมันด้วย เป็นสัญญาณดั้งเดิมที่ไม่เหมือน “ฉัน” แสดงถึงความแตกต่าง

食後には各自オレンジを一個ずつ。ゆっくりと食べおわると、くまは、
「もしよろしければオレンジの皮をいただけますか」

と言い、受け取ると、わたしに背を向けて、いそいで皮を食べた。

(「神様」, 2021, p.9)

พอกินกันจนหมด หมีก็พูดขึ้นมาว่า “ถ้าคุณไม่ว่าอะไร ผมขอเปลือกสัสมันได้ไหมครับ” พอเขา
รับเปลือกสัสมันไปก็หันหลังให้ฉันและกินเปลือกสัสมันนั้นอย่างรวดเร็ว

ตอนท้ายของเรื่องสั้นที่มีการอำลากันหน้าห้องหลังจากกลับกันมาจากปิกนิกแล้ว “หมี” ขออนุญาตถอดอำลา
แสดงถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างจากของญี่ปุ่น

「抱擁を交わしていただけますか」

くまは言った。

「親しい人と別れるときの故郷の習慣なのです。もしお嫌ならもちろんいい
のですが」

(「神様」, 2021, p.7)

หมีพูดว่า “ขอกอดหน่อยได้ไหมครับ”

“เป็นประเพณีของบ้านเกิดที่ที่ทำการ เมื่อถึงเวลาต้องลาจากกับเพื่อนสนิทครับ แต่ถ้าคุณ
ไม่ชอบก็ไม่ใช่ไรครับ”

ตอนจากลา “หมี” ขอให้เทพเจ้าหมีคุ้มครอง “ฉัน” การขอให้เทพเจ้าหรือพระเจ้าในวัฒนธรรมของตนเอง
คุ้มครองตอนกล่าวอำลา ก็เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของญี่ปุ่น

「今日はほんとうに楽しかったです。遠くへ旅行して帰ってきたような気
持ちです。熊の神様のお恵みがあなたの上にも降り注ぎますように。」

(「神様」, 2021, pp.17-18)

“วันนี้สนุกจริง ๆ รู้สึกเหมือนได้กลับมาจากเที่ยวที่ไกล ๆ เลยครับ ขอให้พรจากเทพเจ้าหมี
จงสถิตอยู่กับคุณด้วย”

ตัวอย่างประโยคที่แสดงความแปลกแยกของ “หมี” ใน “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ในตอนที่หมีเล่าเรื่อง การขับรถกลับไปบ้านเกิด โดยเพื่อนให้รถมา ต่อมาเขาตัดสินใจจะซื้อรถไว้ใช้เองจึงติดต่อไปที่ร้านขายรถมือสอง

車を買おうかバイクを買おうか迷ったすえ中古車売買の雑誌を見ていく
つかの店電話したが、くまだとわかるとどの店も態度がひややかになったと
いう...

(「草上の昼食」, 2021, p.177)

กำลังตัดสินใจว่าจะซื้อรถยนต์หรือมอเตอร์ไซค์ดี พออ่านเรื่องซื้อขายรถยนต์มือสองจากนิตยสาร
แล้วลองโทรไปหลายร้าน แต่เมื่อร้านเหล่านั้นรู้ว่าเป็นหมีก็มีท่าทีเย็นชา

ตอนที่ “ฉันท” ถามเรื่องการทำอาหาร เนื่องจากหมีทำอาหารตะวันตกได้เก่งและหลากหลายมาก ทั้งที่บรรยาย
อาหารต่าง ๆ ไว้ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” และเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า”

お料理はどこで。

「自己流です」

上手。

「今まで何でも自己流でしたから。学校に入るのも難しいですし」

ああ。

くまであるのならなるほど学校には入りにくかったのかもしれない。

学校ばかりで はない、難儀なことは多からう。

(「草上の昼食」, 2021, p.180)

เรียนทำอาหารมาจากไหน

“ฝึกเองครับ”

เก่งจัง

“จนถึงตอนนี้ผมทำทุกอย่างด้วยตัวเองมาตลอด การเข้าเรียนในโรงเรียนเป็นเรื่องยุ่งยากครับ”

อ้อ

การเข้าโรงเรียนคงเป็นเรื่องยากสำหรับหมี ไม่ใช่แค่ที่โรงเรียนเท่านั้น คงมีอีกหลายเรื่อง
ที่ยุ่งยาก

ในตอนที่ “หมี” บอกว่าวันนี้จะบอกลาเพื่อกลับไปอยู่บ้านอย่างถาวร

でも、どうして。

訊ねると、くまではてのひらをわたしの背から離し、足を投げ出した姿勢のまま
でしばらく沈黙した。蟻が何匹かくまの足を這いのぼっていたが、くまは気が
ついていないようだった。気がつかないまま、何か考えこんでいる。雲が少し
切れ、再び日が射しはじめた。

「結局馴染みきれなかったんでしょう」目を細めて、くまは答えた。

(「草上の昼食」, 2021, pp.183-184)

ทำไมถึงจะกลับบ้านล่ะ

เมื่อฉันทถามเขา เขาก็เอาฝ่ามือออกจากหลังของฉันทและนั่งเงียบอยู่ครู่หนึ่งโดยเหยียดขา

ออกไปตามตัวกลานไปตามขาของหมี แต่ดูเหมือนหมีจะไม่สังเกตเห็น เขากำลังคิดอะไรบางอย่าง โดยไม่รู้ตัว เมฆแยกตัวเล็กน้อยและดวงอาทิตย์ก็เริ่มส่องแสงอีกครั้ง

“ผมคงไม่สามารถเข้ากับที่นี่ได้” หมีตอบพร้อมหรีดาลง

ในตอน “หมี” ลืมตัวไม่ได้ควบคุมตัวเองตามมารยาทแบบมนุษย์ ก็จะใช้สัญชาตญาณเดิม ทั้งในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” ที่หันหลังให้ฉัน เพื่อกินเปลือกส้ม เพราะกลัวฉันจะเป็นวิธีกินแบบ “หมี” และการใช้มือหยิบอาหารในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า”

くまが手づかみで皿の上のいんげんをごっそりと取り、口に放りこんだ。もぐもぐ噛む。しっかりした音をたてて、くまはいんげんを噛みくいだいた。じっとしていると、くまははっと気づき、あわてててのひらをタオルでぬぐった。

「失礼、つい手づかみで食べてしまいました。ぼんやりしてしまって」
いいのに。いつもしているように食べればいいのに。

「どうもこのごろいけません。合わせられなくなってきて」

合わせることもないのに。

「そうでしょうか」

(「草上の昼食」, 2021, p.184)

หมีหยิบถั่วเขียวจากจานแล้วโยนมันเข้าปาก เคี้ยวกรั้วม ๆ เขาเคี้ยวด้วยเสียงหนักแน่น เมื่อฉันจ้องมอง จู๋ ๆ หมีก็นึกอะไรบางอย่างได้ จึงรีบใช้ผ้าขนหนูเช็ดมือของเขา

“ขอโทษที่ผมใช้มือกิน ผมกำลังเหม่อลอย”

ไม่เห็นเป็นไรเลย กินเหมือนที่ฉันเคยกินเถอะ

“ดูเหมือนตอนนี้ผมจะรวน ๆ ทำตัวให้เข้ากับที่นี่ไม่ได้แล้ว”

ไม่เห็นต้องพยายามทำให้เข้ากับที่นี่เลย

“อย่างนั้นหรือครับ”

เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่แสดงถึงความแปลกแยกที่ปรากฏในเรื่อง แสดงให้เห็นความต่างทางวัฒนธรรมของ “หมี” และ “ฉัน” ความพยายามทำตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของมนุษย์และความพ่ายแพ้ในการก้าวข้ามผ่านกำแพงเชื้อชาติ วัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาของชาวต่างชาติในญี่ปุ่นในเวลานั้น ได้เป็นอย่างดี

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าหลังการฟื้นฟูประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเข้าสู่ยุคแห่งความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1956-1988) ในกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวเพื่อตอบสนองความต้องการแรงงาน ถึงแม้จะไม่ใช่เรื่องที่ตึงเครียดที่มีแรงงานต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาสู่ญี่ปุ่น เพราะโดยพื้นฐานแล้วสังคมญี่ปุ่นในยุคนั้นยังไม่เปิดรับคนต่างเชื้อชาติ แต่ญี่ปุ่นก็อยู่ในภาวะจำยอม เนื่องจากความต้องการแรงงานในช่วงที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง แรงงานต่างชาติที่เข้ามาจะอยู่ในภาคของการผลิต การก่อสร้าง โดยมียุคเศรษฐกิจฟองสบู่ (ค.ศ.1980-1990) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความเกี่ยวของระหว่างญี่ปุ่นกับแรงงานต่างชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการขาดแคลนแรงงาน เมื่อเข้าสู่ภาวะฟองสบู่แตกและเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจตกต่ำ (ค.ศ.1989-2000) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของทศวรรษที่หายไปของญี่ปุ่น เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” ถูกเขียนขึ้นในปี ค.ศ.1994 ภาวะเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมในการทำงานในทศวรรษ 1980 เข้มงวดและรุนแรงมากเมื่อเทียบกับช่วงหลัง แรงงานต่างชาติจะ

ปรากฏตัวมากขึ้นในการใช้ชีวิตในสังคมญี่ปุ่น และระยะเวลาการพำนักของชาวต่างชาติที่เข้าประเทศญี่ปุ่นในช่วงเวลานี้นาน การพำนักของชาวต่างชาติในญี่ปุ่น ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นเสมอ และเมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษ 1990 การว่างงานเกิดขึ้นเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยหลังจากเศรษฐกิจฟองสบู่แตก อย่างไรก็ตามจำนวนแรงงานต่างด้าวไม่ได้ลดลงและจำนวนแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น

เป็นที่เชื่อกันว่าปัญหาแรงงานต่างชาติได้ “กระจาย” และ “ลึกซึ้งยิ่งขึ้น” (日本における外国人労働者問題の歴史的推移と今後の課題, p.2)

เมื่อเศรษฐกิจฟองสบู่ของญี่ปุ่นแตกในช่วงต้นทศวรรษ 1990 อัตราการว่างงานก็เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ความไม่พอใจต่อคนงานต่างชาติเพิ่มมากขึ้น คนงานต่างชาติจำนวนมากสูญเสียงานและเผชิญกับการเนรเทศหรือถูกกดดันให้ออกจากงาน ความท้าทายของญี่ปุ่นในเรื่องแรงงานต่างชาติในช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990 เน้นย้ำถึงการเผชิญปัญหาที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน การบูรณาการ และความสมดุลระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความกามิยอมเห็นความแปลกแยกของชาวต่างชาติที่อพยพเข้ามาทำงานและใช้ชีวิตในประเทศญี่ปุ่นและต้องการแสดงให้เห็นวิถีชีวิต อารมณ์ความรู้สึกของพวกเขาผ่านตัวละคร “หมี” ด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ ทำให้เกิดเรื่องราวระหว่าง “หมี” กับ “ฉัน” โดยฉันสามารถยอมรับเพื่อนใหม่ที่มีความแตกต่างได้ในระดับหนึ่งทีเดียว จึงไม่น่าแปลกใจที่เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” ถูกคัดเลือกให้นักเรียนมัธยมอ่านในฐานะเรื่องสั้นร่วมสมัย เพราะชาวญี่ปุ่นในยุคต่อ ๆ ไปจะต้องปรับตัวกับความหลากหลายที่มีเพิ่มขึ้นในสังคมญี่ปุ่น การยอมรับและให้เกียรติผู้ซึ่งมีความแตกต่างเป็นคุณสมบัติของเยาวชนในฐานะประชากรโลกด้วย

4.2.2 คนรุ่นเก่า

อารากิ นามิ (荒木, 2011, pp.228-229) กล่าวถึงสิ่งที่ “หมี” พยายามหลอมรวมตัวเองให้เข้ากับสังคมญี่ปุ่น โดยกล่าวนำปูพื้นว่า สังคมญี่ปุ่นเองก็มีความเปลี่ยนแปลงด้วย คือการเปลี่ยนเป็นปัจเจกชน ซึ่งเดิมสังคมญี่ปุ่นเน้นเรื่องกลุ่ม ทศวรรษ 1970 เด็ก ๆ ชาวญี่ปุ่นใช้ชีวิตและเรียนใกล้บ้าน เมื่อเติบโตขึ้นก็ทำงานใกล้บ้าน สื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบตัว ทศวรรษ 1980 เศรษฐกิจตกต่ำ คนตกงาน ใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน พึ่งตนเอง และแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้พัฒนาเป็นสภาวะปัจเจกชนนิยม ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” จะเห็นได้จากความเย็นชาของ “ฉัน” ซึ่งเป็นคนญี่ปุ่นในสมัยนั้น ปฏิกริยาช่วงแรกของ “ฉัน” ที่พบกับ “หมี” เพราะสังคมที่ฉันอยู่มีลักษณะ ที่คนในสังคมเองก็มีความยากลำบาก ในการดำรงชีวิต คือไม่เข้าใจผู้อื่นและผู้อื่นก็ไม่เข้าใจเรา แต่ก็ยังต้องทำตามมาตรฐานที่สังคมกำหนด

เมื่อสังคมญี่ปุ่น เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบนี้ “หมี” ซึ่งยังมีภาพของสังคมญี่ปุ่นในยุคก่อนหน้านี้ จึงถูกฉันมองว่าเป็นหมีหัวโบราณ (昔気質) และ “หมี” ที่ล้าสมัยนิดหน่อย (少々大時代) ในกรณีนี้อารากิ กล่าวว่าสามารพพูดได้ว่า “หมี” เป็นตัวแทนของคนในยุคก่อนซึ่งให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์ และแสดงออกถึงความยินดีที่มากเกินไปจนจริงเมื่อได้เชื่อมโยงกับคนอื่น

“หมี” ทำตัวอบอุ่นรักษามารยาทมากแบบคนรุ่นก่อน ทำตามกฎระเบียบของสังคม ยึดบรรทัดฐานค่านิยมของสังคมเป็นหลัก พยายามข่มสัญชาตญาณของตัวเอง เกรงใจคนรอบตัว พยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคมที่อาศัยอยู่ บุคลิกภาพแบบคนญี่ปุ่นรุ่นเก่าคือความแปลกแยกในเรื่องของ “รุ่น” นั่นเอง ดังนั้นแม้ว่ามีจะพยายามทำตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบันอย่างไรก็ไม่สามารถหลอมรวมเข้าได้ จนกระทั่งเหนื่อยล้าและท้อถอยไป เพราะไม่มีความสุข หรือความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิตแบบปัจจุบัน เรื่องสั้นนี้จึงแสดงปัญหาของความแปลกแยกในเรื่องของ “รุ่น” ด้วย ซึ่งผู้อ่านสามารถเห็นนิสัยของ “หมี” ผ่านมุมมองของ “ฉัน”

ความแปลกแยกที่ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นผ่านบุคคลที่สาม คือ

1) ระหว่างทางไปแม่น้ำ รถที่ผ่านมาชะลอความเร็วลงเพื่อใช้เวลามอง “ฉัน” และ “หมี” แล้วก็พยายามขับเลี้ยวออกไป

2) กลุ่มชายสามคนที่ประกอบไปด้วยเด็กชายกับผู้ใหญ่สองคน (คนหนึ่งใส่สนอร์เกิล อีกคนหนึ่งสวมแว่นกันแดด)

3) คนที่มาพักผ่อนและตกปลาริมแม่น้ำ มองมาที่หมีซึ่งกระโจนลงไปในกลางแม่น้ำแล้วจับปลาขึ้นมาได้

กลุ่มคน 1) และ 3) ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับ “ฉัน” และ “หมี” แต่อย่างใด แต่การจ้องมองมาหมายถึงการมองสิ่งที่แตกต่างอย่างสนใจ แสดงถึงการแบ่งแยก “หมี” ออกจากมนุษย์ ส่วน 2) การปรากฏตัวของกลุ่มชายสามคน เป็นจุดที่แสดงถึงการแบ่งแยกชัดเจน มัตสึโมโตะ (松本, 2013, p.28) กล่าวว่าจากการปรากฏตัวของชายสามคนแสดงถึงการแบ่งแยกที่เด่นชัด ซึ่งจะเห็นได้ว่า 「神様」 เป็นนวนิยายที่อัดแน่นไปด้วยประเด็นปัญหา กล่าวคือ ตัวบทมิได้เพียงรองรับสายตาและถ้อยคำแห่งการเลือกปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น หากยังตั้งคำถามต่อความเป็นไปได้ของการสื่อสารระหว่างผู้อื่นที่มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐาน ระหว่าง “ฉัน” กับ “หมี” อีกด้วย

กล่าวได้ว่าการให้ชายสามคนได้พบกับ “ฉัน” และ “หมี” เป็นความตั้งใจของผู้ประพันธ์ ชายสามคนถึงแม้ว่าจะเป็นชาวญี่ปุ่น แต่ก็เป็นรุ่นที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องมารยาทแบบญี่ปุ่นแม้เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเป็นผู้ปกครองแต่ไม่ได้ให้การอบรมลูก ซึ่งกำลังปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสียมารยาท ผู้อ่านเรื่องสั้นชาวญี่ปุ่น เมื่ออ่านมาถึงฉากนี้ คงตำหนิการกระทำของผู้ใหญ่แบบนี้ แต่ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นว่า สังคมญี่ปุ่นปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ขนบธรรมเนียมมารยาทถูกละเลย ปังเจกชนสนใจเรื่องของตนเองไม่ได้เกรงใจผู้อื่นแบบคนรุ่นก่อน ดังนั้น “ฉัน” จึงเจียบไม่มีคำพูดใด ๆ ต่อการกระทำของทั้งสามคน แต่กล่าวได้ว่า “ฉัน” ไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรมของพวกเขา ดังนั้น “ฉัน” ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง จึงมีวิธีเรียกชื่อผู้ใหญ่สองคนแบบไม่ให้เกียรติเช่นกัน คือเรียกเป็นสิ่งที่ของว่า “สนอร์เกิล” และ “แว่นกันแดด” ไม่ได้เรียกว่า “ชายที่ใส่สนอร์เกิล” “ชายที่สวมแว่นกันแดด”

シュノーケルが答える。สนอร์เกิลตอบ

シュノーケルはわたしの表情をチラリとうかがった。สนอร์เกิลชำเลื่องมองมาที่ฉันเล็กน้อยเพื่ออ่านสีหน้า サングラスの方は何も言わずにただ立っている。นายแว่นกันแดดได้แต่ยืนเฉย ๆ โดยที่ไม่พูดจาอะไร

และอีกเรื่องหนึ่งที่ “ฉัน” นิ่งเจียบ คือเมื่อเห็นปฏิกิริยาโต้ตอบของหมีที่มีต่อการเสียมารยาทของเด็กที่ดิงชนและชกท้องหมี การที่ผู้ปกครองเด็กนิ่งเฉยไม่มีการกล่าวขอโทษต่อ “หมี” และ “ฉัน” แต่อย่างใด แต่ “หมี” กลับพยายามแก้ต่างให้เด็ก โดยพูดว่า

「小さい人は邪気がないですなあ」(略)

「そりゃいろいろな人間がいますから。でも、子供さんはみんな無邪気ですよ」

“เด็กเล็กช่างไร้เดียงสาซะครับ”

(ย่อ)

“มีคนอยู่หลายประเภท แต่เด็ก ๆ ทุกคนนั้นไร้เดียงสาซะครับ”

การไม่ถือสาหาความ ความเมตตาที่มีต่อเด็กแบบนี้จะเห็นในคนญี่ปุ่นรุ่นเก่า

4.2.3 คนชายขอบ

เปรียบเทียบระหว่างเรื่อง “เทพเจ้าหมี” กับเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ในประเด็นจุดพลิกผันของเรื่อง ผู้วิจัยตีความว่าเป็นจุดที่แสดงความแปลกแยกของ “หมี” ให้เห็นชัดเจน ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” คือฉากปฏิสัมพันธ์

ของ “ฉัน” และ “หมี” กับกลุ่มชายสามคนที่แสดงการแบ่งแยกหมีออกจากสังคมมนุษย์ ซึ่งก็คือสังคมญี่ปุ่น โดยขับความแปลกแยกให้เห็นเด่นชัดขึ้นในฉากนี้ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

ส่วนในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ซึ่งมีได้มีบุคคลที่ 3 ในเรื่องเลย แต่มีคำพูดของหมี ที่แสดงความท้อแท้ต่อการพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมมนุษย์ (สังคมญี่ปุ่น) เป็นช่วง ๆ ตลอดเรื่อง ถึงแม้ว่า “ฉัน” จะปลอดภัยว่า ไม่ต้องพยายามทำตัวให้เข้ากับสังคมก็ได้ และตัว “ฉัน” เองก็ไม่สามารถทำตัวให้เข้ากับสังคมได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ที่ “ฉัน” พูดว่า

「合わせることもないのに」

“ไม่เห็นต้องพยายามทำให้เข้ากับที่นี่เลย” และ

「わたしも馴染まないところがある。そう思ったが、それとも言えなかった。かたんに、くらわれるものではないだろう。」

“ฉันคิดว่า มีหลายอย่างที่ฉันไม่คุ้นเคยเช่นกัน และอยากจะพูดออกไป แต่ก็พูดไม่ออก ความรู้สึกของฉันและหมีคงไม่ใช่สิ่งที่จะเอามาเปรียบเทียบกับกันได้ง่าย ๆ ”

ในการบรรยายส่วนนี้ แสดงให้เห็นบุคลิกภาพ นิสัยของ “ฉัน” ด้วยว่า ใช้ชีวิตแบบไม่พยายามทำตัวให้เข้ากับสังคม ไม่สนใจสายตาสังคม หรือคนรอบข้าง ซึ่งก็คือนิสัยของปัจเจกชนญี่ปุ่นซึ่งแตกต่างจากคนญี่ปุ่นในยุคก่อนหน้านี้

ในเรื่องนี้มีหลายจุดที่ “หมี” แสดงพฤติกรรมแบบสัตว์ เช่น การเงยหน้าสุดตมอากาศเพื่อคาดคะเนปรากฏการณ์ธรรมชาติ การสะบัดขนที่เปียกฝนแบบสัตว์ แต่ฉากที่เป็นจุดพลิกผัน แสดงให้เห็นความแตกต่างของ “หมี” กับ “ฉัน” ซึ่งเป็นมนุษย์ คือฉากที่ฟ้าผ่าแล้ว “หมี” ค่ำรามกึกก้อง โดยไม่สนใจตัวตนของ “ฉัน” ซึ่งอยู่ข้าง ๆ เลย “หมี” แสดงสัญชาตญาณสัตว์ป่าออกมาอย่างเต็มที่ เมื่อ “ฉัน” เห็นพฤติกรรมของ “หมี” ในขณะนั้น “ฉัน” กลัวมาก เพราะว่าสัมผัสได้ถึงความแตกต่างระหว่างกัน พฤติกรรมคำราม ของ “หมี” กล่าวได้ว่าเป็นการประกาศตัดขาดจากสังคมมนุษย์ (สังคมญี่ปุ่น) ที่ตนเองพากเพียร และได้ใช้ความพยายามต่าง ๆ นานา เพื่อให้ได้รับการยอมรับ แต่ไม่สมปรารถนา และในโอกาสนี้ได้มาถึงการสิ้นสุดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมญี่ปุ่นแล้ว และหมีตัดสินใจกลับไปอยู่ในป่า

雷鳴はますます大きくなる。次の瞬間、いなびかりと雷鳴はまったく同時に、からだ全体にどん、という衝撃が走った。くまごしに、大きな衝撃が走った。近くに落ちたのだろうか。

くまは衝撃が走ると同時にわたしから身を離し、大きな声で吠えた。おおおお、と吠えた。どんな雷鳴よりも大きな声で、くまは直立して空に向かって吠えていた。びりびりと空気が振動した。雷鳴といなずまの間隔はいくらか開きはじめていた。

くまは何回でも、腹の底から吠えた。こわい、とわたしは思った。かみなりも、くまも、こわかった。くまはわたしのいることをすっかり忘れたように、伸びやかな様子で、獣の声をあげつつけた。

(「草上の昼食」, 2021, (pp.186-187)

เสียงฟ้าร้องก็ดังขึ้นเรื่อย ๆ วินาทีต่อมา ฟ้าแลบและเสียงฟ้าร้องก็เกิดขึ้นพร้อมกัน ความสั่นสะเทือนนั้นวิ่งไปทั่วร่างกายของฉันและก็วิ่งไปทั่วร่างของหมีด้วย หรือว่ามีฟ้าผ่าใกล้ ๆ นี้

ทันทีที่เกิดการสัมผัสเหือน หมีกก็ผลจากฉันและส่งเสียงคำรามดัง โโโโโโโโโโโ
เสียงคำรามของหมิดังยิ่งกว่าเสียงฟ้าร้องใด ๆ เขายืนตัวตรงและคำรามขึ้นไปบนท้องฟ้า อากาศ
สัมผัสเหือน ระยะเวลาระหว่างแสงฟ้าแลบกับเสียงฟ้าร้องเริ่มทอดห่างออกไปเล็กน้อยแล้ว
หมีกคำรามจากส่วนลึกของท้องหลายครั้ง ฉันรู้สึกกลัว ฉันกลัวทั้งฟ้าร้องและหมีก ดูเหมือน
หมีกจะลืมนไปแล้วว่าฉันอยู่ที่นั่น เขายังคงส่งเสียงของสัตว์ ที่แสดงความศักดิ์สิทธิ์แบบเทพเจ้าต่อไป

ในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” นี้ “หมีก” ยังคง ดูแล แสดงความเห็นใจ ปลอดภัย และปกป้อง “ฉัน”
ตามวัฒนธรรมอามาเอะ ที่ “หมีก” เข้าใจว่าจำเป็นสำหรับ “ฉัน” แต่อยู่ในระดับที่ไม่มาก ไม่อบอุ่นแบบใน “เทพเจ้าหมีก”
ในตอนท้ายของเรื่องไม่มีการกอดลา ไม่หันหน้าเข้าหากัน แต่ยืนเคียงข้าง แบบมีระยะห่าง มองพระอาทิตย์ตกดินด้วยกัน

それ以上何も言わずに、くまとわたしは草原に立っていた。日が傾きか
けていた。夕日が大きい。低い雲は風に飛ばされ、これ、高いところに掃いた
ような雲が流れいる。くまもわたしも彼方を眺めていた。いつかくまに抱擁さ
れたときのことを思い出して いた。あのときの抱擁は、おずおずとした抱擁だ
った。(略)くまはこのたびは抱擁しなかった。わずかに離れて並んだまま、くま
とわたしはずっと夕日を眺めていた。

(「草上の昼食」, 2021, pp.188-189)

ฉันกับหมีกยืนอยู่บนทุ่งหญ้าโดยไม่พูดอะไรอีก พระอาทิตย์กำลังตกดิน พระอาทิตย์ยามเย็น
มีขนาดใหญ่มาก เมฆที่อยู่ต่ำถูกลมพัดไป และเมฆที่อยู่สูงกำลังไหลเลื่อน ฉันกับหมีกต่างเหม่อมอง
ออกไปไกล ๆ ฉันนึกถึงตอนที่หมีกกอดฉันเมื่อก่อน การกอดครั้งนั้นเป็นการกอดที่เงินอาย (ย่อ)
คราวนี้หมีกไม่กอดฉัน เรายืนห่างกันเล็กน้อย มองพระอาทิตย์ตกดิน

นับเป็นการลาจากอย่างถาวร เพราะ “หมีก” จะกลับไปอยู่ในป่า และ “ฉัน” จะไม่สามารถติดต่อกับ “หมีก”
ได้อีก จบเรื่องด้วยอารมณ์สะเทือนใจของ “ฉัน” จนต้องหลั่งน้ำตาเมื่อนึกถึงวันเวลาแห่งมิตรภาพเก่า ๆ ความแปลก
แยกของ “หมีก” ในสังคมมนุษย์ในเรื่อง “เทพเจ้าหมีก” ไม่เป็นปัญหาสำหรับมิตรภาพระหว่าง “หมีก” และ “ฉัน” “หมีก”
ยังคงมีความหวังในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ เรื่องจบลงโดยที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ และเป็นสุขกับความสัมพันธ์
ฉันท์เพื่อนที่มีความแตกต่าง แต่ในเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” แสดงถึงความล้มเหลวในการปรับตัวให้เข้ากับ
สังคมมนุษย์ (สังคมญี่ปุ่น) ของ “หมีก” ซึ่งเป็นตัวแทนของความแตกต่างทั้งหลายที่ดำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่น เช่น ชาวต่างชาติ
คนรุ่นเก่า และคนชายขอบ เป็นต้น

5. สรุปผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ “หมีก” ในเรื่องสั้น “เทพเจ้าหมีก” ที่รู้สึกตัวตัวเองแปลกแยกในสังคมญี่ปุ่น และพยายาม
อย่างมากในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมญี่ปุ่น โดยการรักษามารยาท การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีญี่ปุ่น
แสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่นตามแบบคนรุ่นเก่าของญี่ปุ่น ใช้ภาษาสุภาพตามครรลองของสุภาพชนในญี่ปุ่น ความ
พยายามนี้เป็นไปเพราะ “หมีก” ประารถนาที่จะเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมญี่ปุ่น แต่สุดท้ายในเรื่อง “อาหารกลาง
วันบนพื้นหญ้า” แสดงถึงความล้มเหลวของความพยายามที่ปฏิบัติมายาวนานตั้งแต่ตอนย้ายเข้ามาในเมืองตั้งแต่
เป็นหนุ่ม เห็นความแปลกแยกของ “หมีก” ในสังคมญี่ปุ่นชัดเจนยิ่งขึ้น “หมีก” เหน็ดเหนื่อยและท้อแท้จนในที่สุด
ก็ตัดสินใจกลับไปบ้านเดิมในป่า

ผลการวิเคราะห์ตัวบทโดยเปรียบเทียบตัวบทเรื่องสั้น ในด้าน 1) โครงเรื่อง 2) ตัวละครเอก “ฉัน” กับ “หมี” 3) จุดพลิกผัน 4) ปิดเรื่อง ทำให้ทราบถึงความเหมือน และความแตกต่างของโครงเรื่อง กล่าวคือ ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” ความแปลกแยกของ “หมี” ในสังคมเป็นเรื่องที่ “ฉัน” สามารถปรับตัวและสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันได้ เป็นการดำรงอยู่ร่วมกันของความแตกต่าง แม้จะมีอุปสรรคตอนที่พบกับชายสามคนที่ชี้ให้เห็นความแปลกแยกของ “หมี” ในสังคมมนุษย์ แต่การใช้เวลาร่วมกันในการปิกนิกจบลงด้วยความปิติยินดี ส่วนเรื่อง “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” แสดงความแปลกแยกของ “หมี” อย่างชัดเจน นำไปสู่จุดจบคือการแยกย้ายจากกันโดย “หมี” ต้องละจากเมือง กลับสู่ป่าไปใช้ชีวิตแบบเดิม

ผลการวิเคราะห์ด้านสังคมแสดงประเด็นความแปลกแยกของ “หมี” และสถานการณ์ชาวต่างชาติในประเทศญี่ปุ่นในปลายยุครุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและยุคฟองสบู่แตก ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการประพันธ์เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” และ “หมี” เป็นตัวแทนของความแตกต่างทั้งหลายที่ดำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่น เช่น ชาวต่างชาติ คนชายขอบ คนรุ่นเก่า เป็นต้น

“เทพเจ้าหมี” และ “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” มีลักษณะของสำนึยมุมทัศนะแบบญี่ปุ่น คือมีการผสมผสานมรดกทางวัฒนธรรม ตำนาน นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่น อัตลักษณ์ ความแปลกแยก ปัญหาสังคมสมัยใหม่ของญี่ปุ่นมาสร้างเป็นเรื่องราวที่ก้าวข้ามขอบเขตของความเป็นจริงให้อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน และการหลีกเลี่ยงการให้ความกระจ่างของเรื่องโดยผู้เขียน

สาเหตุที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้วิธีการประพันธ์เลือกในแนวนี้นั้น เนื่องจากสภาพของการเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรมมีส่วนผลักดันให้คนบางกลุ่มต้องกลายเป็นคนชายขอบ กลายเป็นปัญหาสังคมที่ซับซ้อนเกิดความเหลื่อมล้ำ การขาดโอกาส การถูกกดขี่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ด้วยการประพันธ์แนวสำนึยมุมไม่สามารถตอบสนองการแสดงออกทางความคิด และอารมณ์ได้อย่างเพียงพอ ผู้วิจัยมองว่า คาวากามิได้ใช้แนวทางสำนึยมุมทัศนะเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาของคนนอก ซึ่งเป็นความแปลกแยกในสังคมญี่ปุ่น คาวากามิเป็นนักเขียนที่สนใจปัญหาสังคมมากคนหนึ่ง และเคยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการแบ่งแยก การดูถูกสตรี ปัญหาแผ่นดินไหว อาชญากรรม เป็นต้น

ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” และ “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ใช้ตัวละครหลักเป็น “หมี” นั่นคือสิ่งมีชีวิตอื่นที่เข้ามาในสังคมของ “ฉัน” ซึ่งเป็นมนุษย์แบบไม่มีเหตุผลประกอบใด ๆ “หมี” เป็นตัวแทนของคนแปลกแยกในสังคมญี่ปุ่น เป็นผู้ถูกเลือกปฏิบัติทั้ง ๆ ที่มีความพยายามอย่างมากที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมญี่ปุ่นให้ได้ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมอันดั่งามของญี่ปุ่น ซึ่งรวมถึงความโอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่ดูแล กล่าวคือนักถึงผู้อื่นเสมอตามแบบชาวญี่ปุ่นในยุคก่อนหน้านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับนิสัยและพฤติกรรมของ “ฉัน” และชายสามคน สามารถกล่าวได้ว่าเป็นชาวญี่ปุ่นคนละยุคสมัยกัน คาวากามิแสดงให้เห็นถึงคนญี่ปุ่นในทศวรรษ 1980 และ 1990 ที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง คือการเปลี่ยนเป็นปัจเจกชน เป็นยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำ ต้องใช้ชีวิตแบบพึ่งตนเอง ตัวใครตัวมัน (荒木, 2011) “หมี” เป็นสิ่งแปลกแยกในสังคมของ “ฉัน” แต่ “ฉัน” และผู้อ่าน โดยเฉพาะเยาวชนชื่นชอบและประทับใจการกระทำของ “หมี” มาก การกระทำแบบนี้ถึงผู้อื่น (โอโมอิยาริ) เป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมญี่ปุ่น และเป็นต้นกำเนิดของวิถีปฏิบัติต่าง ๆ กัน (ลองเฮิร์สต์, 2567, pp. 17-24) คำพูด หรือการกระทำของ “หมี” ที่ถูกมองว่าเป็น “หมีหัวโบราณ” “ล้าสมัยนิดหน่อย” กลับเป็นที่ต้องการของ “ฉัน” ถึงแม้ว่า “ฉัน” จะเป็นคนสมัยใหม่แต่ลึก ๆ แล้วก็ยังปรารถนาการเอาอกเอาใจจากผู้อื่น (อามาเอะ) (โดอิ, 2538, pp.13,15) (衣笠, 2002, pp. 2-3)

หนึ่งในลักษณะของสำนึยมุมทัศนะคือการนำนิทานพื้นบ้านหรือเรื่องราวปรัมปราเข้ามาผสมผสานในการดำเนินเรื่อง ในเรื่อง “เทพเจ้าหมี” และ “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” ที่มีตัวละครหลักคือ “หมี” และมีการกล่าวถึง

เทพหมีซึ่งเลื่อนกลางและไม่มีคำอธิบายให้กระจ่างในเรื่องสัน เป็นลักษณะที่พราเลือนแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการให้ตัวละครหลักเป็น “หมี” ได้รับอิทธิพลจากนิทานพื้นบ้าน และประเพณีโออิมันเตะของชาวไอนุ ซึ่งเคารพวิญญาณศักดิ์สิทธิ์คือคามุย และคามุยแปลงกายลงมาเป็นหมี และมีพิธีโออิมันเตะส่งวิญญาณหมีกลับไปที่ดินแดนแห่งเทพ สำหรับชาวไอนุแล้วหมีเป็นสัตว์พิเศษที่ฉลาดและแข็งแกร่ง คาวากามิให้ความสำคัญกับสัตว์และเคารพธรรมชาติมาก ในที่สุด “หมี” ก็ได้กลับคืนสู่บ้านเกิด ในวัฒนธรรมญี่ปุ่นมีความเชื่อเกี่ยวกับคนและวิญญาณสัตว์ (Totemism) ความเชื่อนี้อยู่ในบันทึกโบราณของญี่ปุ่น แก่นแท้ของจิตวิญญาณแบบญี่ปุ่นอีกประการคือ นิยมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติและเคารพธรรมชาติ

เรื่องสั้น “เทพเจ้าหมี” ซึ่งมีความยาวราว 3,600 ตัวอักษร (玉木, 2022) ถูกเขียนขึ้นในยุคเศรษฐกิจตกต่ำสามารถสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในขณะนั้น ผลงานวรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์เรื่องนี้เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ตีความและนักวิชาการได้วิเคราะห์อย่างกว้างขวาง ผู้แต่งเคยให้สัมภาษณ์ว่างานประพันธ์ของคุณจะไม่กำหนดอุปมาอุปไมย (metaphor) ที่ชัดเจนเพราะค่อนข้างน่าเบื่อ เปิดโอกาสให้ผู้อ่าน นักวิจารณ์ นักวิชาการได้ตีความกันอย่างต่อเนื่องที่ “หมี” ในเรื่องนี้จึงสามารถตีความเป็นอะไรได้หลายอย่างที่ปรากฏตัวขึ้นในสังคมญี่ปุ่น

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

บทความวิจัยนี้วิเคราะห์ความแปลกแยกที่สะท้อนผ่านตัวละคร “หมี” ซึ่งเป็นตัวละครเหนือจริง การศึกษาเปรียบเทียบ “หมี” กับตัวละครเหนือจริงอื่น ๆ ในวรรณกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยจึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชูศักดิ์ ภัทธกุลวณิช. (2559). สังคมนิยมมหัศจรรย์ ในงานของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ โทนี มอร์ตัน และวรรณกรรมไทย. อ่าน.
- โดอิ ทาเกโอะ. (2538). อะมะเอะ แก่นแท้จิตใจคนญี่ปุ่น (มณฑา พิมพ์ทอง, แปล). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สาคร สมเสริญ. (2556). ความแปลกแยกของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่. วารสารนักบริหาร, 33(3), 66-74.
- เอริน นิอิมิ ลองเฮิร์สต์. (2567). โอโมอิยาริ ความสุขแห่งการนึกถึงผู้อื่นและเข้าใจตนเอง (วุฒิชัย ฤทธิชัย ประกรกิจ, แปล). ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Hemstock, M. (2018). *Discover Magical Realism in Japanese Literature*. Ehime AJET. <https://www.ehimeajet.com/discover-magical-realism-in-japanese-literature/>
- Kawakami, H. (2021a, September 8). 2. del Hiromi Kawakami interview Tokyo [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=SaWGqvn5rUQ>
- Kawakami, H. (2021b, September 8). 3. del Hiromi Kawakami interview Tokyo [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=1A2zSDPx4eA>
- Kawakami, H. [飯田橋文学会]. (2022). 飯田橋文学会 〈現代作家アーカイヴ文学インタビュー 第24回 川上弘美 (収録日 : 2022年3月9日) 本編. [Video] Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=cM6OgvSKF_k

- Kawakami, H.[飯田橋文学会]. (2022). 飯田橋文学会〈現代作家アーカイヴ文学インタビュー 第24回 川上弘美（収録日：2022年3月9日）質疑応答. [Video] Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=bjvMyuAl4f4>
- 荒木奈美.(2011). 「川上弘美「神様」「草上の昼食」論」—「くま」の生きづらさを通じて見えてくるもの— 「札幌大学総合論叢」第32号, 216-232.
- 川上弘美.(2021). 『神様』, 中央公論.
- 衣笠隆幸, da Rocha Barros, E. M., & Jemstedt, A. (2022) .「甘え」 『IPA地域間精神分析百科事典：地域間連携共同』, 1-14.
- 玉木雅己.(2022). 「小説単元の編成に関する実践的研究——川上弘美「草上の昼食」の教材化のために——」 「国語教育研究」第63号, 56-67.
- 松本和也.(2013). 『川上弘美を読む』 水声社.
- 依光正哲.(2002). 『日本における外国人労働者問題の歴史的推移と今後の課題』 (Discussion Paper No. 52).一橋大学経済研究所. https://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/hermes/ir/re/14411/pie_dp52.pdf

กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสะอะมิ

บทคัดย่อ

เทพเจ้ากับสัตว์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด สัตว์บางชนิดเป็นบริวารของเทพเจ้า ขณะที่สัตว์บางชนิดเป็นพาหนะของเทพเจ้า งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสะอะมิที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า 7 เรื่อง ได้แก่ อุกุน โออะอิมะทซุ ฉิมะ ทะกะซะงะ โฟจิซัน โฮโจงะวะ และยูมิยะวะ ผลการศึกษาพบว่า ในบทละครโนเรื่องที่ศึกษาปรากฏสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ม้า เต่า แมลง ปลา และนก (เช่น นกกระเรียน นกพิราบ ห่านป่า) โดยสัตว์มีส่วนช่วยเสริมภาพของตัวละครเอกและฉากในบทละครโน กลวิธีการนำเสนอสัตว์ จำแนกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ สัญลักษณ์ อุปมา บุคลาธิษฐาน และการบรรยาย สัตว์ที่แสดงสัญลักษณ์ ได้แก่ นกกระเรียนและเต่า สัตว์ที่แสดงอุปมา ได้แก่ นกกระเรียน ห่านป่า และนก (คำทั่วไปที่ไม่ระบุชนิด) สัตว์ที่แสดงบุคลาธิษฐานคือแมลง ส่วนสัตว์ที่แสดงการบรรยาย ได้แก่ นกพิราบ นกอุจิว นก ม้า และปลา

คำ

สำคัญ

บทละครโน, เสะอะมิ, เทพเจ้า, สัตว์

Strategy for Representing Animals in Zeami's Noh Plays

Abstract

Gods and animals are closely related. Some animals are the servants of the gods, while others are the vehicles of the gods. This research aims to study a strategy for representing animals in seven of Zeami's Noh plays that feature gods as the main characters: *Ukon*, *Oimatsu*, *Shiga*, *Takasago*, *Fujisan*, *Houjougawa*, and *Yumiyawata*. The research found that horses, turtles, insects, fish, and birds (such as cranes, pigeons, and wild geese) appear in the Noh plays. These animals contribute to the portrayal of the main characters and the scenes in the plays. The strategy for representing animals was divided into four forms: symbol, simile, personification, and description. The animals used as symbols were cranes and turtles. Those used as similes were cranes, wild geese, and birds (as a general category). Those used as personification were insects. The animals featured in the description included pigeons, uguisu, birds, horses, and fish.

Key words

Noh plays, Zeami, gods, animals

Email: winaitaiyo@hotmail.com

Received 13 December 2025; Revised 8 January 2026; Accepted 29 January 2026

1. บทนำ

ละครโน (能) เป็นศิลปะการแสดงแบบโบราณของญี่ปุ่นซึ่งสันนิษฐานว่าพัฒนาขึ้นจากศิลปะการแสดงแบบโบราณของจีนที่เผยแพร่เข้ามาญี่ปุ่นในช่วงศตวรรษที่ 8 ต่อมาเสอะมิ¹ (世阿弥) ผู้ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งละครโน ได้พัฒนารูปแบบการแสดงจนกระทั่งเป็นรูปแบบที่แสดงอยู่ในปัจจุบัน

ในสมัยเอโดะ² (江戸) มีการรวบรวมรายชื่อบทละครโนเรื่องที่ยังแสดงอยู่ในปัจจุบัน (現行曲) และมีการแบ่งบทละครโนเป็น 5 ประเภท ได้แก่ เรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรก (初番目物) เรื่องที่แสดงเป็นอันดับสอง (二番目物) เรื่องที่แสดงเป็นอันดับสาม (三番目物) เรื่องที่แสดงเป็นอันดับสี่ (四番目物) และเรื่องที่แสดงเป็นอันดับห้า (五番目物) โดยเรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกส่วนมากมีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า ทั้งนี้ เรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกที่ตั้งโดยเสอะมิและยังมีการแสดงอยู่ในปัจจุบันมี 8 เรื่อง ดังที่นิมิโนะ ฮะรุโอะ (1987) กล่าวว่า “บทละครโนของเสอะมิที่แสดงเป็นอันดับแรกและตัวละครเอกเป็นเทพเจ้ามี 8 เรื่อง ได้แก่ ทะกะซะโอะ (高砂) ยุมิยะวะตะ (弓八幡) โยโร (養老) อุกุน (右近) โอะอิเมะทซุ (老松) โฮโจงะวะ (放生川) ฉิมะ (志賀) และฟูจิซัน (富士山)”

เทพเจ้ามีความสัมพันธ์กับสัตว์โดยในวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยโบราณปรากฏชื่อสัตว์หลายชนิด ดังที่โคะดะอิ ชูเซอิ บุงงะกุ รงโก คังโกกะอิ (2023, p. 61) ระบุว่า “วรรณกรรมเรื่องโคะจิกิ³ (古事記) ปรากฏชื่อสัตว์หลากหลายชนิด บางชนิดสามารถพูดได้เหมือนมนุษย์ บางชนิดเป็นเทพเจ้า บางชนิดแต่งงานกับมนุษย์หรือเทพเจ้า จึงกล่าวได้ว่าสัตว์มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับเทพเจ้า” และโคะบะยะมิ โฉจิโร (2009, p. 53-58) กล่าวว่า “มันเป็นสัตว์ในพิธีกรรมของลัทธิชินโต เช่น ในวรรณกรรมเรื่องโคะกุนโชะมนจู⁴ (古今著聞集) ปรากฏข้อความว่า ‘มีการจัดแข่งม้าบริเวณลานประกอบพิธีบูชาเทพเจ้า’ การเคลื่อนไหวของม้าแสดงถึงความรู้สึกของเทพเจ้า ดังนั้น จึงจัดแข่งม้าเพื่อทำนายดวงชะตา นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าม้ามีพลังวิเศษในฐานะที่เป็นบริวารและเป็นพาหนะของเทพเจ้า มีการถวายม้าที่ยังมีชีวิตอยู่เพื่อเป็นเครื่องบูชาแด่เทพเจ้า”

แม้ว่าเทพเจ้ากับสัตว์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดดังตัวอย่างงานวิจัยข้างต้น และบทละครโนของเสอะมิที่แสดงเป็นอันดับแรกและตัวละครเอกเป็นเทพเจ้าปรากฏสัตว์หลากหลายชนิด แต่จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับบทละครโนทั้งในประเทศไทยและญี่ปุ่นที่ศึกษาเรื่องสัตว์ในบทละครโน งานวิจัยนี้จึงเป็นงานแรกที่ศึกษากลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษากลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสอะมิที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า

3. สมมติฐานของการวิจัย

กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสอะมิที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า จำแนกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สัญลักษณ์ อุปมา⁵ บุคลาธิษฐาน และการบรรยาย⁶

¹ ลูกชายของคันอะมิ (世阿弥) ผู้เป็นหัวหน้าสำนักการแสดงคันเสะ (世世) รุ่นแรก สันนิษฐานว่าเสอะมิมิชีวิตอยู่ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1363-1443

² ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1603-1868

³ วรรณกรรมประเภทบันทึกประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น เสร็จสมบูรณ์ใน ค.ศ. 712

⁴ วรรณกรรมประเภทรวบรวมตำนาน (世説集) รวบรวมขึ้นในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 13 โดยทะชิเบะนะ โนะ นะริซุเอะ (橋成手)

⁵ “อุปมา” ในงานวิจัยนี้หมายถึง “อุปลักษณ์” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบไม่กล่าวโดยตรงและไม่มีคำเชื่อมต่าง ๆ

⁶ การบรรยาย หมายถึง 1) การใช้สัตว์ในการบรรยายหรือเป็นส่วนหนึ่งของฉาก 2) การใช้สัตว์ในการบรรยายความเป็นมาของฉาก และ 3) การใช้สัตว์ในการบรรยายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4. ขอบเขตของการวิจัย

เทพเจ้ากับสัตว์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด งานวิจัยนี้จึงศึกษากลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสะอะมิที่แสดงเป็นอันดับแรกและมีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้าและยังแสดงอยู่ในปัจจุบัน โดยหยิบยกเรื่องที่มีสัตว์ปรากฏในเรื่องจำนวนทั้งหมด 7 เรื่อง (เรียงลำดับตามอักษรฮิระงานะ) ได้แก่ อุกน (右近) โอะอิเมะทซุ (老松) ฌิมะ (志賀) ทะกะซะโงะ (高砂) ฟุจิซัน (富士山) โฮโจงะวะ (放生川) และยูมิยะวะตะ (弓八幡) ทั้งนี้ ตัวบทต้นฉบับบทละครโนมาจากหนังสือโยเกียวกุ ทะอิกัน (謡曲大観) ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมบทละครโนที่แสดงอยู่ในปัจจุบันของสำนักคันเสะ (観世) ครอบคลุมเรื่อง และตัวอย่างบทขับร้องที่ปรากฏในงานวิจัยนี้แปลเป็นภาษาไทยโดยผู้เขียน

5. เนื้อเรื่องโดยสังเขปของบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

5.1 เรื่องอุกน : นักบวชรูปหนึ่งเดินทางไปถึงสนามม้าอุกนและได้พบหญิงสูงศักดิ์ที่เป็นร่างแปลงของเทพเจ้า ทั้งคู่สนทนากัน หญิงสูงศักดิ์เปิดเผยว่าตนเป็นเทพเจ้าและเลือนหายไป ต่อมา เทพเจ้าปรากฏร่าง ร่ายรำ และกลับไปบนท้องฟ้า

5.2 เรื่องโอะอิเมะทซุ : ชายคนหนึ่งเดินทางไปถึงวัดอันระกุ (安楽寺) และได้พบชายชรากับชายหนุ่มที่เป็นร่างแปลงของเทพเจ้า ทั้งสามคนสนทนากัน หลังจากนั้น ชายชรากับชายหนุ่มเลือนหายไป ต่อมา เทพเจ้าปรากฏร่างและร่ายรำ

5.3 เรื่องฌิมะ : ข้าราชการปารณายหนึ่งเดินทางไปถึงภูเขาฌิมะและได้พบชายชราที่เป็นร่างแปลงของเทพเจ้า หลังสนทนากันแล้วชายชราเปิดเผยว่าตนเป็นเทพเจ้าและหายไป ต่อมา เทพเจ้าปรากฏร่างและร่ายรำ

5.4 เรื่องทะกะซะโงะ : นักบวชรูปหนึ่งเดินทางไปถึงทะกะซะโงะและได้พบชายชราที่บิณฑูรซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพเจ้า หลังสนทนากันแล้วชายชราเปิดเผยว่าตนเป็นเทพเจ้าและลงเรือเดินทางไปที่พักิโยะมิ (住吉) นักบวชเดินทางตามไปและพบเทพเจ้าปรากฏร่างและร่ายรำ

5.5 เรื่องฟุจิซัน : ข้าราชการปารณายหนึ่งเดินทางไปถึงภูเขาฟุจิและได้พบหญิงชาวประมงซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพเจ้า หลังสนทนากันแล้วหญิงชาวประมงเลือนหายไป ต่อมา เทพเจ้าปรากฏร่าง ร่ายรำ และกลับไปบนท้องฟ้า

5.6 เรื่องโฮโจงะวะ : นักบวชรูปหนึ่งเดินทางไปถึงศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ ฮะชิมังงุ (男山八幡宮) และได้พบชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพเจ้า หลังสนทนากันแล้วชายชราเปิดเผยว่าตนเป็นเทพเจ้าและหายไป ต่อมา เทพเจ้าปรากฏร่างและร่ายรำ

5.7 เรื่องยูมิยะวะตะ : ข้าราชการปารณายหนึ่งเดินทางไปถึงภูเขาโอะโตะโกะยะมะและได้พบชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพเจ้า หลังสนทนากันแล้วชายชราเปิดเผยว่าตนเป็นเทพเจ้าและเลือนหายไป ต่อมา เทพเจ้าปรากฏร่างและร่ายรำ

6. ผลการวิจัย

บทละครโนเรื่องที่ศึกษาปรากฏสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ นก ม้า เต่า แมลง และปลา โดย “นก” จำแนกชนิดย่อยเป็นนกกระเรียน (鶴) นกพิราบ (鳩) นกอุจิวชิ⁷ (鶯) ห่านป่า (雁) และนก (鳥) ซึ่งเป็นคำทั่วไปที่ไม่ระบุชนิด กลวิธีการนำเสนอสัตว์แต่ละชนิด จำแนกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สัญลักษณ์ อุปมา บุคลาธิษฐาน และการบรรยาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

⁷ นกกระจากสายพันธุ์หนึ่ง หรือเรียกว่านกในดิงเกลญี่ปุ่น

6.1 นก

“นก” ที่ปรากฏในบทละครในเรื่องที่ศึกษาบางเรื่องระบุชนิดของนก เช่น นกกระเรียน นกพิราบ ขณะที่บางเรื่องปรากฏเพียงคำว่า นก (鳥) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1.1 นกกระเรียน (鶴) เป็นสัตว์โบราณของญี่ปุ่น ดังที่โคะบะยะมิ โฉจิโร (2009, p. 187) กล่าวว่า “ในสมัยนาร่า⁸ (奈良) เชื่อกันว่านกกระเรียนเป็นพาหนะของเทพเจ้า” นกกระเรียนปรากฏในเรื่องโอะอิมะทซุและเรื่องทะกะซะโงะ โดยเรื่องโอะอิมะทซุปรากฏนกกระเรียน 1 ครั้งในบทขับร้องของวิญญาณของเทพโอะอิมะทซุซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์หลัง ดังนี้

地『これは老木の神松の千代に八千代に。さざれ石の。巖となりて。苔のむすまで

シテ『苔のむすまで松竹。鶴亀の

地『齢を授くるこの君の。行く末護れとわが神託の。告を知らず。松風も梅も。久しき春こそ。めでたけれ

(ชะนะริ เค็นตะโร, 1982a, เล่มที่ 1 p. 532)

คอร์ส (แทนตัวละครเอก) : ข้าเป็นเทพเจ้าแห่งต้นสนที่มีอายุเก่าแก่ เมื่อเวลาผ่านไปนับพันปี
แปดพันปี กรวดก้อนเล็กกลายเป็นหินก้อนใหญ่และจนกระทั่งมีตะไคร่น้ำจับ

ตัวละครเอก : จนกระทั่งมีตะไคร่น้ำจับ ดังต้นสน ต้นไผ่ นกกระเรียน และเต่า

คอร์ส (แทนตัวละครเอก) : แจ้งให้รับรู้ถึงคำประกาศของเทพเจ้าที่จะปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้
มีอายุยืนยาวตลอดไป ทั้งลมพัดต้นสนและต้นบ๊วยจะอยู่เคียงคู่กับฤดูใบไม้ผลิอันยาวนาน
เป็นเรื่องที่ต้องสรรเสริญ

บทขับร้องข้างต้นเป็นของวิญญาณของเทพโอะอิมะทซุและคอร์สที่ขับร้องแทนวิญญาณของเทพโอะอิมะทซุ ซึ่งขับร้องขณะกำลังรำรำตอนท้ายเรื่อง ในบทขับร้องปรากฏคำว่า “นกกระเรียน (鶴)” คู่กับคำว่า “เต่า (亀)” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ปรากฏในบทกวีด้วยเช่นกัน ดังที่คะตะจิโร โยอิชิ (2004, p. 256) กล่าวว่า “ในบทกวีสมัยเฮอัน⁹ (平安) นกกระเรียนมักปรากฏควบคู่กับคำว่า ‘ต้นสน (松)’ หรือ ‘เต่า (亀)’ โดยแสดงความรู้สึกยินดี” และโคะบะยะมิ โฉจิโร (2009, p. 186) กล่าวว่า “ในประชุมกวีนิพนธ์โอะอิงะกะมุ¹⁰ (古今和歌集) นกกระเรียนแสดงภาพความมีอายุยืนยาว”

นกกระเรียนในเรื่องโอะอิมะทซุเป็นสัญลักษณ์ของ “ระยะเวลายาวนาน” โดยสื่อความหมายของการมีอายุยืนยาวของเทพโอะอิมะทซุและผู้ปกครองบ้านเมือง ในบทขับร้องของเรื่องโอะอิมะทซุดังยกมาข้างต้นปรากฏข้อความอื่น ๆ ที่สื่อความหมายของระยะเวลายาวนาน เช่น “นับพันปี แปดพันปี (千代に八千代に)” “ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้มียุยืนยาวตลอดไป (齢を授くるこの君の行く末護れ)” และ “ฤดูใบไม้ผลิอันยาวนาน (久しき春)” ซึ่งข้อความเหล่านี้มีส่วนเสริมคำว่า นกกระเรียน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ “ระยะเวลายาวนาน”

ส่วนเรื่องทะกะซะโงะปรากฏนกกระเรียน 1 ครั้งในบทขับร้องของชายชราซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์แรกกับหญิงชราซึ่งเป็นผู้ติดตามตัวละครเอก ดังนี้

シテ ツレ『過ぎ來し世々は白雪の。積り積りで老の鶴の。埒に残る有明

⁸ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 710-794

⁹ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 794-1185

¹⁰ ประชุมบทกวีญี่ปุ่นเล่มแรกที่จักรพรรดิมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมขึ้น เสร็จสมบูรณ์ใน ค.ศ. 905 ประกอบด้วยบทกวีประมาณ 1,100 บท

の。春の霜夜の起居にも松風をのみ聞き馴れて。心を友と。菅筵の。
思ひを述ぶるばかりなり

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982c, เล่มที่ 3 p. 1861)

ตัวละครเอกและผู้ติดตามตัวละครเอก : เรื่องในอดีตที่ผ่านมา เวลาสะสมล่วงเลย ดังหิมะสีขาว
ดั่งนกกระเรียนชรา ยามนอนก็ตื่นขึ้นด้วยความเอือมระอาของฤดูใบไม้ผลิได้ยืน
เพียงเสียงลมพัดต้นสนจนซาซึน มีบทกวีเป็นเพื่อนปลอบประโลมจิตใจ

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของต้นสนแห่งซุมิโยะมิและหญิงชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของต้นสนแห่งทะกะซะงะ ขับร้องตอนต้นเรื่องก่อนได้พบกับนักบวช คำว่า “นกกระเรียนชรา (老の鶴)” ใช้เปรียบกับวิญญาณของต้นสนแห่งซุมิโยะมิและวิญญาณของต้นสนแห่งทะกะซะงะซึ่งมีอายุยืนยาว คำว่า “นกกระเรียนชรา” เป็นอุปมาของผู้สูงวัย

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า นกกระเรียนเป็นพาหนะของเทพเจ้า และในบทละครโนมีการใช้ “นกกระเรียน” เพื่อแสดงสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนาน โดยสื่อความหมายของการมีอายุยืนยาวของผู้ปกครองบ้านเมืองและเทพโอเอะชิมะทซุซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องโอเอะชิมะทซุ และใช้เพื่อแสดงอุปมาของผู้สูงวัย โดยหมายถึงชายชราและหญิงชราซึ่งเป็นตัวละครเอกและผู้ติดตามตัวละครเอกของเรื่องทะกะซะงะ

6.1.2 นกพิราบ (鳩) ปรากฏในบทละครโน 2 เรื่อง ได้แก่ โฮโจงะวะและยูมิยะวะตะ โดยฉากของทั้ง 2 เรื่องคือศาลเจ้าโอเอะโตะโกะยะมะ ฮะชิมังงุ หรือเรียกว่า ศาลเจ้าแห่งยะวะตะ (八幡) ซึ่งตั้งอยู่ที่ภูเขาโอเอะโตะโกะยะมะ นครเกียวโต และมีนกพิราบอาศัยอยู่จำนวนมาก นกพิราบเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ปล่อยในเทศกาลโฮโจเอะ (放生会) ของศาลเจ้าโอเอะโตะโกะยะมะ ฮะชิมังงุ ดังที่นิมิ นะกะมิชิและโทะกุนะงะ เค็นตะโร (2018, p. 98) กล่าวว่า “ในเทศกาลโฮโจเอะจะปล่อยนกและปล่อยปลาจากบนสะพานอังโงะ (安居橋) ตั้งแต่ช่วงเช้าเวลา 8.00 น. โดยนกที่นำมาปล่อยคือนกพิราบ หลังจากนั้น ร่ายรำบนสะพานเพื่อบูชาเทพเจ้า” เรื่องโฮโจงะวะปรากฏนกพิราบ 2 ครั้ง ดังบทขับร้องต่อไปนี้

ครั้งที่ 1 ปรากฏในบทขับร้องของคอรัสที่ขับร้องแทนชายชราซึ่งเป็นตัวละครเอกองค์แรก ดังนี้
シテ『代々に仕へし古も。二百餘歳の春秋を
地『送り迎へて神徳を受けし身の齡武内の神はわれなりと。名のりもあへず男山。鳩の杖にすがりて山上さして、あがりけり山上さしてあがりけり
(ชนะริ เค็นตะโร, 1982c, เล่มที่ 3 p. 2462)

ตัวละครเอก : รับใช้รัชสมัยในอดีต ฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วงหมุนเวียนผ่านไปปราศสร้อยปี
คอรัส (แทนตัวละครเอก) : เวลาผ่านไป แท้จริงแล้ว ข้าคือเทพทะกะเอะจิกิผู้ได้รับพรจากเทพเจ้า
หลังแนะนำตัวแล้ว (เทพเจ้า) คำว่าไม้เท้าที่มีหัวเป็นรูปนกพิราบแล้วหายลับไปบนภูเขา
หายลับไปบนภูเขา

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพทะกะเอะจิกิ¹¹ (武内神) และคอรัสที่ขับร้องแทนชายชราก่อนชายชราจะหายตัวไป คำว่า “ไม้เท้าที่มีหัวเป็นรูปนกพิราบ (鳩の杖)” ใช้บรรยายสภาพไม้เท้าของชายชรา โดยโคะบะยะมิ โฉมิจิโร (2009, p. 243) กล่าวว่า “ในวรรณกรรมเรื่องคังเกะบุโนโซ¹² (菅家文草)

¹¹ ทะกะเอะจิกิ โนะ ซุกุเนะ (武内宿禰) เป็นขุนนางซ็องสัตย์ เคยรับใช้จักรพรรดิและจักรพรรดินีหลายพระองค์ เช่น จักรพรรดินิจิงงุ (神功皇后) จักรพรรดิโองิน (応神天皇) หลังเสียชีวิตแล้วกลายเป็นเทพทะกะเอะจิกิ
¹² วรรณกรรมประเภทรวบรวมวรรณกรรมจีน (漢詩文集) รวบรวมโดยซุงะวะระ โนะ มิชิสะเนะ (菅原道真) ประกอบด้วย 12 เล่ม

時の帝の皇女に召されしに。時至りけるか天にあがり給ひし時。形見の鏡に不死薬を添へて置き給ひしを。後日に富士の嶽にして。その薬を焼きしより。富士の煙は立ちしなり

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982d, เล่มที่ 4 p. 2688)

ตัวละครเอก : เคยมีเรื่องเช่นนั้นจริง ในอดีตเคยมีไข่มงกูงิซุกลายร่างเป็นหญิงสาว จักรพรรดิในสมัยนั้นมีพระราชกระแสรับสั่งให้ไปเป็นพระมเหสีในพระราชวัง เมื่อถึงเวลาอันสมควร (หญิงสาวนั้น) กลับขึ้นไปบนฟ้าและวางยาอายุวัฒนะไว้ที่กระจากเงาซึ่งเป็นของต่างหน้า ต่อมา มีการนำยาอายุวัฒนะนั้นไปเผาที่ภูเขาฟูจิ ด้วยเหตุนี้ ภูเขาฟูจิจึงมีควันลอยออกมา

บทขับร้องข้างต้นเป็นของหญิงชาวประมงผู้เป็นแม่ซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพโพธิสัตว์เซ็งเง็น (淺間大菩薩の神) และขับร้องขณะสนทนากับข้าราชการ ในเรื่องฟูจิซันปรากฏตัวละครเทพคะงุยะในฐานะที่เป็นเทพบริวารของเทพโพธิสัตว์เซ็งเง็น คำว่า “ไข่มงกูงิซุ (鶯のかみ)” ใช้บรรยายความเป็นมาของภูเขาฟูจิโดยกล่าวถึงชาติกำเนิดของหญิงสาวที่กลายร่างจากไข่มงกูงิซุ ทั้งนี้ มียะตะ โนะ โยะรุ (1993, p. 28-30) กล่าวว่า “ในวรรณกรรมเรื่องคะอิโดกิ (海道記) ซึ่งแต่งขึ้นใน ค.ศ. 1223 ระบุว่าเจ้าหญิงคะงุยะ (かぐや姫) ถือกำเนิดจากไข่มงกูงิซุ” และโคมะทซุ คะสึโกะ (2005, p. 44-45) กล่าวว่า “มีวรรณกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏตัวละครเจ้าหญิงคะงุยะแต่เนื้อเรื่องแตกต่างจากเรื่องทะเกะโตะริ โมะโนะงะตะริ¹⁴ (竹取物語) เช่น เรื่องซังโงะกุ เด็งกิ¹⁵ (三国伝記) และเรื่องกะอุนิเก็นโรกุ¹⁶ (臥雲日件録) ที่เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นว่าเจ้าหญิงคะงุยะเป็นร่างแปลงของมงกูงิซุ”

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า ในบทละครโนเรื่องฟูจิซันมีการใช้ “ไข่มงกูงิซุ” เพื่อบรรยายความเป็นมาของภูเขาฟูจิซึ่งเป็นฉากของเรื่องนี้โดยกล่าวถึงชาติกำเนิดของหญิงสาวซึ่งหมายถึงเจ้าหญิงคะงุยะที่กลายร่างจากไข่มงกูงิซุ

6.1.4 ห่านป่า (雁) ปรากฏในเรื่องฉิมะ 1 ครั้งในบทขับร้องของชาวบ้านซึ่งเป็นตัวละครเดียวเงิน ดังนี้
狂言「. . . 然れども貫之古今の序の。大伴の黒主と申すは。その様賤しく譬へをとるに。薪を負へる山賤の。花の蔭に休らうが如しと書かれたると申す。それを如何にと申すに。黒主の歌に。思ひ出でて戀しき時は初雁の。鳴きて渡ると人は知らずやと御座候。 . . .

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982b, เล่มที่ 2 p. 1301)

เดียวเงิน : ...ในบทนำของประชุมกวีนิพนธ์โคะกิงวะกะมุซึ่งรวบรวมโดยคิ โนะ ทซุระยุกิ มีบทวิจารณ์เกี่ยวกับบทกวีของโอโตะโมะ โนะ คุโระนุมิว่าเปรียบดั่งคนภูเขาที่แบกฟืนอยู่แล้วพักใต้ร่มเงาของดอกไม้ ตัวอย่างบทกวีของคุโระนุมิ เช่น บทกวีที่มีความหมายว่า “ความรักที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความคิดคำนึงนั้น ดังห่านป่าที่บินมาเป็นครั้งแรกและส่งเสียงร้องไปแต่ไม่มีผู้ใดรับรู้”...

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณเชิงเขา ขับร้องขณะเข้าพบกับข้าราชการในจักรพรรดิองค์ปัจจุบัน ทั้งนี้ คะตะริ โยอิชิ (2004, p. 123) กล่าวถึงห่านป่าว่า “ห่านป่าเป็นสัตว์ที่บินมาจากดินแดนทางตอนเหนือในฤดูใบไม้ร่วงและบินกลับไปที่ดินแดนทางตอนเหนือในฤดูใบไม้ผลิ” คำว่า “ห่านป่าที่บินมาเป็นครั้งแรก

¹⁴ วรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นราวปลายศตวรรษที่ 9 ถึงต้นศตวรรษที่ 10

¹⁵ วรรณกรรมประเภทรวบรวมตำนาน รวบรวมขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 15 โดยยะมิ เก็นโด (沙弥玄桃)

¹⁶ วรรณกรรมประเภทบันทึกซึ่งบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ระหว่าง ค.ศ. 1446-1473 โดยพระช็อกะฮอน แห่งวัดโโมโกะกุ (相国寺) นครเกียวโต

¹⁷ กวีเลื่องชื่อในสมัยเอโดะ ไม่ทราบวันเดือนปีเกิดและเสียชีวิตแน่ชัด

(初雁)” ในบทขับร้องข้างต้นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทกวีของโอะโตะโมะ โนะ คุโรนะมิ¹⁷ (大友黒主) หมายถึง การบินมาจากทิศเหนือในฤดูใบไม้ร่วง และการส่งเสียงร้องไปโดยไม่มีผู้ได้รับรู้ เป็นการเปรียบกับความรักอันเต็มเปี่ยมที่ไม่มีผู้รับรู้ ดังนั้น “ห่านป่า” เป็นอุปมาของความรัก

6.1.5 นก (鳥) ปรากฏในเรื่องอุกุนและเรื่องโอะอิมะทซุ โดยเรื่องอุกุนปรากฏน 2 ครั้งในบทขับร้องของคอรุสที่ขับร้องแทนตัวละครเอก ดังนี้

ครั้งที่ 1 บทขับร้องของคอรุสที่ขับร้องแทนเทพชากระบะซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์หลัง ดังนี้
地『. . . 花も色添ふ北野の春の。御池の水に。御影を映し。映しうつろふ。櫻衣の裏ふき返す梢にあがり。枝に木傳ふ花鳥の。 . . .

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982a, เล่มที่ 1 p. 350)

คอรุส (แทนตัวละครเอก) : ...เงาของเทพเจ้าสะท้อนลงบนสระน้ำในฤดูใบไม้ผลิที่คิตะโนะ ซึ่งมีดอกไม้ช่วยเพิ่มสีสัน เทพเจ้าร่ายรำวนเวียนระหว่างต้นไม้โดยขึ้นไปบนยอดไม้บ้าง กิ่งไม้บ้าง รวากัน...

บทขับร้องข้างต้นเป็นของคอรุสที่ขับร้องแทนเทพชากระบะในตอนท้ายเรื่อง ลักษณะการบินของนกที่วนเวียนไปมาตามยอดไม้และกิ่งไม้ใช้เปรียบกับการร่ายรำของเทพเจ้า ดังนั้น “นก” เป็นอุปมาของเทพเจ้า

ครั้งที่ 2 บทขับร้องของคอรุสที่ขับร้องแทนหญิงสูงศักดิ์ซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์แรก ดังนี้
地『. . . 百千鳥。花に馴れ行くあだし身は。はかなき程に羨まれて上の空の心なれや上の空の心なれ

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982a, เล่มที่ 1 p. 345)

คอรุส (แทนตัวละครเอก) : ...การที่บรรดานกทั้งหลายแวะเวียนมาชมดอกไม้ นั่นเป็นสิ่งที่ไม่จริง แต่ช่างน่าอิจฉาและเป็นช่วงที่จิตใจคนรู้สึกตื่นเต้น

บทขับร้องข้างต้นเป็นของคอรุสที่ขับร้องแทนหญิงสูงศักดิ์ซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพชากระบะขณะสนทนากับนักบวช คำว่า “สิ่งที่ไม่จริง” หมายถึง ความไม่จริงของดอกไม้ที่ย่อมต้องร่วงโรยไปตามกาลเวลา ส่วนคำว่า “น่าอิจฉา” หมายถึง ความอิจฉานกที่บินชมดอกไม้ในช่วงผลิบาน และคำว่า “นก” ใช้บรรยายสภาพของสนมม้าวูกุนที่มีนกบินมาชมดอกซากุระในช่วงฤดูใบไม้ผลิ

ส่วนเรื่องโอะอิมะทซุปรากฏน 1 ครั้งในบทขับร้องของชายชราและชายหนุ่มซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์แรก และผู้ติดตามตัวละครเอก ดังนี้

シテ ツレ『梅の花笠。春もきて。縫ふてふ鳥の。梢かな

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982a, เล่มที่ 1 p. 524)

ตัวละครเอกและผู้ติดตามตัวละครเอก : บัดนี้เข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ดอกบ๊วยผลิบานสะพรั่ง มีนกมาเกาะบนกิ่งไม้

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพโอะอิมะทซุและชายหนุ่มซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพโคเบะอิโตะโนะขณะปรากฏตัวบนเวทีครั้งแรก คำว่า “นก” ใช้บรรยายสภาพของวัดอันระกุกที่มีนกมาเกาะบนกิ่งไม้

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า มีการใช้ “นก” เพื่อแสดงอุปมาของเทพเจ้าในเรื่องอุกุนโดยเปรียบลักษณะบินของนกกับการร่ายรำของเทพเจ้า และใช้แสดงการบรรยายสภาพของสนมม้าวูกุนซึ่งเป็นฉากของเรื่องอุกุน นอกจากนี้ ยังใช้แสดงการบรรยายสภาพของวัดอันระกุกซึ่งเป็นฉากของเรื่องโอะอิมะทซุ

6.2 ม้า

“ม้า” เป็นสัตว์โบราณและปรากฏในวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยโบราณ ดังที่ทะระยะมะ ฮิโระมิ (2002, p. 52-53) กล่าวว่า “ม้าเป็นสัตว์โบราณซึ่งมีการขุดค้นพบกระดูกและฟันของม้าจากซากโบราณในช่วงกลางของสมัยโจมง (縄文) นอกจากนี้ ม้าเป็นพาหนะของเทพเจ้า” และอรรธยา สุวรรณระดา (2557, น.75) กล่าวถึงม้าที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องโคะจิกิว่า “ในญี่ปุ่นโบราณมีการใช้ม้าเป็นพาหนะในการเดินทาง” นอกจากนี้ อิกะมะ เทะซุโระ (2018, p. 136) กล่าวถึงม้าตามความคิดของคนญี่ปุ่นในยุคกลาง (中世) ว่า “ม้า วัว และสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงสำคัญซึ่งมีอาจหาได้ในการดำรงชีวิตของคนยุคกลาง” ม้าปรากฏในเรื่องอุกน 1 ครั้งในบทขับร้องของชาวบ้านซึ่งเป็นตัวละครเคียวเง็น ดังนี้

狂言「... まづ随身の如くにて。衣裳につけるものは作り花を致し馬に乗り。そのつけ物を取らう取られまいとする事にて候。...

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982a, เล่มที่ 1 p. 348)

เคียวเง็น : ...การแข่งขันเริ่มจากทหารอารักขาขี่ม้าโดยมีสิ่งประดับไว้บนเสื้อผ้าคือดอกไม้ประดิษฐ์
ทหารอารักขาจะพยายามคว้าสิ่งประดับของฝ่ายตรงข้ามและไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามคว้าสิ่งประดับ
ของตนไปได้...

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชาวบ้านที่เล่าความเป็นมาของการจัดแข่งม้าที่สนามม้าอุกนให้กับชาวฟัง “ม้า” ใช้บรรยายสภาพของสนามม้าอุกนที่มีการแข่งม้าในวันฮิโอะริ (ひをりの日) ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่างวันที่ 3-6 เดือน 5 โดยการแข่งม้าเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในลัทธิชินโต ดังที่โคะบะยะมิ โฉจิโร (2009, p. 53) กล่าวว่า “นิยมจัดการแข่งม้า ฯลฯ ก่อนเริ่มประกอบพิธีบูชาเทพเจ้า”

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า ม้าเป็นสัตว์โบราณและเป็นพาหนะของเทพเจ้า ในบทละครโนมีการใช้ “ม้า” เพื่อบรรยายสภาพของสนามม้าอุกนซึ่งเป็นฉากในเรื่องอุกน

6.3 เต่า

“เต่า” เป็นสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยโบราณหลายเรื่อง ดังที่โคะบะยะมิ โฉจิโร (2009, p. 440-442) กล่าวว่า “เต่าเป็นบริวารของเทพเจ้าโดยปรากฏในเรื่องของวรรณกรรมเรื่องโคะจิกิ เรื่องนิฮอนโอะกิ²⁰ (日本書紀) เรื่องโคะกนโชะมนจู ฯลฯ และในเรื่องนิฮอนโอะกิปรากฏเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการใช้เต่าเพื่อทำนายดวงชะตา” เต่าปรากฏในเรื่องโอะอิเมะทซุ 1 ครั้งในบทขับร้องเดียวกันกับที่ปรากฏคำว่า “นกระเรียน” โดยเป็นบทขับร้องของวิญญาณของเทพโอะอิเมะทซุซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์หลัง ดังนี้

地『これは老木の神松の千代に八千代に。さざれ石の。巖となりて。苔のむすまでシテ『苔のむすまで松竹。鶴亀の

地『齡を授くるこの君の。行く末護れとわが神託の。告を知らず。松風も梅も。久しき春こそ。めでたけれ

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982a, เล่มที่ 1 p. 532)

คอรืส (แทนตัวละครเอก): ข้าเป็นเทพเจ้าแห่งต้นสนที่มีอายุเก่าแก่ เมื่อเวลาผ่านไปนับพันปี แปรพันปี
กรวดก้อนเล็กกลายเป็นหินก้อนใหญ่และจนกระทั่งมีตะไคร่น้ำจับ

ตัวละครเอก : จนกระทั่งมีตะไคร่น้ำจับ ดังต้นสน ต้นไผ่ นกระเรียน และเต่า

²⁰ วรรณกรรมประเภทบันทึกประวัติศาสตร์ รวบรวมเสร็จสมบูรณ์ใน ค.ศ. 720

คอรัส (แทนตัวละครเอก): แจ้งให้รับรู้ถึงคำประกาศของเทพเจ้าที่จะปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้มีอายุยืนยาวตลอดไป ทั้งลมพัดต้นสนและต้นบ๊วยจะอยู่เคียงคู่กับฤดูใบไม้ผลิอันยาวนาน เป็นเรื่องที่ต้องสรรเสริญ

บทขับร้องข้างต้นเป็นของวิญญาณของเทพโอเออิเมะทซุและคอรัสที่ขับร้องแทนวิญญาณของเทพโอเออิเมะทซุ ซึ่งขับร้องขณะกำลังร่ายรำตอนท้ายเรื่อง คำว่า “เต่า” เป็นสัตว์ที่มีอายุยืนยาว ดังที่เทะระยะมะ อิโระมิ (2002, p. 128) กล่าวว่า “เต่าสื่อความหมายของการมีอายุยืนยาว มีคำกล่าวว่า ‘นกกระเรียนมีอายุขัย 1,000 ปี เต่ามีอายุขัย 10,000 ปี’ เต่าปรากฏในวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยโบราณในฐานะที่เป็นสัตว์แห่งความน่ายินดีและมีพลังกลับ” เต่าในเรื่องโอเออิเมะทซุเป็นสัญลักษณ์ของ “ระยะเวลายาวนาน” โดยสื่อความหมายของการมีอายุยืนยาวของเทพโอเออิเมะทซุและผู้ปกครองบ้านเมือง

6.4 แมลง

“แมลง” ปรากฏในเรื่องทะเลาะอะไร 1 ครั้งในบทขับร้องของคอรัสที่ขับร้องแทนชายชราซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์แรก ดังนี้

地『然るに。長能が言葉にも。有情非情のその聲みな歌に漏る事なし。草木土砂。風聲水音まで萬物のこもる心あり。春の林の。東風に動き秋の蟲の。北露に鳴くも皆。和歌の姿ならずや。

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982c, เล่มที่ 3 p. 1866)

คอรัส (แทนตัวละครเอก): โซโน²¹ เคยกล่าวไว้ว่า “เสียงของสรรพสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตล้วนก่อให้เกิดบทกวี นับตั้งแต่ต้นไม้ใบหญ้า ก้อนดิน เม็ดทราย ไปจนถึงเสียงของลม เสียงของน้ำ ทุกอย่างล้วนมีความรู้สึก อาทิ ป่าไม้ที่เคลื่อนไหวด้วยแรงลมด้านตะวันออกแห่งฤดูใบไม้ผลิ เสียงร้องของแมลงขณะเกิดน้ำค้างแข็งในฤดูใบไม้ร่วง ทุกอย่างล้วนเป็นส่วนหนึ่งของบทกวีมิใช่หรือ”

บทขับร้องข้างต้นเป็นของคอรัสที่ขับร้องแทนชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของต้นสนแห่งซุมิโยะมิขณะพรรณนาเรื่องวิถีแห่งบทกวี โดยเปรียบเทียบเสียงของสรรพสิ่งทั้งหลาย เช่น เสียงของแมลงว่าเป็นเสียงแห่งการขับบทกวี ซึ่งคล้ายกับข้อความในคะนะโจะ²² (仮名序) ของประมุขกวีนิพนธ์โคะกิงวะกะณูที่กล่าวถึงเสียงของสิ่งมีชีวิตไว้ดังนี้

花に鳴く鶯、水に住む蛙の声を聞けば、生きとし生けるもの、いつれか、歌を詠まざりける。

(โคะจิมะ โนะริยุกิและอะระอิ เอะอิโส, 1989, p. 4)

เมื่อได้ยินเสียงนกฮูกอยู่สูงเสียงร้องท่ามกลางดอกไม้ เสียงกบที่อาศัยอยู่ในน้ำ (ก็อดคิดไม่ได้ว่า) ในบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั้นสิ่งใดบ้างที่ไม่เคยขับบทกวี (ไม่มีหรอก)

ข้อความในคะนะโจะข้างต้นแสดงถึงการเปรียบเทียบของสัตว์เป็นการขับบทกวีของมนุษย์ ซึ่งคล้ายกับเสียงร้องของแมลงในบทละครในเรื่องทะเลาะอะไรที่เปรียบเป็นเสียงแห่งการขับบทกวี ดังนั้น “แมลง” ในเรื่องทะเลาะอะไรจะแสดงความเปรียบเทียบแบบบุคลาธิษฐานที่สมมติให้แมลงสามารถขับบทกวีได้เหมือนมนุษย์

6.5 ปลา

“ปลา” ปรากฏในเรื่องโฮโจะวะ 12 ครั้งโดยในจำนวนนี้เป็นบรรยายสภาพของปลาที่นำมาปล่อยลงใน

²¹ ฟูจิยะระ โนะ โซโน (藤原長能) เป็นหนึ่งใน 36 ยอดกวีในสมัยเฮอัน เกิดเมื่อ ค.ศ. 949 และสันนิษฐานว่าเสียชีวิตเมื่อ ค.ศ. 1009 ชื่อของโซโนอาจออกเสียงว่า “นะงะโด” หรือ “นะงะโยะมิ”

²² บทนำในประมุขกวีนิพนธ์โคะกิงวะกะณู เขียนด้วยอักษรคะนะ (仮名) โดยคิ โนะ ทซุระยุกิ

แม่น้ำโฮโจ 11 ครั้ง และบรรยายอานุภาพของเทพเจ้า 1 ครั้ง ในที่นี้จะยกตัวอย่างบทขับร้องที่บรรยายสภาพของปลาที่นำมาปล่อยลงในแม่น้ำโฮโจ และบรรยายอานุภาพของเทพเจ้า ดังนี้

6.5.1 ตัวอย่างบทขับร้องที่บรรยายสภาพของปลาที่นำมาปล่อยลงในแม่น้ำโฮโจเป็นบทขับร้องของคอรุสที่ขับร้องแทนชายชราซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์แรก ดังนี้

シテ『水桶に

地『取り入る。このうろくづを放さんと。このうろくづを放さんと。裳裾も同じ袖ひちて。掬ぶやみづから水桶を。水低に沈むれば。魚は悦び鰭ふるや水を穿ちて岸陰の。潭荷葉動くこれ魚の遊ぶ有様の。げにも生けるを放つなる御誓ひあらたなりけり

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982c, เล่มที่ 3 p. 2460)

ตัวละครเอก : ในฉันทน์

คอรุส (แทนตัวละครเอก) : ใส่เอาไว้อยู่ ปล่อยปลานี้กันเถิด ปล่อยปลานี้กันเถิด แขนเสื้อเปียกน้ำไล่ไปถึงปลายชุด หลังจากกดถังน้ำจมนลงไปจนสุดแล้วปลาที่ปล่อยออกมาต่างว่ายเวียนไปมาอย่างร่าเริง และดำลงได้น้ำทำให้ใบบัวเคลื่อนไหว เป็นสภาพของปลาที่นำพลัดพลินความเมตตาจากการปล่อยสิ่งมีชีวิตเป็นเรื่องราวที่น่าชื่นชมอย่างแท้จริง

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพทะเลอุจิและคอรุสที่ขับร้องแทนชายชราหลังจากได้พบกับนักบวช คำว่า “ปลา” ทั้ง 2 ตำแหน่งในบทขับร้องข้างต้นใช้บรรยายสภาพปลาของชายชราที่อยู่ในถังและจะนำมาปล่อยลงในแม่น้ำโฮโจซึ่งอยู่ในหมู่บ้านอันเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ สะชิมังงู (ฉากของเรื่องโฮโจะวะ) ศาลเจ้าแห่งนี้จัดเทศกาลโฮโจเอะ (放生会) เป็นประจำทุกปีในเดือน 8 โดยเป็นเทศกาลปล่อยชีวิตสัตว์ เช่น การปล่อยปลาที่จับมาได้คืนลงสู่แม่น้ำ ทั้งนี้ นิมิ นะกะมิชิและโทะกุนะวะ เค็นตะโร (2018) กล่าวถึงเทศกาลโฮโจเอะว่า “เทศกาลโฮโจเอะจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 720 ณ ศาลเจ้าอุซะ (宇佐八幡宮) ต่อมาในสังคมยุคกลางมีแนวคิดอย่างแพร่หลายเรื่องห้ามฆ่าสิ่งมีชีวิตโดยเปล่าประโยชน์ บางพื้นที่ออกกฎหมายห้ามฆ่าสิ่งมีชีวิตในบริเวณวัดหรือศาลเจ้า การปล่อยชีวิตสัตว์ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การปล่อยตามบัญชาของเทพเจ้า และการปล่อยตามบัญชาของจักรพรรดิ โดยเทศกาลโฮโจเอะของศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ สะชิมังงูจัดอยู่ในประเภทการปล่อยตามบัญชาของจักรพรรดิ ในเทศกาลมีการทอพระสูตรและปล่อยสิ่งมีชีวิตคืนสู่ธรรมชาติ เช่น ปล่อยปลา ปล่อยนก”

6.5.2 ตัวอย่างบทขับร้องที่บรรยายอานุภาพของเทพเจ้าเป็นบทขับร้องของชายชราซึ่งเป็นตัวละครเอกในองก์แรกและชายหนุ่ม ดังนี้

シテ ツレ『. . . 誓ひの海のうろくづの。生きとし生ける物として。豊かなる世に。住まふ事。偏に當社の。御利生なり

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982c, เล่มที่ 3 p. 2457)

ตัวละครเอกและผู้ติดตามตัวละครเอก : ...การที่สิ่งมีชีวิตทั้งหลายรวมทั้งปลาในท้องทะเลได้รับพรและความเมตตาซึ่งทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์นั้นเป็นเพราะความเมตตาของศาลเจ้าแห่งนี้

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพทะเลอุจิและชายหนุ่มซึ่งขับร้องตอนต้นเรื่องก่อนพบกับนักบวช คำว่า “ปลา” ใช้บรรยายอานุภาพความเมตตาของเทพเจ้าแห่งศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ สะชิมังงู ที่ทำให้สิ่งมีชีวิตดำรงชีวิตอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์

จากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่า ในเรื่องโฮโจจะวะมีการใช้ “ปลา” เพื่อบรรยายสภาพของปลาที่นำมาปล่อยลงในแม่น้ำโฮโจ และใช้เพื่อบรรยายอานูภาพของเทพเจ้าแห่งศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ อะชิมังงู

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษากลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสอะอะมิที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า 7 เรื่อง ได้แก่ อุกน โอะอิมะทซุ ฌิงะ ทะกะซะงะ ฟุจิซัน โฮโจจะวะ และยุมิยะวะตะ และพบว่า มีสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ นก ม้า เต่า แมลง และปลา ปรากฏในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา โดย “นก” จำแนกชนิดย่อยเป็นนกกระเรียน (鶴) นกพิราบ (鳩) นกอุซุอิซุ (鶯) ห่านป่า (雁) และนก (鳥) ซึ่งเป็นคำทั่วไปที่ไม่ระบุชนิด ทั้งนี้ สามารถสรุปกลวิธีการนำเสนอสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา
หมายเหตุ : เครื่องหมายยัติภังค์ (-) หมายถึง ไม่แสดงรูปแบบนั้น

สัตว์	ชื่อบทละครโน	สัญลักษณ์	อุปมา	บุคลาธิษฐาน	การบรรยาย
นกกระเรียน	โอะอิมะทซุ	ระยะเวลายาวนาน	-	-	-
	ทะกะซะงะ	-	ผู้สูงวัย	-	-
นกพิราบ	โฮโจจะวะ	-	-	-	1.สภาพไม้เท้าของชายชรา 2.สภาพภูเขาโอะโตะโกะยะมะ
	ยุมิยะวะตะ	-	-	-	สภาพภูเขาโอะโตะโกะยะมะ
นกอุซุอิซุ	ฟุจิซัน	-	-	-	ความเป็นมาของภูเขาฟูจิ
ห่านป่า	ฌิงะ	-	ความรัก	-	-
นก	อุกน	-	เทพเจ้า	-	สภาพสนามม้าอุกน
	โอะอิมะทซุ	-	-	-	สภาพวัดอันระกุ
ม้า	อุกน	-	-	-	สภาพสนามม้าอุกน
เต่า	โอะอิมะทซุ	ระยะเวลายาวนาน	-	-	-
แมลง	ทะกะซะงะ	-	-	มนุษย์ขับบทกวี	-
ปลา	โฮโจจะวะ	-	-	-	1.สภาพปลาที่นำมาปล่อย 2.อานูภาพของเทพเจ้า

ที่มา : สรุปโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 1 พบว่า กลวิธีการนำเสนอสัตว์ชนิดต่าง ๆ ในบทละครโนเรื่องที่ศึกษามี 4 รูปแบบ ได้แก่ สัญลักษณ์ อุปมา บุคลาธิษฐาน และการบรรยาย โดยสัตว์ที่แสดงสัญลักษณ์ ได้แก่ นกกระเรียนและเต่า สัตว์ที่แสดงอุปมา ได้แก่ นกกระเรียน ห่านป่า และนก สัตว์ที่แสดงบุคลาธิษฐานคือแมลง ส่วนสัตว์ที่แสดงการบรรยาย ได้แก่ นกพิราบ นกอุซุอิซุ นก ม้า และปลา

7.1 สัตว์ที่แสดงสัญลักษณ์ (นกกระเรียนและเต่า)

นกกระเรียนและเต่าในเรื่องโอะอิเมะทซุแสดงสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนาน โดยสื่อความหมายของการมีอายุยืนยาวของเทพโอะอิเมะทซุ (ตัวละครเอก) และผู้ปกครองบ้านเมือง

7.2 สัตว์ที่แสดงอุปมา (นกกระเรียน ห่านป่า และนก)

นกกระเรียนในเรื่องทะเลาะงะแสดงอุปมาของผู้สูงวัย ซึ่งหมายถึงวิญญาณของต้นสนแห่งซุมิโยะมิและทะเลาะงะ (ตัวละครเอกและผู้ติดตามตัวละครเอก) ห่านป่าในเรื่องฉิงงะแสดงอุปมาของความรัก โดย “ห่านป่า” เป็นคำที่ปรากฏในบทกวีของโฮโตะโมะ โนะ คุโระนุมิ (ตัวละครเอก) ส่วนนกในเรื่องอุกนแสดงอุปมาของเทพซากุระบะ (ตัวละครเอก) ซึ่งกำลังร่ายรำวนเวียนราวกับนก

7.3 สัตว์ที่แสดงบุคลาธิษฐาน (แมลง)

แมลงในเรื่องทะเลาะงะเป็นความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน โดยสมมติให้แมลงสามารถขับทักวีได้เหมือนมนุษย์

7.4 สัตว์ที่แสดงการบรรยาย (นกพิราบ นกอุจิกุ นก ม้า และปลา)

กลวิธีการใช้สัตว์เพื่อแสดงการบรรยายมีสัดส่วนมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ โดยเป็นการใช้สัตว์ในการบรรยายหรือเป็นส่วนหนึ่งของฉาก การใช้สัตว์ในการบรรยายความเป็นมาของฉาก และการใช้สัตว์ในการบรรยายสิ่งใดสิ่งหนึ่งดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.4.1 นกพิราบในเรื่องโฮโจะวะและเรื่องยูมิยะวะตะใช้บรรยายสภาพภูเขาโอะโตะโกะยะมะซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ สะชิมังงุ (ฉากของทั้งสองเรื่อง) นอกจากนั้น นกพิราบในเรื่องโฮโจะวะยังใช้บรรยายสภาพไม้เท้าที่มีหัวเป็นรูปนกพิราบของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพทะเลาะงะ (ตัวละครเอก) โดยนกพิราบมีส่วนช่วยเสริมภาพความศักดิ์สิทธิ์ของภูเขาในฐานะที่นกพิราบเป็นบริวารของเทพยะวะตะ

7.4.2 นกอุจิกุในเรื่องฟูจิซันใช้บรรยายความเป็นมาของภูเขาฟูจิ (ฉากของเรื่องฟูจิซัน) ซึ่งกล่าวถึงไข่ของนกอุจิกุที่กลายเป็นหญิงสาว (เจ้าหญิงคะงุยะ) โดยในเรื่องฟูจิซันปรากฏเทพคะงุยะซึ่งเป็นเทพบริวารของเทพโพธิสัตว์เซ็งเง็น (ตัวละครเอก)

7.4.3 นกและม้าในเรื่องอุกนใช้บรรยายสภาพสนามม้าอุกน (ฉากของเรื่องอุกน) นอกจากนั้น นกในเรื่องโอะอิเมะทซุยังใช้บรรยายสภาพวัดอันระกุ (ฉากของเรื่องโอะอิเมะทซุ) โดยนกมีส่วนช่วยเสริมภาพความสงบในช่วงฤดูใบไม้ผลิของสนามม้าอุกนและวัดอันระกุ ส่วนม้ามีส่วนช่วยเสริมภาพความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าในฐานะที่ม้าเป็นบริวารและเป็นพาหนะของเทพเจ้า

7.4.4 ปลาในเรื่องโฮโจะวะใช้บรรยายสภาพปลาที่นำมาปล่อยลงในแม่น้ำโฮโจะริเวนภูเขาโอะโตะโกะยะมะซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ สะชิมังงุ (ฉากของเรื่องโฮโจะวะ) นอกจากนั้น ปลายังใช้บรรยายอานุภาพความเมตตาของเทพทะเลาะงะ (ตัวละครเอก)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนเรื่องการศึกษาดังกล่าวข้างต้นพบว่า ผลการวิเคราะห์ตรงกับสมมติฐาน คือ กลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนของเสะอะมิ จำแนกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สัญลักษณ์อุปมา บุคลาธิษฐาน และการบรรยาย และผลการวิเคราะห์สามารถนำไปต่อยอดการวิจัยได้ เช่น 1) การศึกษากลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากเรื่องที่แต่งโดยเสะอะมิ 2) การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอสัตว์ในบทละครโนกับสัตว์ในวรรณกรรมยุคก่อนหน้า

เอกสารอ้างอิง (References)

- อรรถธยา สุวรรณระดา. (2557). พีช สัตว์ ตัวเลข กับตำนานยุคเทพเจ้าของญี่ปุ่น. สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 生駒哲郎 (2018) 『畜生・餓鬼・地獄の中世仏教史』 吉川弘文館.
- 片桐洋一 (2004) 『歌枕歌ことば辞典』 笠間書院.
- 古代中世文学論考刊行会 (2023) 『古代中世文学論考 第51集』 新典社.
- 小島憲之と新井栄蔵 (1989) 『古今和歌集 新日本古典文学大系5』 岩波書店.
- 小林祥次郎 (2009) 『日本古典博物事典』 勉誠出版.
- 小松和彦 (2005) 「富士山—『富士山』」 『観世』 72 (7), 42-47.
- 佐成健太郎 (1982a) 『謡曲大観』 第一卷. 明治書院.
- 佐成健太郎 (1982b) 『謡曲大観』 第二卷. 明治書院.
- 佐成健太郎 (1982c) 『謡曲大観』 第三卷. 明治書院.
- 佐成健太郎 (1982d) 『謡曲大観』 第四卷. 明治書院.
- 寺山宏 (2002) 『和漢古典動物考』 八坂書房.
- 西中道と得永健太郎 (2018) 「食と罪—放生会に見る宗教的「解決」」 『武蔵野女子大学能楽
資料センター紀要』 30: 91-111.
- 西野春雄 (1987) 『能・狂言 第三卷 能の作者と作品』 岩波書店.
- 宮田登 (1993) 「竹取物語と富士信仰」 『国文学』 38 (4), 28-31.

เดนิมญี่ปุ่น: จากของทำเหมือนสู่การเป็นทรัพยากร ซอฟต์แวร์พาวเวอร์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเดนิมญี่ปุ่นที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับตะวันออก ซึ่งรังสรรค์ให้เดนิมเป็นมากกว่าเครื่องแต่งกาย ภายใต้แนวคิดซอฟต์แวร์พาวเวอร์ของโจเซฟ นาย และการวิเคราะห์เนื้อหา บทความนี้ได้แบ่งการวิจัยเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เอกลักษณะของเดนิมญี่ปุ่น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเฉพาะตัวจากกระบวนการผลิต 2) ยุทธศาสตร์ความแข็งแกร่งแบบญี่ปุ่น เป็นนโยบายรัฐที่จะยกระดับเศรษฐกิจของประเทศด้วยทรัพยากรซอฟต์แวร์พาวเวอร์ และ 3) เดนิมในฐานะสินค้าส่งออก เพื่อให้เห็นภาพความนิยมในต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่า ญี่ปุ่นได้พัฒนาเดนิมจากการทำเหมือนสู่การสร้างอัตลักษณ์ของตนเองด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เดนิมญี่ปุ่นไม่เพียงเป็นเครื่องแต่งกายที่ได้รับความนิยมในประชาคมผู้นิยมยีนส์ แต่ยังเป็นเครื่องมือซอฟต์แวร์พาวเวอร์ของญี่ปุ่นที่ให้ประโยชน์ทั้งเสริมสร้างเสน่ห์และเศรษฐกิจ

คำ

สำคัญ

เดนิมญี่ปุ่น, เอกลักษณะเดนิม, ซอฟต์แวร์พาวเวอร์, ยุทธศาสตร์ความแข็งแกร่งแบบญี่ปุ่น

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “มากกว่าแค่เครื่องแต่งกาย: เดนิมญี่ปุ่นจากความหลงใหลสู่การเป็นทรัพยากร Soft Power” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ IEAS 1/2568

Japanese Denim: From Replica to a Soft Power Resource^{*}

Abstract

This research article explores Japanese denim as a product born from the cultural convergence between the West and the East, which has elevated it beyond the realm of ordinary clothing. Grounded in Joseph Nye's concept of soft power and employing content analysis as its primary method, the study presents its findings in three key aspects: (1) The identity of Japanese denim, illustrating its uniqueness through distinctive production processes; (2) Cool Japan strategy, a state-led initiative aimed at enhancing the national economy through soft power resources; and (3) Denim as an export commodity, demonstrating the global popularity and international recognition of Japanese denim. The findings indicate that Japan has developed its own distinctive form of denim—transforming from replica to authenticity—through the incorporation of local craftsmanship and wisdom. Japanese denim, therefore, is not merely a fashionable garment cherished by global denim enthusiasts, but also a vital instrument of Japan's soft power, contributing simultaneously to the nation's cultural appeal and economic advancement.

Key words

Japanese denim, denim identity, soft power, cool Japan strategy

^{*} This research article is part of the research on "More than just apparel: Japanese denim from fascination to a resource of soft power" supported by Institute of East Asian Studies, Thammasat University, IEAS 1/2568

Email: jintavat@asia.tu.ac.th

Received 28 November 2025; Revised 30 March 2026; Accepted 3 April 2026

1. บทนำ

เดนิมและยีนส์ (jeans)¹ มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โลกมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จากการเป็นเสื้อผ้าทะเลาที่เรือเจนัว (Genoa) หรือในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า จีนส์ (Gènes) ซึ่งในเวลาต่อมาพัฒนาเป็นชุดทหารฝรั่งเศสมีฐานการผลิตที่เมืองนิมส์ (Nîmes) จึงเรียกผ้าประเภทนี้ว่า เซรจ์ เดอ นิมส์ (serge de Nîmes) จุดเด่นคือ ความคงทน แข็งแรง เดนิมยังได้เป็นเสื้อผ้าติดกระเปาะของเหล่าผู้อพยพจากยุโรปที่ข้ามน้ำข้ามทะเลไปสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการไปเสี่ยงโชคในดินแดนไกลปืนเที่ยงฝั่งตะวันตกของสหรัฐฯ ซึ่งเต็มไปด้วยภัยอันตรายและโอกาสแห่งยุคตื่นทองในช่วงศตวรรษที่ 19 การก่อร่างสร้างเมืองและอุตสาหกรรมเหมืองแร่จำนวนมาก ทำให้ลิวาย สเตราสส์ (Levi Strauss) และจาคอบ เดวิส (Jacob Davis) เห็นโอกาสของธุรกิจเสื้อผ้าของแรงงานมหาศาลที่กำลังเดินทางมาแสวงโชค ทั้งสองจึงร่วมมือกันคิดค้นกางเกงยีนส์ที่มีความแข็งแรงด้วยการนำผ้าเดนิมมาดัดเย็บพร้อมตอกหมุดโลหะที่มุมกระเปาะและรอยต่อตะเข็บ กางเกงยีนส์ลิวายส์ตัวแรกจึงกำเนิดขึ้นใน ค.ศ. 1873 ความนิยมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและขยายไปทุกกลุ่มชนชั้นทำให้ยีนส์ไม่ใช่เพียงเสื้อผ้าสำหรับแรงงานเท่านั้น แต่กลายเป็นสัญลักษณ์ของชนบ การประท้วง และการแหวกผ่านประเพณีชนบเดิมในหลายสังคมทั่วโลก

ขณะเดียวกันในซีกโลกตะวันออก การเปิดประเทศในสมัยปฏิรูปเมจิ (Meiji Restoration) ทำให้คนญี่ปุ่นรู้จักเดนิมมากขึ้นผ่านการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งมาพร้อมกับการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการค้า ในห้วงเวลาดังกล่าววิถีอเมริกันค่อย ๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมญี่ปุ่น แต่ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมดั้งเดิมทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างสองวัฒนธรรมจนหล่อหลอมเป็นรูปแบบเฉพาะตัวของญี่ปุ่น เช่น การแต่งกายที่ผสมผสานระหว่างชุดกิโมโนกับชุดสูท ขนบปึงนุ่นใส่ถักแว่นหรืออานปัง เป็นต้น แม้แต่ในยุคจักรวรรดิซึ่งวัฒนธรรมตะวันตกถูกด้อยค่าจากนักชาตินิยม ความเป็นอเมริกันก็ยังมีตัวตนภายใต้เนื้อในของวัฒนธรรมญี่ปุ่น เห็นได้อย่างชัดเจนอย่างในกรณีของกีฬาเบสบอลที่มีวิถีบูชิโด (Bushido)² เป็นค่านิยมพื้นฐานของการฝึกฝน หรือกรณีกีฬาสากลต่าง ๆ ก็ถูกส่งเสริมไปในทางของการสร้างทัศนคติชาตินิยม มิใช่การปิดกั้นหรือห้ามปรามไปเสียทั้งหมด

การเข้ามาปกครองญี่ปุ่นของสหรัฐฯ ในฐานะผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตรหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อให้เกิดยุคอเมริกันวิวัฒน์ (Americanization) ในญี่ปุ่น เพราะแม้ว่าสหรัฐฯ ปกครองญี่ปุ่นไม่ถึงทศวรรษ (ค.ศ. 1945-1952) แต่ได้สร้างผลกระทบต่อสังคมญี่ปุ่นครั้งใหญ่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ จากผลของการพลิกหน้ามือเป็นหลังมือทั้งการปรับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ การปฏิรูปสังคม และการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ญี่ปุ่นกลายเป็นพันธมิตรโลกเสรีที่จะไม่กลับไปสู่วิถีเดิมอีกครั้ง โดยเฉพาะอิทธิพลของสหรัฐฯ ทั้งด้านค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไหลทะลักเข้าญี่ปุ่นผ่านสื่อบันเทิงต่าง ๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่และทหารที่ประจำการบนเกาะญี่ปุ่น ส่งผลให้สินค้าอุปโภคบริโภคและเครื่องแต่งกายจากสหรัฐฯ กลายเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัย ยีนส์คือหนึ่งในเครื่องแต่งกายที่แทรกซึมเข้ามาจากความหลงใหลของคนญี่ปุ่น และกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมานับตั้งแต่ตอนนั้น เมื่อความหลงใหลพัฒนาไปเป็นธุรกิจ เดนิมและยีนส์ลิวายส์ญี่ปุ่นไม่เพียงเป็นหนึ่งในสินค้าที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ แต่ยังเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์ที่สร้างคุณค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในคราวเดียวกัน ถึงแม้จะไม่ได้ถูกกล่าวถึงอย่างเป็นทางการ แต่ก็ประสานเข้ากับยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์ของญี่ปุ่นไปโดยปริยาย นำไปสู่คำถามที่ว่าทำไมเดนิมญี่ปุ่นจึงมีความแตกต่างจากของประเทศอื่นจนยกระดับเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์ซอฟต์แวร์ได้

¹ ช่วงความหมายเดิมของเดนิม คือ ผ้าที่ทอด้วยด้ายยืนย้อมคราม (warp) กับด้ายพุ่งสีขาว (weft) ขณะที่ยีนส์จะหมายถึงเครื่องแต่งกายที่ตัดเย็บจากผ้าเดนิม เช่น เสื้อยีนส์ กางเกงยีนส์ แต่ปัจจุบันทั้งสองคำมักจะใช้สมมูลกันไปมาได้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นผ้าทอหรือเครื่องแต่งกาย ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจตรงกัน บทความนี้เดนิมจึงมีความหมายรวมทั้งผ้าทอและเครื่องแต่งกายขึ้นอยู่กับบริบทที่กล่าวถึงในขณะนั้น

² บูชิโด คือ หลักปฏิบัติของซามูไรที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงศตวรรษที่ 17 เป็นการผสมผสานแนวคิดของเซน ศาสนาพุทธ และขงจื้อ มีหลักปฏิบัติ 7 ประการ เช่น ความกล้าหาญ ความจงรักภักดี ความซื่อตรง เป็นต้น แม้ว่ายุคของซามูไรจะสิ้นสุดไปหลังการปฏิรูปเมจิ แต่หลักปฏิบัตินี้ยังคงเป็นพื้นฐานของการสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาเอกลักษณ์ที่สร้างความแตกต่างแก่เดนิมญี่ปุ่นจนยกระดับเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์ของญี่ปุ่น

3. กรอบแนวคิด Soft Power

แนวคิดซอฟต์แวร์ของโจเซฟ นาย (Joseph Nye) (2004) ได้รับการยอมรับและนำมาต่อยอดเป็นกรอบการศึกษาในหลากหลายมิติ เริ่มด้วยการแบ่งอำนาจเป็นฮาร์ดพาวเวอร์และซอฟต์แวร์พาวเวอร์ โดยพิจารณาจากลักษณะของพฤติกรรม (spectrum of behaviors) ที่ถูกแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ตั้งแต่การบังคับ (command) จนถึงการร่วมมือด้วยความเต็มใจ (co-opt) และทรัพยากร (resources) ดังตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1 ลักษณะของพฤติกรรมและทรัพยากรฮาร์ดพาวเวอร์และซอฟต์แวร์พาวเวอร์

	ฮาร์ดพาวเวอร์		ซอฟต์แวร์พาวเวอร์	
ลักษณะของพฤติกรรม	บีบบังคับ/ข่มขู่	ชักจูง	กำหนดวาระ	ดึงดูดใจ
	การบังคับ ←————— —————→		ร่วมมือด้วยความเต็มใจ ←————— —————→	
ทรัพยากร	กำลังทหาร คว่ำบาตร	อำมรสลินจ้าง ติดสินบน	สถาบัน	ค่านิยม วัฒนธรรม นโยบาย

ที่มา: Nye (2004)

จากตารางกล่าวเฉพาะทรัพยากรซอฟต์แวร์พาวเวอร์ที่ช่วยสร้างแรงดึงดูดใจ ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบาย ในด้านวัฒนธรรมจะแบ่งเป็นสองด้านหลักคือ วัฒนธรรมดั้งเดิมและสมัยใหม่ ซึ่งมีช่องทางเผยแพร่หรือส่งสารผ่านการค้า การติดต่อระหว่างบุคคล การแลกเปลี่ยน และการศึกษา ส่วนประเด็นค่านิยม Nye ได้ยกตัวอย่างค่านิยมของสหรัฐฯ ได้แก่ ประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชนที่มีส่วนเสริมพลังซอฟต์แวร์พาวเวอร์ ขณะเดียวกันนโยบายภายในและต่างประเทศสามารถเป็น ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ได้เช่นเดียวกันขึ้นอยู่กับวิธีการและกาลเทศะ เนื่องจากทรัพยากรเดียวกันอาจให้ผลไม่เท่ากัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นของผู้ดำเนินนโยบายในการวิเคราะห์สถานการณ์ให้ถี่ถ้วนก่อนใช้ทรัพยากรดังกล่าว

นอกจากนี้ ในมุมมองของ Nye ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีทรัพยากรสำหรับสร้างซอฟต์แวร์พาวเวอร์ได้มากกว่าประเทศอื่นในภูมิภาค เพราะเป็นประเทศเอเชียชาติแรกที่ยกระดับสู่ประเทศพัฒนาแล้ว มีความสามารถทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี มีบริษัทข้ามชาติระดับโลก แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต รวมถึงมีนโยบายให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา แม้ว่า ญี่ปุ่นเผชิญกับภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจจนส่งผลกระทบต่อความเป็นมหาอำนาจ แต่ด้วยความรุ่มรวยของทรัพยากรซอฟต์แวร์พาวเวอร์ทั้งวัฒนธรรม ศิลปะการต่อสู้ ตลอดจนการออกแบบและแฟชั่น ที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลกก็ล้วนเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้คนหันมานิยมชมชอบมากขึ้น สามารถกล่าวได้ว่า เดนิมก็ถือเป็นแฟชั่นประเภทหนึ่งที่เสริมสร้างพลังบวกให้แก่ญี่ปุ่นภายใต้กรอบแนวคิดซอฟต์แวร์พาวเวอร์

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมในบทความนี้แบ่งเป็นสองประเด็น ได้แก่ งานศึกษาซอฟต์แวร์พาวเวอร์ของญี่ปุ่นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา และงานศึกษาเกี่ยวกับเดนิมญี่ปุ่น

1) ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ของญี่ปุ่น ในภาพรวม กิตติ ประเสริฐสุข (2559) ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายซอฟต์แวร์พาวเวอร์ของญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ในอาเซียน พบว่า ในภาพรวมญี่ปุ่นประสบความสำเร็จมากที่สุด สอดคล้องกับ Kadir Aden

(2022) ที่มองว่า ซอฟต์แวร์ของญี่ปุ่นมีความโดดเด่นในด้านวัฒนธรรม การศึกษาและภาษา และการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา อย่างไรก็ตาม Heng (2017) วิเคราะห์ว่า ญี่ปุ่นเผชิญความท้าทายในการดำเนินนโยบายเชิงรุกทั้งด้านวัฒนธรรมและค่านิยม จากโครงสร้างระบบราชการที่เป็นการสื่อสารทางเดียวจนกลายเป็นประเทศรังჭ่ายของกลุ่ม G7 ในการปรับเปลี่ยนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับ Tamaki (2019) มองว่า ปัญหาของนโยบายความเจ๋งแบบญี่ปุ่น (Cool Japan) มาจากการกำหนดนโยบายในลักษณะบนลงล่างที่มีหน่วยงานราชการรับผิดชอบหลัก ส่งผลต่อแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับด้านวัฒนธรรมมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพอสมควร ได้แก่ Nakano and Zhu (2020) ญี่ปุ่นมีการใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างสถานะโดยเฉพาะผ่านองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization: UNESCO) เช่นเดียวกับ Natsuko (2016) ที่มองว่า ญี่ปุ่นใช้องค์ความรู้ด้านการจัดการโบราณสถานเป็นส่วนหนึ่งของการทูตวัฒนธรรม Matsui (2014) วิเคราะห์ว่า ภาวะซบเซาทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ของญี่ปุ่นหันมาให้ความสำคัญกับสินค้าวัฒนธรรมมากขึ้นจนกลายเป็นนโยบายความเจ๋งแบบญี่ปุ่น ขณะเดียวกัน Mihic (2020) ได้วิเคราะห์ภาพยนตร์เรื่อง Shin Godzilla ที่ออกฉายใน ค.ศ. 2016 ซึ่งสะท้อนภาพบวกของญี่ปุ่นในการจัดการภัยพิบัติ นอกจากนี้ Assmann (2017) และ Farina (2018) พบว่า ญี่ปุ่นใช้อาหารเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์ โดยเน้นการเป็นต้นตำรับ อาหารเพื่อสุขภาพ และถูกสุขอนามัย ซึ่ง Iwabuchi (2015) ก็มองเช่นกันว่า ญี่ปุ่นมีการเผยแพร่วัฒนธรรมสมัยนิยมอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและส่งเสริมเศรษฐกิจในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม Iwabuchi ได้วิพากษ์ว่า การเผยแพร่ดังกล่าวยังเป็นการสื่อสารทางเดียวมากกว่าเป็นการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ปัญหาการดำเนินนโยบายบนความต้องการเฉพาะของผู้ส่งสารยังสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ Hashimoto (2018) ที่มองว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมวัฒนธรรมญี่ปุ่น แต่การละเลยความต้องการที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ทำให้ภาษาญี่ปุ่นไม่สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างที่ควรจะเป็น ตรงกับ Groot (2018) ที่มองว่า แม้ญี่ปุ่นส่งออกวัฒนธรรมสมัยนิยมไปทั่วโลก แต่กลับเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้น้อยลงเรื่อย ๆ เห็นได้จาก จำนวนผู้สนใจเรียนภาษาญี่ปุ่นที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นผลจากการก้าวขึ้นมาของจีนที่ทำให้ภาษาจีนกลายเป็นภาษาที่สองที่คนให้ความสนใจมากขึ้น กอปรกับความล่าช้าในการดำเนินยุทธศาสตร์ความเจ๋งแบบญี่ปุ่นจากภาวะเศรษฐกิจ

คานานิยาม Smith (2013) มองว่า ญี่ปุ่นควรสนับสนุนค่านิยมสากลเป็นส่วนหนึ่งของซอฟต์แวร์ เช่น ประชาธิปไตย รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของประเทศ และประโยชน์ต่อความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ โดย Bukh (2014) วิเคราะห์ว่า อัตลักษณ์ของญี่ปุ่นที่เผยแพร่ในลักษณะซอฟต์แวร์ถูกหล่อหลอมมาจากโครงสร้างการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะช่วงเวลานั้นเป้าหมายของสหรัฐฯ คือ ขจัดวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นบ่อเกิดความก้าวร้าวและแทนที่ด้วยค่านิยมตะวันตก

นโยบายต่างประเทศ Winkler (2019) วิเคราะห์ว่า ญี่ปุ่นใช้ทรัพยากรด้านนโยบายต่างประเทศภายใต้แนวคิดซอฟต์แวร์หลายประเภท อาทิ การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) การมีส่วนร่วมในการจัดการภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นพอทำได้ภายใต้ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ญี่ปุ่นมีบทบาทในฐานะพันธมิตรของสหรัฐฯ และเสริมสร้างสถานะในเวทีการเมืองโลก ส่วน Rothman (2018) มองว่า โครงการทุนการศึกษาและฝึกอบรมเป็นทรัพยากรที่ช่วยส่งเสริมซอฟต์แวร์โดยญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการดึงดูดแรงงานที่มีการศึกษาสูงมากกว่าแรงงานทักษะสูง เสริมด้วยมุมมองของ Heng (2014) ที่กล่าวว่า แม้ในทศวรรษ 2010 ญี่ปุ่นหันมาเน้นความสำคัญของการร่วมมือเพื่อจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

และปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลายเป็นหนึ่งในซอฟต์แวร์ของญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นควรเพิ่มการมีบทบาทในการผลักดันการจัดการดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นในเวทีระดับโลก สำหรับ Hisashi et al. (2019) ความสำเร็จของนโยบายสาธารณสุขเป็นจุดเด่นที่ช่วยให้ญี่ปุ่นมีบทบาทนำด้านการดูแลสุขภาพ อย่างไรก็ตาม การทบทวนรัฐธรรมนูญมาตรา 9 จะมีผลกระทบต่อนโยบายซอฟต์แวร์เนื่องจากบทบาทของกองกำลังป้องกันตนเองในฐานะทหารจะถูกตั้งคำถามมากขึ้น สำหรับ Hagström (2015) ญี่ปุ่นมีการแข่งขันด้านซอฟต์แวร์กับจีนเพื่อโน้มน้าวประชาคมระหว่างประเทศ แต่ความขัดแย้งในประเด็นข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู/เซ็นคาคุจะไม่เป็นผลดีแก่ทั้งสองฝ่าย เพราะข้อพิพาทดินแดนที่อาศัยอำนาจฮาร์ดแวร์เป็นหลักจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ที่พยายามสร้างกันขึ้นมา

2) เคนิชิญี่ปุ่น Keet (2011) ได้วิเคราะห์ความนิยมของยีนส์เริ่มต้นจากความแพร่หลายของยีนส์มือสองจากทหารอเมริกันในยุคที่สหรัฐฯ เข้ามาปกครองญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจแก่คนญี่ปุ่นในการพัฒนาเคนิชิที่คงเอกลักษณ์ยีนส์วินเทจ ประกอบกับการพัฒนากระบวนการผลิตยีนส์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น เมื่อรวมกับการคัดสรรวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ยีนส์ญี่ปุ่นจึงมีความแตกต่างจนยกระดับจากยีนส์ทำเหมือน (replica) สู่การเป็นต้นฉบับของยีนส์วินเทจที่มีคุณภาพแบบของดั้งเดิม (authenticity) ซึ่งผู้บริโภคต้องการจัดหาเอาไว้ในครอบครอง จนกลายเป็นสินค้าพรีเมียมราคาสูง เป็นไปในทิศทางเดียวกับการวิเคราะห์ของ Ward (2025) ที่ให้ความเห็นว่าญี่ปุ่นมีการพัฒนาอุตสาหกรรมยีนส์ที่เป็นเอกลักษณ์ การพัฒนายีนส์ในรูปแบบของตนเองยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจจากการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาผ้าแบบดั้งเดิม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

ทั้ง Keet และ Ward มองว่า หนึ่งในปัจจัยสำคัญของความรุ่งเรืองของยีนส์ญี่ปุ่นคือ การมีศูนย์กลางการผลิตอยู่ที่เมืองโคจิเมะ จังหวัดโอคายามะ ซึ่ง Nakata (2012) ได้วิเคราะห์ว่า เมืองโคจิเมะเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสิ่งทอของญี่ปุ่นมาตั้งแต่ยุคเอโดะ เพราะเป็นพื้นที่ดินเค็มมีเกลือที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการฟอก และยังเป็นแหล่งปลูกฝ้ายที่สำคัญ เมืองโคจิเมะจึงกลายเป็นศูนย์กลางผลิตถุงเท้าทอเปียจนถึงสมัยไทโช (ค.ศ. 1912-1926) และโชวะ (ค.ศ. 1926-1989) ที่มีความรุ่งเรืองจากการผลิตชุดนักเรียน แต่การก้าวสู่โลกโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอของเมืองจากการย้ายฐานการผลิต ยีนส์พรีเมียมที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาดั้งเดิม จึงเป็นโอกาสสำคัญของการสร้างเมืองโคจิเมะให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา การศึกษาซอฟต์แวร์ของญี่ปุ่นเป็นการวิพากษ์ทั้งนโยบายอย่างเป็นทางการ เช่น ODA การสนับสนุนกลุ่มความร่วมมือที่มีค่านิยมสากลร่วมกัน การให้ทุนการศึกษา และแบบไม่เป็นทางการ เช่น วัฒนธรรม อาหาร เป็นต้น การทบทวนวรรณกรรมทำให้พบว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีทรัพยากรซอฟต์แวร์ครบในทุกด้านและมีความได้เปรียบมากกว่าประเทศอื่นในภูมิภาค แต่ก็พบข้อจำกัดทั้งประเด็นโครงสร้างการดำเนินงาน ประเด็นพิพาทดินแดนและประวัติศาสตร์กับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะกับจีน การสื่อสารทางเดียว รวมถึงขาดการดำเนินการเชิงรุกในบางมิติ นอกจากนี้ การทบทวนนี้ยังพบว่า การศึกษาเรื่องค่านิยมมีน้อยกว่าวัฒนธรรมและนโยบายเป็นอย่างมาก ที่สำคัญยังไม่พบงานศึกษาเคนิชิญี่ปุ่นภายใต้กรอบแนวคิดซอฟต์แวร์ที่วิเคราะห์องค์ประกอบเด่นซึ่งสร้างชื่อให้กับเคนิชิญี่ปุ่นจนยกระดับเป็นสินค้าที่ไม่เพียงสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ทรัพยากรซอฟต์แวร์ได้อีกด้วย

5. วิธีการวิจัย

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น นโยบายรัฐบาล หนังสือ บทความวิชาการ บทความออนไลน์ ข่าว เป็นต้น ข้อมูลทั้งหมดจะนำมา

วิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดซอฟต์แวร์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของ denim ญีปุ่นที่สร้างความแตกต่างจนยกระดับเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์

6. ผลการวิจัย

6.1 เอกลักษณ์ denim ญีปุ่น

ยีนส์เป็นเครื่องแต่งกายที่เข้ามาพร้อมกับวัฒนธรรมอเมริกันหลังญีปุ่นเปิดประเทศในยุคเมจิ แต่ยังเป็นเพียงความชื่นชอบเฉพาะกลุ่ม ยีนส์เป็นที่รู้จักมากขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสหรัฐฯ ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำโลกแทนชาติยุโรปที่ต้องหันกลับหลังมาฟื้นฟูประเทศที่เสียหายอย่างหนักจากสงครามจนสูญเสียบทบาทเดิมในฐานะเจ้าอาณานิคม การสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศช่วยให้ยีนส์กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอเมริกัน ที่ได้รับการเผยแพร่ในวงกว้างโดยเฉพาะผ่านภาพยนตร์และดนตรี มีการขยายขอบเขตภาพลักษณ์ของยีนส์จากเครื่องแต่งกายชนชั้นแรงงาน (workwear) สู่การเป็นเครื่องแต่งกายแฟชั่นหรือแม้แต่สวมใส่ในกิจกรรมประจำวัน

ความนิยมยีนส์เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อสหรัฐฯ เข้ามาปกครองญีปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ค่านิยมและวัฒนธรรมอเมริกันได้แทรกซึมเข้ามาผ่านเจ้าหน้าที่และทหารประจำการ ตลอดช่วงเวลาดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่และทหารสหรัฐฯ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาประจำการไม่น้อยกว่า 1 ล้านคน กางเกงยีนส์คือสิ่งที่คนอเมริกันนำเข้ามาและกลายเป็นสินค้าที่ถูกขายเป็นของมือสองอย่างแพร่หลายในกรุงโตเกียวและโกเบ โดยเรียกกันในชื่อว่า G.I. pants หรือ G.pan ความนิยมในยีนส์มือสองที่ถูกสวมใส่จนผ้านุ่มและมีรอยขาดจากการใช้งาน รวมถึงการมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับสรีระระหว่างคนอเมริกันกับญีปุ่นได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของยีนส์มือสองในเวลานั้น ซึ่งได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้พัฒนา denim ญีปุ่นหลายต่อหลายคน เช่น ฮิเดฮิโกะ ยามานะ (Hidehiko Yamane) ผู้ก่อตั้งยีนส์ Evisu หรือโยเนฮาชิ สึเนมิ (Yonehachi Tsunemi) ผู้ก่อตั้งยีนส์ Edwin (Keet, 2011, pp. 47-48)

ในช่วงทศวรรษ 1950 อาเมะโยโกะ (Ameyoko) ถือเป็นตลาดมืดที่ใหญ่ที่สุดในกรุงโตเกียวเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าผิดกฎหมายหรือหนีภาษีจากสหรัฐฯ ยีนส์เป็นหนึ่งในสินค้าขึ้นชื่อของตลาดนี้ เพราะเป็นสัญลักษณ์ของแฟชั่นและความทันสมัย ผู้ที่สวมใส่ยีนส์ถูกมองว่าเป็นคนมีรสนิยมหรือแฟชั่นนิสต้า ความต้องการยีนส์ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในช่วงฟื้นฟูเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการกว้านซื้อยีนส์คงค้างคลังสินค้า (deadstock) ในช่วงเวลานั้นมูลค่าของยีนส์รุ่นยอดนิยมในญีปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยยีนส์ลายสับบางรุ่นมีราคาสูงถึง 400,000 เหยียสหรัฐ ซึ่ง W. D. Marx (อ้างถึงใน Ward, 2025) วิเคราะห์ว่า ความนิยมชมชอบวัฒนธรรมอเมริกันของคนญีปุ่นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมกลุ่มต่าง ๆ โดยมีกระแสแฟชั่นจากสหรัฐฯ เป็นต้นแบบ เกิดจากความรูสึกอย่างแรงกล้าของคนญีปุ่นจำนวนหนึ่งที่ต้องการมองหาสิ่งแตกต่างจากอดีตที่เป็นภาพลักษณ์ของความพ่ายแพ้จนบ้านเมืองถูกทำลาย

มูลค่ายีนส์อเมริกันที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ในช่วงทศวรรษ 1960 ญีปุ่นเริ่มพัฒนายีนส์ของตัวเอง โดยรายแรกคือ Big John ในเมืองโคจิมาะ ซึ่งได้เรียนรู้และปรับยีนส์ให้เหมาะกับความต้องการของคนญีปุ่นด้วยการพัฒนากระบวนการซักล้างยีนส์ เนื่องจากคนญีปุ่นในช่วงนั้นไม่นิยมยีนส์ผ้าเนื้อแข็งและลงแป้ง การซักล้างเพื่อให้ยีนส์มีความนุ่มและสีไม่ตกจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างตลาดภายในประเทศ ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1970 ญีปุ่นเริ่มใช้เครื่องจักรเฉพาะทางสำหรับการผลิตผ้า denim ตามความต้องการภายในตลาดที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อุตสาหกรรมการผลิต denim ปักหมุดรากฐานในอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศ (Keet, 2011, p. 48)

การยกระดับคุณภาพสินค้าของญีปุ่นในทศวรรษ 1970 เป็นช่วงเวลาที่กระบวนการผลิตเปลี่ยนผ่านจากสินค้าคุณภาพต่ำราคาถูกสู่สินค้าคุณภาพดีที่ราคาจับต้องได้ อุตสาหกรรมยีนส์ก็เช่นเดียวกันมีการพัฒนายีนส์ให้มีคุณภาพใกล้เคียงกับของดั้งเดิมมากที่สุด ก่อปรกัในช่วงทศวรรษ 1980 อุตสาหกรรมสิ่งทอต้องพบการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่

เมื่อบริษัทสิ่งทอรายใหญ่และทุนข้ามชาติต่างย้ายฐานการผลิตไปประเทศที่มีค่าแรงถูกกว่าอย่างเกาหลีใต้ ไต้หวัน และฮ่องกง เหล่าบรรดาผู้ผลิตยีนส์ denim ขนาดกลางและขนาดย่อมจึงต้องสร้างความแตกต่างด้วยการยกระดับคุณภาพ ดังนั้นในช่วงเวลานี้คือการปรับตัวและการค้นหาเอกลักษณ์ของยีนส์ญี่ปุ่นโดยยึดโยงกับความวินเทจ ซึ่งเป็นความหลงใหลจนสามารถสร้างชื่อในระดับนานาชาติได้ เช่น ยีนส์รุ่น Do1 ของ Studio D'artisan ความมุ่งมั่นดังกล่าวช่วยให้อุตสาหกรรมสิ่งทอบางส่วนยังคงอยู่ภายในประเทศ เห็นได้จาก ในช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมย้อมผ้าเมืองอื่น ๆ ของญี่ปุ่นทยอยปิดกิจการลง แต่ที่จังหวัดโอคายามะมีสถิติเปิดกิจการเพิ่มขึ้น (Nakata, 2012, pp. 108-109) นอกจากนี้ ผู้พัฒนา denim เริ่มหันมาใช้สีครามธรรมชาติ (natural indigo) เพราะให้รอยเฟด (fade) ที่คมชัดและธรรมชาติมากกว่า (Keet, 2011, pp. 49-50) เป็นการสวนกระแสการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปจนกลายเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของ denim ญี่ปุ่น

สำหรับเอกลักษณ์ของ denim ญี่ปุ่นในปัจจุบันเกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้ระหว่างโลกตะวันออกกับตะวันตก กล่าวคือ องค์ความรู้ยีนส์วินเทจของสหรัฐฯ มารวมเข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิมของญี่ปุ่น ซึ่งกระบวนการสำคัญที่สร้างเอกลักษณ์แก่ denim ญี่ปุ่นแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การทอผ้า การย้อมผ้า และกระบวนการซัก

1. การทอผ้า denim เป็นกระบวนการที่ญี่ปุ่นรับมาจากสหรัฐฯ โดยเฉพาะการทอแบบเก็บริมผ้า (selvedge) ในอดีตลิวายส์จะใช้ด้ายสีแดงมาปิดขอบผ้าจึงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในชื่อ ยีนส์ริมแดง ญี่ปุ่นก็ได้พัฒนาเครื่องทอแบบที่กระตุกขึ้นมาเพื่อทอผ้า denim แบบดั้งเดิมอย่างโตโยดะรุ่นจี (Toyoda G-type) ซึ่งสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ผ้า denim ญี่ปุ่น ในช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมทอผ้าใช้เครื่องจักรสมัยใหม่เพื่อตอบสนองต่อตลาดแฟชั่นที่เร็วไปเร็ว (fast fashion) อีกหนึ่งจุดเด่นคือ รูปแบบการทอ ซึ่งจะนิยมใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ผ้าลายเฉียงขวา (right-hand twill) เป็นผ้าที่มีลายทอจากล่างซ้ายไปบนขวาช่วยให้เนื้อผ้ามีความแน่นมากขึ้นและมีรอยเฟดแนวขวางชัดเจน การทอแบบนี้เป็นเอกลักษณ์ของลิวายส์ซึ่งยีนส์ญี่ปุ่นส่วนใหญ่นับความวินเทจนิยมผ้าทอลักษณะนี้ 2) ผ้าทอลายเฉียงซ้าย (left-hand twill) มีลายทอจากล่างขวาไปบนซ้ายมีต้นแบบจากลี (Lee) ไม่ค่อยเป็นที่นิยมสำหรับการทอผ้า denim ของญี่ปุ่น เพราะเมื่อใส่ไปนาน ๆ รอยเฟดจะเป็นแนวตั้งจึงไม่เป็นนิยมในตลาดยีนส์มากนัก เพราะถูกมองว่ามีความสวยงามน้อยกว่าเฟดทางขวาง และ 3) การทอผ้าลายซิกแซก (broken twill) เป็นเอกลักษณ์ของยีนส์แรงเลอร์ (Wrangler) ซึ่งคิดค้นขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาผ้าปิดตัวทำให้ยีนส์มีความสมมาตรหรือความสมบูรณ์แบบตามสมัยนิยมของเสื้อผ้าสำเร็จรูป

ยีนส์ผ้าลายเฉียงเมื่อผ่านกระบวนการซักมักจะเกิดการบิดของผ้า (twisting) ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อตะเข็บด้านนอกบิดจนทำให้ขากางเกงยีนส์เหมือนผิดรูป หากมองในมุมของความสมบูรณ์แบบยีนส์ลักษณะนี้เป็นความผิดพลาดหรือสินค้าตกเกรด แต่ถ้าคิดผ่านหลักวะบิซะบิ (wabi sabi)³ การบิดของยีนส์ก็เป็นความสวยงามในความไม่สมบูรณ์ เกิดจากธรรมชาติของกระบวนการผลิต denim เป็นอัตลักษณ์ของยีนส์วินเทจยุคแรกเริ่ม ซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ญี่ปุ่นมีความหลงใหลในยีนส์วินเทจมาตั้งแต่ต้น กลายเป็นแรงบันดาลใจให้พัฒนายีนส์วินเทจในแบบฉบับของตัวเองที่ผสมผสานความเป็นอเมริกันวินเทจกับภูมิปัญญาดั้งเดิมภายใต้แนวคิดวะบิซะบิได้อย่างลงตัว

³ แนวคิดวะบิซะบิ คือ ค่านิยมที่แฝงอยู่ในสังคมญี่ปุ่นว่าด้วยการมองเห็นความงดงามในความไม่สมบูรณ์ หรือในอีกด้านหนึ่งคือ สิ่งที่มีคุณค่าที่คนคิดเชิงลบ เช่น ความร่วงโรย ความมีตำหนิ ความไม่สมบูรณ์แบบ ก็มีคุณค่าได้เช่นกัน

ภาพที่ 1 ตัวอย่างผ้าทอ (ซ้าย) ลายเฉียงขวา Iron Heart IH-777N (กลาง) ลายเฉียงซ้าย Flat Head x R.J.B D109FXR (ขวา) ลายผ้าซิกแซกเอกลักษณ์ของแรงเลอร์

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

2. เทคนิคย้อมครามหรือไอโซเมะ (aizome) ต้นกำเนิดไอโซเมะย้อนกลับไปได้ถึง 800 ปี ณ จังหวัดโทกุซิมะที่เป็นแหล่งเพาะปลูกและย้อมครามสำคัญของญี่ปุ่น เทคนิคย้อมครามแบบธรรมชาตินี้จะช่วยให้เสื้อผ้าสวมใส่สบายในฤดูร้อนแต่จะอบอุ่นในฤดูหนาว คนญี่ปุ่นจะรู้จักในชื่อ Awa-ai ที่มาจากชื่อจังหวัดในอดีต (Awa) กับคำว่าคราม (ai) คุณภาพครามจะเริ่มต้นตั้งแต่การเพาะปลูก การเก็บ การบ่ม จนถึงการอบ เมื่อผ่านกระบวนการเหล่านี้แล้วจะได้ผงครามที่เรียกว่าซูโคโมะ (sukumo) ช่างย้อม (aishi) จะนำซูโคโมะมาผสมกับถ่าน สาเก และรำข้าวสาเกในกระบวนการหมักต่าง ซึ่งช่วยกระตุ้นจุลินทรีย์และลดออกซิเจนอันเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างสีย้อมที่มีคุณภาพ จุดเด่นของสีย้อมธรรมชาติคือ ติดทนนานและซึมเข้าเนื้อผ้าได้ดีกว่าสีย้อมสังเคราะห์ (Japan National Tourism Organization, 2020) ยีนส์ญี่ปุ่นหลากหลายยี่ห้อ เช่น Pure Blue Japan, Momotaro Jeans, Japan Blue ได้ใช้เทคนิคนี้ในการย้อมผ้าเดนิมโดยมีการทำซ้ำขั้นตอนเป็นสิบ ๆ ครั้งด้วยมือของช่างผู้ชำนาญการ เพื่อให้สีครามซึมติดถึงแกนผ้า การเพดของยีนส์ที่ใช้เทคนิคนี้จะใช้เวลานานกว่า แต่สีที่ได้จะมีมิติและความสวยงามแตกต่างออกไปจากยีนส์ที่ใช้กระบวนการย้อมแบบธรรมดา

ภาพที่ 2 ตัวการย้อมสีครามด้วยเทคนิคไอโซเมะของ Japan Blue
ที่มา: Japan Blue Jeans (2023)

อีกวิธีสำคัญที่มีการนำมาปรับใช้ในการกระบวนการผลิตยีนส์ญี่ปุ่น และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1957 คือ ครูเมะ คะซุริ (kurume kasuri) เป็นเทคนิคการมัดย้อมเส้นด้ายด้วยสีครามคิดค้นโดยอิโนอุเอะ เด็น (Inoue Den) ในช่วงศตวรรษที่ 18 หลังมองเห็นความงดงามของจุดขาวบนผ้าเก่าซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเทคนิคการมัดย้อมด้วยสีคราม เทคนิคนี้ยังได้รับการพัฒนาต่อยอดไปในอีกหลายรูปแบบ เช่น การทอลวดลายภาพและตัวอักษรลงบนผ้าหรือเรียกว่า เอกะซุริ (egasuri) การทอด้วยลวดลายที่ซับซ้อนมากขึ้นหรือ โคกะซุริ (kogasuri) (Kurume Kasuri Association, n.d.) เทคนิคครูเมะ คะซุริจึงเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ส่งต่อมาในอุตสาหกรรมเดนิมญี่ปุ่น ทั้งการใช้สร้างเอกลักษณ์และเรื่องราวของยีนส์ เช่น ผ้าซับ ผ้ากระเป่า เป็นต้น ความโดดเด่นของเทคนิค

นี้ที่เข้ากันได้กับความหลงใหลในยีนส์วินเทจ ทำให้ผู้ผลิตหลายรายนำมาใช้สร้างสรรค์ตามแบบฉบับของตนเองซึ่งสร้างความเฉพาะตัวให้แก่ยีนส์ญี่ปุ่นมากขึ้นกว่าเดิม เช่น Pure Blue Japan, Studio D'artisan, Oni หรือแม้แต่ยีนส์สัญชาติแคนาดาอย่าง Naked & Famous ก็มีรุ่นที่ใช้ผ้าเดนิมเทคนิคคุรุเมะ คะซุริ จุดเด่นของเทคนิคนี้ คือความไม่สม่ำเสมอของด้ายที่สร้างความหยาบและดิบกลายเป็นความไร้ระเบียบอย่างมีเอกลักษณ์ รวมถึงให้ความรู้สึกแบบผ้าทอมือโบราณทำให้นึกถึงแนวคิดอะบิชิบิที่อยู่ภายในผู้ผลิตเดนิมญี่ปุ่น

ภาพที่ 3 (ซ้าย) ตัวอย่างผ้าที่ทอด้วยเทคนิคคุรุเมะ คะซุริ (กลาง) Pure Blue Japan-KS-15oz-013
(ขวา) Oni Kasuri Denim 902
ที่มา: Japan House (n.d.); Hinoya (2025); Denimio (2025)

3. กระบวนการซัก วิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ 1) Sanforized คือ กระบวนการที่ทำให้ผ้าหดตัวมากที่สุดเพื่อให้เสื้อผ้ายังคงรูปและขนาดตามที่ผู้บริโภคซื้อหลังจากนำไปซัก กระบวนการนี้เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1920-1930 โดย แซนฟอร์ด แอล ครูเอตต์ (Sanford L. Cluett) เพื่อแก้ไขปัญหาความกังวลของลูกค้าที่เมื่อซื้อเสื้อผ้าไปแล้วจะหดตัวจนอาจใส่ไม่ได้ (Sanfor, 2025) กระบวนการ sanforized กลายเป็นนวัตกรรมที่ช่วยปฏิวัติอุตสาหกรรมสิ่งทออีกครั้ง เพราะเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การผลิตเพื่อตลาดและแฟชั่นแบบมาเร็วไปเร็ว ส่งผลให้ยีนส์มีราคาถูกลงจนเข้าถึงมากขึ้น จนกลายเป็นสินค้าที่แพร่หลายไปทั่วโลกตามอำนาจของสหรัฐฯ ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

2) Unsanforized ความหลงใหลในยีนส์วินเทจที่ตัดเย็บด้วยผ้าดิบ (raw) ทำให้ยีนส์ญี่ปุ่นหลายรุ่นหลายยี่ห้อหันกลับไปเลือกใช้กระบวนการ unsanforized ซึ่งเป็นกระบวนการแบบดั้งเดิมด้วยการนำผ้าที่ทอเสร็จแล้วมาตัดเป็นเครื่องแต่งกายโดยไม่ผ่านกระบวนการซัก เรียกผ้าทอแบบนี้ว่า loomstate ข้อเสียคือ ผ้าที่ถูกยึดในกระบวนการผลิตนี้เมื่อนำไปซักจะคืนสภาพเดิม ซึ่งอาจจะหดตัวลงสองถึงสามนิ้วขึ้นอยู่กับอุณหภูมิและระยะเวลาในการซักหรือแช่น้ำ แต่ข้อดีของเดนิมแบบนี้คือ ความดิบของใยผ้าที่ยังไม่ผ่านความร้อน ความเป็นธรรมชาติของสีย้อมที่ไม่สม่ำเสมอ (Rivet and Hide, 2023) กลายเป็นมิติความงดงามที่ผู้นิยมยีนส์จำนวนมากต่างหลงใหล ทำให้แม้ว่าเป็นยีนส์ยี่ห้อเดียวกัน รุ่นเดียวกัน ขนาดเดียวกัน แต่ถ้ากระบวนการซักหรือแช่น้ำแตกต่างกันก็ทำให้ยีนส์แต่ละตัวมีความแตกต่างกันออกไป เช่น ขนาดรูปทรงอาจหดตัวไม่เท่ากัน ความเข้มของสีไม่เท่ากัน เป็นต้น ด้วยเสน่ห์ของกระบวนการผลิตดั้งเดิมนี้ ทำให้ผู้ผลิตเดนิมญี่ปุ่นยังคงมุ่งมั่นพัฒนายีนส์ unsanforized เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาคมยีนส์โลก

3) one-washed เป็นกระบวนการที่ผู้ผลิตนำยีนส์ที่ตัดเสร็จแล้วไปซักหนึ่งครั้งในน้ำร้อนอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส ประมาณ 10 นาที หรือน้ำทะเลเพื่อให้การหดตัวพอประมาณสามารถนำไปสวมใส่ได้เลย ถึงแม้จะหดตัวลงเล็กน้อยแต่เมื่อซักอีกครั้งก็จะกลับคืนสภาพเดิม กระบวนการนี้จะเป็นการกำจัดแบคทีเรียที่เคลือบบนเนื้อผ้าทำให้ผ้านุ่มลง ทำให้ผู้นิยมยีนส์ส่วนใหญ่ถือว่ายีนส์ประเภทนี้ยังคงเอกลักษณ์แบบยีนส์ผ้าดิบไว้อยู่

ภาพที่ 4 ตัวอย่างยีนส์ญี่ปุ่น (ซ้าย) แบบ sanforized รุ่น Momotaro x Japan Blue 0400SP (กลาง) unsanforized รุ่น Flat Head x R.J.B D109FXR (ขวา) แบบ one-washed รุ่น Resolute 710
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

6.2 ยุทธศาสตร์ความเจ๋งแบบญี่ปุ่น (Cool Japan Strategy)

ภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจตั้งแต่ทศวรรษ 1990 ทำให้ผู้กำหนดนโยบายมองหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะช่วยเสริมพลังทางเศรษฐกิจของประเทศให้กลับมามีชีวิตชีวาทันทีอีกครั้ง ดังนั้นใน ค.ศ. 2003 กระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม (Ministry of Economy, Trade and Industry: METI) ได้ริเริ่มศึกษาการใช้ประโยชน์จากอุตสาหกรรมสนเทศ เช่น มังงะ อนิเมะ ดนตรี เป็นต้น เพื่อเสริมภาพลักษณ์และเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าญี่ปุ่นนำไปสู่การริเริ่มแนวคิดความเจ๋งแบบญี่ปุ่น ต่อมาการเสริมค่านิยมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งด้วย เรียกว่า Beyond Cool Japan ที่สำคัญใน ค.ศ. 2012 นายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ (Shinzo Abe) ได้แต่งตั้งรัฐมนตรีกำกับดูแลยุทธศาสตร์ความเจ๋งแบบญี่ปุ่น มีสำนักเลขาธิการยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน พร้อมจัดสรรงบประมาณราว 50,000 ล้านเยน (กิตติ ประเสริฐสุข, 2559) และใน ค.ศ. 2015 ยังได้ขยายความร่วมมือกับภาคเอกชนด้วยการจัดตั้งเวทีความร่วมมือระหว่างหุ้นส่วนภาครัฐและเอกชนเพื่อขับเคลื่อนความเจ๋งแบบญี่ปุ่น

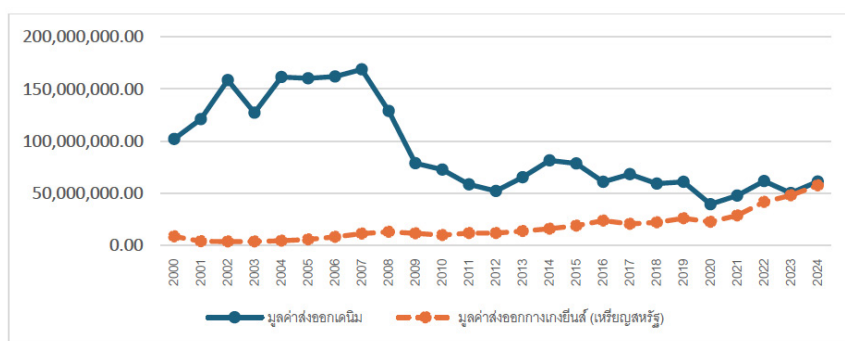
อย่างไรก็ตาม การระบาดของโควิด-19 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมผู้บริโภค ในด้านหนึ่งช่วงการล็อกดาวน์ผู้คนเลือกใช้เวลาด้วยมังงะและอนิเมะ และอาหารญี่ปุ่นก็ถูกกล่าวถึงในฐานะอาหารเพื่อสุขภาพ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ยุคหลังการระบาด ความขัดแย้งทางการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ พุ่งสูงขึ้นอย่างเป็นปรากฏการณ์ นำไปสู่การใช้อาวุธประทุพาระหว่างกันอย่างสงครามรัสเซีย-ยูเครน อิสราเอล-ปาเลสไตน์ สหรัฐฯ-อิสราเอล-อิหร่าน หรือสงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ-จีน ที่สำคัญคือความตึงเครียดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และช่องแคบไต้หวัน ส่งผลกระทบต่อญี่ปุ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงได้ทบทวนยุทธศาสตร์เดิมเพื่อพัฒนาเป็น New Cool Japan ให้สอดคล้องกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงโดยมีประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1. สร้างระบบนิเวศเพื่อการลงทุน ต่อเป็นวัฏจักร เงินที่ได้จากต่างชาติจะนำมาต่อยอดลงทุนภายในประเทศ โดยเฉพาะสินค้าเกษตร ประมง และการท่องเที่ยว ที่สอดแทรกความเจ๋งแบบญี่ปุ่น 2. สร้างเครือข่ายแฟนคลับญี่ปุ่น (Japan fans) ใช้เสน่ห์จากซอฟต์แวร์เพื่อสร้างฐานแฟนคลับทั่วโลก อีกทั้งยังคาดหวังว่า เหล่าบรรดาผู้ทรงอิทธิพลจะเป็นแฟนคลับเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อญี่ปุ่นในห้วงเวลาที่สถานการณ์ระหว่างประเทศเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน และ 3. เติบโตไปพร้อมกับผู้สร้างสรรค์และผู้นำในสาขาต่าง ๆ จากนานาชาติ ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือ และยินดีรับฟังความคิดเห็นสร้างสรรค์ที่มีต่อวัฒนธรรมและค่านิยมญี่ปุ่น (Intellectual Property Strategy Headquarters, 2024)

การสร้างเครือข่ายด้วยเสน่ห์จากทรัพยากรซอฟต์แวร์ โดยเฉพาะชาวต่างชาติเป็นกลยุทธ์ใหม่ของยุทธศาสตร์ความเจ๋งแบบญี่ปุ่น ซึ่งผู้คนที่หลงใหลในสิ่งนี้เป็นอีกกลุ่มที่รวมอยู่ในนี้ เห็นได้จาก การส่งเสริมเมืองโคจิมะ จังหวัดโอคายามะ ซึ่งเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสิ่งทอของญี่ปุ่นมาตั้งสมัยเอโดะให้เป็นสวรรค์ของเดนิมญี่ปุ่น

ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ควรพลาด โดยเฉพาะการสร้างโคจิมะยีนส์สตรีท ที่รวบรวมบรรดาผู้ผลิตเดนิมในพื้นที่มา ปักหมุดสร้างศูนย์รวมยีนส์ (landmark) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้โคจิมะเป็นที่รู้จักมากขึ้นในฐานะเมืองแห่งยีนส์ เช่น บริษัทรถไฟ JR West ประชาสัมพันธ์รถนำเที่ยวสาย jeans bus ที่ผ่าน ร้านค้าและพิพิธภัณฑ์ยีนส์ ตลอดจนการนำเสนอผ่านรายการโทรทัศน์ในรูปแบบต่าง ๆ (Keet, 2011, pp. 50-51) กล่าวได้ว่า เดนิมเป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์ความเจ๋งแบบญี่ปุ่นใหม่ การพัฒนาเมืองแห่งยีนส์มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นศูนย์กลางพัฒนาเดนิมที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาเป็นสินค้าที่ไม่เพียงนำรายได้เข้าประเทศ แต่ยัง ส่งต่อค่านิยมและความเป็นญี่ปุ่นอีกด้วย

6.3 เดนิมในฐานะสินค้าส่งออกวัฒนธรรม

ปัญหายีนส์มือสองขาดตลาดในญี่ปุ่นช่วงทศวรรษ 1970-1980 เป็นปัจจัยเร่งให้ญี่ปุ่นพัฒนาอุตสาหกรรมเดนิม ตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำ โดยอาศัยองค์ความรู้จากสหรัฐฯ ประสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเองทั้งการทอผ้าและ ย้อมผ้า ก่อให้เกิดยีนส์ญี่ปุ่น Made in Japan ที่ผู้คนเริ่มรู้จักมากขึ้น บรรดาเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่สร้างชื่อเสียงในระดับโลก เรียกว่า Osaka5 ประกอบด้วย Studio D'Artisan (1979), Denime (1988), Evisu (1991), Fullcount (1994) และ Warehouse (1995) รวมถึงยี่ห้อดังยุคบุกเบิกอย่าง Big John และ Edwin ก็ประสบความสำเร็จในตลาดต่างประเทศ เช่นเดียวกัน นับตั้งแต่นั้น เดนิมญี่ปุ่นกลายเป็นสินค้าส่งออกที่สร้างมูลค่าไม่น้อย เป็นเสื้อผ้าที่มีราคาสูงกว่าท้องตลาดทั่วไปตั้งแต่หลายพันบาทจนถึงหมื่นกว่าบาท กล่าวได้ว่าเป็นสินค้าพรีเมียมที่สร้างความแตกต่างท่ามกลางการแข่งขัน ที่ใช้ความได้เปรียบของต้นทุนและค่าแรง ซึ่งญี่ปุ่นไม่สามารถแข่งขันในลักษณะนี้ได้แล้ว

แผนภูมิที่ 1 มูลค่าส่งออกเดนิมและกางเกงยีนส์ญี่ปุ่นช่วงปี 2000-2024

หมายเหตุ: (1) เดนิมพิกัดศุลกากร 5209.42-000 ในหมวดผ้าที่มีฝ้ายร้อยละ 85 มากกว่า 200 กรัมต่อตารางเมตร
(2) กางเกงยีนส์พิกัดศุลกากร 6203.42 ในกางเกงผู้ชายที่ทอจากฝ้าย
ที่มา: Ministry of Finance Japan (2025)

จากแผนภูมิที่ 1 ช่วงทศวรรษ 2000 ญี่ปุ่นมีการส่งออกผ้าเดนิมในระดับ 100 ล้านเหรียญสหรัฐ โดยสูงสุด เกือบ 170 ล้านเหรียญสหรัฐใน ค.ศ. 2007 แต่เมื่อวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ของสหรัฐฯ ลุกลามเป็นวิกฤตการเงินโลก ใน ค.ศ. 2008 ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อผ้าเดนิมญี่ปุ่นที่ถือเป็นสินค้าพรีเมียมราคาสูง จัดอยู่ในกลุ่มสินค้าฟุ่มเฟือย ที่ผู้บริโภคกำลังซื้อลงเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะยุโรปที่เป็นลูกค้าสำคัญ อีกทั้งวิกฤตการเงินดังกล่าวส่งผลให้ค่า เงินของสหรัฐฯ และยุโรปอ่อนค่าลงเมื่อเทียบกับค่าเงินเยน ยิ่งทำให้เดนิมญี่ปุ่นที่เดิมมีราคาสูงกว่าเดนิมทั่วไปอยู่แล้ว ยิ่งมีราคาสูงขึ้นไปอีก ทำให้มูลค่าการส่งออกของญี่ปุ่นเริ่มลดต่ำลงเรื่อย ๆ ตั้งแต่ ค.ศ. 2008-2012 ภาวะเศรษฐกิจ ที่มีแต่ตรงกับทรุดส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันไปหาสินค้าราคาถูกมากขึ้น รวมถึงการเติบโตของแฟชั่นแบบ

มาเร็วไปเร็ว อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่หลายประเทศมีอัตราการผลิตเดนิมสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ระดับโลก ดังเห็นได้จากสัดส่วนของเดนิมญี่ปุ่นในตลาดโลกมากที่สุดใน ค.ศ. 2006 คือ ร้อยละ 5.94 แต่ใน ค.ศ. 2022 เหลือเพียงร้อยละ 2.62 เนื่องจากการเติบโตขึ้นของประเทศผู้ผลิตหลายราย เช่น ปากีสถาน อินเดีย ตุรกี โดยเฉพาะการก้าวขึ้นมาของจีนในฐานะโรงงานผลิตผ้าเดนิมโลก จากเดิมมีสัดส่วนร้อยละ 11.1 ใน ค.ศ. 2000 เป็นอันดับสองรองจากสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 23.9 สู่การเป็นประเทศผู้ส่งออกผ้าเดนิมอันดับหนึ่งของโลกใน ค.ศ. 2024 (Simoes & Hidalgo, 2024) ดังนั้น เมื่อความต้องการเดนิมแบบวินเทจลดลงทำให้ผู้ผลิตเดนิมญี่ปุ่นปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินธุรกิจมาเป็นผลิตตามคำสั่งซื้อ (made to order) มากขึ้น เห็นได้จาก ตัวเลขสถิติที่สะท้อนถึงการเติบโตในระดับค่อนข้างคงที่ 55 ล้านเหรียญสหรัฐหลังยุคโควิด-19

ขณะที่ประเทศผู้นำเข้าผ้าเดนิมจากญี่ปุ่นมากที่สุดในช่วง ค.ศ. 2020-2024 (Ministry of Finance Japan, 2025) สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ประเทศที่เป็นฐานอุตสาหกรรมสิ่งทอของโลก ได้แก่ จีน บังคลาเทศ เวียดนาม กัมพูชา เม็กซิโก ตุรกี และโปรตุเกส ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าไปผลิตในรูปแบบรับจ้างผลิต (Original Equipment Manufacturer: OEM) โดยยี่ห้อสัณฐานิต่าง ๆ อาศัยความได้เปรียบจากค่าแรงโดยเปรียบเทียบ 2) ประเทศที่เป็นทั้งฐานการผลิตเครื่องแต่งกายคุณภาพสูงและผู้บริโภคขนาดใหญ่ ได้แก่ สหรัฐฯ อิตาลี ฝรั่งเศส และเกาหลีใต้ เพื่อนำเดนิมญี่ปุ่นไปตัดเย็บเป็นรุ่นพิเศษด้วยการเน้นจุดขายว่าเป็นผ้าทอจากโรงงานญี่ปุ่น นอกจากนี้ ช่องกึ่งที่ปัจจุบันเปลี่ยนบทบาทจากฐานการผลิตสิ่งทอในยุคทศวรรษ 1990 มาเป็นศูนย์กลางการออกแบบและกระจายสินค้าก็เป็นหนึ่งในผู้เล่นสำคัญของการค้าขายผ้าเดนิมญี่ปุ่น แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มประเทศคู่ค้าในภาคส่วนนี้

อีกทั้งแผนภูมิที่ 1 ยังแสดงให้เห็นถึงการเติบโตอย่างต่อเนื่องของมูลค่าส่งออกทางเกนยีนส์ญี่ปุ่นนับตั้งแต่ ค.ศ. 2000 แม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ทำให้มูลค่าใน ค.ศ. 2020 ย่อตัวลงเหลือประมาณ 22.7 ล้านเหรียญสหรัฐ แต่หลังยุคการระบาดก็ฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ยอดการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ค.ศ. 2021 และสูงที่สุดใน ค.ศ. 2024 ที่ระดับ 57.6 ล้านเหรียญสหรัฐ สะท้อนถึงความนิยมในยีนส์ญี่ปุ่นที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ขณะที่ข้อมูลประเทศนำเข้าทางเกนยีนส์จากญี่ปุ่นมากสุดช่วง ค.ศ. 2020-2024 (Ministry of Finance Japan, 2025) สามารถแบ่งได้ดังนี้ 1) กลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกที่มีกำลังซื้อและเป็นศูนย์กลางโลกแฟชั่น ได้แก่ ฝรั่งเศส อิตาลี อังกฤษ และเยอรมนี 2) สหรัฐฯ และแคนาดา ผู้ผลิตยีนส์ที่มีความหลงใหลในยีนส์วินเทจที่มีเรื่องเล่าและคุณภาพ 3) ฐานการผลิตสิ่งทอและมีอัตราการบริโภคสินค้าแฟชั่นเครื่องแต่งกายจากญี่ปุ่นสูง ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ และไต้หวัน 4) ช่องกึ่งที่เป็นทั้งผู้บริโภคและศูนย์กลางกระจายสินค้า และ 5) ไทย ในฐานะตลาดแฟชั่นใหม่ที่มีความนิยมในเครื่องแต่งกายญี่ปุ่นเป็นทุนเดิม สอดคล้องกับ Keet (2011) และ Ward (2025) ที่มองว่า นับตั้งแต่ญี่ปุ่นพัฒนาผ้าเดนิมบนพื้นฐานค่านิยมของตนเอง ยีนส์ญี่ปุ่นก็กลายเป็นที่ต้องการของห้องเสื้อแฟชั่นระดับโลก แสดงถึงการยอมรับยีนส์ Japan made ทั้งในเรื่องของคุณภาพและความเป็นยีนส์ในอุดมคติของทั้งผู้นิยมยีนส์และโลกแห่งแฟชั่น

7. สรุปและอภิปรายผล

นับตั้งแต่สหรัฐฯ เข้ามาปกครองญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก็เกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมอเมริกันสู่คนญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมยีนส์เป็นหนึ่งในสิ่งที่คนญี่ปุ่นจำนวนมากชื่นชอบ และยังเศรษฐกิจญี่ปุ่นเติบโตมากขึ้น ความต้องการยีนส์ก็มากขึ้นตามไปด้วย ลำพังยีนส์อเมริกันไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดภายในประเทศอีกต่อไป จึงเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนา ยีนส์ญี่ปุ่น โดยในช่วงแรกเน้นการทำเหมือนยีนส์วินเทจเพื่อทดแทนสินค้าเดิมที่ขาดหายไป ต่อมามีการพัฒนาในแบบฉบับของตนเองด้วยการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้งเทคนิคครุเมะ คะซุริ

และการย่อมครามแบบไอโซเมะ ญี่ปุ่นได้ก้าวจากการทำเหมือนสู่การเป็นต้นตำรับในแบบฉบับของตนเอง นอกจากนี้ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และการค้าเสรี ยีนส์ต้นตำรับจากสหรัฐฯ ได้ปรับเปลี่ยนมาเน้นการผลิตในลักษณะสินค้าตลาดมากขึ้น แต่ที่ญี่ปุ่นยีนส์วินเทจยังคงมีชีวิตชีวาและได้รับการยอมรับจากประชาคมผู้นิยมยีนส์ว่าเป็นศูนย์กลางผลิตเดนิมและยีนส์วินเทจโลก ปัจจัยที่ทำให้ยีนส์วินเทจญี่ปุ่นยังคงโลดแล่นในกระแสแฟชั่นปัจจุบัน คือ ความหลงใหลในความดิบ ความไม่สมบูรณ์แบบของผ้าเดนิม ความสวยงามของยีนส์เก่าที่ถูกสวมใส่มาเป็นเวลานาน เหล่านี้ล้วนอยู่ภายใต้หลักคิดวะบิซะบิ ซึ่งความหลงใหลยีนส์วินเทจยังได้นำผู้คนไปรู้จักเรื่องราว วัฒนธรรม และความเป็นญี่ปุ่นในแง่มุมต่าง ๆ ที่แฝงมากับยีนส์อีกด้วย เป็นอำนาจซอฟต์แวร์ที่ผู้หลงใหลยีนส์ยอมรับอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว ที่สำคัญยีนส์ที่อุดมไปด้วยเรื่องราวและคุณภาพยังเป็นสินค้าส่งออกที่ช่วยสร้างรายได้แก่ญี่ปุ่นอีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลญี่ปุ่นในการมองหาแนวทางใหม่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ

เนื่องจากในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาญี่ปุ่นกำลังมองหายุทธศาสตร์ใหม่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจที่อยู่ในภาวะซบเซามานาน สอดคล้องกับข้อวิเคราะห์ของ Matsui (2014) ที่วิเคราะห์ว่า ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัจจัยเร่งให้ภาครัฐมองหาแนวทางใหม่ในการสร้างผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งทรัพยากรซอฟต์แวร์อย่างวัฒนธรรม อาหาร มังงะ อนิเมะ และเกม เป็นต้นทุนเดิมที่สามารถนำมาต่อยอดทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทูต นำไปสู่การริเริ่มยุทธศาสตร์ความแข็งแกร่งแบบญี่ปุ่นใน ค.ศ. 2012 อย่างไรก็ตาม การระบาดของโควิด-19 ได้เปลี่ยนภูมิทัศน์ของโลกกลับไปสู่โลกยุคก่อนที่เน้นใช้ฮาร์ดแวร์จัดการข้อพิพาทมากขึ้น ทำให้ญี่ปุ่นปรับปรุงยุทธศาสตร์ให้เท่าทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ญี่ปุ่นจึงขยายภาพซอฟต์แวร์ให้กว้างขึ้นทั้งเชิงทรัพยากรและผลประโยชน์ กล่าวคือการท่องเที่ยวและแฟชั่นเครื่องแต่งกายเข้ามามีบทบาทในฐานะทรัพยากรหลัก ขณะที่ด้านผลประโยชน์ความแข็งแกร่งแบบญี่ปุ่นใหม่ไม่เพียงตอบสนองแค่เศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเสริมพลังความมั่นคงและการทูตที่เผชิญกับความท้าทายโดยเฉพาะการก้าวขึ้นมาในฐานะมหาอำนาจของจีน

เดนิมญี่ปุ่นจึงถูกประสานเข้ากับยุทธศาสตร์ความแข็งแกร่งแบบญี่ปุ่นใหม่ไปโดยปริยาย แม้ว่าในระดับทางการจะไม่มีมีการกล่าวถึงยีนส์ในฐานะทรัพยากรซอฟต์แวร์ แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลและทางการท้องถิ่นมีนโยบายเชิงรุกในการผลักดันเมื่อโคจิมาให้เป็นศูนย์กลางยีนส์ที่สามารถสร้างเม็ดเงินทั้งจากการขายสินค้าและการท่องเที่ยว กอปรกับทั้งเดนิมและยีนส์พัฒนาจากเครื่องแต่งกายที่รังสรรค์ด้วยความหลงใหลไปสู่การเป็นสินค้าส่งออกบนพื้นฐานของภูมิปัญญาดั้งเดิม จึงถือเป็นเครื่องแต่งกายที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมและค่านิยมของญี่ปุ่น จากการศึกษาข้อมูลการส่งออกพบว่า ทั้งเดนิมและยีนส์ญี่ปุ่นเป็นสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าน่าสนใจ โดยเฉพาะกางเกงยีนส์ที่แม้ว่าจะเผชิญทั้งวิกฤตการเงินและการระบาดของโควิด-19 แต่ก็มีทิศทางมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ขณะที่ประเทศผู้นำเข้าเดนิมญี่ปุ่นมากที่สุดสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ ประเทศที่เป็นฐานการผลิตสิ่งทอโลกซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าไปผลิตในลักษณะการรับจ้างผลิต ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งคือ ประเทศชั้นนำด้านแฟชั่นโลก เพราะเล็งเห็นถึงคุณค่าของผ้าเดนิมญี่ปุ่นในทิศทางเดียวกับสินค้าของตนเอง ส่วนประเทศผู้นำเข้ากางเกงยีนส์รายใหญ่ของญี่ปุ่นช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีทั้งประเทศยุโรปที่ขึ้นชื่อการเป็นเมืองแฟชั่น ประเทศอเมริกาเหนือซึ่งยีนส์เป็นรากเหง้าของสังคมอยู่แล้ว และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกที่มีกำลังซื้อซึ่งเป็นคู่ค้าหลักของญี่ปุ่นและมีการแลกเปลี่ยนมุมมองด้านแฟชั่นลือไปด้วยกัน กล่าวได้ว่า ยอดส่งออกเดนิมและยีนส์ญี่ปุ่นสะท้อนถึงความนิยมในต่างประเทศมากพอสมควร ซึ่งความนิยมเดนิมญี่ปุ่นไม่ใช่แค่เพราะวินเทจแบบหาที่อื่นได้ยาก แต่ยังเป็นเพราะคุณภาพของช่างญี่ปุ่นในการใส่ใจทุก ๆ ขั้นตอนการผลิตที่สำคัญยังเต็มไปด้วยเทคนิคจากภูมิปัญญาดั้งเดิมภายใต้หลักคิดวะบิซะบิ เดนิมและยีนส์จึงเสมือนเป็นทรัพยากรซอฟต์แวร์ที่ช่วยเสริมสร้างเสน่ห์แก่ญี่ปุ่นนำพามาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและภาพลักษณ์เชิงบวก

เอกสารอ้างอิง (References)

- กิตติ ประเสริฐสุข. (2559). นโยบาย *Soft Power* ต่ออาเซียนของญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้: นัยและบทเรียนสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Assmann, S. (2017). Global Recognition and Domestic Containment: Culinary Soft Power in Japan. In A. Niehaus & T. Walravens (Eds.), *Feeding Japan: The Cultural and Political Issues of Dependency and Risk* (pp. 113-137). Cham, Switzerland: Springer International Publishing.
- Bukh, A. (2014). Revisiting Japan's Cultural Diplomacy: A Critique of the Agent-Level Approach to Japan's Soft Power. *Asian Perspective*, 38(3), 461-485.
- Denimio. (2025). *Oni902-Kasuri 17OZ Oni Kasuri Denim High Rise Relaxed Tapered*. Retrieved from https://www.denimio.com/th_TH/ONI902KASURI.html?srsId=AfmBOoqkdTfOpfdwngmJS8jFc9W8-R0WDPkgCFz1jYGFuida_sGKFQXO
- Farina, F. (2018). Japan's Gastrodiplomacy as Soft Power: Global Washoku and National Food Security. *Journal of Contemporary Eastern Asia*, 17(1), 1311-1146.
- Groot, G. (2018). Cool Japan Versus the China Threat: Does Japan's Popular Culture Success Mean More Soft Power? In K. Hashimoto (Ed.), *Japanese Language and Soft Power in Asia* (pp. 15-41). Singapore: Springer.
- Hagström, L. (2015). The Sino-Japanese Battle for Soft Power: Pitfalls and Promises. *Global Affairs*, 1(2), 129-137. <https://doi.org/10.1080/23340460.2015.990798>
- Hashimoto, K. (2018). Cool Japan and Japanese Language: Why Does Japan Need "Japan Fans"? In K. Hashimoto (Ed.), *Japanese Language and Soft Power in Asia* (pp. 43-62). Singapore: Springer.
- Heng, Y.-K. (2014). Beyond 'Kawaii' Pop Culture: Japan's Normative Soft Power as Global Trouble-Shooter. *The Pacific Review*, 27(2), 169-192. <https://doi.org/10.1080/09512748.2014.882391>
- Heng, Y.-K. (2017). Three Faces of Japan's Soft Power. *Asian International Studies Review*, 18(1), 171-188. <https://doi.org/10.1163/2667078X-01801009>
- Hinoya. (2025). *Pure Blue Japan - 15oz. Kasuri Selvedge Denim - Slim Tapered - KS-15OZ-013*. Retrieved from https://hinoya.shop/en-th/products/ks-15oz-013?srsId=AfmBOoqGm3haSLxBm4ORcs4WGAy9_NqmOn0DMeFKnhNAh8Vc2nkZnKfb
- Hisashi, K., Mackey, T. K., & Heng, Y. K. (2019). Japan's Health Diplomacy: Projecting Soft Power in the Era of Global Health. *Global Health Governance*, 13(1), 5-22.
- Iwabuchi, K. (2015). Pop-Culture Diplomacy in Japan: Soft Power, Nation Branding and the Question of 'International Cultural Exchange'. *International Journal of Cultural Policy*, 21(4), 419-432. <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1042469>
- Japan House. (n.d.). *Kurume-Kasuri Shawl*. Retrieved from <https://shop.japanhouselondon.uk/product/kurume-kasuri-shawl/>
- Japan National Tourism Organization. (2020). Exploring the Origins of Aizome: Traditional Indigo Dyeing. Retrieved from <https://www.japan.travel/en/japan-magazine/exploring-the-origins-of-aizome-traditional-indigo-dyeing/>

- Kadir Aden, D. (2022). Japan and South Korea's Implication of Soft Power: Cultural Aspects, Education, and Foreign Aid Diplomacy. *Humanities and Social Sciences*, 10(4), 261-270. <https://doi.org/10.11648/j.hss.20221004.20>
- Keet, P. (2011). Making New Vintage Jeans in Japan: Relocating Authenticity. *TEXTILE*, 9(1), 44-61. <https://doi.org/10.2752/175183511X12949158771437> Kurume Kasuri Association. (n.d.). History of Kurume Kasuri. Retrieved from <https://kurumekasuri.jp/en/about/>
- Matsui, T. (2014). Nation Branding through Stigmatized Popular Culture: The "Cool Japan" Craze among Central Ministries in Japan. *Hitotsubashi Journal of Commerce and Management*, 48(1), 81-97.
- Mihic, T. (2020). *Re-Imagining Japan after Fukushima*. Canberra: ANU Press.
- Nakano, R., & Zhu, Y. (2020). Heritage as Soft Power: Japan and China in International Politics. *International Journal of Cultural Policy*, 1-13. <https://doi.org/10.1080/10286632.2020.1845322>
- Nakata, S. (2012). Changes in Textile Industrial Agglomeration under Globalization: A Case Study of the Denim Jeans District. *Bulletin of the Faculty of Humanities and Social Sciences*, 21(1), 103-113.
- Natsuko, A. (2016). Japan and the Rise of Heritage in Cultural Diplomacy: Where Are We Heading? *Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism*, 13(1), 125-139. <https://doi.org/10.5749/futuante.13.1.0125>
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.
- Rothman, S. B. (2018). Education as a Soft Power Resource to Promotion of Immigration and Assimilation in Japan. *Analyses & Alternatives*, 2(2).
- Smith, H. (2013). Toward a Universal Japan Taking a Harder Look at Japanese Soft Power. *Asia Policy*, (15), 115-126.
- Tamaki, T. (2019). Repackaging National Identity: Cool Japan and the Resilience of Japanese Identity Narratives. *Asian Journal of Political Science*, 27(1), 108-126. <https://doi.org/10.1080/02185377.2019.1594323>
- Ward, A. F. (2025). The Curious Case of Japanese Denim. *Japanese Society and Culture*, 7, 1-18. <https://doi.org/DOI: 10.52882/2434-1738-0701>
- Winkler, S. C. (2019). 'Soft Power is such a Benign Animal': Narrative Power and the Reification of Concepts in Japan. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(4), 483-501. <https://doi.org/10.1080/09557571.2019.1623171>

การตั้งชื่อร้านอิซากายะญี่ปุ่นในกรุงเทพมหานคร*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะภาษา รูปแบบวิธีการสร้างคำ ความหมาย และแนวคิดทางสังคม วัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร โดยเก็บข้อมูลชื่อร้านอิซากายะ 120 ร้านจากเฟซบุ๊ก หรืออินสตาแกรมทางการของร้าน ผลการวิจัยพบว่า ชื่อร้านอิซากายะนิยมนำคำภาษาญี่ปุ่น 2 คำ มาประกอบกัน มากที่สุดในโครงสร้างแบบ “คำ (ระบุตัวตนของร้าน) + izakaya” ซึ่งสะท้อนการตั้งชื่อโดยใช้ภาษาญี่ปุ่นรูปแบบ เดิมที่เน้นย้ำการสื่อสารประเภทธุรกิจให้ลูกค้ารับทราบอย่างชัดเจน สำหรับผลด้านวิธีการสร้างคำพบ 12 รูปแบบ โดยความถี่สูงสุด 3 อันดับแรก คือ การประสมคำ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง และการเติมหน่วยคำเติม ตามลำดับ สำหรับผลการศึกษาด้านความหมาย พบ 26 กลุ่มความหมาย โดยกลุ่ม “อาหาร” และ “สถานที่” มีความถี่สูงสุด 2 อันดับแรก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเน้นย้ำ “ความเป็นของแท้” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้า นอกจากนี้ การตั้งชื่อ ร้านที่สื่อถึง “คน” และ “ธรรมชาติ” ยังสะท้อนแนวคิดเรื่องการสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ซึ่งช่วยลดทอนลำดับขั้นทางสังคม และมอบความผ่อนคลายเหมือนการพักผ่อนอยู่ที่บ้าน ส่วนการใช้กลุ่ม “สัตว์” และ “กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น” ในการตั้งชื่อนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นเพื่อสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจตามนโยบาย “Cool Japan” ของรัฐบาลญี่ปุ่น

คำ

สำคัญ

การตั้งชื่อร้านอิซากายะ, กรุงเทพมหานคร, การสร้างคำ, สังคมวัฒนธรรม, ความเป็นของแท้

* งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองการยกเว้นพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2569

Naming of Izakaya Japanese Restaurants in Bangkok

Abstract

This research aims to examine linguistic characteristics, word-formation processes, and sociocultural meanings reflected in the naming of izakaya restaurants in Bangkok. Data were collected from the official Facebook and Instagram pages of 120 restaurants. The results reveal that most izakaya names follow a two-word Japanese compound pattern: “[*identity*] word + izakaya”, reflecting a traditional naming style and emphasizing clear communication of the business type to customers. Twelve word-formation processes were identified, with the three most frequent being compounding, sound change, and affixation. Regarding sociocultural meanings, 26 semantic groups were identified, with “food” and “place” ranking first and second in frequency, indicating an emphasis on authenticity to build customer trust. Furthermore, names related to “people” and “nature” reflect the “third place” concept, which reduces social hierarchy and offers a home-like sense of relaxation. The use of “animals” and “Japanese cultural icons (groups of people, characters, or animals)” conveys the utilization of Japanese cultural capital in alignment with the Japanese government’s Cool Japan policy.

words

izakaya restaurant naming, Bangkok, word formation, sociocultural, authenticity

** Corresponding author

Contact emails: sawannee.p@chandra.ac.th; tawat.k@chandra.ac.th
Received 9 March 2026; Revised 16 April 2026; Accepted 19 April 2026

1. บทนำ

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งเสริมการเผยแพร่วัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมสมัยนิยมของตนเองไปยังทั่วโลก ผ่านนโยบาย “Cool Japan Policy” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 ครอบคลุมทั้งมังงะ อนิเมะ เกม การท่องเที่ยว และโดยเฉพาะอาหารญี่ปุ่นที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) จากองค์การยูเนสโก (UNESCO) เมื่อปี ค.ศ. 2013 ทั้งนี้ Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries (2022, อ้างถึงใน กมลาสน์ กิรินันท์วัฒนา, 2567) ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของอาหารญี่ปุ่นว่า มีความเคารพในธรรมชาติ ดึงดูดสุขภาพ ตกแต่งสวยงาม และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ในส่วนบริบทของประเทศไทย สำนักข่าวสารญี่ปุ่น (2559) รายงานว่า อาหารญี่ปุ่นเริ่มเป็นที่นิยมตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 2000 โดยผู้บริโภคชาวไทย มีแนวโน้มค้นหาร้านอาหารดั้งเดิมของญี่ปุ่นมากขึ้น สอดคล้องกับรายงานขององค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น กรุงเทพฯ (2568ก, 2568ข) ที่ระบุว่า สิ่งสำคัญในการขยายตลาดอาหารญี่ปุ่นคือ การตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าชาวไทยที่ชื่นชอบอาหารญี่ปุ่นแบบต้นตำรับ ซึ่งธุรกิจร้านอาหารญี่ปุ่นในกรุงเทพมหานครยังมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะร้านประเภท “อิซากายะ¹ (Izakaya)” ที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งถึงร้อยละ 15.1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้านอาหารญี่ปุ่นในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565–2567 (แยกตามประเภทร้านที่มีมากที่สุด 5 อันดับแรก²)

ประเภทร้าน	พ.ศ. 2565	พ.ศ. 2566	พ.ศ. 2567	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
1. ภัตตาคารอาหารญี่ปุ่น	473	504	501	-0.6
2. Sushi	469	489	484	-1.0
3. Ramen	300	352	378	7.4
4. Izakaya	220	252	290	15.1
5. Yakiniku/BBQ	178	200	206	3.0

ที่มา : (องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น กรุงเทพฯ, 2568ข)

จากปรากฏการณ์จำนวนร้านที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ร้านอิซากายะสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าชาวไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านอาหารและบรรยากาศร้านที่สนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับความชื่นชอบวัฒนธรรมญี่ปุ่นของลูกค้าชาวไทยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว (MarketThink, 2020) ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงส่งผลให้กลวิธีการตั้งชื่อร้านอิซากายะเพื่อสร้างเอกลักษณ์และความโดดเด่นท่ามกลางการแข่งขันที่สูงขึ้นกลายเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์ และจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ร้านอิซากายะเกือบทุกแห่งนิยมโพสต์ชื่อโปรไฟล์ร้านและโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการผ่านเฟซบุ๊กทางการ (Facebook official page) หรืออินสตาแกรมทางการ (Instagram official page) เนื่องจากเป็นช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่ลูกค้าชาวไทยใช้เป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับข้อมูลของ DataReportal (2025) ที่รายงานว่า ในช่วงต้นปี 2568 มีชาวไทยใช้เฟซบุ๊กมากถึง 51 ล้านคน และอินสตาแกรม 18.5 ล้านคน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นทางภาษาที่น่าสนใจในการตั้งชื่อร้านอิซากายะบนโปรไฟล์เฟซบุ๊กหรืออินสตาแกรม อาทิ การระบุประเภทร้านอาหารคู่กับชื่ออาหาร เช่น *Ikki Izakaya & Jumzaab* การระบุสถานที่ที่ระดับภูมิภาค

¹ การทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยในบทความนี้ ผู้วิจัยอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (๒๕๖๑) เป็นหลัก ยกเว้นกรณีชื่อเฉพาะของร้านจะสะกดตามที่ปรากฏจริงในชื่อโปรไฟล์เฟซบุ๊กหรืออินสตาแกรมทางการของร้าน เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูลในการวิเคราะห์

² องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น กรุงเทพฯ แบ่งประเภทร้านอาหารญี่ปุ่นไว้ทั้งหมด 13 ประเภท แต่เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องจำนวนหน้าของบทความ ผู้วิจัยจึงเลือกนำเสนอข้อมูลเฉพาะร้านอาหารที่มีจำนวนมากที่สุดใน 5 อันดับแรกเท่านั้น

หรือจังหวัด และย่านบันเทิงในญี่ปุ่น เช่น *Hokkaido Izakaya Susukino* หรือย่านสำคัญในไทย เช่น โอซากะ 26 ร้านอาหารญี่ปุ่น *ลาดพร้าว* 26 การใช้ชื่อตัวละครหรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น เช่น *Hachiko Bistro x Izakaya* ที่สื่อถึง “ฮาจิโกะ” สุนัขยอคตัญญู หรือการใช้ภาษาอังกฤษสื่อความหมายโดยตรง เช่น *Kaitei Seafood Izakaya* นอกจากนี้ ยังพบรูปแบบวิธีการสร้างคำที่หลากหลาย เช่น การยืมภาษาอังกฤษและการย่อคำใน *AV izakaya* การใช้ชื่อเฉพาะ การตัดคำ และการเติมหน่วยคำเติมท้ายใน *Yamachan Thailand* หรือการใช้ตัวเลขแทนคำเลียนเสียงปรบมือใน *Sumo888 Izakaya* (เล่นเสียง hachi “8” กับ pachi “ปรบมือ”) เพื่อสะท้อนบรรยากาศที่สนุกสนานภายในร้าน การตั้งชื่อร้านดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ชื่อร้านสามารถทำหน้าที่สื่อความหมายที่มีนัยลึกซึ้งจากเจ้าของร้านไปยังกลุ่มลูกค้าได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Chan & Huang (1997) และ Lowrey et al. (2003, อ้างถึงใน ผณิตรา ธีรานนท์, 2565) ที่ระบุว่า ลักษณะทางภาษาทั้งด้านเสียง คำ และความหมาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การตั้งชื่อแบรนด์มีความโดดเด่นและแตกต่างกัน

ในทางภาษาศาสตร์ “ชื่อ” ถือเป็นวัฒนธรรมทางภาษาอย่างหนึ่งที่สะท้อนความคิดมนุษย์ ในกรณีของชื่อร้านอิซากายะจึงสามารถมองได้ว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิดและเจตนาแฝงของเจ้าของร้านเพื่อสื่อสารเชิงการค้าและหวังผลทางธุรกิจ โดยชื่อร้านอาหารทำหน้าที่สื่อความหมายถึงลักษณะเด่นของร้าน เพื่อสร้างภาพจำเกี่ยวกับร้านให้แก่ลูกค้า (Wang และ ลักสินทร์ ฉัตรวงศ์, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ชื่อแบรนด์มีความสำคัญเนื่องจากสามารถสื่อเจตนาของผู้ใช้ภาษาในแง่ของหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatic function) ซึ่งภาษาในการตั้งชื่อร้านถือเป็นส่วนแรกในการสร้างการรับรู้ของลูกค้าและสร้างภาพจำต่อสินค้าให้แก่ลูกค้า (Blommaert, 2015; Kelly-Holmes, 2019; Machin & van Leeuwen, 2003; Pérez-Hernández, 2013; Ronneberger-Sibold, 2015 อ้างถึงใน ผณิตรา ธีรานนท์, 2565) ดังนั้น การวิเคราะห์ชื่อร้านจะช่วยให้เข้าใจถึงความคิดและเจตนาของเจ้าของร้านและภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมของร้านอิซากายะ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาการตั้งชื่อร้านอิซากายะในบริบทของสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะภาษา วิธีการสร้างคำ และการสื่อความหมายทางสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นองค์ความรู้ด้านญี่ปุ่นศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาญี่ปุ่น และเป็นแนวทางในการตั้งชื่อร้านที่มีเอกลักษณ์สำหรับผู้ประกอบการและผู้สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบวิธีการสร้างคำที่ปรากฏในชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่ออธิบายความหมายและแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ความหมายของร้านอิซากายะ

ในมิติเชิงประวัติศาสตร์และการนิยามความหมายของร้านอิซากายะ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย (2566) ระบุว่า “อิซากายะ (居酒屋)” เป็นร้านอาหารที่เน้นขายสุราควบคู่กับเมนูกับแกล้มต่าง ๆ โดยคำนี้ประกอบขึ้นจากอักษรคันจิ 3 ส่วน ได้แก่ 1) “อิ (居)” สื่อถึง “การพำนักหรืออาศัยอยู่” 2) “ซากะ หรือ ซากะ (酒)” สื่อถึง “สุราหรือเหล้า” และ 3) “ยะ (屋)” หมายถึง “ร้านค้า” เมื่อรวมกันแล้วจึงหมายถึง “ร้านค้าที่อนุญาตให้ลูกค้าอยู่ดื่มสุราได้” พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของร้านอิซากายะเริ่มขึ้นในช่วงยุคเอโดะ ซึ่งเดิมร้านค้าจะขายสุราแบบตักแบ่งให้ลูกค้านำกลับไปดื่มที่บ้าน ต่อมาในช่วงกลางยุคเอโดะเริ่มมีลูกค้าบางคนที่ต้องการซื้อสุราแล้วดื่ม

ที่หน้าร้านทันที จึงนำไปสู่การเรียกขานว่า “อิซากะ (居酒屋)” หรือ “การอยู่ดื่มตรงนั้น” และเมื่อร้านปรับเปลี่ยนรูปแบบการขายให้รับประทานอาหารและดื่มสุราที่ร้านได้ จึงเรียกว่า “อิซากะยะ” และกลายเป็นคำว่า “อิซากายะ” ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ที่สาม

マイク・モラスキー (2014) มองว่าร้านอิซากายะเป็น “พื้นที่ที่สาม (第三の場)” ระหว่าง “บ้าน (พื้นที่หนึ่ง)” และ “ที่ทำงาน (พื้นที่ที่สอง)” ซึ่งทำหน้าที่มอบสถานะ “การได้กลับมาเป็นตัวเองในฐานะคนธรรมดาคนหนึ่ง (一個人)” ที่ช่วยให้ลูกค้าสามารถถอด “หัวโขน (世間の顔)” หรือบทบาททางสังคมที่เหนียวแน่นออกไปชั่วคราว โดยเสน่ห์ของร้านอิซากายะคือ ปรากฏการณ์ “การทำให้เท่าเทียม (レベリング)” ที่ช่วยสลายลำดับชั้นทางสังคม (Hierarchy) ให้ทุกคนกลายเป็นลูกค้าที่มีสิทธิเสรีภาพเท่ากันในบรรยากาศที่ผ่อนคลายเหมือนอยู่ที่บ้านของตน (アットホーム) นอกจากนี้ “พื้นที่บริเวณเคาน์เตอร์” ยังทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์กลางของการสื่อสารที่สร้าง “ความสัมพันธ์ชั่วคราวที่มีชีวิตชีวา (一過性の関係)” ระหว่างลูกค้ากับเจ้าของร้าน รวมถึงระหว่างลูกค้าด้วยกันเอง ร้านอิซากายะจึงเปรียบเสมือน “พื้นที่ทางวัฒนธรรม (文化空間)” ที่ช่วยหยิบบิ้น “สภาวะอิสระ (自由な空間)” และความรื่นเริงให้แก่ผู้คนท่ามกลางแรงกดดันของโลกสมัยใหม่

3.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นของแท้

ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดเรื่อง “ความเป็นของแท้ (Authenticity)” ทั้งในมุมมองด้านจิตวิทยาและมุมมองด้านคุณลักษณะเชิงอัตลักษณ์ของแบรนด์มาใช้อ้างอิงในการวิเคราะห์แนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านชื่อร้านอิซากายะ เพื่ออธิบายว่าชื่อร้านทำหน้าที่สื่อสารความเป็นต้นตำรับดั้งเดิม ความคาดหวังตามประเภทของร้าน และความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายระหว่างเจ้าของร้านกับลูกค้าได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ โดยมุมมองความเป็นของแท้ด้านจิตวิทยา ผู้วิจัยอ้างอิงแนวคิดของ Newman (2019) ที่มองว่าความเป็นของแท้เปรียบเสมือน “เลนส์ (Lenses)” ที่ใช้ในการประเมินค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) “ความเป็นของแท้เชิงประวัติศาสตร์ (Historical Authenticity)” ที่พิจารณาจากที่มาดั้งเดิมและความต่อเนื่องเชิงพื้นที่หรือเวลาเพื่อพิสูจน์ความเป็นของแท้ 2) “ความเป็นของแท้เชิงประเภท (Categorical Authenticity)” ที่พิจารณาจากความสอดคล้องกับภาพจำ มาตรฐาน หรือประเภทที่ควรจะเป็นในใจของลูกค้า และ 3) “ความเป็นของแท้เชิงคุณค่า (Values Authenticity)” ที่มุ่งเน้นการประเมินความจริงจังและเจตนาารมณ์ภายในของเจ้าของร้านว่า ดำเนินธุรกิจด้วยความรักในงานมากกว่าการมุ่งเน้นเพียงผลกำไรเชิงพาณิชย์

ส่วนมุมมองความเป็นของแท้ด้านคุณลักษณะเชิงอัตลักษณ์ของแบรนด์ ผู้วิจัยอ้างแนวคิดของ Beverland (2006) ที่ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้ความเป็นต้นตำรับดั้งเดิมของลูกค้า โดยคุณลักษณะที่ผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ ได้แก่ การสร้างความน่าเชื่อถือด้วย “มรดกตกทอดและประวัติความเป็นมา (Heritage and Pedigree)” การรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่นด้วย “การรักษาเอกลักษณ์ของสไตล์ (Stylistic Consistency)” การแสดงออกถึงความใส่ใจในคุณภาพและมาตรฐานตามหลักการ “การมุ่งมั่นคุณภาพเป็นสำคัญ (Quality Commitments)” การดึงเอาเอกลักษณ์ของแหล่งกำเนิดมาใช้ยืนยันด้วย “การเชื่อมโยงกับสถานที่ (Relationship to Place)” และการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและความจริงจังในสายตาลูกค้าด้วยกลยุทธ์ “การลดทอนแรงจูงใจเชิงพาณิชย์ (Downplaying Commercial Motives)”

3.4 วิธีการสร้างคำ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ชื่อร้านอิซากายะผ่านเกณฑ์การสร้างคำ 12 รูปแบบ โดยอ้างอิง ปรับเปลี่ยน หรือกำหนดนิยามใหม่จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รูปแบบที่ 1–7 ปรับจากงานของ Bauer (1983) Francis (1985) และ Yule

(2010) (อ้างถึงใน สวันนีย์ โพธิ์นิมแดง, 2563, น. 110–111) รูปแบบที่ 8–10 ปรับจากงานของ 村瀬 และคณะ (2007) สวันนีย์ โพธิ์นิมแดง (2563) ผณิตรา อีรานนท์ (2565) และ 後藤・セナ (2024) ส่วนรูปแบบที่ 11–12 เป็นเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นใหม่จากการค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 นิยามของวิธีการสร้างคำที่ปรากฏในชื่อร้านอาหารภายในกรุงเทพมหานคร

วิธีการสร้างคำ	นิยาม
1. การยืม (borrowing)	การที่ภาษาหนึ่ง (ภาษาผู้รับ) รับคำจากภาษาอื่น (ภาษาผู้ให้) มาใช้โดยอาจเปลี่ยนเสียง ความหมาย ชนิดคำ ให้ต่างจากเดิม งานวิจัยนี้กำหนดให้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาผู้รับและภาษาอื่น ๆ เป็นภาษาผู้ให้
2. การประสมคำ (compounding)	การนำคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกัน เพื่อให้เกิดคำใหม่ที่ยังคงเค้าความหมายเดิมหรือมีความหมายใหม่ ทั้งนี้การนำตัวเลขตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปมาประกอบกันเพื่อสื่อความหมายเฉพาะ เช่น เลขที่ร้าน เลขที่ซอย ถือเป็นการประสมคำในงานวิจัยนี้ด้วย
3. การประสานคำ (blending)	การนำส่วนหนึ่งของคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป มาหลอมรวมกันเพื่อให้เกิดคำใหม่ หรือการหลอมรวมส่วนของคำหนึ่งเข้ากับคำทั้งคำเพื่อให้เกิดคำใหม่
4. การเติมหน่วยคำเติม (affixation)	การนำหน่วยคำเติมแปลง (derivational morpheme) มาเติมเข้ากับหน่วยคำอิสระหรือไม่อิสระ เพื่อให้เกิดคำใหม่ที่มีความหมาย และ/หรือชนิดคำเปลี่ยนไป ทั้งในรูปแบบการเติม “อุปสรรค (prefix)” “อาคม (infix)” และ “ปัจจัย (suffix)” งานวิจัยนี้ไม่นับรวม “หน่วยคำวิภัตติปัจจัย (inflectional morpheme)” เนื่องจากไม่ถือเป็นการสร้างคำใหม่ที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิม
5. การย่อคำ (acronym)	การนำอักษรตัวแรกของคำหรือกลุ่มคำมาสร้างเป็นคำใหม่ หรือการนำอักษรตัวแรกและอักษรตัวอื่น ๆ บางตัวภายในคำหนึ่งมาสร้างเป็นคำย่อ แบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ 1) อักษรย่อที่อ่านเป็นคำ (acronym) และ 2) อักษรย่อที่อ่านเรียงตัวอักษร (alphabetism)
6. การใช้ชื่อเฉพาะ (proper name)	การนำชื่อเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ สถานที่ ตัวละคร เทพเจ้า ยุคสมัย ชื่อแบรนด์ มาใช้ งานวิจัยนี้หมายถึงการนำชื่อเฉพาะในภาษาต่าง ๆ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อร้านอาหาร
7. การตัดคำ (clipping)	การตัดพยางค์บางส่วนภายในคำออกเพื่อทำให้คำสั้นลงโดยไม่เปลี่ยนความหมายและชนิดคำ พยางค์ที่ถูกตัดออกจะอยู่ในตำแหน่งพยางค์หน้า พยางค์กลาง หรือพยางค์ท้ายก็ได้
8. การเปลี่ยนแปลงทางเสียง (sound change)	การเปลี่ยนแปลงเสียงภายในคำมี 3 รูปแบบคือ 1) การเปลี่ยนเสียง (หรือเปลี่ยนพยางค์) 2) การเพิ่มเสียง (หรือเพิ่มพยางค์) และ 3) การตัดเสียง คือ การตัดเสียงพยัญชนะหรือเสียงสระออก แตกต่างจากวิธี “การตัดคำ” ซึ่งเป็นการตัดออกในระดับพยางค์ ไม่ใช่ระดับเสียง
9. การเล่นเสียง (homophonic pun)	การใช้คำหรือตัวเลขที่มีเสียงพ้องหรือใกล้เคียงกับคำดั้งเดิม เช่น ชื่อร้านใช้คำที่เล่นเสียงใกล้เคียงกับชื่อเจ้าของร้าน หรือการเล่นเสียงอ่านของตัวเลข (数字の語呂合わせ)
10. การซ้ำ (reduplication)	การซ้ำมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การซ้ำทั้งหมด (total reduplication) คือ การซ้ำคำทั้งคำ และ 2) การซ้ำบางส่วน (partial reduplication) คือ การซ้ำส่วนใดส่วนหนึ่งหรือบางพยางค์ภายในคำ
11. การใช้คำทั่วไป (common word)	การนำคำสามัญที่ไม่ใช่ชื่อเฉพาะ ทั้งคำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์ ที่สื่อความหมายทั่วไปของสิ่งต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ สิ่งนามธรรม การกระทำ และลักษณะต่าง ๆ มาใช้ งานวิจัยนี้หมายถึงการนำคำสามัญในภาษาต่าง ๆ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อร้านอาหาร
12. การผันคำกริยาเป็นคำนาม (Masu-stem nominalization)	การผันคำกริยาให้เป็นคำนามโดยใช้รูปหน้า -ます (連用形) ซึ่งมักถูกนำไปใช้ในชื่อร้านอาหารร่วมกับวิธีการประสมคำ หรือการเติมหน่วยคำเติม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร จำนวน 290 ร้าน ซึ่งอ้างอิงข้อมูลจำนวนร้านจากผลการสำรวจขององค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น กรุงเทพฯ, 2568ข) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 และระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 7 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ จำนวน 120 ร้าน

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลรายชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานครเบื้องต้นจากช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) และพิจารณาจากการกระจายตัวของร้านตามพื้นที่ 50 เขตของกรุงเทพมหานคร ด้วยการสืบค้นผ่านคำสำคัญ (keyword) ว่า “ร้านอิซากายะ + ชื่อเขต” ร่วมกับการตรวจสอบยืนยันสถานะการเปิดหรือปิดกิจการในปัจจุบันผ่านแผนที่ออนไลน์ (Google Maps) เพื่อคัดเลือกเฉพาะร้านที่ยังคงเปิดกิจการอยู่จริง และตัดร้านที่ระบุสถานะว่า “ปิดชั่วคราว” หรือ “ปิดถาวร” ออกจากฐานข้อมูล ทั้งนี้ เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ทางภาษาในการสื่อสารตราสินค้า (branding) ซึ่งสื่อออนไลน์เป็นช่องทางหลักที่สะท้อนการตัดสินใจเลือกใช้ภาษาของเจ้าของร้านในการสื่อสารชื่อร้านไปยังกลุ่มผู้บริโภคในวงกว้าง ผู้วิจัยจึงคัดเลือกเฉพาะร้านที่มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างชัดเจน และเพื่อให้ได้ตัวบท (text) ที่สะท้อนกลยุทธ์ดังกล่าวของชื่อร้านอิซากายะได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกเฉพาะร้านที่ระบุประเภทของธุรกิจไว้ว่าเป็น “ร้านอิซากายะ” โดยจากกระบวนการคัดกรองดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถรวบรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติครบถ้วนได้จำนวน 120 ชื่อร้าน จาก 35 เขต ซึ่งสอดคล้องกับขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์สถิติ

2) รวบรวมชื่อร้านจากช่องทางประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทางการของร้าน (Facebook official page 118 ร้าน และ Instagram official page 2 ร้าน³) โดยจัดเก็บจากชื่อโปรไฟล์ตามที่ปรากฏจริงทั้งรูปแบบภาษาและตัวอักษร

3) กรณีที่ชื่อโปรไฟล์ร้านมีหลายระบบภาษาและในแต่ละระบบภาษามีคำบางคำซ้ำกัน ผู้วิจัยจะเลือกจากชื่อร้านที่เขียนแทนด้วยระบบตัวอักษรภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และภาษาญี่ปุ่น ตามลำดับ เนื่องจากตัวอักษรภาษาอังกฤษเป็นระบบภาษาสากลที่สามารถสื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าหลักทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้จำนวนมาก เช่น *NichiFuji* 日藤 นิจิฟูจิ (เลือกภาษาอังกฤษ) หรือ *ไกโดซัง* ガイドさん すし (เลือกภาษาไทย) หรือ *居酒屋 ぶるさと* (เลือกภาษาญี่ปุ่น) กรณีที่ชื่อร้านมีหลายระบบภาษาและในแต่ละระบบภาษาไม่มีคำที่ซ้ำกัน ผู้วิจัยจะนำชื่อร้านทุกระบบภาษามาวិเคราะห์ทั้งหมด เช่น *รสดีเด็ด Izakaya* (เลือกทั้งหมด) หรือ *Loop Izakaya* *ร้านกินดื่มสไลด์ญี่ปุ่น* (เลือกทั้งหมด)

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

1) วิเคราะห์ลักษณะภาษาของชื่อร้านอิซากายะใน 2 ประเด็น คือ ภาษาที่ใช้ และโครงสร้างของชื่อร้าน

2) วิเคราะห์วิธีการสร้างคำตามทฤษฎีการสร้างคำ โดยอ้างอิงเกณฑ์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนิยามในตารางที่ 2 ทั้งนี้ชื่อร้านที่มีโครงสร้างระดับลิหรือประโยค ผู้วิจัยจะไม่นำมาวิเคราะห์และนับความถี่ เนื่องจากมีโครงสร้างที่สูงกว่าระดับคำ

3) วิเคราะห์ความหมายของคำที่ปรากฏในชื่อร้านอิซากายะ ทั้งชื่อร้านที่มีโครงสร้างในระดับคำ วลี และ

³ ผู้วิจัยรวบรวมชื่อร้านจากช่องทาง Facebook official page เป็นหลัก ในกรณีที่ร้านไม่มีบัญชีดังกล่าว จึงรวบรวมจากช่องทาง Instagram official page ทดแทน

ประโยคโดยค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประกอบการวิเคราะห์ความหมาย เช่น โลโก้ร้าน เว็บไซต์ทางการของร้าน บทสัมภาษณ์ออนไลน์ของเจ้าของร้าน คำบรรยายบนเมนูอาหารหรือรูปประชาสัมพันธ์ เป็นต้น แล้วจัดกลุ่มความหมาย เช่น อาหาร สถานที่ คน สัตว์ ตลอดจนวิเคราะห์แนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากการตั้งชื่อร้านอิซากายะ

4) สรุปผลการวิจัยในเชิงปริมาณความถี่และร้อยละ และอภิปรายผลในเชิงคุณภาพด้วยการเขียนบรรยายเชิงวิเคราะห์โดยอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

5.1 ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านอิซากายะ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามระบบภาษาที่ปรากฏจริง และพิจารณาโครงสร้างของชื่อร้านโดยแบ่งเป็นระดับคำ วลี และประโยคซึ่งสามารถสรุปผลได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

5.1.1 ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านอิซากายะ

ผลการวิเคราะห์ชื่อร้านอิซากายะทั้ง 120 ร้าน⁴ พบการตั้งชื่อร้านด้วยภาษาญี่ปุ่น (ตัวย่อ JP)⁵ มากที่สุด 112 ร้าน (ร้อยละ 93.33) รองลงมาคือภาษาอังกฤษ พบ 50 ร้าน (ร้อยละ 41.66) และภาษาไทย พบ 21 ร้าน (ร้อยละ 17.50) ตามลำดับ ทั้งนี้ยังปรากฏการใช้ตัวเลข⁶ ภาษาสเปน ภาษาจีน และภาษาเกาหลี รวมด้วยในจำนวนรวมเพียง 9 ร้าน (ร้อยละ 7.50) แสดงให้เห็นว่า ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านอิซากายะเพื่อสื่อถึงบรรยากาศความเป็นญี่ปุ่น

5.1.2 โครงสร้างของชื่อร้านอิซากายะ

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างของชื่อร้านอิซากายะ สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 โครงสร้างของชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร

รูปแบบโครงสร้าง	จำนวนร้าน (ร้อยละ)	ตัวอย่างชื่อร้าน
1. โครงสร้างระดับคำ (Word) (1 คำ, 2 คำ, 3 คำ และ 4 คำ)	88 ร้าน (ร้อยละ 73.33) (1 คำ พบ 10 ร้าน, 2 คำ พบ 59 ร้าน, 3 คำ พบ 17 ร้าน, 4 คำ พบ 2 ร้าน)	Inari (1 คำ), TORI Izakaya (2 คำ), NINJA Izakaya Thailand (3 คำ), Sakura izakaya Taniya bkk (4 คำ)
2. โครงสร้างระดับวลี (Phrase) (ใช้สัญลักษณ์ [] ในตัวอย่าง)	30 ร้าน (ร้อยละ 25.00)	KOYA [IZAKAYA & SUSHI], Jizo Izakaya [Sake Bar], [Very Nice Bar], [Wagatomo] Izakaya, โอซากะ 26 [ร้านอาหารญี่ปุ่น] ลาตฟราว 26
3. โครงสร้างระดับประโยค (Sentence) (ใช้สัญลักษณ์ < > ในตัวอย่าง)	2 ร้าน (ร้อยละ 1.67)	<TAKE A TRAIN> [Rooftop Bar&Restaurant], <Sunyo> Izakaya
รวม	120 ร้าน (ร้อยละ 100)	

จากตารางที่ 3 ทำให้ทราบว่า โครงสร้างของชื่อร้านอิซากายะแบ่งได้ 3 รูปแบบ โดยโครงสร้างระดับคำเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุด กล่าวคือ เจ้าของร้านอิซากายะนิยมใช้โครงสร้างระดับคำ 2 คำประกอบกันในการตั้งชื่อร้าน จำนวน 59 ร้าน (ร้อยละ 49.16) โดยภาษาที่ปรากฏมากที่สุดในรูปแบบโครงสร้างคำ 2 คำประกอบกัน คือ การใช้ภาษาญี่ปุ่นล้วน (JP + JP) เช่น *Izakaya Hotei*, *ฮานาบิ อิซากายะ*, *KUSHITARO IZAKAYA* หรือการผสมภาษา (JP + EN หรือ

⁴ เนื่องจากบางชื่อร้านใช้หลายภาษาร่วมกัน ทำให้ผลรวมทั้งหมดมีจำนวนมากกว่า 120 ร้าน และคำร้อยละรวมมากกว่า 100

⁵ ผู้วิจัยกำหนดตัวอักษรย่อในการเขียนบทความวิจัยนี้ ได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น (JP) ภาษาอังกฤษ (EN) ภาษาไทย (TH) ภาษาสเปน (SP) ภาษาจีน (CH) ภาษาเกาหลี (KO) และตัวเลข (No)

⁶ ผู้วิจัยกำหนดให้ “ตัวเลข” อยู่ในหัวข้อภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้าน เนื่องจากในบริบทของการตั้งชื่อร้าน ตัวเลขทำหน้าที่สื่อความหมาย (Meaningful Unit) ในการระบุข้อมูลเฉพาะเช่นเดียวกับคำศัพท์ในภาษาต่าง ๆ เช่น เลขที่ร้าน เลขที่ซอย หรือสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เจ้าของร้านต้องการสื่อไปยังลูกค้า

TH + JP) เช่น *Akato BKK* หรือ *รสดีเด็ด Izakaya* เพื่อความกระชับและจดจำง่าย ในขณะที่โครงสร้างระดับวลีพบการใช้ในส่วนขยายเพื่อระบุประเภทธุรกิจหรือจุดเด่นเพิ่มเติมของร้าน จำนวน 30 ร้าน (ร้อยละ 25.00) โดยมีลักษณะการสร้างวลีที่หลากหลายรูปแบบ อาทิ การใช้นามวลี [N & N] เช่น *Yurijin [Izakaya & Japanese Dining]* (KO + [JP, EN]), การใช้บุพบทวลี [บุพบท + คำ] เช่น *Shinsuke Izakaya [By Pomelo Tokyo]* (JP + JP [EN, JP]), การใช้โครงสร้างวลีภาษาไทย [หน่วยหลัก + หน่วยขยาย] เช่น *โอซากะ 26 [ร้านอาหารญี่ปุ่น] ลาดพร้าว 26* (JP + No + [TH] + TH + No), โครงสร้างวลีภาษาอังกฤษ เช่น *[Very Nice Bar]* (EN) สุดท้าย โครงสร้างระดับประโยคพบน้อยที่สุดเพียง 2 ร้าน (ร้อยละ 1.67) โดยเป็นโครงสร้างประโยคที่สร้างความน่าสนใจและสื่อสารอารมณ์ของร้านได้ทันที ได้แก่ โครงสร้างภาษาอังกฤษ <EN> + [EN] ได้แก่ <TAKE A TRAIN> [*Rooftop Bar&Restaurant*] หรือโครงสร้างภาษาผสม <EN, JP> + JP ได้แก่ <*Sunyo*> *Izakaya* (sun “พระอาทิตย์” ในภาษาอังกฤษ, yo “คำช่วยลงท้าย” ในภาษาญี่ปุ่น)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะเด่นของชื่อร้านอิชากายะในกรุงเทพมหานคร คือการให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นเป็นหลัก ซึ่งมักปรากฏในรูปแบบการทับศัพท์ด้วยอักษรโรมันหรืออักษรไทยเพื่อรักษาบรรยากาศความเป็นญี่ปุ่นดั้งเดิมเอาไว้ควบคู่กับการใช้โครงสร้างระดับคำเพียง 2 คำ ในรูปแบบ “คำ (ระบุตัวตนของร้าน) + *izakaya*” เป็นจำนวนมาก การตั้งชื่อร้านในลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์การสื่อสารที่ต้องการเน้นความชัดเจนในการระบุตัวตนและประเภทของธุรกิจร้านอิชากายะ เพื่อช่วยให้ลูกค้าสามารถจดจำชื่อร้านได้ง่าย และสามารถสัมผัสถึงบรรยากาศของวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้ทันที ทั้งนี้ ลักษณะภาษาดังกล่าวไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงการตั้งชื่อร้านให้ลูกค้าเรียกขานเท่านั้น แต่ยังมีรูปแบบกลวิธีการสร้างคำที่น่าสนใจและสามารถสะท้อนความหมายทางสังคมวัฒนธรรมผ่านการตั้งชื่อร้านได้ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายผลการวิเคราะห์โดยละเอียดในหัวข้อ 5.2 และ 5.3 เป็นลำดับถัดไป

5.2 รูปแบบวิธีการสร้างคำที่ปรากฏในชื่อร้านอิชากายะ

ผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีการสร้างคำโดยอ้างอิงตามนิยามในตารางที่ 2 (ทั้งนี้ไม่ได้วิเคราะห์ชื่อร้านที่มีโครงสร้างระดับวลีหรือประโยค เนื่องจากมีโครงสร้างที่สูงกว่าระดับคำ) ผลการวิเคราะห์พบวิธีการสร้างคำ 12 รูปแบบ เรียงจากความถี่มากไปน้อย ดังนี้

5.2.1 การประสมคำ พบสูงสุดถึง 120 ครั้ง (58 คำ) โดยรูปแบบที่พบมากที่สุดคือ การประสมคำภาษาญี่ปุ่น (108 ครั้ง) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประสมคำ 2 คำ เช่น *i--zaka / i--saka / อิ-ซากา / イ--ザカ / 居--酒* “อยู่ดื่มได้”⁷ ซึ่งพบในชื่อร้านต่าง ๆ รวม 60 ครั้ง หรือ *yaki--tori* “ไก่อ่าง” เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบการประสมคำตั้งแต่ 3 คำขึ้นไป เช่น *te--pan--yaki* “การทำอาหารบนกระทะเหล็กแบน” และยังพบการประสมคำยืมจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ (*high--ball*), ภาษาไทย (*nai--hau* “นายหัว”) และภาษาจีน (*hong--jiu* “ไวน์แดง”) รวมถึงการประสมคำข้ามภาษา เช่น *mama--shu* “เหล้าของแม่” (ภาษาอังกฤษกับภาษาญี่ปุ่น) อีกทั้งยังพบการประสมตัวเลข 2 ตัว เช่น *2--6* “ซอย 26” หรือ *5--1* “เลขที่ร้าน 51”

5.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางเสียง พบความถี่ 84 ครั้ง (27 คำ) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาญี่ปุ่น (83 ครั้ง) โดยรูปแบบที่พบมากที่สุดคือ “การเปลี่ยนเสียง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นของคำหลังในคำประสม⁸ เช่น *s > z* ในคำว่า *i--zakaya*, *k > g* ในคำว่า *e--gao*, *t > d* ในคำว่า

⁷ ผู้วิจัยกำหนดให้คำว่า *i--zaka / i--saka / อิ-ซากา / イ--ザカ / 居--酒* ซึ่งพบในชื่อร้านต่าง ๆ นับรวมเป็น 1 คำ เนื่องจากสื่อความหมายถึงสิ่งเดียวกัน แม้ว่าจะสะกดต่างกัน โดยใช้สัญลักษณ์ – เพื่อแยกระหว่างคำแต่ละคำที่นำมาประสมกัน เช่น *i--zaka* เป็นคำประสมที่เกิดจากคำว่า *i* “การพำนักหรืออาศัยอยู่” ประสมกับคำว่า *zaka* “เหล้า” นอกจากนี้สัญลักษณ์อื่น ได้แก่ > คือ การเปลี่ยนเสียง เช่น *s > z* (เปลี่ยนจาก *s* เป็น *z*), การขีดทับตัวอักษร คือ การตัดออก เช่น *jizoca*, หน่วยคำเดิมใช้ร่วมกับ - เช่น อุปสรรค *o-*, ปัจจัย *-ya*

⁸ การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นของคำหลังในคำประสมภาษาญี่ปุ่นนับเป็นประเภทย่อยของ “การเปลี่ยนแปลงทางเสียง” โดยในหลายกรณีมักเปลี่ยนจาก “เสียงโฆษะ” กลายเป็น “เสียงโฆษะ” (連濁, sequential voicing) เช่น *居酒屋 (i + saka) > i--zaka, 酔いどれ (yoi + tokoro) > yoi--dokoro* ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้คำประสมในลักษณะนี้สร้างขึ้นจากวิธีการสร้างคำ 2 รูปแบบ คือ 1) การประสมคำ และ 2) การเปลี่ยนเสียง (*s > z* และ *t > d*) อย่างไรก็ตาม มีหลายกรณีที่มีคำประสมซึ่งสร้างจากคำ 2 คำในภาษาญี่ปุ่น ไม่มีการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นของคำหลัง เช่น *なぎとら (nagi + tora)* ออกเสียงในคำประสมว่า *nagi--tora* (ไม่เปลี่ยนเสียง *t > d*) ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้คำประสมลักษณะนี้สร้างขึ้นจากวิธีการสร้างคำ 1 รูปแบบ คือ การประสมคำ (ไม่มีการเปลี่ยนเสียง)

yoi-dokoro นอกจากนี่ยังพบการเปลี่ยนเสียงในคำอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คำประสม เช่น h > p ในคำว่า pachi “เสียงปรบมือ” ลำดับต่อมาคือ “การตัดเสียง”⁹ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการตัดเสียงยาว u เช่น shokudo (จาก shokudou), yokochō (จาก yokochōu), ryuden (จาก ryuuden) นอกจากนี่ยังพบการเพิ่มเสียง ทั้งการเพิ่มเสียงยาว i ในคำว่า niikukaya และการเพิ่มเสียงสะกดกัก k ในคำว่า yakkuza และ 2) การเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำยืม (1 ครั้ง) โดยพบการเพิ่มเสียงสระ o ท้ายคำยืมภาษาอังกฤษในคำว่า fight เป็นชื่อร้านว่า fighto “สู้!” ซึ่งสะท้อนการปรับเปลี่ยนเสียงให้สอดคล้องกับระบบเสียงภาษาญี่ปุ่น (Japanization) แต่ยังคงรูปแบบตัวสะกดเดิมในภาษาอังกฤษไว้

5.2.3 การเติมหน่วยคำเติม พบความถี่ 76 ครั้ง (16 คำ) โดยพบเฉพาะในคำภาษาญี่ปุ่น แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเติมปัจจัย พบความถี่สูงสุด 70 ครั้ง ปัจจัยที่พบมากที่สุดคือ -ya “ร้าน” ซึ่งปรากฏในชื่อร้านต่าง ๆ รวม 66 ครั้ง เช่น izaka -ya, kaisen -ya, nomi -ya นอกจากนี่ยังพบปัจจัยที่สื่อถึง “คน” เช่น -ja (nin -ja), ปัจจัยท้ายชื่อ เช่น -chan (Yama -chan) และ -ซัง (โกโตะ -ซัง), ปัจจัยระบุชนิดอาหาร เช่น -don “ข้าวหน้า” (mori -don) 2) การเติมอุปสรรค (5 ครั้ง) เพื่อระบุขนาด เช่น dai- “ใหญ่” (dai- masu) และ ko- “เล็ก” (ko- ya) รวมถึงเพื่อแสดงความสุภาพ เช่น o- (o- hanami, o- kawari), การสื่อความหมาย “ทำอีกครั้ง” เช่น sai- (sai- sei) “การฟื้นฟู” และ 3) การเติมทั้งอุปสรรคและปัจจัย ได้แก่ o- ká -san “คุณแม่”

5.2.4 การใช้ชื่อเฉพาะ พบความถี่ 55 ครั้ง (40 คำ) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ชื่อเฉพาะภาษาญี่ปุ่น (23 ครั้ง) ตั้งแต่ชื่อสถานที่ เช่น Hokkaido, โอซากะ ชื่อนามสกุลคน เช่น Shida, Yamachan ชื่อตัวละคร เช่น Shinsuke, Kenshiro ชื่อเทพเจ้า เช่น Hotei, Inari ชื่อยุคสมัย เช่น Heisei, Reiwa ชื่อสัตว์เลี้ยง เช่น Shiro, Hachiko และ 2) ชื่อเฉพาะที่เป็นคำยืม (32 ครั้ง) ซึ่งส่วนใหญ่ยืมจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อระบุที่ตั้งร้าน เช่น Silom, Thonglor, ลาดพร้าว, Bangkok หรือชื่อห้างสรรพสินค้า Esplanade นอกจากนี่ยังพบชื่อเฉพาะจากภาษาอื่น เช่น ชื่อเกาะ Tortuga (ภาษาสเปน) และชื่อคน Yurijin (ภาษาเกาหลี)

5.2.5 การยืม พบความถี่ 48 ครั้ง (37 คำ) โดยมี “ภาษาผู้ให้” รวมทั้งสิ้น 5 ภาษา ภาษาที่พบมากที่สุดคือ ภาษาอังกฤษ (26 ครั้ง) เช่น BKK/Bangkok, highball, seafood, AV, restaurant, red ส่วนคำยืมภาษาไทย (19 ครั้ง) มักใช้เพื่อบอกกิตติที่ตั้งร้านเป็นหลัก เช่น Silom, Ratchada, เจริญนคร นอกจากนี่ยังพบการยืมคำจากภาษาจีน ได้แก่ hongjiu “ไวน์แดง” ภาษาเกาหลี ได้แก่ Yurijin “ชื่อคน” และภาษาสเปน ได้แก่ Tortuga “ชื่อเกาะ”

5.2.6 การใช้คำทั่วไป พบความถี่ 36 ครั้ง (35 คำ) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำทั่วไปภาษาญี่ปุ่น (26 ครั้ง) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำนามในหมวดสัตว์ เช่น tanuki, tsuru, saru, karasu, sasori, ryuu หมวดอาหารและเครื่องดื่ม เช่น aji, kushi, beeru กลุ่มคนที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น เช่น samurai, yakkuza ธรรมชาติ เช่น sakura, kawa โดยพบคำคุณศัพท์เพียง 1 คำ คือ furui “เก่าแก่” และ 2) คำทั่วไปที่เป็นคำยืม (10 ครั้ง) ซึ่งส่วนใหญ่ยืมจากภาษาอังกฤษ เช่น restaurant, red, salmon, mama, loop, grill และคำยืมจากภาษาไทย (1 ครั้ง) คือ soi “ซอย”

5.2.7 การผันคำกริยาเป็นคำนาม พบเฉพาะในคำภาษาญี่ปุ่นด้วยความถี่ 13 ครั้ง (8 คำ) เช่น yaki “การปิ้งย่าง” ผันมาจากคำกริยา yaku, nomi “การดื่ม” ผันมาจากคำกริยา nomu ซึ่งคำนามเหล่านี้มักนำไปใช้เป็นชื่อร้านร่วมกับวิธีการประสมคำ เช่น yaki-tori, kushi-yaki, nomi-mono หรือร่วมกับการเติมหน่วยคำเติม เช่น nomi -ya

⁹ ผู้วิจัยไม่นับว่าคำต่อไปนี้เป็น “การตัดเสียง” เนื่องจากเป็นคำที่สะกดด้วยระบบการเขียนทับศัพท์โดยใช้อักษรโรมัน (Romanization) ในรูปแบบที่ละเสียงยาวและได้ใช้อย่างแพร่หลายจนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว ได้แก่ 1) คำภาษาญี่ปุ่น 6 คำ คือ Hokkaido, Tokyo, Osaka, Hachiko, Kenshiro, sumo และ 2) คำยืมภาษาไทย 10 คำ คือ Silom, Kaset, Arij, Sanaampao, Ratchada, Thonglor, Bang Khae, Phakkit, Mon, soi โดย 15 คำ จัดเป็นชื่อเฉพาะของ สถานที่ สัตว์ ตัวละคร บุคคล และอีก 1 คำ จัดเป็นคำนามทั่วไปที่สื่อถึงวัฒนธรรมด้านกีฬา (sumo) ของญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป แตกต่างจากคำอื่น ๆ เช่น shokudo “ร้านอาหาร”, ryu “มังกร” (พบในชื่อร้านทั้งการสะกดด้วย ryu และ ryu) ซึ่งผู้วิจัยนับว่าเป็นคำที่มี “การตัดเสียง” เนื่องจากไม่ใช้คำที่สะกดด้วยรูปแบบที่ละเสียงยาวในฐานะที่เป็นชื่อเฉพาะหรือคำที่ใช้อย่างแพร่หลายจนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

5.2.8 การตัดคำ พบความถี่ 7 ครั้ง (7 คำ) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การตัดคำภาษาญี่ปุ่น (5 ครั้ง) ส่วนใหญ่เป็นการตัดพยางค์ท้ายของคำ เช่น Yamachan (ตัด moto ออกจากนามสกุล Yamamoto), don (ตัด buri ออกจากคำว่า donburi) ส่วนการตัดพยางค์กลางพบ 1 คำ ได้แก่ Shinsuke (ตัด no ออกจากชื่อ Shinosuke) 2) การตัดคำของคำยืม พบในคำยืมจากภาษาไทย (2 ครั้ง) ได้แก่ Phakit (ตัด su ออกจากชื่อ Suphakit) และ Kaset (ตัด sart ออกจากคำว่า Kasetart)

5.2.9 การย่อคำ พบความถี่ 7 ครั้ง (4 คำ) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การย่อคำภาษาญี่ปุ่น (1 ครั้ง) คือ IMOYA ซึ่งมาจากตัวอักษรแรกของ 3 ข้อความ คือ 「い い も の を」「も っ と う ま く」「や す く」 โดยทางร้านได้อธิบายความหมายของทั้ง 3 ข้อความไว้ว่า “ไม่เพียงแต่ใช้วัตถุดิบจากในประเทศไทยเท่านั้น เรายังสรรหาวัตถุดิบจากนานาประเทศด้วย” “ลิ้มรสความอร่อยได้จากวัตถุดิบที่คัดสรรมาอย่างดี” และ “เราให้บริการในราคาที่ถูกเท่าที่จะทำได้” และ 2) การย่อคำของคำยืม (6 ครั้ง) ได้แก่ BKK (คำย่อของ Bangkok), AV (คำย่อของ Adult Video), SK (คำย่อของ Sukhumvit)

5.2.10 การเล่นเสียง พบความถี่ 6 ครั้ง (5 คำ) ส่วนใหญ่เป็นการเล่นเสียงอ่านของตัวเลข (数字の語呂合わせ) เช่น 5 YEN เขียนด้วยตัวคันจิว่า 五円 “5 เยน” ออกเสียงว่า go en พ้องเสียงกับคำว่า ご縁 ซึ่งแปลว่า “ความสัมพันธ์”, 8 “เสียงปรบมือ” เลข 8 ออกเสียงว่า hachi คล้ายกับเสียง pachi ซึ่งเป็นคำเลียนเสียงปรบมือ, 432 “Shimizu” (shi, mi, zu คือ เสียงอ่านของเลข 4, 3, 2 ในภาษาญี่ปุ่น ตามลำดับ) พ้องเสียงกับนามสกุล 清水 Shimizu ของเจ้าของร้าน นอกจากนี้ ยังพบการเล่นเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเลขด้วย เช่น yagyuzza “ยากูซ่าและเนื้อวัว” มาจากคำว่า yakuzza “ยากูซ่า” เล่นเสียง ku กับคำที่มีเสียงใกล้เคียงกัน คือ gyuu (牛) “เนื้อวัว” ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักของร้าน (รูปโปรไฟล์ร้านเขียนด้วยตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นว่า ヤ牛ざ)

5.2.11 การซ้ำ พบความถี่ 3 ครั้ง (3 คำ) แบ่งเป็นการซ้ำภาษาญี่ปุ่น พบ 2 คำ ได้แก่ ten ten “สรวงสวรรค์”, fuku fuku “ความสุข” และการซ้ำตัวเลข พบ 1 คำ ได้แก่ 888 (“เสียงปรบมือ pachi pachi pachi” อย่างต่อเนื่อง)

5.2.12 การประสานคำ พบความถี่ 2 ครั้ง (2 คำ) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การประสานคำภาษาญี่ปุ่น คือ niikukaya “เนื้อย่างและร้านอิซากายะ” (การประสานส่วนท้ายของคำว่า yakiniku “เนื้อย่าง” คือ niku กับส่วนท้ายของคำว่า izakaya “ร้านอิซากายะ” คือ kaya) และ 2) การประสานคำยืม ได้แก่ yurijin “ยูริและยูจิน” (การประสานชื่อภาษาเกาหลีของลูกเจ้าของร้าน 2 คน คือ คนแรกชื่อ Yuri ประสานกับส่วนท้ายของชื่อคนที่ 2 คือ Yujin)

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคำที่ใช้ในชื่อร้านอิซากายะมักสร้างจากหลายวิธีการสร้างคำประกอบกัน หรือที่ 村瀬 และคณะ (2007) เรียกว่า「ダブルコーディング」“double coding” และผนิทรา ธีรานนท์ (2565) เรียกว่า “การสร้างคำหลายวิธี” (Mixed-formation process) เช่น AV (การยืมและการย่อคำ), Yamachan (การใช้ชื่อเฉพาะ การตัดคำ และ การเติมปัจจัย) โดยวิธีการสร้างคำที่พบสูงสุด 3 อันดับแรกคือ การประสมคำ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง และการเติมหน่วยคำเติม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เพ็ญพรษา ชัยธีระสุเวท (2568) และ ผนิทรา ธีรานนท์ (2565) ที่พบการประสมคำมากที่สุดในการตั้งชื่อร้านอาหารและการตั้งชื่อแบรนด์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการนำคำประสมมาใช้ตั้งชื่อร้านอาหารหรือชื่อแบรนด์ ทั้งนี้การนำคำประสมมาใช้ตั้งชื่อร้านอิซากายะจากผลการศึกษาครั้งนี้พบลักษณะเด่น คือ การนำภาษาญี่ปุ่น 2 คำมาประสมกันเพื่อบอกประเภทของร้านอาหาร ได้แก่ i-zakaya (การประสม i กับ zaka ร่วมกับการเติมปัจจัย-ya) ชื่ออาหาร/วิธีทำอาหารเด่นของร้าน เช่น yaki-tori, genshi-yaki “การปิ้งอาหารเสียบไม้ปิ้งไว้รอบกองไฟ” แนวคิดหลักหรือบรรยากาศของร้าน เช่น aka-to “อาคารสีแดง” (ตัวอาคารและการตกแต่งร้านใช้สีแดง), yoko-cho “ตรอก” (การจัดวางที่นั่งและการตกแต่งร้านเป็นตรอกแคบ) ค่านิยมในการใช้คำประสมภาษาญี่ปุ่นที่สื่อความหมายดังกล่าวซึ่งพบเป็นจำนวนมากในการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้

เห็นถึงหน้าที่ของชื่อร้านในการสื่อ “สาร” ที่เจ้าของร้านเห็นว่าสำคัญ ได้แก่ ประเภทร้านอาหาร ชื่ออาหารเด่น และแนวคิดหลักหรือบรรยากาศของร้าน เพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าให้สามารถเข้าใจได้ทันที ส่วนการเติมหน่วยคำเติมพบการเติมปัจจัย -ya ท้ายคำว่า izaka -ya มากที่สุด เพื่อนั้นย้ำหน้าที่ในการสื่อสารของ “ชื่อร้าน” ให้ชัดเจนว่าเป็น “ร้านเหล้า” ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางเสียง รูปแบบที่พบมากที่สุด คือ การเปลี่ยนเสียง ซึ่งมักเกิดในกรณีของคำประสม โดยเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นของคำหลังที่นำมาประสม เช่น s > z ในคำว่า i--zaka, k > g ในคำว่า e--gao, f > p ในคำว่า ban--puku นอกจากนี้ ยังพบการตัดเสียงยาว u เพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมในการสะกดด้วยอักษรโรมัน ตามมาตรฐานสากลและบริบทของภาษาไทย โดยยังคงรากศัพท์ดั้งเดิมไว้เพื่อให้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางความหลากหลายทางภาษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังพบการเพิ่มเสียงเพื่อให้เกิดความลื่นไหล ความโดดเด่น และสร้างเอกลักษณ์ของชื่อร้าน เช่น nijukaya, yakkuza, fighto

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากวิธีการสร้างคำที่พบมาก 3 อันดับแรกดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในงานวิจัยนี้ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ การปรากฏของกลวิธีการสร้างคำที่สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสารข้ามภาษา ได้แก่ การเล่นเสียงอ่านของตัวเลข เช่น 432 (Shimizu) หรือ 5 YEN (go en) ที่สร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ผ่านคำพ้องเสียง หรือคำว่า mama--shu ซึ่งเป็นการประสมคำข้ามภาษาที่หลอมรวมภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่นเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยและเป็นกันเอง วิธีการเหล่านี้แม้จะพบความถี่ไม่มากนัก แต่ชี้ให้เห็นว่าการตั้งชื่อร้านอิซากายะในปัจจุบันไม่ได้ยึดติดกับโครงสร้างภาษาเดิมเพียงอย่างเดียว แต่มีการใช้กลวิธีการสร้างคำใหม่ที่มีความลื่นไหลทางภาษาเพื่อสร้างจุดขายให้ลูกค้าจดจำ และสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของร้านท่ามกลางการแข่งขันของธุรกิจร้านอาหารญี่ปุ่นในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 ความหมายและแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อร้านอิซากายะ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความหมายของคำที่ปรากฏในชื่อร้านอิซากายะ (ทั้งชื่อร้านที่มีโครงสร้างระดับคำ วลี และประโยค) แล้วจำแนกตามกลุ่มความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรม ที่นับพบกลุ่มความหมาย 26 กลุ่ม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความหมายที่ปรากฏในชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	กลุ่มความหมาย	ความถี่ (ร้อยละ)	ลำดับ	กลุ่มความหมาย	ความถี่ (ร้อยละ)
1	อาหาร	150 (48.23)	14	สี่	3 (0.96)
2	สถานที่	60 (19.29)	15	ความโชคดีและความสุข	3 (0.96)
3	คน	16 (5.14)	16	เพื่อนหรือความสัมพันธ์	2 (0.64)
4	สัตว์	13 (4.18)	17	ช่วงเวลาดี	2 (0.64)
5	ธรรมชาติ	10 (3.21)	18	รูปทรง	2 (0.64)
6	กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น	10 (3.21)	19	สัญลักษณ์ทางร่างกายที่สื่อถึงคุณภาพการบริการแบบญี่ปุ่น	2 (0.64)
7	ตัวเลข	6 (1.92)	20	ยุคสมัย	2 (0.64)
8	อารมณ์ความรู้สึก	6 (1.92)	21	ลักษณะนิสัย	1 (0.32)
9	กิจกรรมรื่นเริงหรืองานเทศกาล	4 (1.28)	22	สื่อบันเทิง	1 (0.32)
10	เทพเจ้า	4 (1.28)	23	สิ่งเร้าลึกลับลึกลับ	1 (0.32)
11	การกระทำ	4 (1.28)	24	ยานพาหนะ	1 (0.32)
12	สิ่งของ	3 (0.96)	25	บริษัท	1 (0.32)
13	สำนวนหรือคำขวัญ	3 (0.96)	26	คำช่วยลงท้าย	1 (0.32)
รวม			ความถี่ 311 (ร้อยละ 100)		

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มความหมายที่พบสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ “อาหาร” “สถานที่” “คน” “สัตว์” และ “ธรรมชาติ” กับ “กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น” ซึ่งมีความถี่เท่ากัน สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการตั้งชื่อร้านอาหารซึ่งมีแนวโน้มที่จะนำคำในกลุ่มความหมาย “อาหาร” เช่น ชื่ออาหาร วัตถุดิบ เครื่องปรุงรส ประเภทร้านอาหาร และ “สถานที่” เช่น ที่ตั้งร้าน มาใช้ตั้งชื่อร้านอาหารเป็นจำนวนมาก ดังเช่นการศึกษาของ ณัฐา คำชู และคณะ (2567) และ เพ็ญพรชา ชัยธีระสุเวท (2568) อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาครั้งนี้พบลักษณะเด่นของกลุ่มความหมายทั้ง 5 อันดับที่จะสะท้อนแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมผ่านชื่อร้านอาหารได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การเน้นย้ำความเป็นต้นตำรับแบบญี่ปุ่นและการสร้างภาพจำเชิงพื้นที่

ในประเด็นนี้ พบการตั้งชื่อร้านด้วยกลุ่มความหมายที่เน้นการสื่อสารโดยตรงถึงลูกค้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและที่มาของอาหาร โดยเฉพาะกลุ่มความหมาย “อาหาร” ที่สื่อถึงองค์ประกอบหลักเกี่ยวกับอาหาร และวัฒนธรรมการกินดื่มในร้านอิซากายะซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ ประเภทร้าน สัญชาติอาหาร ชื่ออาหารและเครื่องดื่ม ยอดนิยม วัตถุดิบ เครื่องปรุงรส อุปกรณ์ ไปจนถึงกรรมวิธีทำอาหาร เช่น izakaya “ร้านอิซากายะ”, Japanese “ญี่ปุ่น”, yakiniku “เนื้อย่าง”, moridon “ข้าวพูนจาน”, sake “เหล้า”, tori “ไก่”, mirin “เหล้าหวานใช้ปรุงอาหาร”, kushi “ไม้เสียบอาหาร”, sumiyaki “การย่างด้วยถ่าน” ตลอดจนคำที่ระบุเจาะจงถึงคุณภาพและคุณภาพพิถีพิถันในการทำอาหารอย่าง aburi “การลนไฟเฉพาะผิวหน้า” และ nama “ความสดใหม่” การตั้งชื่อร้านในลักษณะนี้แสดงถึงการเน้นย้ำความเป็นต้นตำรับแบบญี่ปุ่นตามแนวคิด “ความเป็นของแท้” ของ Newman (2019) และ Beverland (2006) โดยเฉพาะการสร้าง “ความเป็นของแท้เชิงประเภท” ที่สื่อสารว่าร้านปฏิบัติตามมาตรฐานและขนบธรรมเนียมของร้านอิซากายะอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับแนวคิด “การมุ่งเน้นคุณภาพเป็นสำคัญ” ของ Beverland (2006) การนำกรรมวิธีหรือคุณภาพของวัตถุดิบดังกล่าวมาตั้งเป็นชื่อร้านจึงเป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญในการปรุงอาหารตามรสชาติต้นตำรับ ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้าสัมผัสได้ถึง “ความเป็นตัวจริง” ของร้านอิซากายะแบบดั้งเดิมได้ทันที

นอกจากกลุ่มความหมาย “อาหาร” แล้ว การตั้งชื่อร้านด้วยกลุ่มความหมาย “สถานที่” ซึ่งระบุแหล่งกำเนิดของร้านผ่านชื่อเมืองหรือย่านสำคัญในญี่ปุ่น เช่น Hokkaido “จังหวัดฮอกไกโด”, Akiba “ย่านบันเท็งในโตเกียว”, Narita “สนามบิน นาริตะ” หรือการตั้งชื่อร้านจากสถานที่ที่ถูกตกแต่งตามแนวคิดหลัก (Main Concept) ของร้านเพื่อสื่อถึงบรรยากาศและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของร้าน เช่น koto “เมืองหลวงเก่า” ยังเป็นอีกหนึ่งกลวิธีในการเน้นย้ำความเป็นต้นตำรับแบบญี่ปุ่น การใช้ชื่อสถานที่ในญี่ปุ่นมาตั้งชื่อร้านในลักษณะนี้สะท้อนถึง “ความเป็นของแท้เชิงประวัติศาสตร์” ตามแนวคิดของ Newman (2019) ซึ่งให้ความสำคัญกับที่มาดั้งเดิมและความต่อเนื่องเชิงพื้นที่หรือเวลาเพื่อพิสูจน์ความเป็นของแท้ การนำชื่อเมืองหรือย่านสำคัญในญี่ปุ่นมาตั้งเป็นชื่อร้านถือเป็นการดึงเอาเรื่องราวในอดีตมาสร้างคุณค่าให้กับปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การเชื่อมโยงกับสถานที่” และ “มรดกตกทอดและประวัติความเป็นมา” ของ Beverland (2006) การตั้งชื่อลักษณะนี้ช่วยลดความรู้สึกว่าเป็นธุรกิจที่เน้นผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่กลับให้ความรู้สึกถึงความขลังและความเป็นต้นตำรับดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมา

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า การใช้กลุ่มความหมาย “อาหาร” และ “สถานที่” ทำหน้าที่เสมือนเป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้ายอมรับร้านอิซากายะญี่ปุ่นมากขึ้น และถือเป็นการจำลองบรรยากาศญี่ปุ่นมาไว้ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อให้ลูกค้าได้ “บริโภคความเป็นญี่ปุ่น” อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มความหมาย “สถานที่” นี้ ผู้วิจัยยังพบความน่าสนใจคือ ชื่อย่านสำคัญที่ปรากฏในชื่อร้านไม่ใช่เพียงพื้นที่ในญี่ปุ่นเท่านั้น

แต่ยังปรากฏชื่อย่านสำคัญในไทยร่วมด้วย เช่น Bangkok “กรุงเทพฯ”, Silom “สีลม”, Esplanade Ratchada “ห้างเอสพลานาด รัชดาภิเษก” ซึ่งนับว่าเป็นการบอก “พิกัดที่ตั้งร้าน” เพื่อมุ่งประชาสัมพันธ์ตำแหน่งที่ตั้งของร้านให้แก่กลุ่มลูกค้า

2. การสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและพื้นที่ที่สามแห่งความผ่อนคลาย

ในประเด็นนี้ พบการตั้งชื่อร้านที่สะท้อนแนวคิดเรื่องสายสัมพันธ์ผ่านกลุ่มความหมาย “คน” ที่สื่อถึงตัวบุคคลหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับทางร้าน ครอบครัวตั้งแต่การระบุชื่อเล่น ชื่อจริง หรือนามสกุลของบุคลากรในร้าน เช่น Shida “นามสกุลเจ้าของร้าน”, โกโตะซัง “ชื่อเล่นของเซฟและเจ้าของร้าน”, การใช้คำเรียกหรือสมญานามเพื่อแสดงสถานะและสร้างความเป็นกันเอง เช่น Oba “ป้า”, Aniki “ลูกพี่ (ผู้ชาย)” ตลอดจนการใช้ชื่อของบุคคลอื่นที่เจ้าของร้านรู้จักหรือชื่นชอบ เช่น Yurijin “ชื่อลูกสองคนของเจ้าของร้าน” การตั้งชื่อร้านในลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิด “การลดทอนแรงงูใจเชิงพาณิชย์” ของ Beverland (2006) ที่ระบุว่า แบรินด์ที่เป็นของแท้ต้องพยายามทำให้ตนเองดูเหมือนอยู่ห่างจากเรื่องผลกำไรทางธุรกิจเพื่อสร้างความจริงใจในสายตาลูกค้า ในขณะที่เดียวกัน การสร้างสายสัมพันธ์แบบใกล้ชิดนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด “ความเป็นของแท้เชิงประวัติศาสตร์” ของ Newman (2019) ในมิติของการรักษาคุณค่าดั้งเดิมของวัฒนธรรมร้านอิซากายะที่ให้ความสำคัญกับตัวตนของเจ้าของร้าน ในฐานะผู้ที่คอยต้อนรับและให้บริการลูกค้าด้วยตัวเองอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ลูกค้ารู้สึกถึงความผ่อนคลายและความจริงใจของร้าน

ในการตั้งชื่อร้านด้วยกลุ่มความหมาย “คน” นอกจากสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นของแท้ของ Beverland (2006) และ Newman (2019) แล้ว ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ไมค์・モラスキー (2014) ที่มองว่าร้านอิซากายะเป็น “พื้นที่ที่สาม” ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างบ้านและที่ทำงาน โดยร้านที่ตั้งชื่อด้วยคำเรียกขานเชิงเครือญาติหรือชื่อบุคคลที่เป็นกันเองมีหน้าที่สำคัญในการมอบสถานะ “การได้กลับมาเป็นตัวเองในฐานะคนธรรมดาคนหนึ่ง” ให้แก่ลูกค้า ซึ่งช่วยให้สามารถถอด “หัวโขน” หรือบทบาททางสังคมที่เหนียวแน่นออกไปได้ชั่วขณะ ในบรรยากาศที่รู้สึกผ่อนคลายเหมือนอยู่ที่บ้านของตน นอกจากมิติของบุคคลแล้ว ผู้วิจัยยังพบการใช้กลุ่มความหมาย “ธรรมชาติ” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบรรยากาศของพื้นที่ที่สามนี้ด้วย โดยกลุ่มความหมายดังกล่าวสื่อถึงความสงบและสุนทรียภาพ เช่น Sakura “ซากุระ”, Nichi “ดวงอาทิตย์” หรือ Kawa “แม่น้ำ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความสดชื่นและความสบายใจ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การใช้ชื่อที่สื่อถึงบุคคลและธรรมชาติจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการระบุชื่อร้านเท่านั้น แต่ยังสื่อความหมายโดยนัยว่าเป็นพื้นที่ในการสลายลำดับชั้นทางสังคม ทุกคนที่เข้ามาจะกลายเป็นลูกค้าที่มีสิทธิเสรีภาพเท่ากันและสามารถสัมผัสกับวัฒนธรรมการกินดื่มที่เป็นตัวของตัวเองได้อย่างเต็มที่ เปรียบเสมือนการพักผ่อนอยู่ที่บ้านร่วมกับคนในครอบครัวหรือเครือญาติ ภายใต้บรรยากาศที่ให้ความรู้สึกใกล้ชิดและผ่อนคลายท่ามกลางธรรมชาติ

3. การรักษาเอกลักษณ์ผ่านสัญลักษณ์เชิงความเชื่อและทุนทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น

ในประเด็นนี้ ประกอบด้วยกลุ่มความหมาย “สัตว์” และ “กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น” ซึ่งเป็นกลุ่มที่นำ “ทุนทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น” มาสร้างเป็นภาพลักษณ์และจุดเด่นให้แก่ร้าน ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจในการเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นให้กลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของนโยบาย “Cool Japan” ที่รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามผลักดันให้วัฒนธรรมที่เคยดูเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่ม เช่น อนิเมะ มังงะ เกม หรือแม้แต่วิถีการกินดื่มแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น ให้กลายเป็นภาพลักษณ์ที่ดู “เท่ (Cool)” และ “ร่วมสมัย (Contemporary)” ในสายตาชาวต่างชาติ โดยกลุ่ม “สัตว์” นั้นสื่อถึงสัญลักษณ์ทางความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ของญี่ปุ่น

ในหลากหลายมิติ ครอบคลุมตั้งแต่สัตว์กลางคืนที่สะท้อนบรรยากาศยามค่ำคืน เช่น tanuki “ตัวทะนุกิ”, สัตว์มงคลตามความเชื่อที่สื่อถึงความโชคดีและอายุยืนยาว เช่น tsuru “นกกระเรียน” ในขณะที่กลุ่ม “กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น” สื่อถึงสัญลักษณ์เชิงบุคคลหรือสิ่งมีชีวิตที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น ครอบคลุมทั้งกลุ่มคนที่สะท้อนภาพลักษณ์ความเท่ในเชิงขบถ กลุ่มคนที่สะท้อนถึงเกียรติยศและศิลปะการต่อสู้ ตลอดจนตัวละครในตำนานหรือสัตว์ที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นที่รู้จักในระดับสากลมาสร้างเป็นจุดเด่นให้เกิดความน่าสนใจกับชื่อร้าน เช่น yakkuza “ยากุซ่า”, yankii “วัยรุ่นเกร”, ninja “นินจา”, samurai “ซามูไร”, sumo “นักซูโม่” หรือ Hachiko “ฮาจิโกะ (สุนัขยอดกตัญญู)” ซึ่งการนำสิ่งที่เป็นภาพจำเหล่านี้มาใช้ตั้งชื่อร้านถือว่าสอดคล้องกับกลวิธีในการดึงเอาทุนทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในบริบทสังคมไทยมาใช้สื่อสารภาพลักษณ์ที่ดูเท่และร่วมสมัยผ่านความหมายที่ตัวบทสื่อออกมาภายใต้บริบททางสังคมไทย

การตั้งชื่อร้านด้วยสัญลักษณ์ตามกลุ่มความหมายทั้งสองดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิด “การรักษาเอกลักษณ์ของสโตร์” ของ Beverland (2006) ที่ระบุว่า ความเป็นของแท้มักปรากฏผ่านรูปลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่ชัดเจนและไม่มีการเปลี่ยนแปลง การนำสัญลักษณ์เหล่านี้มาตั้งเป็นชื่อร้านจึงช่วยเน้นย้ำภาพลักษณ์ “ความเป็นญี่ปุ่น” ให้กับลูกค้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และแม้จะเป็นการหยิบยกภาพจำขึ้นมาใช้ใหม่แต่ก็ช่วยทำให้ชื่อร้านดูมี “ความเป็นของแท้เชิงคุณค่า” ตามแนวทางของ Newman (2019) เนื่องจากการแสดงถึงความพยายามของเจ้าของร้านในการรักษาคุณค่าของบรรยากาศและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นทั้งในเชิงความเชื่อดั้งเดิมและวัฒนธรรมสมัยนิยมมาถ่ายทอดผ่านชื่อร้านยังถือเป็นการตอบรับ “นโยบาย Cool Japan” ของรัฐบาลญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสามารถเปลี่ยนภาพจำที่เป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นให้กลายเป็นจุดขายสำหรับลูกค้าซึ่งมองหาความเป็นญี่ปุ่นในบริบทของร้านอาหารได้

นอกจากแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ยังพบประเด็นที่น่าสนใจในกลุ่มความหมายที่ปรากฏจำนวนน้อยแต่สะท้อนแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง อาทิ กลุ่มความหมาย “เทพเจ้า” (ร้อยละ 1.28) เช่น Ebisu “เทพเจ้าเอบิซุ (เทพเจ้าแห่งชาวประมงและการค้าขาย)”, Inari “เทพเจ้าอินาริ (เทพเจ้าแห่งกสิกรรมและความมั่งคั่ง)” ที่บ่งบอกถึงความเป็นสิริมงคลและความอุดมสมบูรณ์ผ่านการค้าขาย กลุ่มความหมาย “ตัวเลข” (ร้อยละ 1.92) ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ตัวเลขแทนข้อมูลเพื่อบอกเลขที่อาคารและพิกัดซอยของร้าน หรือการเล่นเสียงอ่านของตัวเลข เช่น 51 “เลขที่ร้าน”, 24 “เลขที่ซอยของร้าน”, 888 “เสียงปรบมือ” หรือ 432 “Shimizu (นามสกุลเจ้าของร้าน)” ซึ่งช่วยให้ชื่อร้านสั้นกระชับจดจำง่าย และมีความหมายเฉพาะตัว และกลุ่มความหมาย “สัญลักษณ์ทางร่างกายที่สื่อถึงคุณภาพการบริการแบบญี่ปุ่น” (ร้อยละ 0.64) เช่น egao “ใบหน้ายิ้มแย้ม” หรือ ude “แขน ฝีมือ (ในการทำอาหาร)” ที่สะท้อนถึงการใช้คำเรียกอวัยวะหรือสัญลักษณ์ทางกายเพื่อสื่อความหมายโดยนัยถึงความตั้งใจของเจ้าของร้านผ่านรอยยิ้มที่สดใสในการต้อนรับและความชำนาญในฝีมือการปรุงอาหาร เพื่อตอกย้ำมาตรฐานคุณภาพและความจริงใจตามหลักการต้อนรับแบบญี่ปุ่น (おもてなし)

นอกจากนี้ ยังพบกลุ่มความหมาย “สี” (ร้อยละ 0.96) เช่น akato “อาคารสีแดง” หรือ red “สีแดง” แม้จะปรากฏความถี่จำนวนไม่มาก แต่จากการสังเกตบรรยากาศจริงของร้านผ่านเฟซบุ๊กหรืออินสตาแกรมพบว่า มักใช้ “สีแดง” เป็นองค์ประกอบหลักในการตกแต่งร้าน เช่น สีผนังหรือตัวอาคาร สีตัวอักษรหรือภาพวาด สีเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องใช้ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่ใช้สีแดงเพื่อสื่อถึงความร้อนแรง บรรยากาศที่สนุกสนาน และสร้างภาพจำที่สะท้อนถึงชีวิตชีวาของร้านอาหารญี่ปุ่น ในขณะที่ยังพบกลุ่มความหมาย “กิจกรรม รื่นเริงหรืองานเทศกาล” (ร้อยละ 1.28) เช่น boardgame “บอร์ดเกม”, hang out “การใช้เวลาพักผ่อนนั่งเล่น

สังสรรค์กัน”, sai “งานเทศกาล”, ohanami “การชมดอกไม้” และกลุ่มความหมาย “ช่วงเวลาดี” (ร้อยละ 0.64) เช่น shinya “กลางดี”, yonaka “กลางดี” แสดงถึงบรรยากาศแห่งความสุขและความสนุกสนานที่สะท้อนการปรับตัวตามวิถีชีวิตคนเมืองที่ต้องการพื้นที่พักผ่อนยามค่ำคืนหลังเลิกงาน และกลุ่มความหมายสุดท้ายคือ “สื่อบันเทิง” (ร้อยละ 0.32) เช่น AV “สื่อบันเทิง (สำหรับผู้ชายที่เป็นกลุ่มลูกค้าหลัก)” บ่งบอกถึงการดึงเอาผลงานหรือสื่อที่เป็นวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม (Subculture) ซึ่งเป็นภาพจำส่วนหนึ่งของญี่ปุ่นมาใช้ตั้งชื่อร้านเพื่อสร้างความสะดุดตาและดึงดูดความสนใจของลูกค้าเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่คุ้นเคยกับสื่อบันเทิงประเภทนี้

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการตั้งชื่อร้านอิซากายะในกรุงเทพมหานครจำนวน 120 ร้าน พบว่าชื่อร้านอิซากายะนิยมสร้างจากคำภาษาญี่ปุ่น 2 คำที่มีโครงสร้างแบบ “คำ (ระบุตัวตนของร้าน) + izakaya” เพื่อสื่อตัวตนของร้าน บรรยากาศความเป็นญี่ปุ่น และสื่อประเภทของร้านอาหารอย่างชัดเจน ทั้งนี้รูปแบบวิธีการสร้างคำเด่น ๆ ที่พบ ได้แก่ **การประสมคำ** เกือบทั้งหมดเป็นคำประสมที่นำคำภาษาญี่ปุ่น 2 คำ มาประสมกันเพื่อบอกว่าเป็นร้านกินดื่ม เช่น ya-tai, yoi--dokoro ชื่ออาหาร/วิธีทำอาหารเด่นของร้าน เช่น yaki--tori, genshi--yaki แนวคิดหลักหรือบรรยากาศของร้าน เช่น aka--to, yoko--cho **การเติมหน่วยคำเดิม** เกือบทั้งหมดเป็นการเติมปัจจัย -ya เพื่อนำหน้าหน้าที่ใช้ในการสื่อสารของชื่อร้านให้ชัดเจนว่าเป็น “ร้านเหล้า” เช่น izaka -ya, nomi -ya หรือ “ร้านค้า” เช่น shiki -ya “ร้านสี่ฤดู (ใช้วัดฤดูตามฤดูกาล)”, nagi -ya “ร้านสงบสุข”, koto -ya “ร้านเมืองหลวงเก่า”, kaisen -ya “ร้านอาหารทะเล (วัดฤดูiben)” ซึ่งสะท้อนถึงการตั้งชื่อร้านเพื่อสื่อสารประเภทธุรกิจให้ลูกค้ารับทราบอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบ **การเปลี่ยนแปลงทางเสียงประเภทการเพิ่มเสียง** เช่น nijukaya, yakkuza, fighto และ **การเล่นเสียง** เช่น 8 “เสียงปรบมือ”, 5 YEN “ความสัมพันธ”, yagyuzo “ยากุซ่าและเนื้อวัว” **การประสมคำข้ามภาษา** เช่น mama--shu ซึ่งนับว่าเป็นกลวิธีการสร้างคำที่แสดงให้เห็นว่าชื่อร้านอิซากายะในปัจจุบันมีความสับสนไหลทางภาษาแสดงถึงความสร้างสรรค์และมีแนวโน้มที่จะใช้ลักษณะทางเสียงซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นภาษามาตรฐานเพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชื่อร้านท่ามกลางการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นของธุรกิจร้านอิซากายะญี่ปุ่นที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจร้านอิซากายะในประเทศไทยสามารถนำผลการวิจัยข้างต้นไปใช้เป็นแนวทางในการตั้งชื่อร้านให้สอดคล้องกับกระแสนิยม (trend) ของชื่อร้านอิซากายะในปัจจุบันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระแสนิยมในการตั้งชื่อร้าน 2 ประเด็นหลัก คือ “สามารถสื่อสารอย่างชัดเจนว่าเป็นร้านเหล้าหรือร้านค้า” และ “มีความสับสนไหลและความสร้างสรรค์ในการตั้งชื่อร้าน”

สำหรับผลการศึกษาด้านความหมายและแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรม พบกลุ่มความหมายมากถึง 26 กลุ่ม โดยกลุ่ม “อาหาร” และ “สถานที่” เป็นกลุ่มที่ได้รับความนิยมสูงสุด 2 อันดับแรก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเน้นย้ำ **ความเป็นของแท้** ทั้งในเชิงประเภทและเชิงประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้า นอกจากนี้ การตั้งชื่อร้านที่สื่อถึง “คน” และ “ธรรมชาติ” ยังแสดงถึงแนวคิดในการสร้างร้านอิซากายะให้เป็น **พื้นที่ที่สาม** ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่ที่ช่วยลดทอนลำดับชั้นทางสังคมและมอบสภาวะแห่งความผ่อนคลายจากการทำงาน เปรียบเสมือนการพักผ่อนอยู่ที่บ้านภายใต้บรรยากาศที่สดชื่นและสบายใจท่ามกลางธรรมชาติร่วมกับคนในครอบครัวหรือเครือญาติ ส่วนการใช้ “สัตว์” และ “กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น” ในการตั้งชื่อร้าน นับเป็นการสื่อให้เห็นถึงความตั้งใจในการเปลี่ยน **ทุนทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น** ให้กลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของนโยบาย “Cool Japan” ที่รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามผลักดันวัฒนธรรมที่เคยดูเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่ม เช่น อนิเมะ มังงะ เกม

หรือแม้แต่วิธีการกินดื่มแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นให้กลายเป็นภาพลักษณ์ที่ดูเท่และร่วมสมัยในสายตาชาวต่างชาติ

ทั้งนี้ สำหรับผู้ประกอบการหรือผู้ที่สนใจเริ่มต้นธุรกิจร้านอาหารอิชากายะญี่ปุ่นสามารถนำผลการวิจัยเรื่องกลุ่มความหมายดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการตั้งชื่อร้านเพื่อให้สามารถสื่อสารภาพลักษณ์ของร้านได้ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า หากต้องการเน้นย้ำภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึง **ความเป็นต้นตำรับดั้งเดิมแบบญี่ปุ่น** ควรเลือกตั้งชื่อร้านด้วยการใช้คำในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับ “อาหาร (ญี่ปุ่น)” หรือ “สถานที่ (ในญี่ปุ่น)” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของร้าน แต่หากต้องการสร้างบรรยากาศร้านให้เป็นเสมือน **พื้นที่ที่สาม** ที่เน้นความผ่อนคลายและเป็นกันเอง อาจเลือกใช้คำในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับ “คน” ที่เป็นคำเรียกเครือญาติหรือชื่อบุคคลเพื่อช่วยให้ลูกค้ารู้สึกผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าของการมีลำดับชั้นทางสังคมในที่ทำงาน หรืออาจเลือกใช้คำในกลุ่มความหมาย “ธรรมชาติ” ที่สื่อถึงความสงบและสุนทรีย์ภาพเพื่อช่วยให้ลูกค้ารู้สึกสดชื่นและสบายใจ ส่วนผู้ประกอบการที่ต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของ **ทุนทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น** ที่ดูเท่และร่วมสมัยตามแนวคิดของนโยบาย “Cool Japan” ก็สามารถเลือกใช้คำในกลุ่มความหมาย “สัตว์” หรือ “กลุ่มคน ตัวละคร หรือสัตว์ที่เป็นภาพจำของญี่ปุ่น” มาตั้งเป็นชื่อร้านได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยทั้งในด้านลักษณะภาษา รูปแบบวิธีการสร้างคำ การสื่อความหมาย และภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมในครั้งนี้ ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในฐานะสื่อการสอนที่สะท้อนถึง “ภาษาญี่ปุ่นในบริบทโลกาภิวัตน์ (Japanese in the Global Context)” หรือ “ภูมิทัศน์ทางภาษาญี่ปุ่นในต่างประเทศ (Japanese Linguistic Landscape Abroad)” เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาการเคลื่อนที่และการปรับตัวของภาษาญี่ปุ่นที่ถูกนำมาใช้ในบริบททางธุรกิจจริงนอกประเทศญี่ปุ่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพการใช้ภาษาญี่ปุ่นที่ร่วมสมัยและเข้าใจอิทธิพลของวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่มีต่อสังคมไทยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อร้านกับพื้นที่อื่น หรือร้านที่ตั้งอยู่ในประเทศญี่ปุ่นโดยตรง หรือการวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็นของภาพจำและการรับรู้ของลูกค้าชาวไทยต่อชื่อร้านเพื่อประเมินประสิทธิภาพของการตั้งชื่อร้านในแง่ความพึงพอใจ และการตัดสินใจเลือกใช้บริการต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กมลลาสน์ กิรตินันท์วัฒนา. (2567). อาหารญี่ปุ่น (วาโอะคุ) ในฐานะมรดกโลกและการสนับสนุนจากรัฐบาลให้เป็นมรดกโลกอย่างยั่งยืน. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 24 (1), 612-627.
- ณัฐา คำชู และคณะ. (2567). ความหมายของชื่อร้านอาหารเกาหลีในจังหวัดชลบุรี. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8 (7), 140-151.
- ผณิตรา อีรานนท์. (2565). กระบวนการสร้างคำสำหรับชื่อแบรนด์ในเขตพะเยาเมืองแห่งการเรียนรู้. วารสารคอนเน็กซ์ชั่น: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11 (1), 33-48.
- เพ็ญพรษา ชัยธีระสุเวท. (2568). ลักษณะภาษาและความหมายของชื่อร้านอาหารไทยในสาธารณรัฐประชาชนจีน. วารสารวจนะ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 13 (1), 50-75.
- สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. (2566). ห้องเรียนภาษาญี่ปุ่น “อิชากายะ”. <https://www.facebook.com/EMB.JAPANinTHAILAND/posts/661361716158317/>
- สวนีย์ โพธิ์นิมแดง. (2563). คำศัพท์เฉพาะสำหรับเด็กในภาษาญี่ปุ่น: วิธีการสร้างคำและภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรม. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์, 38 (2), 106-127.

- สำนักข่าวสารญี่ปุ่น สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. (2559). อาหารญี่ปุ่นอาหารยอดนิยม. จาก ญี่ปุ่น, (1), 1-16.
- องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น กรุงเทพฯ. (2568ก). เอกสาร Press Release. https://www.jetro.go.jp/ext_images/thailand/food/2024Survey/20250108press.pdf
- องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น กรุงเทพฯ. (2568ข). ผลการสำรวจร้านอาหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ปี 2567. https://www.jetro.go.jp/ext_images/thailand/food/2024Survey/japaneserestaurantsurvey2024_th.pdf
- Bauer, L. (1983). English word-formation. Cambridge University Press.
- Beverland, M. B. (2006). The real thing: Branding authenticity in the luxury wine trade. *Journal of Business Research*, 59(2), 251-258. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2005.04.007>
- DataReportal. (2025). DIGITAL 2025: THAILAND. <https://datareportal.com/reports/digital-2025-thailand>
- Francis, W. N. (1985). Word-making: Some sources of new words. In V. P. Clark, P. A. Eschholz, & A. F. Rosa (Eds.), *Language: Introductory readings* (5th ed., 368–379). St. Martin's Press.
- MarketThink. (2020). ทำไม “อิชากายะ” วัฒนธรรมการกินดื่มของญี่ปุ่นถึงได้เริ่มเป็นที่นิยมในไทย?. <https://www.marketthink.co/12068>
- Newman, G. E. (2019). The psychology of authenticity. *Review of General Psychology*, 23 (1), 8-18. <https://doi.org/10.1177/1089268018801873>
- Wang, J. และ ลักสรินทร์ ฉัตรวงศ์ศิริ. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และเมืองผู้โจว ประเทศจีน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7 (1), 225-239.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.
- Yule, G. (2010). *The study of language* (4th ed.). Cambridge University Press.
- 後藤寛樹・セナ クワンチラー. (2024). 地球温暖化防止啓発広告に見られるキャラクターのネーミングー言語的分析と分類ー. *Thammasat Journal of Japanese Studies*, 41 (2), 18-35.
- マイク・モラスキー. (2014). *日本の居酒屋文化：赤提灯の魅力を探る*. 東京: 光文社.
- 村瀬俊樹・小椋たみ子・山下由紀恵. (2007). 養育者における育児語使用傾向の構造と育児語使用を規定する要因. *社会文化論集*, 4, 17-30.

การศึกษาความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่นและการใช้กลยุทธ์การอ่านของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น: กรณีศึกษา นักศึกษาที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก (2) รูปแบบการใช้กลยุทธ์การอ่านภาษาญี่ปุ่น (3) การจัดกลุ่มผู้เรียนตามระดับความวิตกกังวลในการอ่านและรูปแบบการใช้กลยุทธ์การอ่าน (4) ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา JPN-202 ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ 4 ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 216 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความวิตกกังวลในการอ่าน และแบบสอบถามกลยุทธ์การอ่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมนและการวิเคราะห์คลัสเตอร์ โดยใช้โปรแกรม Jamovi ผลการวิจัยพบว่า ระดับความวิตกกังวลในการอ่านมีค่าเฉลี่ย 3.33 ($\alpha = 0.85$) สำหรับกลยุทธ์การอ่าน พบว่า Top-down (TD) มีค่าเฉลี่ย 3.58 ($\alpha = 0.80$), Bottom-up (BU) มีค่าเฉลี่ย 3.40 ($\alpha = 0.75$) และ Test-taking (TT) มีค่าเฉลี่ย 3.62 ($\alpha = 0.60$) การวิเคราะห์คลัสเตอร์สามารถแบ่งผู้เรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีความวิตกกังวลต่ำและใช้กลยุทธ์การอ่านสูง และกลุ่มที่มีความวิตกกังวลสูงและใช้กลยุทธ์การอ่านต่ำ โดยกลุ่มแรกใช้กลยุทธ์การอ่านอย่างหลากหลาย ขณะที่กลุ่มหลังหลีกเลี่ยงกลยุทธ์แบบ Bottom-up ที่ต้องเผชิญกับรายละเอียดของภาษาโดยตรง ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนการอ่านภาษาญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก ควรให้ความสำคัญกับการลดความวิตกกังวลในการอ่านควบคู่กับการพัฒนากลยุทธ์การอ่าน โดยเฉพาะการบูรณาการแนวทางการอ่านอย่างกว้างขวาง (Extensive Reading) และกิจกรรมการอ่านแบบจิ๊กซอว์ (Jigsaw Reading) มาใช้ในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านของผู้เรียน

คำ

สำคัญ

ความวิตกกังวลในการอ่าน, กลยุทธ์การอ่าน, ผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก, การอ่านภาษาญี่ปุ่น

An Investigation into Japanese Reading Anxiety and Japanese Reading Strategies in Beginner Learners: The Case of Non-Japanese Major Students

Abstract

This study aimed to investigate (1) the level of Japanese reading anxiety among non-Japanese major students, (2) the patterns and tendencies of Japanese reading strategy use, (3) the classification of learners based on their reading anxiety levels, and (4) reading strategy use as well as the characteristics of each group. The participants were 216 second-year students at Thai-Nichi Institute of Technology, enrolled in the course JPN-202, Business Japanese 4, during the second semester of the 2024 academic year. The research instruments consisted of a Japanese reading anxiety questionnaire and a reading strategy questionnaire. Data were analyzed using Spearman's rank correlation coefficients and cluster analysis with Jamovi software. The results revealed that the mean level of reading anxiety was 3.33 ($\alpha = 0.85$). Regarding reading strategies, the mean scores were 3.58 ($\alpha = 0.80$) for Top-down (TD), 3.40 ($\alpha = 0.75$) for Bottom-up (BU), and 3.62 ($\alpha = 0.60$) for Test-taking (TT) strategies. Cluster analysis classified the participants into two groups: (1) a low-anxiety, high-strategy-use group and (2) a high-anxiety, low-strategy-use group. The first group tended to employ a wide range of reading strategies, whereas the second group tended to avoid Bottom-up strategies that require direct processing of linguistic details. The findings suggest that Japanese reading instruction for non-Japanese major students should emphasize reducing reading anxiety alongside the development of reading strategies. In particular, integrating Extensive Reading and Jigsaw Reading activities into classroom practice can enhance learners' confidence and improve their reading performance.

words

reading anxiety, reading strategies, non-Japanese major students, Japanese reading

* Corresponding author

Contact emails: pornrat@tni.ac.th; hitomi@tni.ac.th

Received 16 January 2026; Revised 19 April 2026; Accepted 19 April 2026

1. บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านถือเป็นหนึ่งในทักษะด้านภาษา แต่ก็มักเป็นทักษะที่ผู้เรียนจำนวนมากรู้สึกไม่ถนัด ในความเป็นจริง จากผลการทดสอบความสามารถทางภาษา (TNI Japanese Ability Test) ที่คณะสื่อสารสากล สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่นจัดสอบให้นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ทุกสาขานั้น พบว่าคะแนนด้านการอ่านของนักศึกษามักต่ำกว่าทักษะอื่น ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก ซึ่งมีชั่วโมงเรียนจำกัด ทำให้การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอยู่ภายใต้ข้อจำกัด อีกทั้งภาษาญี่ปุ่นประกอบด้วยตัวอักษรฮิรางานะ คาตากานะ และคันจิ ซึ่งเป็นระบบตัวอักษรที่มีความหลากหลายชนิดมากกว่าภาษาอื่น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าความซับซ้อนของระบบอักษรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอ่านภาษาญี่ปุ่นมีความยาก

サグアンシー (2016) ระบุว่า ภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นมีความแตกต่างพื้นฐานในโครงสร้างทางภาษา เช่น เสียง การเขียน ไวยากรณ์ และคำศัพท์ เมื่อผู้พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่อ่านภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศ จึงอาจเกิดความวิตกกังวลในการอ่าน หากไม่มีความรู้ด้านภาษาที่เพียงพอ และ Krashen (1981) ระบุเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการเรียนภาษาว่า เมื่อผู้เรียนไม่มีความกลัวหรือความวิตกกังวลต่อภาษาที่สอง กล่าวคือ ภาวะตัวกรองด้านอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ ความสนใจจะมุ่งไปที่เนื้อหาของภาษา ทำให้ผู้เรียนสามารถรับข้อมูลภาษาได้ แต่เมื่อภาวะตัวกรองด้านอารมณ์สูงจากความกังวล ความสนใจของผู้เรียนจะหันไปสู่สิ่งอื่น ส่งผลให้ข้อมูลภาษาไม่ได้ถูกส่งผ่านเข้าสู่ผู้เรียนอย่างเพียงพอ กล่าวคือ แม้ผู้เรียนจะอ่านบทความ แต่เนื้อหาที่อ่านอาจไม่ถูกประมวลเข้าสู่ความเข้าใจอย่างแท้จริง นอกจากนี้ Horwitz, Horwitz & Cope (1986:128) กล่าวว่า "foreign language anxiety is a distinct complex of self-perceptions, beliefs, feelings, and behaviors related to classroom language learning arising from the uniqueness of the language learning process"

สำหรับความวิตกกังวลด้านการอ่านภาษาต่างประเทศ Saito et al, (1999) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดเฉพาะด้านการอ่านในภาษาต่างประเทศ โดยทำการสำรวจความวิตกกังวลในการเรียนภาษาและความวิตกกังวลด้านการอ่านของนักศึกษาชาวอเมริกันที่เรียนภาษาฝรั่งเศส ภาษารัสเซีย และภาษาญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลสูงในการเรียนภาษาต่างประเทศ มีระดับความวิตกกังวลด้านการอ่านสูงเช่นกัน และในบรรดาภาษาทั้งสาม ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาที่ผู้เรียนมีความวิตกกังวลด้านการอ่านสูงที่สุด อีกทั้งยังเสนอว่า หากผู้สอนเข้าใจลักษณะกระบวนการอ่านและสามารถระบุจุดที่ผู้เรียนรู้สึกวิตกกังวล ก็จะสามารถช่วยลดความวิตกกังวลด้านการอ่านภาษาต่างประเทศ และส่งเสริมความสามารถในการอ่านได้

ในการประมวลผลข้อความ ผู้เรียนต้องจัดการหลายกระบวนการพร้อมกัน ทั้งการประมวลตัวอักษร คำศัพท์ และไวยากรณ์ ซึ่งเป็นภาระที่ค่อนข้างหนัก 南之園 (1997) กล่าวว่า ในการสอนการอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทการสอนภาษาอังกฤษ มักส่งเสริมให้สอนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ และโดยทั่วไปมีกลยุทธ์ที่ถือว่ามีประสิทธิภาพที่เกี่ยวข้องกับการสอนนั้น ได้แก่ 1.การสร้างและกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน โดยอาศัยสคีมา (Schema) 2.การรู้จักโครงสร้างของข้อความ 3.การคาดเดาเนื้อหา 4.การใช้ชื่อเรื่องและภาพประกอบ 5.การอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อจับใจความสำคัญ (Skimming) 6.การอ่านแบบค้นหาข้อมูลเฉพาะ (Scanning) 7.การคาดเดาความหมายของคำศัพท์ที่ไม่รู้โดยอาศัยบริบท 8.การรู้จักชนิดของคำ (Part of Speech) 9.การระบุคำที่สรรพนามอ้างอิง และ 10.การทำความเข้าใจความหมายจากองค์ประกอบของคำ นอกจากนี้ ในด้านกระบวนการอ่าน平高他 (2012) ระบุว่า การทำความเข้าใจบทความหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องอาศัยทักษะหลายระดับ ทั้งการรับรู้ตัวอักษรและคำศัพท์ ความรู้ด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ ตลอดจนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้น ๆ และความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของข้อความ

แม้ว่าทักษะการอ่านจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาความสามารถทางภาษาต่างประเทศระดับสูง ซาグアンシー (2016) แต่ผู้เรียนจำนวนมากยังคงรู้สึกไม่ถนัดด้านการอ่าน ดังนั้นการทำความเข้าใจว่าผู้เรียนใช้กลยุทธ์การอ่านอย่างไร และมีความวิตกกังวลต่อการอ่านในระดับใด จึงเป็นประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการสอนการอ่านภาษาญี่ปุ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น จัดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นให้แก่นักศึกษาทุกคน ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะบริหารธุรกิจ และคณะสื่อสารสากล โดยนักศึกษาสามคณะแรกเป็นนักศึกษาที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก ต้องเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นรายวิชาบังคับควบคู่ไปกับวิชาในหลักสูตร สำหรับนักศึกษาที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก การพัฒนาความสามารถภาษาญี่ปุ่นให้ไปถึงระดับ JLPT N4 ภายในระยะเวลาเรียนที่จำกัดนับเป็นความท้าทายและสร้างภาระให้กับผู้เรียนไม่น้อย โดยเฉพาะทักษะด้านการอ่าน ซึ่งพบว่าผู้เรียนจำนวนมากรู้สึกว่าการอ่านเป็นทักษะที่ยากที่สุด ดังนั้น การที่ผู้สอนตระหนักถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกเกิดความวิตกกังวลในการอ่าน จึงเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถช่วยปรับปรุงการสอนภาษาญี่ปุ่นภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Saito et al, (1999) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดความวิตกกังวลด้านการอ่านภาษาต่างประเทศ และนำไปใช้กับผู้เรียนระดับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้เรียนภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น และภาษารัสเซีย เครื่องมือนี้ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลายในงานวิจัย

南之園 (1997) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดกลยุทธ์การอ่านภาษาต่างประเทศ และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การอ่านกับความสามารถในการอ่าน โดยทำการสำรวจนักศึกษาต่างชาติระดับกลางตอนปลายถึงระดับสูงที่มาเรียนต่อในมหาวิทยาลัยของประเทศญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการอ่านกับการใช้กลยุทธ์แบบ Bottom-up

Sawetaitayaram (2016) ศึกษาความวิตกกังวลและกลยุทธ์การอ่านของผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาญี่ปุ่น ซึ่งผู้เรียนอยู่ในระดับ JLPT N3-N1 ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Decision Tree พบว่า ผู้เรียนทุกกลุ่มใช้กลยุทธ์ทั้งแบบ Top-down และ Bottom-up ผสมกัน แต่ผู้เรียนระดับสูงมีแนวโน้มใช้กลยุทธ์แบบ Top-down มากกว่า ขณะที่งานวิจัยของ Sanguan Sri (2024) ศึกษาการใช้กลยุทธ์การอ่านกับนักศึกษาสาขาภาษาญี่ปุ่นชั้นปีที่ 2 - 4 ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่ใช้มากที่สุดคือ กลยุทธ์การแก้ปัญหา

Tontiwachwuthikul (2023) ศึกษาความวิตกกังวลการอ่านของผู้เรียนชาวไทย ซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ในสาขาภาษาญี่ปุ่น โดยศึกษาจากมุมมองของทัศนคติ แรงจูงใจ และความวิตกกังวลต่อการอ่าน พร้อมทั้งเปรียบเทียบผลตามระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นระดับต้นและระดับกลาง รวมถึงประสบการณ์ก่อนเข้ามหาวิทยาลัยว่าเคยเรียนภาษาญี่ปุ่นมาก่อนหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ด้านการอ่านมีความแตกต่างกันระหว่างผู้เรียนระดับต้นและผู้เรียนระดับกลาง นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้เรียนระดับต้นมีความวิตกกังวลด้านคำศัพท์และคันจิสูงกว่าผู้เรียนระดับกลางอีกด้วย

ในปัจจุบัน งานวิจัยเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการอ่านของผู้เรียนชาวไทยที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกยังพบได้น้อยมาก อย่างไรก็ตาม ในบริบทการเรียนภาษาอังกฤษ Torudom et al, (2017) ได้ศึกษาทัศนคติ แรงจูงใจ และความวิตกกังวลด้านการอ่านของนักศึกษาชาวไทยในมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย เปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติและแรงจูงใจด้านการอ่านมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลางกับความวิตกกังวลด้านการอ่าน และยังพบว่า นักศึกษาสายวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการอ่านต่ำกว่า ทัศนคติและแรงจูงใจต่ำกว่า และมีความวิตกกังวลสูงกว่า

งานวิจัยด้านการอ่านในบริบทการสอนภาษาญี่ปุ่นโดยทั่วไปมักมุ่งเน้นศึกษาผู้เรียนสาขาภาษาญี่ปุ่นเป็นหลัก ขณะที่งานวิจัยที่มุ่งศึกษาผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกยังพบน้อย อย่างไรก็ตาม ในบริบทของมหาวิทยาลัยไทย พบแนวโน้มที่นักศึกษาจากสาขาวิชาอื่นเลือกเรียนภาษาญี่ปุ่นในฐานะรายวิชาเลือกเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาการอ่านภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนกลุ่มนี้ รวมถึงผู้เรียนที่ศึกษาภาษาญี่ปุ่นผ่านบริการวิชาการ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย

จากบริบทดังกล่าว งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ความวิตกกังวลในการอ่านและการใช้กลยุทธ์การอ่านภาษาญี่ปุ่นในฐานะกลไกที่สะท้อนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับต้นที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก โดยมีเป้าหมายเพื่อจำแนกลักษณะผู้เรียนเชิงกลุ่ม และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การอ่านอย่างราบรื่นมีความสำคัญต่อความเข้าใจในการอ่าน Krashen (1981) กล่าวว่า ในสถานะที่ผู้เรียนมีความวิตกกังวลในการอ่านอยู่ในระดับสูงย่อมทำให้การทำความเข้าใจเนื้อหาที่มีความยากลำบาก นอกจากนี้ Nuttall (1996) ได้เสนอแนวคิด “วงจรการอ่านที่ดี” จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีระดับความวิตกกังวลด้านการอ่านต่ำ และ Sanguansri (2024) ระบุว่า การใช้กลยุทธ์การอ่านที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

ขั้นแรกจะทำการวิเคราะห์ระดับความวิตกกังวลด้านการอ่านของผู้เรียนและการใช้กลยุทธ์การอ่าน จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์มาใช้เพื่อเสนอแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลในการอ่านของผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการใช้กลยุทธ์การอ่านของผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก
- 2.3 เพื่อจัดกลุ่มผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกตามระดับความวิตกกังวลด้านการอ่านและรูปแบบการใช้กลยุทธ์การอ่าน
- 2.4 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ของสถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา JPN-202 ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ 4 ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 450 คน โดยรายวิชาดังกล่าวเป็นรายวิชาบังคับของหลักสูตร จำนวน 3 หน่วยกิต และมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นแบบบูรณาการ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทั้งนี้ ก่อนเข้าศึกษารายวิชานี้ นักศึกษาได้ผ่านการเรียนรายวิชาภาษาญี่ปุ่นมาแล้วจำนวน 3 รายวิชา รวม 135 ชั่วโมง และมีพื้นฐานตัวอักษรคันจิ 152 ตัว นอกจากนี้ นักศึกษายังอยู่ระหว่างการศึกษาเพิ่มเติมอีก 45 ชั่วโมงในรายวิชานี้ ส่งผลให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นรวมทั้งสิ้น 180 ชั่วโมง และมีความรู้คันจิสะสมจำนวน 211 ตัว โดยสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในรายวิชานี้เป็นตำราที่พัฒนาและจัดทำขึ้นโดยคณาจารย์ของคณะ

กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวถูกเลือกเนื่องจากเป็นนักศึกษาจากสาขาวิชาอื่นที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก และไม่ได้มีแรงจูงใจในการเรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับเดียวกับผู้เรียนเอกภาษาญี่ปุ่น กลุ่มผู้เรียนลักษณะนี้จึงมีความ

ท้าทายในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาญี่ปุ่น ดังนั้น การศึกษากลุ่มตัวอย่างนี้ จะช่วยสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนในบริบททั่วไป และสามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการสอนที่มีประสิทธิภาพและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในวงกว้าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในข้อ 1 และข้อ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ จึงเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมี 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น จำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษางานวิจัย Saito et al. (1999) และปรับให้เหมาะสมกับบริบทการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย และส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่น จำนวน 26 ข้อ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษางานวิจัยของ 南之園 (1997) ซึ่งปรับให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนชาวไทย โดยแบบสอบถามในส่วนที่ 2 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลยุทธ์การอ่านแบบ Top-down (TD) จำนวน 14 ข้อ กลยุทธ์การอ่านแบบ Bottom-up (BU) จำนวน 7 ข้อ และกลยุทธ์การอ่านแบบ Test-taking (TT) จำนวน 5 ข้อ สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 3 และ 4 ผู้วิจัยจะนำผลการประเมินความวิตกกังวลด้านการอ่านและผลการใช้กลยุทธ์การอ่านมาทำการวิเคราะห์แบบคลัสเตอร์ (Cluster Analysis) เพื่อแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่ออธิบายลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มในด้านระดับความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น การใช้กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่น รวมถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามทั้ง 2 ส่วน ได้จัดทำลง Google Form และแจกให้นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา JPN-202 ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ 4 จำนวน 450 คน ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยคัดแยกนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามครบถ้วนทั้ง 2 ส่วน มีจำนวนทั้งสิ้น 216 คน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติ JAMOVI โดยทำการคำนวณค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ค่า t-test และการวิเคราะห์คลัสเตอร์ (Cluster Analysis)

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ผลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คณะที่ศึกษา	จำนวนคน	ร้อยละ
คณะวิศวกรรมศาสตร์	77	35.65
คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ	107	49.54
คณะบริหารธุรกิจ	32	14.81
รวม	216	100.00

ตารางที่ 1 แสดงผลของผู้ตอบแบบสอบถาม จากผลการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม มีผู้ตอบแบบสอบถามครบถ้วนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ทั้งหมด 216 คน จากนักศึกษาที่ลงทะเบียน 450 คน คิดเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มี

ความหลากหลายจากสามคณะของสถาบัน ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ และคณะบริหารธุรกิจ เมื่อพิจารณาการกระจายของผู้ตอบตามคณะ พบว่า คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มีจำนวนผู้ตอบมากที่สุด จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 49.54 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 35.65 ส่วนคณะบริหารธุรกิจ มีจำนวนผู้ตอบ 32 คน คิดเป็นร้อยละ 14.81 จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจากคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.2 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 1 ความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น

ตารางที่ 2 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 1 ความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น

ข้อ	คำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1	ฉันรู้สึกสนุกเมื่ออ่านภาษาญี่ปุ่น	2.42	0.93
2	ฉันรู้สึกมั่นใจในการอ่านภาษาญี่ปุ่น	3.18	1.00
3	เมื่อคุ้นเคยแล้ว การอ่านภาษาญี่ปุ่นก็ไม่ใช่ว่าจะยาก	2.47	1.03
4	ฉันพอใจกับระดับความสามารถในการอ่านภาษาญี่ปุ่นที่ฉันมีตอนนี้	2.55	1.13
5	ไม่จำเป็นต้องมีความสามารถในการอ่าน ขอแค่มีความสามารถในการพูดก็เพียงพอแล้ว	2.59	1.08
6	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันมักจะแปลทีละคำเสมอ	3.40	1.01
7	เพื่อที่จะอ่านภาษาญี่ปุ่น ต้องรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นอย่างดี	2.81	1.05
8	วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของญี่ปุ่นให้ความรู้สึกแปลกใหม่สำหรับฉัน	3.55	0.94
9	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นแล้วไม่ว่าฉันเข้าใจสิ่งที่อ่านจริง ๆ หรือไม่ ฉันจะรู้สึกกังวล	3.78	0.99
10	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น แม้ว่าฉันจะรู้ความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ แต่ฉันก็ยังไม่ค่อยเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ	3.49	0.95
11	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันรู้สึกสับสนจึงทำให้จำไม่ได้ว่ากำลังอ่านอะไรอยู่	3.29	1.10
12	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นแล้วเห็นภาษาญี่ปุ่นเต็มหน้ากระดาษที่อยู่ตรงหน้า ฉันจะรู้สึกท้อแท้	3.63	1.06
13	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นในหัวข้อที่ฉันไม่คุ้นเคย ฉันจะรู้สึกกังวล	3.71	1.02
14	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันจะรู้สึกกังวลตอนที่เจอไวยากรณ์ที่ไม่รู้จัก	3.91	1.01
15	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นและไม่เข้าใจทุกคำ ฉันจะกังวลและสับสน	3.84	1.07
16	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันจะรู้สึกไม่สบายใจที่ต้องเจอคำที่ฉันอ่านไม่ออก	3.73	1.09
17	เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นแล้วอ่านเจอตัวอักษรคันจิที่ไม่คุ้นเคย ทำให้ยากที่จะจำได้ว่ากำลังอ่านเรื่องอะไรอยู่	3.85	1.06
18	ฉันกังวลว่าจำเป็นต้องจำตัวอักษรคันจิตัวใหม่ ๆ เพื่อจะอ่านภาษาญี่ปุ่นให้ได้	3.69	1.13
19	ฉันไม่กังวลเวลาอ่านภาษาญี่ปุ่นในใจ แต่จะกังวลมากเมื่อต้องอ่านออกเสียง	3.34	1.12
20	ส่วนที่ยากที่สุดในการเรียนภาษาญี่ปุ่นคือการเรียนรู้การอ่าน	3.33	1.04
	ภาพรวม	3.33	0.54

ตารางที่ 2 แสดงผลของแบบสอบถามส่วนที่ 1 ความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น ผลการวิเคราะห์คะแนนความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น พบว่า ค่าเฉลี่ยของทั้ง 20 ข้อเท่ากับ 3.33 นอกจากนี้ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่คำนวณด้วย Cronbach's alpha เท่ากับ 0.85

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีความวิตกกังวลสูงที่สุดคือ ข้อ 14 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันจะรู้สึกกังวลตอนที่เจอไวยากรณ์ที่ไม่รู้จัก” มีค่าเฉลี่ย 3.91 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าด้านไวยากรณ์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวลมากที่สุด อันดับที่สองคือ ข้อ 17 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นแล้วอ่านเจอตัวอักษรคันจิที่ไม่คุ้นเคย ทำให้ยากที่จะจำได้ว่ากำลังอ่านเรื่องอะไรอยู่” มีค่าเฉลี่ย 3.85 อันดับที่สามคือ ข้อ 15 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นและไม่เข้าใจทุกคำ ฉันจะกังวลและสับสน” มีค่าเฉลี่ย 3.84 สะท้อนให้เห็นว่าความไม่มั่นใจด้านคำศัพท์ยังคงเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการอ่าน

4.3 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่น

4.3.1 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Top-down

ตารางที่ 3 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Top-down

ข้อ	คำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1	ฉันเดาเนื้อหาจากชื่อเรื่อง	3.73	0.89
2	ขณะที่ฉันอ่าน ฉันเดาว่าจะมีเนื้อหาอะไรต่อไป	3.72	0.96
3	ขณะที่ฉันอ่าน ฉันเข้าใจความแตกต่างระหว่างส่วนที่เป็นใจความสำคัญหลักกับส่วนประกอบย่อย ๆ ว่าอยู่ตรงไหน	3.37	0.95
4	ฉันเชื่อมโยงเนื้อหาในส่วนที่อ่านไปก่อนหน้านี้กับเนื้อหาส่วนหลังเข้าด้วยกัน	3.66	0.94
5	ฉันพิจารณาว่าเนื้อหานั้นจริงหรือไม่	3.57	0.98
6	ฉันเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ของตัวเองที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ	3.58	1.00
7	ฉันพิจารณาว่าฉันเข้าใจเนื้อหามากแค่ไหน	3.84	0.94
8	ฉันคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของเนื้อหาทั้งหมด	3.38	0.90
9	ฉันคิดเกี่ยวกับความหมายโดยรวมของเนื้อหา	3.69	0.87
10	ฉันปรับความเร็วในการอ่านตามส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหา	3.41	1.09
11	ฉันกวาดสายตาอ่านเนื้อหาคร่าว ๆ	3.60	0.96
19	เมื่อมีส่วนที่ไม่เข้าใจ ฉันอ่านต่อไปและพยายามคาดเดาส่วนที่ไม่เข้าใจ	3.54	0.92
20	เมื่อมีส่วนที่ไม่เข้าใจ ฉันอ่านส่วนนั้นซ้ำ	3.75	0.94
21	เมื่อมีส่วนที่ไม่เข้าใจ ฉันข้ามส่วนนั้นไป	3.06	1.08
ภาพรวม		3.58	0.50

ตารางที่ 3 แสดงผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Top-down (Top-down Strategy: TD) ของผู้เรียน โดยผลรวมของ 14 ข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.58 และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Cronbach's alpha เท่ากับ 0.80

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้เรียนใช้มากที่สุดคือ ข้อ 7 “ฉันพิจารณาว่าฉันเข้าใจเนื้อหามากแค่ไหน” โดยมีค่าเฉลี่ย 3.84 ซึ่งจัดเป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับ Metacognition หรือความสามารถในการตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง อันดับที่สองคือ ข้อ 20 “เมื่อมีส่วนที่ไม่เข้าใจ ฉันอ่านส่วนนั้นซ้ำ” มีค่าเฉลี่ย 3.75 ซึ่งจัดเป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับ Metacognition เช่นกัน แสดงว่าผู้เรียนมักเลือกกลับไปอ่านซ้ำเมื่อพบช่วงที่ไม่เข้าใจ อันดับที่สามคือ ข้อ 1 “ฉันเดาเนื้อหาจากชื่อเรื่อง” มีค่าเฉลี่ย 3.73 ซึ่งเป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับการคาดเดาเนื้อหา

4.3.2 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Bottom-up

ตารางที่ 4 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Bottom-up

ข้อ	คำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.
12	ฉันแปลแต่ละประโยคเป็นภาษาไทย	3.42	1.04
13	ฉันแปลความหมายทีละคำ	3.49	1.07
14	ฉันคิดเกี่ยวกับประเภทของคำแต่ละคำว่าเป็นประเภทใด เช่น คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ เป็นต้น	3.00	1.13
15	ฉันคิดเกี่ยวกับความหมายของแต่ละประโยค	3.70	0.91
16	ฉันคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางไวยากรณ์ของแต่ละประโยค	3.12	0.99
17	เมื่อเจอคำที่ไม่รู้จัก ฉันใช้ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรคันจิเพื่อคาดเดาความหมาย	3.30	1.09
18	เมื่อเจอคำที่ไม่รู้จัก ฉันจะใช้พจนานุกรม	3.77	1.03
ภาพรวม		3.40	0.66

ตารางที่ 4 แสดงผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Bottom-up (Bottom-up Strategy: BU) กลยุทธ์ประเภทนี้มีทั้งหมด 7 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.40 และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Cronbach's alpha เท่ากับ 0.75 สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ข้อ 18 “เมื่อเจอคำที่ไม่รู้จัก ฉันจะใช้พจนานุกรม” มีค่าเฉลี่ย 3.77 ข้อนี้สะท้อนการใช้พจนานุกรมในการทำความเข้าใจคำศัพท์ที่ไม่รู้จัก อันดับที่สอง คือ ข้อ 15 “ฉันคิดเกี่ยวกับความหมายของแต่ละประโยค” มีค่าเฉลี่ย 3.70 แสดงถึงการประมวลผลข้อมูลในระดับประโยค อันดับที่สาม คือ ข้อ 13 “ฉันแปลความหมายทีละคำ” มีค่าเฉลี่ย 3.49 เป็นกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการตีความในระดับคำศัพท์

4.3.3 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 3 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Test-taking

ตารางที่ 5 ผลของแบบสอบถามส่วนที่ 3 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Test-taking

ข้อ	คำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.
22	ตอนที่ทำข้อสอบในส่วนของการอ่าน ก่อนอ่านเนื้อหา ฉันจะอ่านคำถามหรือตัวเลือกก่อน	3.86	0.98
23	ตอนที่ทำข้อสอบในส่วนของการอ่าน เมื่อพบคำตอบที่ถูกต้องในตัวเลือก ฉันจะไม่อ่านตัวเลือกอื่น ๆ	2.99	1.08
24	ตอนที่เลือกคำตอบจากตัวเลือกในข้อสอบการอ่าน ฉันตัดตัวเลือกที่คิดว่าผิดออกทีละข้อ และเลือกข้อที่เหลือสุดท้ายเป็นคำตอบ	3.84	0.84
25	ตอนที่สอบการอ่าน ฉันเลือกคำตอบโดยอิงจากเนื้อหาที่อ่านเท่านั้น	3.64	0.84
26	ตอนที่สอบการอ่าน ฉันมองหาคำในเนื้อหาที่ตรงกับคำที่ใช้ในคำถามหรือตัวเลือก	3.78	0.90
ภาพรวม		3.62	0.58

ตารางที่ 5 แสดงผลของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Test-taking (Test-taking Strategy: TT) โดยกลยุทธ์นี้ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.62 และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Cronbach's alpha เท่ากับ 0.60 สำหรับกลยุทธ์ในการอ่านภาษาญี่ปุ่นแบบ Test-taking (TT) ข้อที่มีค่าสูงสุดที่สุด คือ ข้อ 22 “ตอนที่ทำข้อสอบในส่วนของการอ่าน ก่อนอ่านเนื้อหา ฉันจะอ่านคำถามหรือตัวเลือกก่อน” มีค่าเฉลี่ย 3.86 ซึ่งเป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับ Metacognition ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับสองคือ ข้อ 24 “ตอนที่เลือกคำตอบ

จากตัวเลือกในข้อสอบการอ่าน ฉันทัดตัวเลือกที่คิดว่าผิดออกทีละข้อ และเลือกข้อที่เหลือสุดท้ายเป็นคำตอบ” ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.84 เป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการทำข้อสอบ อันดับที่สามคือ ข้อ 26 “ตอนที่สอบการอ่าน ฉันทมองหาคำในเนื้อหาที่ตรงกับคำที่ใช้ในคำถามหรือตัวเลือก” ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.78 เป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการทำข้อสอบ

4.4 ผลการวิเคราะห์ความวิตกกังวลด้านการอ่านและกลยุทธ์การอ่าน

4.4.1 ผลการวิเคราะห์ความวิตกกังวลด้านการอ่านและกลยุทธ์การอ่านของนักศึกษาทั้งหมด

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความวิตกกังวลด้านการอ่านและกลยุทธ์การอ่านของนักศึกษาทั้งหมด

	AN	TD	BU	TT
N	216	216	216	216
Mean	3.33	3.57	3.40	3.62
Standard deviation	0.54	0.50	0.66	0.58
Shapiro-Wilk p	< .001	0.048	0.003	0.001

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ความวิตกกังวลด้านการอ่านและกลยุทธ์การอ่านของนักศึกษาทั้งหมด 216 คน พบว่า ผลการทดสอบ Shapiro-Wilk แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรด้านความวิตกกังวลในการอ่านและตัวแปรด้านกลยุทธ์การอ่านทั้งสามประเภท ไม่เป็นไปตามการแจกแจงแบบปกติ ดังนั้น เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลด้านการอ่านกับกลยุทธ์การอ่านแต่ละประเภท ผู้วิจัยจึงทำการคำนวณค่าสหสัมพันธ์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตัวแปรทั้งหมดไม่เป็นไปตามการแจกแจงแบบปกติ งานวิจัยนี้จึงใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (Spearman's rank correlation coefficient) ซึ่งเป็นสถิติแบบไม่ใช้พารามิตรีก (non-parametric) ในการคำนวณค่าสหสัมพันธ์

4.4.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลในการอ่านและกลยุทธ์การอ่าน

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลในการอ่านและกลยุทธ์การอ่าน

		AN	TD	BU	TT
AN	Spearman's rho	—			
	df	—			
	p-value	—			
TD	Spearman's rho	0.044	—		
	df	214	—		
	p-value	0.524	—		
BU	Spearman's rho	0.120	0.410	—	
	df	214	214	—	
	p-value	0.079	< .001	—	
TT	Spearman's rho	0.239	0.522	0.303	—
	df	214	214	214	—
	p-value	< .001	< .001	< .001	—

ตารางที่ 7 จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ความวิตกกังวลในการอ่านและกลยุทธ์การทำข้อสอบ (Test-taking Strategy) มีความสัมพันธ์เชิงบวกเล็กน้อย โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.239 นอกจากนี้ยังพบว่า กลยุทธ์การอ่านแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกันอีกด้วย

4.4.3 ผลการวิเคราะห์คลัสเตอร์

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์คลัสเตอร์

Group	N	ร้อยละ
1	101	46.76
2	115	53.24
Total	216	100.00

ตารางที่ 8 แสดงการจัดกลุ่มนักศึกษาโดยใช้ผลคะแนนด้านความวิตกกังวลในการอ่านและคะแนนด้านกลยุทธ์การอ่านเป็นเกณฑ์ ผ่านการวิเคราะห์แบบคลัสเตอร์ โดยวิธีที่ใช้คือวิธีวอร์ด (Ward's method) ผลการวิเคราะห์พบว่า สามารถแบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม

4.4.4 ความวิตกกังวลในการอ่านและกลยุทธ์การอ่านจำแนกตามกลุ่ม

ตารางที่ 9 ความวิตกกังวลในการอ่านและกลยุทธ์การอ่านจำแนกตามกลุ่ม

	Group	AN	TD	BU	TT
Mean	1	3.17	3.86	3.81	3.88
	2	3.46	3.31	3.03	3.39
S.D.	1	0.61	0.39	0.50	0.49
	2	0.42	0.45	0.55	0.56

ตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มที่ 1 มีระดับความวิตกกังวลด้านการอ่านอยู่ในระดับต่ำ แต่มีค่าสูงในทุกด้านของกลยุทธ์การอ่าน ในทางตรงกันข้าม กลุ่มที่ 2 มีระดับความวิตกกังวลด้านการอ่านสูง แต่ค่าของกลยุทธ์การอ่านอยู่ในระดับต่ำ จากผลดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่ม “ความวิตกกังวลต่ำ-กลยุทธ์สูง” ขณะที่กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่ม “ความวิตกกังวลสูง-กลยุทธ์ต่ำ”

4.4.5 การทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

ตารางที่ 10 ผลของการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

	Statistic	p
AN	4149	< .001
TD	1900	< .001
BU	1520	< .001
TT	2947	< .001

ตารางที่ 10 แสดงผลของการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 ในด้านความวิตกกังวลการอ่านและกลยุทธ์การอ่านทุกประเภท ในการวิจัยครั้งนี้ ตัวแปรด้านความวิตกกังวลการอ่านและกลยุทธ์การอ่านไม่เป็นไปตามการแจกแจงแบบปกติ จึงใช้สถิติแบบไม่อิงพารามิเตอร์ (Non-parametric) โดยใช้ Mann-Whitney U test ในการเปรียบเทียบ ผลการทดสอบพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในตัวแปรความวิตกกังวลในการอ่านและตัวแปรกลยุทธ์การอ่านทุกประเภท

4.4.6 ผลความวิตกกังวลในการอ่านของแต่ละกลุ่ม จำแนกตามข้อคำถาม

ตารางที่ 11 ผลความวิตกกังวลในการอ่านของแต่ละกลุ่ม จำแนกตามข้อคำถาม

Q	Group 1		Group 2	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
Q1	2.04	0.88	2.75	0.85
Q2	2.78	0.98	3.52	0.89
Q3	2.19	1.06	2.71	0.93
Q4	2.58	1.12	2.51	1.14
Q5	2.52	1.09	2.64	1.07
Q6	3.44	1.13	3.37	0.89
Q7	2.89	1.17	2.74	0.94
Q8	3.63	0.94	3.47	0.95
Q9	3.71	1.03	3.84	0.94
Q10	3.42	1.05	3.56	0.84
Q11	2.99	1.17	3.56	0.96
Q12	3.40	1.17	3.84	0.91
Q13	3.52	1.10	3.88	0.92
Q14	3.67	1.11	4.11	0.87
Q15	3.64	1.16	4.01	0.95
Q16	3.54	1.21	3.89	0.93
Q17	3.60	1.21	4.06	0.86
Q18	3.51	1.29	3.83	0.96
Q19	3.19	1.16	3.47	1.07
Q20	3.13	1.12	3.51	0.94

ตารางที่ 11 แสดงผลความวิตกกังวลในการอ่านของแต่ละกลุ่ม จำแนกตามข้อคำถาม ในด้านความวิตกกังวลในการอ่าน ลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยในกลุ่มที่ 1 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ Q9 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นแล้วไม่รู้ว่าฉันเข้าใจสิ่งที่อ่านจริง ๆ หรือไม่ ฉันจะรู้สึกกังวล” มีค่าเฉลี่ย 3.71 ซึ่งเป็นความวิตกกังวลเกี่ยวกับการไม่แน่ใจว่าตนเองเข้าใจเนื้อหาที่อ่านจริงหรือไม่ Q14 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันจะรู้สึกกังวลตอนที่เจอไวยากรณ์ที่ไม่รู้จัก” มีค่าเฉลี่ย 3.67 ซึ่งเป็นความวิตกกังวลด้านไวยากรณ์ที่ไม่คุ้นเคย และ Q15 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นและไม่เข้าใจทุกคำ ฉันจะกังวลและสับสน” มีค่าเฉลี่ย 3.64 ซึ่งเป็นความวิตกกังวลด้านการไม่เข้าใจคำศัพท์ทั้งหมดในข้อความ

สำหรับกลุ่มที่ 2 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ Q14 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่น ฉันจะรู้สึกกังวลตอนที่เจอไวยากรณ์ที่ไม่รู้จัก” มีค่าเฉลี่ย 4.11 ซึ่งเป็นความวิตกกังวลด้านไวยากรณ์ Q17 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นแล้วอ่านเจอตัวอักษรคันจิที่ไม่คุ้นเคย ทำให้ยากที่จะจำได้ว่ากำลังอ่านเรื่องอะไรอยู่” มีค่าเฉลี่ย 4.06 ซึ่งเป็นความวิตกกังวลด้านตัวอักษรคันจิที่ไม่คุ้นเคย และ Q15 “เมื่อฉันอ่านภาษาญี่ปุ่นและไม่เข้าใจทุกคำ ฉันจะกังวลและสับสน” มีค่าเฉลี่ย 4.01 ซึ่งเป็นความวิตกกังวลด้านคำศัพท์

เมื่อพิจารณาลักษณะของแต่ละข้อคำถาม พบว่า Q9 สะท้อนความวิตกกังวลเกี่ยวกับความเข้าใจภาพรวมของเนื้อหา Q14 เกี่ยวข้องกับไวยากรณ์ Q15 เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ และ Q17 เกี่ยวข้องกับคันจิ จากผลดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มที่ 1 มีความวิตกกังวลในด้านความเข้าใจภาพรวม ไวยากรณ์ และคำศัพท์ ขณะที่กลุ่มที่ 2 มีความวิตกกังวลในด้านไวยากรณ์ คำศัพท์ และคันจิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความวิตกกังวลในรายละเอียดของข้อความมากกว่ากลุ่มที่ 1

4.4.7 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านจำแนกตามกลุ่ม

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านแบบ Top-down จำแนกตามกลุ่ม

Q	Group 1		Group 2	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
Q1	3.90	0.83	3.58	0.91
Q2	3.98	0.96	3.49	0.90
Q3	3.64	0.92	3.12	0.90
Q4	4.07	0.74	3.30	0.95
Q5	3.90	0.85	3.29	0.99
Q6	3.88	0.97	3.32	0.95
Q7	4.27	0.79	3.46	0.91
Q8	3.77	0.86	3.04	0.80
Q9	4.14	0.76	3.30	0.77
Q10	3.79	1.01	3.08	1.05
Q11	3.82	0.89	3.40	0.99
Q19	3.65	0.95	3.44	0.88
Q20	4.14	0.83	3.41	0.90
Q21	3.05	1.14	3.08	1.02

ตารางที่ 12 แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านของแต่ละกลุ่ม โดยเริ่มจากผลการใช้กลยุทธ์การอ่านแบบ Top-down พบว่า ลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยในกลุ่มที่ 1 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ Q7 “ฉันพิจารณาว่าฉันเข้าใจเนื้อหามากแค่ไหน” มีค่าเฉลี่ย 4.27 ซึ่งสะท้อนการประเมินว่าตนเองเข้าใจเนื้อหามากน้อยเพียงใด Q9 “ฉันคิดเกี่ยวกับความหมายโดยรวมของเนื้อหา” มีค่าเฉลี่ย 4.14 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพิจารณาความหมายโดยรวมของข้อความ และ Q20 “เมื่อมีส่วนที่ไม่เข้าใจ ฉันอ่านส่วนนั้นซ้ำ” มีค่าเฉลี่ย 4.14 ซึ่งเป็นการกลับไปอ่านซ้ำในส่วนที่ไม่เข้าใจ ข้อคำถามทั้งสามข้อนี้เกี่ยวข้องกับการที่ผู้เรียนรู้ตัวว่าตนเองเข้าใจเนื้อหามากน้อยเพียงใดระหว่างการอ่าน ซึ่งเป็นลักษณะของ Metacognition

ในขณะที่กลุ่มที่ 2 ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ Q1 “ฉันเดาเนื้อหาจากชื่อเรื่อง” มีค่าเฉลี่ย 3.58 ซึ่งเป็นการคาดเดาเนื้อหาจากชื่อเรื่อง Q2 “ขณะที่ฉันอ่าน ฉันเดาว่าจะมีเนื้อหาอะไรต่อไป” มีค่าเฉลี่ย 3.49 ซึ่งเป็นการคาดเดาเนื้อหาที่จะตามมาในระหว่างการอ่าน และ Q7 “ฉันพิจารณาว่าฉันเข้าใจเนื้อหามากแค่ไหน” มีค่าเฉลี่ย 3.46 จากลักษณะดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่า Q1 และ Q2 เป็นกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการคาดเดา

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มที่ 1 ใช้กลยุทธ์การอ่านแบบ Top-down ที่เน้นการกำกับและประเมินความเข้าใจของตนเอง ขณะที่กลุ่มที่ 2 ใช้กลยุทธ์การอ่านแบบ Top-down ที่เน้นการคาดเดาเนื้อหาเป็นหลัก

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านแบบ Bottom-up จำแนกตามกลุ่ม

Q	Group 1		Group 2	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
Q12	3.79	0.93	3.09	1.01
Q13	3.81	1.04	3.21	1.03
Q14	3.40	1.14	2.65	1.00
Q15	4.17	0.74	3.29	0.85
Q16	3.47	0.97	2.81	0.91
Q17	3.94	0.84	2.73	0.96
Q18	4.12	0.93	3.47	1.03

ตารางที่ 13 แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านของแต่ละกลุ่ม ในด้านกลยุทธ์การอ่านแบบ Bottom-up พบว่า ทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงเหมือนกันจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ Q13 “ฉันแปลความหมายที่ละคำ” Q15 “ฉันคิดเกี่ยวกับความหมายของแต่ละประโยค” และ Q18 “เมื่อเจอคำที่ไม่รู้จัก ฉันจะใช้พจนานุกรม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนทั้งสองกลุ่มใช้กลยุทธ์การอ่านในระดับคำและระดับประโยค รวมถึงการใช้พจนานุกรมอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่านแบบ Test-taking จำแนกตามกลุ่ม

Q	Group 1		Group 2	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.
Q22	4.23	0.80	3.54	1.02
Q23	3.11	1.22	2.88	0.93
Q24	4.11	0.73	3.60	0.87
Q25	3.94	0.79	3.38	0.80
Q26	4.03	0.83	3.56	0.91

ตารางที่ 14 แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่าน จำแนกตามกลุ่ม ในด้านการอ่านแบบ Test-taking พบว่า ทั้ง 5 ข้อของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงร่วมกันจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ Q22 “ตอนที่ทำข้อสอบในส่วนของการอ่าน ก่อนอ่านเนื้อหา ฉันจะอ่านคำถามหรือตัวเลือกก่อน” Q24 “ตอนที่ผมจะเลือกคำตอบจากตัวเลือกในข้อสอบการอ่าน ฉันตัดตัวเลือกที่คิดว่าผิดออกทีละข้อ และเลือกข้อที่เหลือสุดท้ายเป็นคำตอบ” และ Q26 “ตอนที่สอบการอ่าน ฉันมองหาคำในเนื้อหาที่ตรงกันกับคำที่ใช้ในคำถามหรือตัวเลือก” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนทั้งสองกลุ่มใช้เทคนิคการทำข้อสอบที่เหมือนกัน

5. สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ผู้เรียนสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มตามระดับความวิตกกังวลและการใช้กลยุทธ์การอ่าน คือ กลุ่ม “ความวิตกกังวลต่ำ-การใช้กลยุทธ์สูง” และกลุ่ม “ความวิตกกังวลสูง-การใช้กลยุทธ์ต่ำ” (2) ระดับความวิตกกังวลมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้กลยุทธ์การอ่าน โดยผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลต่ำใช้กลยุทธ์การอ่านอย่างหลากหลาย ขณะที่ผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลสูงใช้กลยุทธ์อย่างจำกัด และ (3) ผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลสูงหลีกเลี่ยงกลยุทธ์แบบ Bottom-up ที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลรายละเอียดทางภาษา

ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ แม้ว่ากลุ่มที่มีความวิตกกังวลสูงยังคงใช้กลยุทธ์บางประเภท เช่น Test-taking และ Top-down ในระดับปานกลาง แต่กลับใช้กลยุทธ์ Bottom-up ในระดับต่ำ ซึ่งอาจสะท้อนพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงต่อองค์ประกอบทางภาษาที่ตนเองรู้สึกไม่มั่นใจ โดยเฉพาะคำนิจ คำศัพท์ และไวยากรณ์

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการเรียนภาษาต่างประเทศ (Horwitz et al., 1986) ที่ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านอารมณ์ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ด้วยกรอบแนวคิดของ Færch and Kasper (1983) ในด้านกลยุทธ์การหลีกเลี่ยง รวมถึงแนวคิด “good reader’s cycle” ของ Nuttall (1996) ซึ่งผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลต่ำมีแนวโน้มเข้าสู่วงจรของผู้อ่านที่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ผู้เรียนที่มีความวิตกกังวลสูงมีแนวโน้มเข้าสู่วงจรของผู้อ่านที่อ่อนแอ

เมื่อพิจารณาในบริบทของผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก ซึ่งโดยทั่วไปมีพื้นฐานทางภาษาและแรงจูงใจแตกต่างจากผู้เรียนเอกภาษาญี่ปุ่น ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านความมั่นใจในองค์ประกอบพื้นฐานของภาษา ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลและหลีกเลี่ยงการประมวลผลเชิงลึกของข้อความ ในเชิงการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะการอ่านไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการสอนกลยุทธ์การอ่านเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับการลดความวิตกกังวลของผู้เรียนควบคู่กัน โดยเฉพาะในด้านคันจิ คำศัพท์ และไวยากรณ์ ทั้งนี้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมความมั่นใจและลดแรงกดดันในการอ่าน จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้กลยุทธ์การอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดความวิตกกังวลในการอ่านภาษาญี่ปุ่น คือการส่งเสริมให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับการอ่านมากขึ้น โดยเริ่มจากเนื้อหาที่มีระดับยากกว่าความสามารถของผู้เรียนเล็กน้อยแต่ยังสามารถอ่านได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเครียด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการอ่านอย่างกว้างขวาง (Extensive Reading หรือ 多読) หนังสือสำหรับการอ่านแบบ 多読 มีระดับความยากที่หลากหลาย โดยเฉพาะในระดับต้นที่มักมีภาพประกอบจำนวนมาก ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคาดเดาความหมายได้แม้ไม่รู้คำศัพท์ทั้งหมด อีกทั้งบางระดับยังมีปริศนากำกับคันจิ ซึ่งช่วยลดความวิตกกังวลต่อการอ่านคันจิได้ ดังนั้น การอ่านแบบ 多読 จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการลดความวิตกกังวล ผู้สอนควรนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดกิจกรรมการอ่านแบบ 多読 อย่างสม่ำเสมอ เช่น กำหนดเวลา 10–15 นาทีในแต่ละคาบสำหรับการอ่านอย่างอิสระ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสื่อการอ่านที่มีระดับง่ายกว่าหรือใกล้เคียงกับความสามารถของตนเอง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ ลดความกดดัน และส่งเสริมการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการอ่านแบบ 多読 แล้ว ผู้สอนอาจนำกิจกรรมการอ่านแบบจิ๊กซอว์ (Jigsaw Reading) มาใช้ร่วมด้วย โดยแบ่งเนื้อหาให้ผู้เรียนแต่ละคนรับผิดชอบและนำมาอธิบายแก่สมาชิกในกลุ่ม (緒岡, 2005) ซึ่งช่วยลดภาระในการประมวลผลข้อมูลทั้งหมดเพียงลำพัง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวยังสนับสนุนการพัฒนากลยุทธ์การอ่านแบบ Bottom-up โดยเฉพาะด้านการประมวลผลภาษาอย่างเป็นลำดับขั้น จึงถือเป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมในชั้นเรียน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านกลุ่มตัวอย่างและขอบเขตของการวิเคราะห์ ในงานวิจัยต่อไป หากมีการเก็บข้อมูลจากผู้เรียนที่มีประสบการณ์เรียนภาษาญี่ปุ่นมาก่อนเข้าเรียนที่สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น หรือเปรียบเทียบกับผู้เรียนเอกภาษาญี่ปุ่น รวมถึงใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติที่ละเอียดและหลากหลายมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลในการอ่านและการใช้กลยุทธ์การอ่านได้ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนการอ่านภาษาญี่ปุ่นให้เหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทที่หลากหลายต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Færch, C., & Kasper, G. (1983). *Strategies in Interlanguage Communication*, Longman.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 70(2), 125–132.

- Krashen, S. D. (1981). *Second language acquisition and second language learning*. Pergamon Press.
- Nuttall, C. (1996). *Teaching reading skills in a foreign language* (2nd ed.). Heinemann.
- Saito, Y., Garza, T. J., & Horwitz, E. K. (1999). Foreign language reading anxiety. *The Modern Language Journal*, 83(2), 202–218. <https://doi.org/10.1111/0026-7902.00016>
- Sanguansri, T. (2024). Reading strategy use of Thai JFL college students with different reading ability. *JSN Journal*, 14(1), 75–93.
- Sawetaiyaram, T. (2016). Use of reading strategies by Thai learners of Japanese at different proficiency level. *Thammasat Journal of Japanese Studies*, 33(2), 59–78.
- Tontiwachwuthikul, V. (2023). Investigating reading attitudes, motivation, and reading anxiety of Thai students majoring in Japanese. *Thammasat Journal of Japanese Studies*, 40(2), 35–56.
- Torudom, K., & Taylor, P. (2017). An investigation of reading attitudes, motivation, and reading anxiety of EFL undergraduate students. *Language Education and Acquisition Research Network*, 10(2), 47–70.
- サグアンシー・タンヤーラット (2016) 「外国語としての日本語における読解不安・外国語学習不安・読解力との関係」 『神田外語大学大学院紀要 言語科学研究』 22, 45–64.
- 館岡洋子 (2005) 『ひとりで読むことからピア・リーディングへ』 東海大学出版会.
- 平高史也・館岡洋子 (2012) 『読解教材を作る』 スリーエーネットワーク.
- 南之園博美 (1997) 「読解ストラテジーの使用と読解力との関係に関する調査研究—外国語としての日本語テキスト読解の場合—」 『世界の日本語教育』 7, 31–44.

การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำกับความสามารถในการอ่าน กรณีศึกษาผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลของการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติความเร็วและความถูกต้อง (2) ศึกษาอิทธิพลของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติความเร็วและความถูกต้องเมื่อได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ และ (3) เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการอ่านถูกต้อง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ลงเรียนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับไวยากรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 55 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง การจัดการเรียนการสอนใช้ระยะเวลา 15 สัปดาห์ โดยบูรณาการการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจผ่านการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ เครื่องมือวิจัยคือแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจำนวน 5 บทอ่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการอ่านก่อนและหลังการเรียน การวิเคราะห์การถดถอย (Regression analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลและอำนาจการทำนายของตัวแปรต้นต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในด้านความเร็วในการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความสามารถในการอ่านด้านความถูกต้อง แม้คะแนนหลังเรียนจะเพิ่มขึ้น แต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายความสามารถในการอ่านของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อผู้เรียนได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ

คำ

สำคัญ

การสอนคำศัพท์อย่างตั้งใจ, ความตระหนักรู้เรื่องคำ, ความสามารถในการอ่าน, ภาษาญี่ปุ่น

Intentional Intermediate Vocabulary Instruction through Vocabulary Awareness and Reading Proficiency: A Case Study of Thai Japanese Learners

Abstract

This study aimed to (1) examine the effects of intentional intermediate-level vocabulary instruction through vocabulary awareness on learners' reading ability in terms of reading speed and reading accuracy; (2) investigate the influence of Japanese language achievement on learners' reading ability in terms of reading speed and accuracy when they were taught through intentional intermediate-level vocabulary instruction based on vocabulary awareness; and (3) examine the extent to which Japanese language achievement and reading speed predict changes in reading accuracy. The participants were 55 third-year undergraduate students enrolled in grammar-related courses in the first semester of the 2024 academic year. They were selected using purposive sampling. The instructional intervention lasted 15 weeks and integrated intentional intermediate-level vocabulary instruction through vocabulary awareness. The research instrument was a reading ability test consisting of five reading passages. The data were analyzed using a paired-samples t-test, regression analysis, and multiple regression analysis to compare differences in reading ability before and after instruction and to examine the influence and predictive power of the independent variables on learners' reading ability. The results revealed that intentional intermediate-level vocabulary instruction based on vocabulary awareness significantly enhanced learners' reading speed. Although the post-test scores for reading accuracy increased, the difference was not statistically significant. Furthermore, the results of the multiple regression analysis indicated that Japanese language achievement was a significant predictor of learners' reading ability when they received intentional intermediate-level vocabulary instruction through vocabulary awareness.

words

intentional vocabulary instruction, vocabulary awareness, reading ability, Japanese

Email: natthira.t@psru.ac.th

Received 19 February 2026; Revised 1 May 2026; Accepted 3 May 2026

1. บทนำ

การเรียนรู้คำศัพท์เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ภาษา เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญเพราะคำศัพท์เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการสื่อสาร หลายครั้งที่เพียงแค่ยืมคำหนึ่งคำก็สามารถสื่อสารได้ การเรียนรู้คำศัพท์เริ่มมาตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อเราเริ่มพูดและฟังคำใหม่ ๆ จากผู้ใหญ่รอบตัว การเรียนรู้คำศัพท์ยังคงต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนในโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการอ่านหนังสือ ดูภาพยนตร์ หรือใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวกันว่า การมีคลังคำศัพท์ที่หลากหลายทำให้เราสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง ทั้งในการพูดและการเขียน ไม่ว่าจะเป็นในสถานการณ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

การเรียนรู้คำศัพท์มีเงื่อนไขเบื้องต้น 2 เงื่อนไขคือการพบซ้ำ (เชิงปริมาณหรือความถี่ของการพบคำ ๆ หนึ่ง) และความเข้าใจต่อคำศัพท์ที่พบ (เชิงคุณภาพ) ในการพบคำศัพท์ครั้งแรกจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้คำศัพท์ครั้งต่อไป หากเป็นการนำเสนอคำศัพท์อย่างมีคุณภาพจะช่วยทำให้การพบคำศัพท์ดังกล่าวในครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Nation, 2017) หนึ่งในรูปแบบการนำเสนอคำศัพท์อย่างมีคุณภาพคือการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำที่ไม่รู้จักเชื่อมโยงกับคำที่รู้จักหรือคำที่เรียนมาก่อน (Wei & Nation, 2013) โดยการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำ (Word part analysis) เป็นการสอนคำอย่างตั้งใจและเป็นการสร้างความตระหนักแก่ผู้เรียนถึงโครงสร้างคำ การเรียนคำศัพท์อย่างตั้งใจ หรือ 意图的語彙學習 (Intentional/Deliberate Vocabulary Learning) คือการสอนที่เน้นไปที่คำเพื่อวัตถุประสงค์ให้จำคำศัพท์ได้

การเรียนรู้คำศัพท์อย่างตั้งใจเป็นการเรียนรู้โดยตรงที่มีเป้าหมายเพื่อการเรียนคำศัพท์โดยเฉพาะ การเรียนรู้คำศัพท์อีกรูปแบบหนึ่งคือการเรียนรู้คำศัพท์แบบโดยบังเอิญหรือการเรียนรู้แบบไม่ตั้งใจ หรือ 付随的語彙學習 เป็นการเรียนรู้โดยอ้อม ซึ่งการที่ผู้เรียนได้รับคำศัพท์เพิ่มเติมจะเป็นผลพลอยได้จากการเรียนรู้อย่างอื่น เช่น การอ่าน หรือการฟัง (山下, 2006) ใน Nation (2001, p. 263) ระบุว่ากลวิธีการเรียนคำโดยใช้พจนานุกรม และการจดคำศัพท์ เป็นการเรียนการสอนคำศัพท์แบบตั้งใจ รวมถึงกลวิธีการเรียนคำจากส่วนประกอบของคำ ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำรวมถึงความตระหนักรู้เรื่องระบบคำ (Morphological awareness¹) กับความสามารถในการอ่านทั้งในกลุ่มเด็กเล็กและผู้ใหญ่ซึ่งพบว่าความตระหนักรู้เรื่องระบบคำช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่าน (Carlisle, 2003; Liu et al., 2024; Spencer et al., 2015; Tighe & Binder, 2015) ทั้งนี้ความตระหนักรู้เรื่องระบบคำในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญมากนักเมื่อเทียบกับการเรียนรู้คำโดยใช้บริบทและการค้นความหมายจากพจนานุกรม (塚田, 2021, p. 246)

เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำตามที่กล่าวข้างต้นเป็นเทคนิคหรือกลวิธีในการจดจำความหมายของคำ (ไม่ใช่กลวิธีคาดเดาความหมายของคำจากบริบท) ถูกกล่าวถึงโดย Wei & Nation (2013) โดยยกเหตุผลที่ควรใช้เทคนิคนี้ในการสอน คือ (1) คำศัพท์ภาษาอังกฤษเกือบร้อยละ 60 มาจากภาษาฝรั่งเศส ละติน หรือกรีก ภาษาทั้งสามนี้ใช้ส่วนประกอบของคำ ได้แก่ หน่วยคำเติม (affixes) และต้นเค้าศัพท์² (word stems) (2) เทคนิคนี้มีประสิทธิภาพในการช่วยเชื่อมโยงรูปแบบคำที่ไม่รู้จักกับความหมายของคำ โดยต้นเค้าศัพท์เป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญ (3) การเรียนรู้วิธีใช้เทคนิคการใช้ส่วนประกอบของคำทำได้ง่าย เพราะผู้เรียนและผู้สอนส่วนใหญ่ใช้อยู่เป็น

¹ Morphological awareness is the “conscious awareness of the morphemic structure of words and someone’s ability to reflect on and manipulate that structure” (Carlisle, 1995, อ้างถึงใน Liu et al., 2024) (ความสามารถในการรับรู้ถึงโครงสร้างของหน่วยคำภายในคำ รวมทั้งความสามารถในการพิจารณาไตร่ตรองและจัดการโครงสร้างนั้นได้)

² ความหมายคำ stem และคำแปล ต้นเค้าศัพท์ (ส่วนของคำก่อนการเติมหน่วยคำเติม) อ้างอิงจากสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2560, น. 410)

ครั้งคราวอยู่แล้ว และโดยทั่วไปแล้วไม่ยากที่จะพบเห็นความเชื่อมโยงระหว่างคำที่ไม่คุ้นเคยกับคำที่รู้จัก (4) เทคนิคการใช้ส่วนประกอบของคำไม่ได้เป็นแค่เทคนิคที่ช่วยให้จำคำได้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังให้ความเข้าใจที่มีประโยชน์เกี่ยวกับภาษาอังกฤษและระบบการสร้างคำของภาษาอังกฤษ และ (5) เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบคำแม้ว่าจะเป็นเทคนิคการสอนแต่ผู้เรียนก็สามารถแปลงเป็นกลยุทธ์การเรียนรู้ได้ (Wei & Nation, 2013)

ในภาษาญี่ปุ่นเองก็มีคำที่สามารถนำเทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำไปใช้ได้จำนวนมาก เช่น คำประสมและคำประสาน โดยเฉพาะภาษาญี่ปุ่นเฉพาะทางที่พบในงานอุตสาหกรรมพบคำประสมและคำประสานมากเป็นอันดับ 2 และ 3 (Tuptim, 2023) รวมถึงการตระหนักรู้เรื่องหน่วยคำและหน่วยคำเติมในภาษาญี่ปุ่นก็มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ และแยกแยะคำได้และเชื่อมโยงถึงการคาดเดาความหมายของคำได้ (ณัฐริรา ทับทิม, 2567b) ทั้งนี้ Wei & Nation (2013) ยังระบุว่าความรู้ที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจำเป็นต้องรู้เมื่อใช้เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำคือต้องรู้ว่าส่วนประกอบใดควรสอนหรือเรียนรู้ ลำดับถัดมาคือความรู้ความสามารถในการเชื่อมโยงระหว่างรูปและความหมายของคำที่ไม่รู้จักที่มีความถี่ปานกลางกับคำที่รู้จักที่มีความถี่สูง โดยการสอนเทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำอย่างเป็นระบบในส่วนของการเรียนคำศัพท์ใหม่อาจเป็นวิธีที่เป็นประโยชน์ที่สุดในการเริ่มต้นให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับเทคนิค และเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้เทคนิคดังกล่าวจากผู้สอนในระดับหนึ่ง (20-30 คำในหลายสัปดาห์) ผู้เรียนจะสามารถนำเทคนิคดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เป็นเทคนิคการเรียนรู้คำศัพท์ของตนเอง

จากข้อมูลข้างต้น แม้ว่าจะเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำในภาษาอังกฤษ แต่เทคนิคดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับภาษาญี่ปุ่นได้ ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาติดต่อคำ (膠着言語 Agglutinating language) เป็นภาษาที่มีการใช้คำช่วยหรือหน่วยคำเติมที่มีหน้าที่ในการเชื่อมกับหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเช่นคำนามหรือคำกริยา เพื่อสร้างคำหรือประโยคขึ้นมาจากลักษณะภาษาดังกล่าว ภาษาญี่ปุ่นจึงมีการประกอบกันของคำจากหน่วยคำอิสระด้วยกันและจากหน่วยคำอิสระกับหน่วยคำเติมจำนวนมาก

นอกจากนี้จากการเป็นภาษาที่ใช้อักษรคันจิซึ่งเป็นอักษรแสดงความหมายและเสียง (表語文字 Logographs) ในการสร้างคำ ด้วยลักษณะของคันจิที่แสดงความหมายจึงทำให้คำคันจิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำคันจิ 2 อักษรมีความสัมพันธ์ทางความหมายภายในคำที่สามารถใช้ความรู้เรื่องอักษรคันจิที่เป็นส่วนประกอบของคำมาคาดเดาความหมายของคำทั้งคำได้ (เกี่ยวกับความชัดเจนของความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำคันจิ 2 อักษรกับคันจิที่เป็นส่วนประกอบของคำกล่าวถึงในณัฐริรา ทับทิม (2567a)) คำว่าการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำสำหรับภาษาญี่ปุ่นจึงมีความหมายกว้างครอบคลุมทั้งคำประเภทคำคันจิ 2 อักษร คำประสม คำประสาน รวมถึงประเภทคำที่สามารถแยกส่วนประกอบเพื่ออธิบายที่มาของคำ เช่น คำสั้น³ คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ และคำปรากฏรวม ทั้งนี้คำว่าความตระหนักรู้เรื่องคำในงานวิจัยนี้มีความหมายกว้างกว่าความตระหนักรู้เรื่องระบบคำที่ศึกษาในณัฐริรา ทับทิม (2567b) โดยครอบคลุมความสามารถในการวิเคราะห์โครงสร้างภายในของคำ โดยตระหนักถึงองค์ประกอบของคำ ที่มาของคำ การปรากฏร่วมกันของคำ และความหมายของคำ ซึ่งความตระหนักรู้เรื่องคำนี้สำคัญต่อการอ่านภาษาญี่ปุ่นในระดับกลางขึ้นไป เนื่องจากโดยทั่วไปภาษาญี่ปุ่นระดับกลางจะมีความเป็นภาษาเขียนมากขึ้น (桑原, 2009, pp. 216-217) หนังสือเรียนภาษาระดับกลางส่วนใหญ่จึงปรากฏบทอ่านเป็นจำนวนที่มากขึ้น โดยจากการสำรวจบทอ่านจำนวน 56 บทอ่านของ 佐々木・松本 (2005) พบลักษณะคำและการใช้คำในบทอ่านที่ปรากฏในหนังสือแนวข้อสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นระดับ N2-N3 และระดับ 2-3 เก้า (เทียบเท่าระดับกลาง) สรุปได้ดังนี้

¹ ในงานวิจัยนี้อ้างอิงคำย่อและคำสั้นจาก 日比谷 (1998) ซึ่งระบุว่าคำสั้น (短縮語) คือกลุ่มคำย่อ (略語) ประเภทหนึ่งที่มีการย่อหรือกลายเป็นคำสั้น เช่น 特別急行 เป็น 特急 ส่วนกรณีการย่อเป็นคำย่อในรูปแบบ เช่น 日本放送協会 (Nippon Hoso Kyokai) ย่อเป็น NHK โดยสรุปคำสั้นคือคำย่อชนิดหนึ่ง เป็นคำย่อที่เกิดจากการตัดส่วนประกอบของคำออกซึ่งแตกต่างจากคำย่อนั้นที่เป็นการย่อเอาอักษรตัวแรกของคำมาเป็นคำย่อ

(1) ใช้คำที่มีรูปต่างกันแต่สื่อความหมายถึงสิ่งเดียวกันในบทอ่านเดียวกัน เช่น 気づく กับ 気がつく ในข้อความ「その日の午後になるまでは、だれもそれに気づかなかった。最初に気がついたのは僕だ。いや、本当のことを言えばジョウだけど、(省略) ジョウはぼくの犬だから、・・・(佐々木・松本, 2005, p. 89)

หรือ ในบทอ่านใช้คำว่า 薬局 แต่ในการตั้งคำถามเรื่องทีอ่านใช้คำความหมายคล้าย 薬屋 แทน เช่น

(省略) そこから100メートルほど行ったところに薬局があります。(省略) 4軒向このビルの地下です。

คำถามこの案内の内容と合っているものはどれか。

1. 薬屋の4軒となりに有料駐車場がある。
2. 薬屋と会場は約100メートル離れている。(佐々木・松本, 2005, p. 11)

(2) การใช้หน่วยคำเดิมไม่สม่ำเสมอหรือมีความหลากหลาย แม้จะเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น 喫煙者 กับ 嫌煙家 คำหนึ่งใช้หน่วยคำเดิมหลังคำ「-者」 ส่วนอีกคำหนึ่งใช้「-家」

(3) การใช้คำประสมที่มีความหมายขยายแบบนามนัย เช่น 咳止め ที่แปลว่า ยาแก้ไอ โดยไม่ปรากฏคำนาม 薬 หรือ ยาในคำประสม เป็นการใช้คำในลักษณะขยายความหมายแบบนามนัย เมื่อทำกริยาอาการแก้ไอหรือรักษาอาการไอ จำเป็นต้องมียา ความหมายของคำนาม 咳止め จึงขยายรวมถึงคำว่ายาด้วยแม้จะไม่ปรากฏคำว่ายาในคำ ตัวอย่างการใช้คำลักษณะนี้พบในบทอ่านโดยทั่วไป ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเข้าใจหลักการขยายความหมายของคำไว้ เช่น ตัวอย่างบทอ่าน

患者：あの、風邪を引いたみたいで。熱はそんなになんですが、咳がひどいんです。

医者：咳ねー。咳止めを飲むとそのときは止まるんだけど、また出てくるんだよ。それより、うがい薬を出しておくから、よくうがいをするように。(佐々木・松本, 2005, p. 112)

(4) คำที่ต้องการเน้นมีแนวโน้มเขียนด้วยอักษรคาตากานะ เช่น 嫌(な) ในบทอ่านต่อไปนี้

そういえば、テストの前とか仕事がうまくいかないととか、ふられたときとか、イヤなことがあったときによく夢を見たなど、思い当たりませんか。(佐々木・松本, 2005, p. 118)

(5) คำหลายความหมายที่มีความหมายรองมีแนวโน้มใช้ในคำศัพท์ระดับกลาง เช่น คำว่า 甘い ที่เรียนในระดับต้น ผู้เรียนได้เรียนความหมายหลักคือ (รสชาติ) หวาน แต่ในระดับกลางมีการใช้ในความหมายรอง เช่น 甘い夢 (ความฝันอันหวานชื่น), 甘い希望 (ความหวังอันแสนหวาน) หรือคำว่า 深い、浅い ในระดับต้นพบการใช้กับคำนามรูปธรรมทั่วไป แต่เมื่อปรากฏในระดับกลางพบการใช้กับคำอาการนาม เช่น 深い眠り (หลับสนิท หลับลึก), 浅い眠り (หลับไม่สนิท)

จากลักษณะคำที่ปรากฏในบทอ่านข้างต้น กล่าวได้ว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคำที่มีโครงสร้างภายในที่ซับซ้อน เช่น คำประสม คำประสาน รวมถึงคำที่มีความหมายแบบความหมายคล้าย ความหมายแบบนามนัยและอุปลักษณ์ คำลักษณะนี้ส่วนใหญ่ปรากฏในระดับกลางและสูง ในงานวิจัยนี้จึงกำหนดขอบเขตคำที่นำมาสอนอย่างตั้งใจด้วยกลุ่มคำระดับกลาง

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องคำกับความสามารถในการอ่านพบในงานของ 山方 (2008) ระบุว่า การที่จะเข้าใจข้อความที่อ่านได้เร็วและถูกต้องนั้น ทักษะจัดการภาษาเช่นความรู้เรื่องตัวอักษรและคำเป็นสิ่งสำคัญ ความรู้เรื่องคำเป็นสิ่งที่ไม่ได้ นอกจากนั้น 山方 ยังระบุว่าผู้เรียนที่ยังถูกจำกัดด้วยความรู้เรื่องคำทั้งความรู้เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมีแนวโน้มประสบปัญหาในการอ่านเมื่อพบคำที่ไม่รู้จัก ผู้เรียนจึงต้องอาศัยการคาดเดา ความหมายของคำที่ไม่รู้ซึ่งในการคาดเดาความหมายของคำที่ไม่รู้จำเป็นต้องมีความรู้หรือหลักในการคาดเดาที่เรียกว่า 未知語の知識源 (Knowledge source) ความรู้เพื่อใช้ในการคาดเดาความหมายคำที่ไม่รู้ในงานของ 山方 แบ่งออกเป็น

(1) ระดับคำ (語レベル) คือความรู้เกี่ยวกับคำนั้น ๆ เช่นกรณีพบคำศัพท์คำว่า おめかしして ในบทอ่าน ผู้เรียนอาจใช้ความรู้ว่ามาจากคำおめでと う

(2) ระดับประโยค (文レベル) คือการสังเกตจากคำที่ประกอบในประโยคเดียวกับคำเป้าหมายหรือคำที่ไม่รู้ แล้วคาดเดาจากคำแวดล้อมที่อยู่ในประโยค

(3) ระดับข้อความ (談話レベル) คือการสังเกตจากข้อความที่แวดล้อมประโยคที่มีคำเป้าหมายหรือคำที่ไม่รู้ แล้วคาดเดาความหมายจากข้อความแวดล้อม

(4) ความรู้ภาษาแม่ (母語知識) คือการใช้ความรู้ในภาษาแม่มาช่วยในการคาดเดาความหมายของคำเป้าหมายหรือคำที่ไม่รู้

(5) ความรู้รอบตัว (世界知識) คือการใช้ความรู้รอบตัวมาคาดเดาคำเป้าหมายหรือคำที่ไม่รู้ในบทอ่าน เช่นกรณีอ่านบทอ่านเกี่ยวกับงานแต่งงาน เมื่อพบคำศัพท์ ひな壇 ผู้เรียนอาจใช้ความรู้รอบตัวที่มีโยงถึงดอกไม้ เพราะงานแต่งงานโดยทั่วไปต้องมีดอกไม้

ทั้งนี้จากผลการวิจัยของ 山方 ที่ทดลองกับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวจีนและเกาหลีใต้พบว่าแหล่งความรู้เพื่อคาดเดาความหมายคำที่ไม่รู้ที่ใช้มากที่สุดคือระดับประโยค ระดับคำ ระดับข้อความ ความรู้รอบตัวและความรู้ภาษาแม่ตามลำดับ ในการวิจัยนี้ การสอนคำศัพท์อย่างตั้งใจโดยเน้นการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาความรู้ระดับคำ ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งความรู้สำคัญในการคาดเดาคำศัพท์ที่ไม่รู้

จากงานวิจัยก่อนหน้านี้ทั้งที่พบกับผู้เรียนภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่นแสดงให้เห็นว่าความรู้เรื่องคำเชิงคุณภาพเป็นความรู้สำคัญต่อการอ่าน การทดลองกับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในประเด็นความตระหนักรู้เรื่องคำกับความสามารถในการอ่าน (อ่านเร็วและอ่านถูกต้อง) ยังมีจำนวนน้อย โดยงานของณัฐจิรา ทับทิม (2567b) ศึกษาเปรียบเทียบความตระหนักรู้เรื่องระบบคำของผู้เรียนก่อนและหลังใช้แบบฝึกหัดซึ่งเป็นการพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจว่าคำมีโครงสร้างภายในอย่างไร และจะสามารถคาดเดาความหมายของคำได้จากส่วนประกอบใดของคำ แต่งานวิจัยดังกล่าวยังไม่ได้้นำความตระหนักรู้เรื่องระบบคำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการอ่าน ทั้งนี้เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ที่ยังขาดหายไปในเรื่องการสอนคำศัพท์ระดับกลาง ในงานวิจัยนี้จึงใช้ความรู้เรื่องคำซึ่งครอบคลุมชนิดคำหลากหลายชนิดเป็นความรู้หลักในการสอนคำศัพท์ที่ปรากฏในบทเรียนไวยากรณ์ โดยสอนคำศัพท์ประจำบทแต่ละคำด้วยการสอนแบบตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำโดยศึกษาว่าการสอนดังกล่าวมีผลต่อความสามารถในการอ่าน (อ่านเร็วและอ่านถูกต้อง) อย่างไร และผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านอย่างไรเมื่อผู้เรียนได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ

การนำผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นมาเป็นตัวแปรร่วมกับการสอนคำศัพท์อย่างตั้งใจมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาว่าผลการเรียนมีส่วนช่วยอธิบายความแปรปรวนของความสามารถในการอ่านภายหลังการสอนได้มากน้อยเพียงใด และทำให้สามารถวิเคราะห์บทบาทเชิงพยากรณ์ของผลการเรียนต่อความสามารถในการอ่านภายใต้การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนความเร็วในการอ่านในงานวิจัยนี้มีบทบาทสองลักษณะ กล่าวคือ ในการวิเคราะห์ผลของการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจ ความเร็วทำหน้าที่เป็นตัวแปรตาม แต่ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ความเร็วถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรพยากรณ์ร่วมกับผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเพื่อทำนายความสามารถในการอ่านด้านความถูกต้อง

ทั้งนี้การอ่านเร็วหมายถึงระยะเวลาที่ผู้เรียนใช้ในการอ่านบทอ่านแต่ละเรื่องในแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจำนวน 5 บทอ่าน โดยคำนวณจากเวลาที่ใช้ในการอ่านและทำแบบทดสอบจนจบ ส่วนการอ่านถูกต้องหมายถึงคะแนนที่ผู้เรียนได้รับจากการตอบคำถามท้ายบทอ่านในแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจำนวน 5 บทอ่าน โดยคิดเป็นจำนวนข้อที่ตอบถูกหรือร้อยละของคำตอบที่ถูกต้อง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติการอ่านเร็วและการอ่านถูกต้อง
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติการอ่านเร็วและการอ่านถูกต้อง เมื่อได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ
3. เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการอ่านของผู้เรียน

3. คำถามการวิจัย

1. การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านของผู้เรียน (อ่านเร็วและอ่านถูกต้อง) หรือไม่
2. ผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นมีผลต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนด้วยหรือไม่เมื่อผู้เรียนได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องระบบคำ
3. ตัวแปรด้านผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านมีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติการอ่านถูกต้องหรือไม่

4. เครื่องมือในการวิจัย

แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านจำนวน 5 บทอ่าน ในแต่ละบทอ่านมีคำถาม 1 คำถามโดยเป็นคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แบบทดสอบชุดเดียวกันสำหรับการวัดความสามารถในการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียนโดยมีเหตุผลคือเพื่อควบคุมความแปรปรวนหรือความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากเครื่องมือวัด (Campbell & Stanley, 1963, p. 4; p. 9) กล่าวคือ การใช้แบบทดสอบที่เหมือนกันช่วยให้ความแตกต่างของคะแนนที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของความสามารถของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำมากขึ้นมากกว่าจะเป็นผลจากความแตกต่างของระดับความยากง่ายของแบบทดสอบแต่ละชุด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดของการใช้แบบทดสอบชุดเดียวกัน เช่น อิทธิพลจากความคุ้นเคยกับแบบทดสอบจึงควบคุมปัจจัยดังกล่าวด้วยการเว้นระยะการวัดความสามารถในการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นเวลา 15 สัปดาห์ และไม่เฉลยคำตอบหลังการทำแบบทดสอบก่อนเรียน

5. แหล่งข้อมูลของคำศัพท์

คำศัพท์ในงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ (1) คำศัพท์เป้าหมายในการสอนและคำศัพท์ที่ใช้ในแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน คำศัพท์เป้าหมายในการสอนคือคำศัพท์ประจำบทในหนังสือเรียน 『みんなの日本語 中級 I 』 ซึ่งเป็นตำราเรียนระดับกลางและเป็นตำราเรียนหลักในวิชาไวยากรณ์ มีจำนวน 12 บท และ (2) คำศัพท์ที่ใช้ในแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน เป็นคำศัพท์ในบทอ่านวัดความสามารถในการอ่าน นำมาจากหนังสือตำรา และคู่มือเรียนภาษาญี่ปุ่นระดับกลางโดยเลือกคำที่มีลักษณะคำสอดคล้องกับชนิดคำศัพท์เป้าหมายในการสอน ชนิดคำศัพท์ระดับกลางที่ปรากฏในรายการคำศัพท์และตัวอย่างคำศัพท์ที่เป็นเป้าหมายในการสอน

1. คำประสมคำกริยา VV เช่น 似合う、使い分ける、読み取る、組み合わせる
2. คำประสมคำกริยา NV เช่น 目指す、背負う
3. คำประสมคำนาม NN เช่น おせち料理、仕事部屋、日常生活、記者会見
4. คำประสมคำนาม AdvN ได้แก่ うれしかった、びっくりミス

5. คำประสมคำนาม VN เช่น 折り紙、笑い話、持ち物
6. คำประสมคำนาม NV เช่น 言葉遣い、うそつき、近所づきあい
7. คำประธาน หน่วยคำเติมหน้าคำ เช่น 小学生、新製品、大嫌い、無意識
8. คำประธาน หน่วยคำเติมหลังคำ เช่น 旅行者、宇宙人、幼稚園、取引先、発表会
9. คำปรากฏรวม เช่น 名前を付ける、うそをつく、バランスを取る、線を引く
10. คำสัน เช่น アポ、省エネ、リモコン
11. คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ เช่น イメージする、ホームページ、サービスカウンター、プラス、タイトル、アイディア

6. กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ลงเรียนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับไวยากรณ์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 55 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างมีคุณสมบัติในแต่ดันดับตารางที่ 1-3 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเรียนรู้วิชาเอกภาษาญี่ปุ่นจำนวน 4 ภาคเรียน (N = 55 คน)

กลุ่ม	ผลการเรียนเฉลี่ยวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น	จำนวน (คน)	ลำดับชั้นเทียบเท่าสัญลักษณ์การวัดผลประเมินผล
เก่ง	3.50-4.00	15	A, B+
ปานกลาง	2.00-3.49	31	B, C+, C
อ่อน	0.00-1.99	9	D+, D

ตารางที่ 2 ผลสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาญี่ปุ่น (JLPT) (N = 55 คน)

JLPT	จำนวน (คน)
N4	5
ยังไม่มีผลสอบวัดระดับ (*ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ที่เริ่มทำการวิจัย กลุ่มตัวอย่างยังรอสอบ JLPT ในรอบเดือนกรกฎาคม)	50

ตารางที่ 3 ระยะเวลาในการเรียนภาษาญี่ปุ่น (N = 55 คน)

ระยะเวลาเรียน/ความรู้พื้นฐาน	จำนวน (คน)
เรียนในระดับมัธยมศึกษา (รวมประสบการณ์การเรียนภาษาญี่ปุ่นถึง ณ วันเข้าร่วมการทดลอง 5 ปี)	28
ไม่เคยเรียนในระดับมัธยมศึกษา (รวมประสบการณ์การเรียนภาษาญี่ปุ่นถึง ณ วันเข้าร่วมการทดลอง 2 ปี)	27

7. วิธีการเก็บข้อมูลและการพัฒนาเครื่องมือวิจัย

กระบวนการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจ

1. ผู้สอนให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านก่อนเรียน มีบทอ่านจำนวน 5 บทอ่าน และให้กลุ่มตัวอย่างจดเวลาที่ใช้ทั้งหมดตั้งแต่เริ่มอ่านและตอบคำถามเสร็จไว้ในช่องเวลาที่เตรียมไว้ โดยผู้สอนให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้จับเวลาในการอ่านแต่ละบทอ่านด้วยตนเอง โดยให้จดเป็นหน่วยนาที่และหน่วยวินาที

2. ผู้สอนให้รายการคำศัพท์แต่ละบทจำนวน 12 บท ให้ผู้เรียนหาความหมายภาษาไทยของคำศัพท์ล่วงหน้าก่อนเริ่มสอน

3. ผู้สอนอธิบายเสียงอ่าน ความหมาย และการใช้ของคำศัพท์แต่ละคำของแต่ละบท ระยะเวลาการสอน 15 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 บท ในกรณีคำศัพท์เป้าหมายในการสอนของแต่ละบทใช้การอธิบายการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำด้วยการอธิบายโครงสร้างภายในคำของคำตามชนิดที่ปรากฏ (11 ชนิดตามข้อมูลข้างต้น) รวมถึงความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับคำ เช่น ที่มาของคำ ความหมายของคำแบบนามนัย ความหมายของคำแบบอุปลักษณ์ ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับคำด้วยเช่นกัน แต่ละบทใช้เวลาในการอธิบายคำศัพท์ประจำบทไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง เช่น คำศัพท์ประจำบทที่เป็นคำประสมที่มีหน่วยคำเดิมหน้าคำ 「小-」 คำว่า小学校 ผู้สอนอธิบายโครงสร้างภายในคำว่าเกิดจากหน่วยคำอิสระและหน่วยคำเดิมหน้าคำ 「小-」 ที่มีความหมายว่า เล็ก น้อย ย่อย เมื่อปรากฏร่วมกับ学校 (โรงเรียน) ก็จะมี ความหมายว่า โรงเรียนเริ่มต้นสำหรับเด็กเล็กหรือคำแปลที่รับรู้โดยทั่วไปคือโรงเรียนประถมศึกษา และเลือกคำที่มีโครงสร้างเดียวกันคือ 小規模 (สิ่งที่มีขนาดหรือขอบเขตในระดับเล็ก) เป็นคำที่ปรากฏในบทอ่านวัดความสามารถ หรือกรณีคำศัพท์ประจำบทเป็นคำประสมคำกริยา VV คำว่า 組み合わせる (ประกอบเข้าด้วยกัน) ผู้สอนอธิบายโครงสร้างของคำและอธิบายความหมายของคำ 合わせる (รวมกัน รวมเข้าด้วยกัน) ว่าเมื่อไปประสมกับคำกริยาอื่นก็จะให้ความหมายทำบางอย่างร่วมกัน ทำบางอย่างให้เข้ากัน และเลือกคำที่มีโครงสร้างเดียวกันคือ 飲み合わせる (ดื่มหรือรับประทานร่วมกันให้เข้ากัน) เป็นคำที่ปรากฏในบทอ่านวัดความสามารถ หรือกรณีคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ เช่นคำว่า プラス ผู้สอนอธิบายหลักการได้มาของคำที่รักษาโครงสร้างเสียงแบบภาษาญี่ปุ่น กล่าวคือจากระบบพยางค์ปิดในคำ plus (CCVC) เปลี่ยนเป็นระบบพยางค์เปิดในคำ プラス (CVCVCV) กรณีเข้าใจหลักการนี้ก็จะทวนกลับเป็นคำเดิมในภาษาอังกฤษได้ดีมากขึ้น และเลือกคำที่มาจากภาษาต่างประเทศคำอื่นเป็นคำที่ปรากฏในบทอ่านวัดความสามารถในการอ่าน

ทั้งนี้ที่ผ่านมาการสอนคำศัพท์ประจำบทจะมีเพียงการสอนการออกเสียง ความหมาย และการใช้ในประโยค แต่ในงานวิจัยนี้เพิ่มการอธิบายการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำ และข้อมูลเชิงคุณภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคำพร้อมยกตัวอย่างคำที่มีโครงสร้างหรือความหมายใกล้เคียงประกอบตามข้ออธิบายในข้อ 3

4. จัดการเรียนการสอนรูปไวยากรณ์ของแต่ละบทโดยตัวอย่างประโยคการใช้มีคำศัพท์เป้าหมายในการสอนปรากฏในประโยคตัวอย่าง

5. ระหว่างการเรียน มีการทดสอบย่อยของแต่ละบท ข้อสอบย่อยของแต่ละบทประกอบไปด้วยข้อสอบเกี่ยวกับคำศัพท์ประจำบท (สอบเสียงอ่าน ความหมาย และการนำไปใช้ในประโยคสั้น ๆ) และข้อสอบรูปไวยากรณ์

6. เมื่อเรียนเสร็จ 15 สัปดาห์ ผู้วิจัยให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านหลังเรียนในสัปดาห์ที่ 16 โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านชุดเดียวกันกับก่อนเรียน และผู้สอนให้ผู้เรียนจดเวลาที่ใช้ทั้งหมดตั้งแต่เริ่มอ่านและตอบคำถามเสร็จไว้ในช่องเวลาที่เตรียมไว้ โดยผู้สอนให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้จับเวลาในการอ่านด้วยตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของตัวแปรต้น ได้แก่ การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำซึ่งวัดจากคะแนนหลังเรียน ตัวแปรตามคือความสามารถในการอ่าน (อ่านเร็วและอ่านถูกต้อง) ใช้สถิติ t-test ในการวิเคราะห์ ส่วนผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านเป็นตัวแปรเชิงพยากรณ์ในการทำนายและอธิบายความสามารถในการอ่าน ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอย (Regression analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยสถิติการวิเคราะห์การถดถอย

เป็นสถิติเชิงอนุมานที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ระหว่างตัวแปร โดยสามารถประเมินอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งสามารถอธิบายสัดส่วนของความแปรปรวนของตัวแปรตามที่เกิดจากตัวแปรต้นผ่านค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยและค่าสัมประสิทธิ์การกำหนด (R^2) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณยังเอื้อต่อการพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรต้นหลายตัวพร้อมกัน ทำให้สามารถประเมินอิทธิพลของตัวแปรต้นแต่ละตัวได้อย่างเป็นระบบ ภายใต้การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นในโมเดลเดียวกัน

การพัฒนาแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน

1. คัดเลือกคำศัพท์จากคลังคำศัพท์ที่มีโครงสร้างคำเหมือนคำเป้าหมายในการสอนมาใช้เป็นคำในบทอ่านวัดความสามารถในการอ่านได้คำศัพท์จำนวน 30 คำ

1.1 บทอ่าน 1 มีคำต่อไปนี้ปรากฏ จำนวน 5 คำคือ 飲み合わせる、帰り着く、喫煙者、利用客、空き店舗

1.2 บทอ่าน 2 มีคำต่อไปนี้ปรากฏ จำนวน 6 คำคือ 付き合う、申し遅れる、就職先、年賀状、履歴書、日常会話

1.3 บทอ่าน 3 มีคำต่อไปนี้ปรากฏ จำนวน 4 คำคือ 見分ける、書き起こす、小規模、不可能

1.4 บทอ่าน 4 มีคำต่อไปนี้ปรากฏ จำนวน 7 คำคือ 切り取る、手慣れる、田舎者、忘れ物、荷造り、町並み、気をつける

1.5 บทอ่าน 5 มีคำต่อไปนี้ปรากฏ จำนวน 8 คำคือ 未経験者、ハラスメント、呼びかける、新社員、大歓迎、勉強会、入社式、経験不問

2. นำคำศัพท์แต่งเป็นบทอ่านจำนวน 5 บทอ่าน โดยบทอ่านมีลักษณะดังนี้

2.1 ความยาวนับจากตัวอักษร 250-350 อักษร (総文字数) ต่อ 1 บทอ่าน

2.2 ระดับความยากของบทอ่านอยู่ในระดับกลาง (กลางตอนต้น (中級前半) และกลางตอนปลาย (中級後半)) โดยใช้เครื่องมือวัดคือ jReadability⁴ 日本語文章難易度判別システム (Lee & Hasebe, 2013–2024)

2.3 บทอ่านมีคำถามสอบถามความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน 1 คำถาม แต่ละคำถามมีคำตอบ 4 ตัวเลือก

3. โครงสร้างระดับคำศัพท์ในบทอ่าน 5 บท เมื่อตรวจสอบด้วย jReadability 日本語文章難易度判別システム มีดังนี้

ระดับ	บทอ่านที่ / จำนวนคำ				
	1	2	3	4	5
ระดับต้นตอนต้น 初級前半	21 (30%)	20 (27.4%)	9 (12.5%)	19 (28.8%)	20 (26%)
ระดับต้นตอนปลาย 初級後半	23 (32.9%)	22 (30.1%)	16 (22.2%)	17 (25.8%)	20 (26%)
ระดับกลางตอนต้น 中級前半	18 (25.7%)	13 (17.8%)	18 (25%)	19 (28.8%)	23 (29.9%)
ระดับกลางตอนปลาย 中級後半	7 (10%)	14 (19.2%)	20 (27.8%)	9 (13.6%)	11 (14.3%)
ระดับสูงตอนต้น 上級前半	1 (1.4%)	4 (5.5%)	9 (12.5%)	2 (3%)	3 (3.9%)
รวมจำนวนคำศัพท์ทุกระดับ	70	73	72	66	77

⁴ ในการวัดความง่ายในการอ่าน (readability) ด้วย jReadability นั้นมีตัวแปรที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับความยากง่ายของบทอ่านดังนี้ (1) ความยาวของประโยค (平均文長) (ซึ่งแสดงด้วยค่าเฉลี่ยความยาวประโยค) (2) ประเภทของคำศัพท์ (เช่น อัตราส่วน (含有率) ของคำเดิมในภาษาญี่ปุ่น (和語) และคำที่มาจากภาษาจีน (漢語) และ (3) ลักษณะทางไวยากรณ์ (文法的特徴) (ซึ่งแสดงด้วยอัตราการใช้คำกริยาและคำช่วย) (李, 2016)

การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน

1. ให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาญี่ปุ่น 3 คน (มีคุณสมบัติเป็นคนไทยที่เคยเรียนสาขาการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่นระดับปริญญาเอก 2 คน และคนญี่ปุ่นที่เป็นผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยอย่างน้อย 5 ปี เนื่องจากเข้าใจพื้นความรู้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย) ตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ความเหมาะสมของระดับภาษา และความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยอาศัยการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ความเหมาะสมของคำศัพท์ (2) ความเหมาะสมของไวยากรณ์ (3) ความเหมาะสมของคำถามเพื่อวัดความเข้าใจ และ (4) ความเหมาะสมของตัวเลือก โดยมีข้อเสนอแนะให้ปรับความเป็นธรรมชาติของบทอ่าน ปรับการนำเสนอคำบางคำจากคันจิที่ไม่ค่อยได้ใช้เป็นฮิรางานะเช่นคำว่า 脈々と 冒険 ควรใช้ฮิรางานะ เป็นต้น ซึ่งพบว่าทุกรายการมีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคือมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 โดยข้อความของทั้ง 5 บทอ่านเป็นข้อความเพื่อวัดว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถอ่านจับใจความตามตัวอักษรได้อย่างถูกต้องหรือไม่ (หรือ Literal Comprehension) ซึ่งเป็นหนึ่งในการประเมินความสามารถการรู้เรื่องการอ่านของ PISA (ODCE, 2019)) นำเสนอตัวอย่างบทอ่านดังนี้

ตัวอย่างบทอ่าน 3 私の会社では、最近小規模なプロジェクトに取り組むことになりました。このプロジェクトでは、顧客の意見を見分けることが重要です。最初はたくさんの情報があり、何が重要かを見分けるのは不可能に思えました。しかし、チームで協力し、意見を丁寧に書き起こすことにしました。これにより、顧客のニーズや問題点がはっきりと分かるようになりました。小規模なプロジェクトでも、大きな成果を上げることができると感じました。この経験を通じて、困難な状況でも工夫すれば解決策が見つかることを学びました。見分け

る力と書き起こす作業の重要性を再認識し、今後の仕事にも活かしていきたいと思います。

問題：筆者のチームが小規模なプロジェクトで行ったことは何ですか。(คำตอบ B)

- A. 顧客の意見を無視しました。 B. 顧客の意見を書き起こしました。
C. プロジェクトを大規模にしました。 D. プロジェクトを諦めました。

2. ตรวจสอบระดับภาษาของบทอ่าน (文章難易度) ด้วยเครื่องมือวัดคือ jReadability 日本語文章難易度判別システム โดยบทอ่านทั้ง 5 บทอ่านอยู่ในระดับกลาง (กลางตอนต้น (中級前半) และกลางตอนปลาย (中級後半))

3. ปรับปรุงคุณภาพแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านตามผลที่ได้ในข้อ 1 และ 2 และนำไปใช้

8. ผลวิจัย

จากการทดลองเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ 1 (การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านของผู้เรียน (อ่านเร็วและอ่านถูกต้อง) หรือไม่) ได้ผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและความเร็วในการอ่านก่อนเรียนกับหลังเรียน

รายการ		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	df	t
การอ่านถูกต้อง	ก่อนเรียน	2.31	1.05	54	.385
	หลังเรียน	2.38	1.08		
ความเร็วในการอ่าน	ก่อนเรียน	2.59	1.04	54	4.37*
	หลังเรียน	2.00	.54		

*p<.05

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องก่อนเรียนเท่ากับ 2.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.05 คะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องหลังเรียนเท่ากับ 2.38 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ย คะแนนการอ่านถูกต้องก่อนเรียนกับหลังเรียนพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนการอ่านถูกต้องก่อนเรียนกับหลังเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในส่วนของความเร็วในการอ่านพบว่าเวลาเฉลี่ยความเร็วในการอ่านก่อนเรียนเท่ากับ 2.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.04 เวลาเฉลี่ยความเร็วในการอ่านหลังเรียนเท่ากับ 2.00 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .54 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ย ความเร็วในการอ่านก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความเร็วในการอ่านก่อนเรียนกับหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังเรียนใช้เวลาในการอ่านน้อยกว่าก่อนเรียน

ผลการวิเคราะห์ทางสถิติแสดงให้เห็นว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจโดยอาศัยการสร้างความรู้เรื่องคำมีผลช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในด้านความเร็วในการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามในด้านความถูกต้องในการอ่าน แม้คะแนนหลังเรียนจะเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่พบว่าการสอนดังกล่าวส่งผลต่อการอ่านถูกต้องของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในส่วนของคำถามวิจัยที่ 2 (ผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นมีผลต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนด้วยหรือไม่ เมื่อผู้เรียนได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความรู้เรื่องคำ) แสดงผลได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อการอ่านถูกต้อง

ปัจจัย	B	SE	Beta	t
ค่าคงที่ (Constant)	.799	.557	.374	1.435
ผลการเรียน	.555	.189		2.931*

R = 0.374 R² = 0.140 R²adj = 0.123 df = 54 F= 8.593 SE.est = 1.011 p-value 0.000

*p<.05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายพบว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติการอ่านถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Beta = 0.374, t = 2.931, p < .05) โดยผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นสามารถอธิบายความแปรปรวนของการอ่านถูกต้องได้ร้อยละ 14.0 (R² = 0.140) แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนเป็นตัวแปรทำนายการอ่านถูกต้องได้ในระดับหนึ่ง เมื่อผู้เรียนได้รับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความรู้เกี่ยวกับคำ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อความเร็วในการอ่าน

ปัจจัย	B	SE	Beta	t
ค่าคงที่ (Constant)	2.463	.291		8.469*
ผลการเรียน	-.163	.099	-.220	-1.645

R = 0.220 R² = 0.049 R²adj = 0.031 df = 54 F= 2.708 SE.est = 0.528 p-value 0.106

*p<.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายเพื่อศึกษาผลของผลการเรียนต่อความเร็วในการอ่านของผู้เรียนในภาพรวม พบว่าผลการเรียนมีอิทธิพลเชิงลบต่อความเร็วในการอ่าน (Beta = -0.220) อย่างไรก็ตาม

อิทธิพลดังกล่าวไม่ปรากฏนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -1.645$, $p = 0.106$) โดยตัวแปรผลการเรียนสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเร็วในการอ่านได้เพียงร้อยละ 4.9 ($R^2 = 0.049$) แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นไม่สามารถใช้เป็นตัวแปรทำนายความเร็วในการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ผลการวิเคราะห์จะแสดงให้เห็นว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นมีแนวโน้มสัมพันธ์เชิงลบกับความเร็วในการอ่าน แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ปรากฏนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจสะท้อนว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม ไม่สามารถอธิบายลักษณะเฉพาะของความเร็วในการอ่านได้โดยตรง

ทั้งนี้ความเร็วในการอ่านอาจขึ้นอยู่กับกลยุทธ์การอ่าน ความคุ้นเคยกับบทอ่าน ความอัตโนมัติในการประมวลผลคำมากกว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นซึ่งสะท้อนผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในภาพรวม

ผลวิจัยในตารางที่ 4 ตอบคำถามวิจัยข้อ 3 (ตัวแปรด้านผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านมีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการอ่านของผู้เรียนในมิติความถูกต้องหรือไม่) ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นและความเร็วในการอ่านที่ร่วมกันส่งผลต่อการอ่านถูกต้อง

ปัจจัย	B	SE	Beta	t
ค่าคงที่ (Constant)	.964	.862		1.119
ผลการเรียน	.544	.196	.366	2.778*
ความเร็วในการอ่าน	-.067	.265	-.033	-.252

R = 0.375 R² = 0.141 R²adj = 0.108 df = 54 F= 4.252 SE.est = 1.020 p-value 0.019

* $p < .05$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า โมเดลการทำนายความสามารถในการอ่านโดยใช้ผลการเรียนภาษาญี่ปุ่น และความเร็วในการอ่านเป็นตัวแปรอิสระ มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 4.252$, $p = 0.019$) โดยตัวแปรอิสระทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนของการอ่านถูกต้องได้ร้อยละ 10.8 (Adjusted $R^2 = 0.108$)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรรายตัวพบว่าผลการเรียนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.366$, $t = 2.778$, $p < .05$) แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนที่มีผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นสูงมีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการอ่านสูงขึ้น ในขณะที่ความเร็วในการอ่านไม่ส่งผลต่อการอ่านถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -0.033$, $t = -0.252$, $p > .05$)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถใช้ทำนายความสามารถในการอ่านได้ ในขณะที่ความเร็วในการอ่านเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการสะท้อนคุณภาพหรือประสิทธิภาพของความสามารถในการอ่านโดยรวม

ผลการวิเคราะห์พบว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยความรู้เรื่องคำส่งผลให้ความเร็วในการอ่านของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความสามารถในการอ่านด้านความถูกต้องไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาในเชิงการทำนายจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายการอ่านถูกต้องของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ความเร็วในการอ่านไม่เป็นตัวแปรทำนายการอ่านถูกต้องของผู้เรียน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านถูกต้องและการอ่านเร็วในการอ่านก่อนเรียนกับหลังเรียน (แยกกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน)

รายการ		กลุ่มเก่ง				กลุ่มปานกลาง				กลุ่มอ่อน			
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	df	t	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	df	t	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	df	t
การอ่าน ถูกต้อง	ก่อน	2.67	1.35	14	.468	2.26	.96	30	.367	1.89	.60	8	1.512
	หลัง	2.87	1.19			2.35	1.05			1.67	.50		
ความเร็ว ในการอ่าน	ก่อน	2.34	.66	14	3.24*	2.55	1.02	30	2.76*	3.15	1.48	8	2.183*
	หลัง	1.83	.53			2.06	.53			2.06	.59		

*p<.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 5 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านถูกต้องและการอ่านเร็ว ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยจำแนกผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อนพบผลดังนี้

สำหรับการอ่านถูกต้อง กลุ่มเก่งมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 2.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.35 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 2.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.19 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการอ่านถูกต้อง ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มเก่งพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลุ่มปานกลางมีคะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องก่อนเรียนเท่ากับ 2.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .96 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 2.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.05 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในขณะที่กลุ่มอ่อนมีคะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องก่อนเรียนเท่ากับ 1.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .60 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 1.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .50 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

สำหรับการอ่านเร็ว กลุ่มเก่งมีค่าเฉลี่ยการอ่านเร็วก่อนเรียนเท่ากับ 2.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .66 และหลังเรียนเท่ากับ 1.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .53 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยความเร็วในการอ่านก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลุ่มปานกลางมีค่าเฉลี่ยการอ่านเร็วก่อนเรียนเท่ากับ 2.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02 และหลังเรียนเท่ากับ 2.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .53 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนกลุ่มอ่อนมีค่าเฉลี่ยการอ่านเร็วก่อนเรียนเท่ากับ 3.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.48 และหลังเรียนเท่ากับ 2.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยความรู้เรื่องคำส่งผลต่อความเร็วในการอ่านของผู้เรียนทั้งสามกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการอ่านลดลงหลังการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม ในด้านความสามารถในการอ่านถูกต้อง แม้ค่าเฉลี่ยหลังเรียนของบางกลุ่ม (กลุ่มเก่ง และกลุ่มปานกลาง) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกกลุ่ม

9. อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียน (ตารางที่ 1) พบว่าการอ่านถูกต้องของกลุ่มตัวอย่าง

ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แม้ว่าค่าเฉลี่ยหลังเรียนจะสูงกว่าก่อนเรียนเล็กน้อย ในขณะที่ความเร็วในการอ่านหลังเรียนแตกต่างจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเป้าหมายใช้เวลาในการอ่านลดลง แสดงให้เห็นว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยความรู้เรื่องคำส่งผลต่อความเร็วในการอ่านได้อย่างชัดเจน ในส่วนของผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นตามผลตารางที่ 2-3 แสดงให้เห็นว่ามีนัยสำคัญต่อความสามารถในการอ่านอย่างถูกต้อง แต่แม้ว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นจะมีนัยสำคัญต่อความสามารถในการอ่าน แต่อธิบายความแปรปรวนได้เพียงร้อยละ 14 แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่น เช่น ความรู้คำศัพท์ กลยุทธ์การอ่าน ความถี่ในการอ่านที่อาจมีบทบาทสำคัญมากกว่า และเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (ตารางที่ 4) พบว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอ่านถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความเร็วในการอ่านไม่ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าความเร็วในการอ่านจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญหลังการจัดการสอนคำศัพท์ระดับกลางโดยเน้นความตระหนักรู้เรื่องคำก็ตาม

ผลการวิเคราะห์ทั้งสองส่วนสะท้อนให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของความเร็วในการอ่านเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะส่งผลให้ความสามารถในการอ่านอย่างถูกต้องโดยรวมเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ความสามารถในการอ่านเป็นทักษะที่มีความซับซ้อนและอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานด้านความรู้และความสามารถทางวิชาการของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนผ่านผลการเรียนมากกว่าความเร็วในการอ่าน

ดังนั้น แม้ว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำจะช่วยพัฒนาความเร็วในการอ่านของผู้เรียนได้ แต่การยกระดับความสามารถในการอ่านโดยรวมอาจจำเป็นต้องมุ่งเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการทำความเข้าใจ การตีความ และการเชื่อมโยงเนื้อหา มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงความรู้เรื่องคำอย่างเดียว

ความตระหนักรู้เรื่องระบบคำกับการอ่าน

การศึกษานี้สนับสนุนงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่แสดงให้เห็นว่าความตระหนักรู้เรื่องระบบคำช่วยสนับสนุนการรู้จำคำและการประมวลผลคำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลดังกล่าวมักสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในด้านความเร็วในการอ่านและความถูกต้อง โดยเฉพาะในกรณีที่มีผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานทางภาษาอยู่แล้ว ความสอดคล้องนี้พบได้ในงานของ Kirby et al. (2025) ที่ติดตามความถูกต้องในการอ่านคำ ความเร็วในการอ่านคำ และความเข้าใจในการอ่านบทความของเด็กชาวแคนาดาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ จำนวน 126 คน โดยติดตามผลตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงปีที่ 5 ความสามารถในการอ่านของผู้เรียนมีแนวโน้มพัฒนาจากช่วงเวลาหนึ่งไปสู่อีกช่วงเวลาหนึ่ง (ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงปีที่ 5) แต่ตัวแปรทำนายในงาน Kirby et al. (2025) ไม่ได้ใช้เพียงความตระหนักรู้เรื่องระบบคำ แต่ยังประกอบไปด้วยความตระหนักรู้เรื่องเสียงและความเร็วในการออกเสียงต่อสิ่งเร้า (หรือ naming speed คือความเร็วในการออกเสียงต่อสิ่งเร้าที่คุ้นเคยเป็นชุด ๆ เช่น ตัวอักษร ตัวเลข วัตถุ หรือสี โดยวัดได้จากเวลาในการตั้งชื่อสิ่งเร้าทั้งหมด) ซึ่งทั้งสามมีส่วนรวมอย่างมีนัยสำคัญต่อความถูกต้องในการอ่านคำ ความเร็วในการอ่านคำ และความเข้าใจในการอ่านบทความ หรืองานที่ศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาจีนซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ เช่น งานของ Wang et al. (2025) ก็แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้เรื่องระบบคำกับทักษะการอ่านภาษาจีน (ความถูกต้องในการอ่านคำ ความคล่องแคล่วในการอ่านคำ และความเข้าใจในการอ่านประโยค) เป็นการศึกษาที่ศึกษาข้อมูลระยะเวลา 2 ปี และเป็นการศึกษากับผู้เรียนที่เป็นเจ้าของภาษา ทั้งนี้ประเด็นที่ได้จากการศึกษากับผู้เรียนที่เป็นเจ้าของภาษาพบว่าอายุมีบทบาทเป็นตัวแปรกำกับ (moderator) เชิงทำนายของความตระหนักรู้เรื่องระบบคำที่มีต่อความเข้าใจในการอ่านประโยค จากประเด็นนี้สามารถวิเคราะห์ย้อนกลับมาที่ผู้เรียนภาษาเป็นภาษาที่สองได้ว่าระยะเวลาในการเรียนภาษาอาจเป็นตัวแปรกำกับที่จะช่วยให้ผู้เรียน

ภาษาที่สองมีทักษะการอ่านที่เพิ่มขึ้นเมื่อเรียนด้วยการสร้างความตระหนักรู้ระบบคำ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้สอนคำโดยให้ความรู้เรื่องคำในภาพรวมและไม่ได้นำระยะเวลาในการเรียนภาษาญี่ปุ่นมาเป็นตัวแปรในการศึกษา เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูล และความไม่เป็นเนื้อเดียวกันของประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (เช่น ความแตกต่างของรูปแบบการเรียนที่ผ่านมา สื่อการเรียน และเกณฑ์การนับระยะเวลา) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเลือกใช้ผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นตัวแปรกำกับแทน เนื่องจากสามารถสะท้อนระดับความสามารถทางภาษาโดยรวมของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าซึ่งก็พบว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นตัวแปรกำกับที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสอนคำศัพท์ด้วยความตระหนักรู้เรื่องคำด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้การสอนคำศัพท์โดยเน้นความตระหนักรู้เรื่องคำส่งผลต่อความเร็วในการอ่านได้ทันที เนื่องจากผู้เรียนสามารถเดาความหมายของคำใหม่และประมวลผลคำเป็นหน่วยที่เป็นกลุ่มก้อน (chunk) ได้ดีขึ้น ส่งผลให้การเข้าถึงความหมายของคำมีความรวดเร็วและเป็นอัตโนมัติมากขึ้น ลดการหยุดชะงักระหว่างการอ่าน ดังนั้นจึงเอื้อต่อการพัฒนาความเร็วในการอ่าน จากผลงานวิจัยนี้และงานวิจัยก่อนหน้านี้ต่างแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเข้าถึงความหมายและโครงสร้างของคำได้รวดเร็วขึ้น แต่มีติดการอ่านถูกต้องนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบ กล่าวคือการอ่านเพื่อความเข้าใจอาศัยกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางภาษาที่ได้จากตัวบทซึ่งจะทำงานร่วมกับข้อมูลที่ผู้อ่านดึงขึ้นมาจากความรู้พื้นฐาน (ประสบการณ์ชีวิต ความรู้เชิงวัฒนธรรม และความรู้เฉพาะสาขา) ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านตีความเนื้อหาได้อย่างถูกต้อง (Grabe & Stoller, 2020, p. 12) ทั้งนี้บทบาทของความรู้ทางภาษาก็ยังเป็นบทบาทสำคัญในการอ่าน และบทบาทความตระหนักรู้เรื่องระบบคำยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความรู้คำศัพท์ของผู้เรียนทั้งกลุ่มภาษาเดียวและผู้เรียนสองภาษา (Cheng & Zhang, 2025)

การสอนคำศัพท์อย่างตั้งใจ

เมื่อพิจารณาการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำที่ได้ดำเนินการพบว่าลักษณะกิจกรรมทางภาษามีความแตกต่างจากกิจกรรมการสร้างความตระหนักรู้เรื่องระบบคำในฉันทนา (2567b) ซึ่งพัฒนาแบบฝึกหัดกระตุ้นความตระหนักรู้เรื่องระบบคำ กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกดึงความรู้ออกมาใช้ในการทำแบบฝึกหัด ในขณะที่งานวิจัยนี้ใช้การกระตุ้นความตระหนักรู้เรื่องคำแบบการรับรู้ (Receptive) เท่านั้น กล่าวคือผู้สอนเพียงอธิบายหลักการวิเคราะห์ส่วนประกอบของคำ ที่มาของคำ ความหมายของคำ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคำอื่น ๆ โดยไม่มีกิจกรรมทางภาษาอื่นที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการผลิต (Productive) ออกมา ซึ่ง Macalister & Nation (2020, p. 71) ระบุว่าการประมวลผลแบบการผลิตออกมามีความลึกมากกว่าการรับรู้ ซึ่งการได้ฝึกเกี่ยวกับคำศัพท์ เช่น การเชื่อมโยงความหมาย การวิเคราะห์องค์ประกอบของคำ และการใช้คำในบริบท จะช่วยให้เกิดการประมวลผลในระดับลึกและส่งผลให้เกิดความคงทนของความรู้มากกว่าการประมวลผลในระดับผิวเผิน อย่างไรก็ตามในบริบทของการเรียนการสอนการอ่านภาษาญี่ปุ่น คำศัพท์ถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความเข้าใจข้อความ ดังนั้น การส่งเสริมให้ผู้เรียนประมวลผลคำศัพท์ในระดับที่ลึกขึ้นและจำคำศัพท์ได้แบบคงทนย่อมมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความหมายของข้อความได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการอ่านทั้งด้านความถูกต้องและความเร็ว ดังนั้นกล่าวได้ว่าไม่ใช่รูปแบบการสอนหรือการเรียนแบบตั้งใจหรือไม่ตั้งใจเท่านั้นแต่ลักษณะของกิจกรรมทางภาษาที่ส่งผลต่อความลึกของการเรียนรู้ด้วย

ทั้งนี้แม้ว่าในเชิงสถิติ การสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยความรู้เรื่องคำยังไม่ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านถูกต้อง แต่หากพิจารณาคะแนนสอบหลังเรียนภาพรวมก็จะพบว่ามีแนวโน้มคะแนนเพิ่มขึ้นแม้จะไม่มาก อาจกล่าวได้ว่าการสอนที่เน้นรูปแบบภาษาอย่างชัดเจน เช่น การสอนหน่วยคำเติมในคำประสม การสอนโครงสร้างคำประสม หรือกระตุ้นให้ตระหนักรู้เรื่องที่มาของคำสัน คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ คำปรากฏร่วม และความหมาย

ของคำอาจช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจคำศัพท์ใหม่ได้อย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะยังไม่สามารถบูรณาการคำเหล่านั้นเข้ากับกระบวนการอ่านภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ตาม

บทบาทของผลการเรียนต่อการพัฒนาการอ่าน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นมีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาพร้อมกับการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ นอกจากนี้จากการวิเคราะห์การถดถอยยังพบว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายความสามารถในการอ่านอย่างถูกต้องของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความเร็วในการอ่านเพียงอย่างเดียวไม่ปรากฏว่าเป็นตัวแปรทำนายความสามารถในการอ่านอย่างมีนัยสำคัญ และแม้ว่าจากการคำนวณด้วยสถิติ t-test ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่จากคะแนนดิบหลังเรียนด้วยการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำพบว่าคะแนนของกลุ่มเก่งและกลุ่มปานกลางดีขึ้นทั้งมิติการอ่านเร็วและอ่านถูกต้อง ในขณะที่คะแนนของกลุ่มอ่อนลดลงในมิติอ่านถูกต้อง กล่าวคือตามตารางที่ 5 กลุ่มเก่งมีคะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องก่อนเรียนเท่ากับ 2.67 และหลังเรียนเท่ากับ 2.87 กลุ่มปานกลางมีคะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องก่อนเรียนเท่ากับ 2.26 และหลังเรียนเท่ากับ 2.35 ส่วนกลุ่มอ่อนมีคะแนนเฉลี่ยการอ่านถูกต้องก่อนเรียนเท่ากับ 1.89 และหลังเรียนเท่ากับ 1.67 ประเด็นอภิปรายนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาความสามารถในการอ่านเชิงวิชาการของผู้เรียนภาษาอังกฤษระดับ CEFR B2 จำนวน 309 คนในระดับเตรียมเข้ามหาวิทยาลัยแถบประเทศนอร์ดิก โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการอ่านเชิงวิชาการกับความรู้คำศัพท์เชิงวิชาการและผลการเรียนภาษาอังกฤษซึ่งพบว่าความสามารถในการอ่านเชิงวิชาการ ความรู้ด้านคำศัพท์ และผลการเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกันอย่างมีนัยสำคัญ (Warnby, 2024)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถตีความผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นให้เป็นตัวแทนของความสามารถทางภาษาโดยรวมของผู้เรียน ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบด้านไวยากรณ์ ความรู้ด้านคำศัพท์ในวงกว้าง ความรู้บริบทสังคมและวัฒนธรรม ญี่ปุ่นรวมถึงกลยุทธ์การเรียนรู้ ทั้งนี้ ความสามารถโดยรวมดังกล่าวสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแปรกำกับที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของความเร็วในการอ่านเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายความสามารถในการอ่านได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากความสามารถในการอ่านอย่างถูกต้องยังต้องอาศัยความเข้าใจเนื้อหาและระดับความสามารถทางภาษาโดยรวมของผู้เรียนควบคู่กันไป

จากผลดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยความรู้เรื่องคำอาจให้ผลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในผู้เรียนที่มีระดับความสามารถทางภาษาโดยรวมค่อนข้างสูงหรือในทางกลับกัน ผู้เรียนที่มีผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นที่ไม่สูงมากนักอาจจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น การเสริมพื้นฐานด้านคำศัพท์หรือไวยากรณ์ เพื่อให้สามารถได้รับประโยชน์จากการสอนลักษณะนี้ได้เต็มที่

10. การประยุกต์ใช้ผลวิจัยกับการเรียนการสอนและข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้มีนัยสำคัญเชิงการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนหลายประการ ประการแรกผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำสามารถช่วยพัฒนาความเร็วในการอ่านของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นในบริบทการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย ผู้สอนอาจบูรณาการกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงโครงสร้างของคำ เช่น คำประสม คำประสมที่มีหน่วยคำเดิม คำปรากฏรวม รวมถึงคำสันและคำที่มาจากภาษาต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการประมวลผลคำขณะอ่านและเพิ่มความเร็วในการอ่าน

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มความเร็วในการอ่านเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะยกระดับความสามารถในการอ่านด้านความถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการอ่านภาษาญี่ปุ่นเป็นทักษะที่ซับซ้อนและต้องอาศัยกระบวนการทำความเข้าใจในระดับลึก ดังนั้นการสอนคำศัพท์ระดับกลางอย่างตั้งใจด้วยการสร้างความตระหนักรู้เรื่องคำ หรือกลวิธีการสอนการอ่านอื่น ๆ ควรถูกจัดในลักษณะกิจกรรมแบบการผลิตออกมา เช่น การทำแบบฝึกหัดคำศัพท์คันจิภาษาญี่ปุ่น (ณัฐริธา ทับทิม, 2567b) ควบคู่ไปกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำความเข้าใจเนื้อหา เช่น การฝึกตั้งคำถาม การสรุปความ การอนุมานความหมายจากบริบท และการเชื่อมโยงข้อมูลภายในบทอ่าน เพื่อพัฒนาความถูกต้องในการอ่านควบคู่กับความเร็ว

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังพบว่าผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลและสามารถทำนายความสามารถในการอ่านของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการอ่านไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้เฉพาะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความรู้ทางภาษาและความสามารถทางวิชาการโดยรวมของผู้เรียน ในเชิงการสอน ผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นในภาพรวมทั้งด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ และการใช้ภาษาในบริบทต่าง ๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนผู้เรียนที่มีผลการเรียนอ่อนให้ได้รับการเสริมพื้นฐานทางภาษาอย่างเป็นระบบ และอาจจัดกิจกรรมเสริมเฉพาะกลุ่ม เช่น การเสริมความรู้คำศัพท์และไวยากรณ์สำหรับผู้เรียนกลุ่มอ่อน หรือการเพิ่มความท้าทายด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์สำหรับผู้เรียนกลุ่มเก่งหรือกลุ่มปานกลาง แนวทางดังกล่าวจะช่วยลดช่องว่างของความสามารถในการอ่านและทำให้การสอนการอ่านเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

และแม้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้คำศัพท์อย่างตั้งใจและการสร้างความตระหนักรู้เรื่องระบบคำหรือความรู้เกี่ยวกับคำจะได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในภาษาอังกฤษ แต่การศึกษากับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยยังมีจำกัด การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในเชิงทฤษฎี เนื่องจากช่วยตรวจสอบความเหมาะสมของแนวคิดดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีนัยสำคัญเชิงปฏิบัติในการพัฒนากิจกรรมการสอนคำศัพท์และทักษะการอ่านสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในระดับกลาง

ในการศึกษาเพิ่มเติมต่อจากนี้ควรมีตัวแปรเรื่องระยะเวลาเรียนภาษาญี่ปุ่นและผลการสอบวัดระดับทางภาษาญี่ปุ่นเป็นตัวแปรในการศึกษาเพื่อดูอิทธิพลของตัวแปรดังกล่าวต่อความสามารถในการอ่าน ปรับกิจกรรมการสอนอย่างตั้งใจด้วยการกระตุ้นความตระหนักรู้เรื่องคำให้มีความเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นการดึงความรู้เรื่องคำมาใช้ให้มากขึ้น รวมถึงเพิ่มจำนวนคำศัพท์ของบทอ่านในแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน และใช้เครื่องมือดิจิทัลที่มีความแม่นยำสูงในการจับเวลาในการอ่านเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวัดผลให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- ณัฐริธา ทับทิม. (2567a). การทวนสอบความชัดเจนของความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำคันจิ 2 อักขระ กับคันจิที่เป็นส่วนประกอบของคำจากมุมมองผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นชาวไทย. วารสารญี่ปุ่นศึกษา, 41(1), 1-23.
- ณัฐริธา ทับทิม. (2567b). การสร้างความตระหนักรู้เรื่องระบบคำของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยด้วยแบบฝึกคำศัพท์คันจิภาษาญี่ปุ่น. JSN Journal, 14(2), 102-123.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1963). Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research. U.S.A.: Houghton Mifflin Company.

- Carlisle, J.F. (2003). Morphology matters in learning to read: A commentary. *Reading Psychology* 24(3-4), 291-322.
- Cheng, X., Yin, L., & Zhang, H. (2025). Morphological awareness and vocabulary knowledge in monolingual and bilingual learners: A meta-analysis. *International Journal of Bilingualism*, 0(0). doi: <https://doi.org/10.1177/13670069241311029>
- Grabe, W., & Stoller, F. L. (2020). *Teaching and researching reading* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Kirby, J. R., Deacon, S. H., Georgiou, G., Geier, K., Chan, J., & Parrila, R. (2025). Effects of morphological awareness, naming speed, and phonological awareness on reading skills from Grade 3 to Grade 5. *Journal of Experimental Child Psychology*, 253, 106188. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2024.106188>
- Lee, J.-H., & Hasebe, Y. (2013–2024). jReadability 日本語文章難易度判別システム. jReadability. Retrieved May 1-31, 2024, from <https://jreadability.net/sys/ja>
- Liu, Y., Groen, M. A., & Cain, K. (2024). The association between morphological awareness and reading comprehension in children: A systematic review and meta-analysis. *Educational Research Review*, 42, 1-17.
- Macalister, J. & Nation, I.S.P. (2020). *Language Curriculum Design*. New York : Routledge.
- Nation, I.S.P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nation, I.S.P. (2017). How vocabulary is learned. *Indonesian JELT (Journal of English Language Teaching)*, 12 (1), 1-14.
- OECD. (2019). *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework*. OECD Publishing. doi: <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- Spencer, M., Muse, A., & Wagner, R.K. (2015). Examining the underlying dimensions of morphological awareness and vocabulary knowledge. *Read Writ* 28, 959–988. doi: <https://doi.org/10.1007/s11145-015-9557-0>
- Tighe, E. L. & Binder, K. S. (2015). An investigation of morphological awareness and processing in adults with low literacy. *Applied Psycholinguistics*, 36(2), 245-273. doi: 10.1017/S0142716413000222. PMID: 25926711; PMCID: PMC4405785.
- Tuptim, N. (2023). Japanese Industrial Technical Terms: Word Formation, Word Type and Word Pedagogical Applications. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 44(3), 797-806.
- Wang, Z., Ding, W., Xie, R., Wu, X., Wenren, S., & Xia, Y. (2025). Exploring the dynamic interplays of morphological awareness and reading skills in Chinese children. *Child Development*, 96(3), 1017–1033. doi: <https://doi.org/10.1111/cdev.14214>
- Warnby, M. (2024). Relating academic reading with academic vocabulary and general English proficiency to assess standards of students' university-preparedness: The case of IELTS and CEFR B2. *Studies in Higher Education*, 49(4), 506–523. doi: <https://doi.org/10.1080>

/00313831.2024.2318434

Wei, Z., & Nation, P. (2013). The word part technique: A very useful vocabulary teaching technique. *Modern English Teacher*, 22(1), 12-16.

桑原直子. (2009). 「日本語教育における中級に関する一考察—中級の定義と中級教科書の分類—」『倉敷芸術科学大学紀要』 (14), 213-222.

佐々木仁子・松本紀子. (2005). 『日本能力試験対策日本語総まとめ問題集新基準対応2級 [読解編]』 アスク.

塚田泰彦. (2021). 「語彙学習方略としての語構成要素の意識化」『全国大学国語教育学会第140回大会』, 245-248.

日比谷潤子. (1998). 「複合短縮語」『世界の日本語教育』 8, 47-65.

山方純子. (2008). 「日本語学習者のテキスト理解における未知語の意味推測—L2知識と母語背景が及ぼす影響—」『日本語教育』 (139), 42-51.

山下喜代. (2006). 「意図的語彙学習のための方法と教材—人物を表す接尾辞を例にして—」『講座日本語教育』 42, 42-59.

李在鎬. (2016). 「日本語教育のための文章難易度に関する研究」『早稲田日本語教育学』 21, 1-16.

พัฒนาการด้านการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูล ผ่านการเขียนแปลของนิสิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการอ่านจับใจความ การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลภาษาญี่ปุ่นของนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น โดยใช้ผลงานการเขียนแปลจากบทอ่านแนวสังคมและวัฒนธรรมจำนวน 2 เรื่องเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ชั้นปีละ 41 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนิสิตเดียวกันที่เรียนรายวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่นต่อเนื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินคุณภาพผลงานแบบรูบริคเชิงวิเคราะห์ 3 ด้าน ได้แก่ การอ่านจับใจความ การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล (5 Rating scale) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า คะแนนการอ่านจับใจความในชั้นปีที่ 2 มีอิทธิพลเชิงพยากรณ์ต่อคุณภาพการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลในชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคะแนนทั้งสามด้านของนิสิตชั้นปีที่ 3 สูงกว่าชั้นปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยนี้สะท้อนกระบวนการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาญี่ปุ่นที่ต่อเนื่องไปสู่การเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Reading-to-Write Model ที่มองว่าการอ่านเชิงความหมายเป็นฐานสำคัญของการผลิตภาษาในระดับที่สูงขึ้น ในด้านการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมการอ่านและการประเมินที่เน้นการอ่านจับใจความและการตีความอย่างมีแบบแผนในชั้นเรียนสามารถส่งเสริมคุณภาพการเขียนแปลของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญและส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา

คำ

สำคัญ

การอ่านจับใจความ, การเขียนแปล, การถ่ายทอดข้อมูล, Reading-to-Write Model, การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น

The Development of Reading Comprehension and Information Transfer through Translation Writing among Japanese Major Students

Abstract

This research aims to investigate the development of reading comprehension, interpretation, and information transfer through Japanese translation writing among Japanese major students. Two translation writing tasks based on socio-cultural reading texts were used as the data for analysis. The participants were Japanese major students in their second and third years, with 41 students in each year level, representing the same cohort enrolled in consecutive Japanese reading courses. The research instrument was a three-domain analytic rubric assessing reading comprehension, interpretation, and information transfer through translation writing, using a five-point rating scale. Multiple regression analysis revealed that reading comprehension scores in the second year significantly predicted the quality of information transfer through translation writing in the third year. In addition, students' scores in all three domains were significantly higher in the third year than in the second year. These findings reflect a developmental process in Japanese reading skills that extends into translation writing as a means of information transfer. This process is consistent with the Reading-to-Write Model, which conceptualizes meaning-based reading as a fundamental foundation for higher-level language production. From a pedagogical perspective, the findings indicate that systematically designed reading activities and assessments focusing on reading comprehension and interpretation in the classroom can significantly enhance the quality of students' translation writing. The findings indicate that designing reading activities and assessments that systematically emphasize reading for main ideas and interpretation in the classroom can significantly enhance the quality of students' translation writing, support learner development, and contribute to the improvement of Japanese language teaching at the higher education level.

Key words

reading comprehension, translation writing, information transfer,
Reading-to-Write Model, Japanese language instruction

Email: s.thanyarat@gmail.com

Received 1 March 2026; Revised 2 May 2026; Accepted 3 May 2026

1. บทนำ

การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถทางภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจควบคู่ไปกับการถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นทางสู่ภาษาเป้าหมายอย่างถูกต้องและเหมาะสมงานวิจัยด้านการเรียนรู้ภาษาที่สองชี้ให้เห็นว่า การอ่านไม่ได้เป็นเพียงทักษะการรับสาร (receptive skill) เท่านั้น หากแต่เป็นฐานสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่ทักษะการสร้างสาร (productive skills) เช่น การเขียนและการแปล โดยเฉพาะในระดับที่ต้องอาศัยการประมวลผลเชิงความหมายและการจัดโครงสร้างสาร (Grabe & Zhang, 2013; Koda, 2007)

ตามแนวคิด Interactive Model of Reading (Rumelhart, 1977; Stanovich, 1980) กระบวนการอ่านเพื่อความเข้าใจเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างการประมวลผลระดับตัวอักษรและภาษา (bottom-up processing) และการใช้ความรู้เดิม โครงสร้างความรู้ และบริบทของผู้อ่าน (top-down processing) ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการจับใจความระดับตรง (literal comprehension) และการตีความเชิงนัย (inferential comprehension) อย่างมีความหมาย (Rumelhart, 1985; Grabe, 2009) เมื่อผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจเชิงความหมายของบทอ่านได้อย่างมั่นคงแล้ว ความรู้นั้นจะถูกถ่ายโอนไปสู่การผลิตภาษาในรูปแบบของการเขียนหรือการแปล ซึ่งต้องอาศัยการคัดเลือกสาระสำคัญ การจัดลำดับข้อมูล และการถ่ายทอดความหมายให้สอดคล้องกับบริบทของภาษาเป้าหมาย

กรอบแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Reading-to-Write Model ซึ่งอธิบายว่าการอ่านเชิงความหมายทำหน้าที่เป็นฐานความรู้สำหรับการเขียนและการแปล โดยเฉพาะงานเขียนที่มีเป้าหมายในการถ่ายทอดข้อมูล (Koda, 2005, 2007) งานวิจัยในบริบทภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สอง ยังชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนที่มีพัฒนาการด้านการอ่านเชิงความเข้าใจและการตีความที่ดี จะสามารถถ่ายทอดสาระจากบทอ่านผ่านการเขียนหรือการแปลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีแนวโน้มลดข้อผิดพลาดเชิงความหมาย (Horiba, 2013; Yamashita, 2013)

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยข้างต้นจะชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการอ่านและการเขียน/การแปลในระดับแนวคิดและผลลัพธ์ แต่การศึกษาส่วนใหญ่ยังคงมุ่งพิจารณาทักษะดังกล่าวแยกส่วน หรืออาศัยงานเขียนปลายทางเป็นตัวชี้วัดหลัก โดยยังมีข้อจำกัดในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงพัฒนาการระหว่างการอ่านในระยะต้นกับการถ่ายทอดข้อมูลในระยะถัดไปในเชิงประจักษ์และเชิงปริมาณ ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวในบริบทการเรียนรู้จริง โดยใช้ผลงานที่สะท้อนการปฏิบัติจริงของผู้เรียน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ระหว่างตัวแปรอย่างเป็นระบบ ในมุมมองเชิงพัฒนาการ กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ในลักษณะลำดับขั้น โดยเริ่มจากการอ่านจับใจความในระดับข้อความ พัฒนาไปสู่การตีความเชิงนัยและการเชื่อมโยงความหมาย และนำไปสู่การคัดเลือก จัดลำดับ และถ่ายทอดข้อมูลในรูปแบบของการเขียนหรือการแปล ทั้งนี้ ลำดับขั้นดังกล่าวเป็นกรอบเชิงแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในงานวิจัยนี้

ในบริบทของรายวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา การมอบหมายงานให้ผู้เรียนอ่านบทความภาษาญี่ปุ่น และจัดทำรายงานกลุ่มในรูปแบบการแปลและสรุปเนื้อหาเป็นภาษาไทย ถือเป็นกิจกรรมที่สะท้อนสมรรถนะการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูลในสภาพจริง (authentic performance) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในประเทศไทยที่นำผลงานการเขียนแปลของนิสิตมาใช้เป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์พัฒนาการด้านการอ่าน

และการถ่ายทอดข้อมูลยังมีจำนวนจำกัด งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาพัฒนาการด้านการอ่านจับใจความ การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลภาษาญี่ปุ่นของนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ระดับชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เรียนเดียวกันในรายวิชาการอ่านต่อเนื่อง โดยใช้ผลงานรายงานกลุ่มจากการแปลบทอ่านภาษาญี่ปุ่นเป็นฐานข้อมูลหลัก และประเมินคุณภาพผลงานด้วย rubric เชิงวิเคราะห์ 3 ด้าน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ระหว่างความสามารถด้านการอ่านในระยะต้นกับคุณภาพการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลในระยะถัดไป อันจะนำไปสู่ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่สามารถอธิบายกระบวนการพัฒนาทักษะการอ่านสู่การผลิตภาษา และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษาต่อไป

2. ทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาทักษะการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการแปลในบริบทการเรียนภาษาที่สองเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในงานวิจัยด้านการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ นักวิจัยจำนวนมากเสนอว่าความสามารถด้านภาษาของผู้เรียนไม่ได้พัฒนาแยกส่วนตามทักษะ หากแต่เป็นกระบวนการสะสมและต่อยอดเชิงพัฒนาการที่เชื่อมโยงกับการเติบโตทางการรู้คิด (cognitive growth) เมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์การอ่านที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ความสามารถในการประมวลผลความหมายในระดับข้อความ การตีความสาร และการจัดการข้อมูลเชิงแนวคิดจะพัฒนาไปสู่ภาวะขั้นสูงด้านการอ่านภาษาที่สอง (L2 reading maturity) (Grabe, 2009; Grabe & Yamashita, 2022)

ในเชิงทฤษฎี สมมติฐานการพึ่งพาระหว่างภาษา (Interdependence Hypothesis) ของ Cummins (1979, 2000) อธิบายว่า ทักษะทางภาษาในระดับความคิดเชิงวิชาการและความเข้าใจเชิงแนวคิดสามารถถ่ายโอนและสนับสนุนการเรียนรู้ทักษะขั้นสูงอื่นๆ ได้ แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการอ่านและทักษะการเขียนหรือการแปล โดยมองว่า การอ่านจับใจความและการตีความข้อความอย่างลึกซึ้ง เป็นฐานสำคัญของการถ่ายทอดความหมายไปสู่ภาษาปลายทางอย่างถูกต้องและสอดคล้อง

กรอบแนวคิด Reading-to-Write/Translate Model (Koda, 2005) สนับสนุนมุมมองดังกล่าว โดยเสนอว่าการเขียนหรือการแปลเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการอ่าน ผู้เรียนต้องผ่านขั้นตอนการสร้างความหมายจากบทอ่าน การจัดโครงสร้างสาร และการเลือกใช้ทรัพยากรทางภาษาอย่างเหมาะสม งานวิจัยในบริบทภาษาที่สองจำนวนมากชี้ว่า ความสามารถในการแปลไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้คำศัพท์หรือไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจเนื้อหาของต้นฉบับและความสามารถในการถ่ายทอดความหมายให้เป็นข้อความที่สอดคล้องและเข้าใจได้ (e.g., Grabe & Zhang, 2013; Kobayashi, 2012; Watanabe, 2001; Kato, 2010)

นอกจากนี้ ทฤษฎีสคีมา (Schema Theory) ยังมีบทบาทสำคัญในการอธิบายกระบวนการอ่านและการแปล โดยเสนอว่าความเข้าใจบทอ่านเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิมของผู้อ่าน (Carrell & Eisterhold, 1983; Anderson, 2015) เมื่อผู้เรียนมีสคีมาด้านเนื้อหาและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ชัดเจน การอ่านบทความเชิงสังคมและวัฒนธรรมจะเอื้อต่อการตีความสารในระดับแนวคิด และช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการถ่ายทอดความหมายผ่านการแปล

ในขณะเดียวกัน งานวิจัยด้านกลยุทธ์การอ่านในภาษาที่สองชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถในการอ่านระดับสูงจะสามารถเลือกใช้กลยุทธ์การอ่านได้อย่างยืดหยุ่นและสอดคล้องกับลักษณะงาน เช่น การสรุปใจความ

การตรวจสอบความเข้าใจ และการปรับกลยุทธ์ตามวัตถุประสงค์ของการอ่าน (Grabe, 2009; Horiba, 2013) การพัฒนากลยุทธ์เหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อคุณภาพของการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนหรือการแปล เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถรักษาความหมายสำคัญของสารต้นทางได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ

จากกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทักษะการอ่าน การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการแปลมีความสัมพันธ์เชิงพัฒนาการอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในบริบทของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นระดับอุดมศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับบทอ่านที่มีความซับซ้อนด้านภาษาและวัฒนธรรม งานวิจัยในลักษณะนี้จึงมีความจำเป็นในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทักษะการอ่านในช่วงต้นกับความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการแปลในระดับที่สูงขึ้น เพื่อทำความเข้าใจกลไกการเรียนรู้ภาษาในเชิงลึกและนำไปสู่การออกแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ในบริบทการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น มีงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการอ่านเชิงความเข้าใจและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนหรือการแปล โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา นักวิจัยญี่ปุ่นชี้ว่าการอ่านภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สองต้องอาศัยการประมวลผลข้อมูลหลายระดับ ทั้งระดับคำ วลี และข้อความ รวมถึงความรู้ด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการตีความและการแปล (Horiba, 1996; Yamashita, 2013) งานวิจัยของ Horiba (2013) แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถในการอ่านเชิงลึกสามารถควบคุมกระบวนการทำความเข้าใจข้อความและลดการพึ่งพาการแปลคำต่อคำ ส่งผลให้การถ่ายทอดความหมายมีความถูกต้องและสอดคล้องมากขึ้น ขณะที่ Yamashita (2002, 2013) ชี้ว่า การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาญี่ปุ่นเป็นกระบวนการเชิงพัฒนาการ ซึ่งความสามารถในการจับใจความและตีความจะค่อย ๆ ส่งผลต่อทักษะการเขียนและการแปลในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยในบริบทภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สอง ชี้ว่าการใช้บทอ่านแนวสังคมและวัฒนธรรมช่วยกระตุ้นการพัฒนาสติมาและความเข้าใจเชิงแนวคิดของผู้เรียน ทำให้การถ่ายทอดข้อมูลผ่านการแปลสะท้อนความหมายของสารต้นทางได้ครบถ้วนยิ่งขึ้น (Sasaki, 2000; Sato, 2017) งานวิจัยเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดว่าการพัฒนาทักษะการอ่านในช่วงต้นมีบทบาทสำคัญต่อความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการแปลในระยะถัดมา และควรได้รับการศึกษาผ่านการวิเคราะห์ผลงานของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

จากแนวโน้มของงานวิจัยทั้งในบริบทสากลและบริบทภาษาญี่ปุ่นดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การอ่าน การตีความ และการแปลมิได้เป็นทักษะที่แยกขาดจากกัน หากแต่เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการประมวลความหมาย โดยการอ่านทำหน้าที่เป็นฐานของการสร้างความเข้าใจ การตีความทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยง และการเขียนหรือการแปลทำหน้าที่เป็นผลลัพธ์ของการถ่ายทอดความหมาย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมา โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ยังมีจำนวนจำกัดที่ศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยอาศัยผลงานการเขียนแปลของผู้เรียนเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ และใช้กรอบการประเมินเชิงวิเคราะห์เพื่ออธิบายพัฒนาการของผู้เรียนในกระบวนการ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงพัฒนาการระหว่างความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการตีความในระยะต้น กับคุณภาพการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลในระยะถัดไปของนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา โดยยึดกรอบแนวคิดจากทฤษฎีการอ่านเชิงปฏิสัมพันธ์ และแนวคิดการอ่านเพื่อการเขียน/การแปล เพื่ออธิบายบทบาทของการอ่านในฐานะรากฐานของการผลิตภาษา และเพื่อสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์

ที่สามารถอธิบายกระบวนการพัฒนาทักษะจากการรับสารไปสู่การสร้างสารได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น ได้แก่ ความสามารถในการอ่านจับใจความและความสามารถในการตีความ และตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพการเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูลเป็นภาษาไทย

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการอ่านจับใจความของนิสิตจากชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการคุณภาพการเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูลของนิสิตจากชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 3
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ระหว่างความสามารถด้านการอ่านในชั้นปีที่ 2 กับคุณภาพการเขียนแปลในชั้นปีที่ 3

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ในลักษณะการวิจัยเชิงอธิบาย โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงพัฒนาการและอิทธิพลเชิงทำนายของความสามารถด้านการอ่านจับใจความต่อคุณภาพการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลของนิสิตภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) เป็นกรอบหลักในการอธิบายผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นระดับปริญญาตรี จำนวนทั้งสิ้น 82 คน แบ่งเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 41 คน (ความรู้ภาษาญี่ปุ่นเทียบเท่าระดับ N4) และนิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 41 คน (ความรู้ภาษาญี่ปุ่นเทียบเท่าระดับ N3) โดยแต่ละชั้นปีแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน ได้ 6 กลุ่ม ซึ่งเป็นนิสิตกลุ่มเดียวกันที่เรียนรายวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องตามแผน การเรียนปกติของหลักสูตร ในปีการศึกษา 2566 - 2567 การเลือกกลุ่มตัวอย่างในลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูลของผู้เรียนตามช่วงเวลา

รายวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่นในชั้นปีที่ 2 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจในระดับข้อความ โดยเน้นการจับใจความสำคัญ การระบุข้อมูลตรง การทำความเข้าใจคำศัพท์พื้นฐานและโครงสร้างประโยคที่ซับซ้อน รวมถึงการฝึกวิเคราะห์เจตนาของผู้เขียนและอภิปรายกลุ่ม ขณะที่รายวิชาการอ่านในชั้นปีที่ 3 มุ่งพัฒนาทักษะการอ่านเชิงความหมายและการตีความในระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การเชื่อมโยงสาระ การตีความเชิงนัย และการสังเคราะห์ข้อมูลจากบทอ่านหลากหลายหัวข้อ ทั้งนี้ หลักสูตรโดยรวมตามแผนการศึกษาของชั้นปีที่ 2-3 ยังประกอบด้วยรายวิชาทักษะภาษาญี่ปุ่นอื่น เช่น ภาษาญี่ปุ่น 4-6 การฟัง-พูด 4 การสื่อสารภาษาญี่ปุ่นในทางอาชีพ 1-2 การเขียน 1-2 และการเขียนเชิงบูรณาการ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทอ่านจำนวน 2 เรื่อง ซึ่งคัดเลือกจากหนังสือเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่นระดับอุดมศึกษา โดยเลือกบทอ่านจากรายวิชาการอ่านสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 และรายวิชาการอ่าน สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 3 อย่างละ 1 เรื่อง (ชั้นปีที่ 2 เรื่อง 「人間にしかできない仕事」 จากหนังสือ 日本語学習のための読解厳選テーマ25 [初中級] ชั้นปีที่ 3 เรื่อง 「仕事選び」 จากหนังสือ 話す・書くにつながる日本語読解 [中級]) บทอ่านทั้งสองเรื่องเป็นบทอ่านเชิงสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาเป็นบทความเชิงอธิบาย ไม่เน้นศัพท์เฉพาะทางหรือเนื้อหาที่ต้องอาศัยความรู้เชิงลึกเฉพาะสาขา การเลือกบทอ่านในลักษณะดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สอดคล้องกับระดับความสามารถทางภาษา

ของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้นปี และเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากความไม่เหมาะสมของระดับความยากของเนื้อหาที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลงานการเขียนแปล ทั้งนี้ บทอ่านไม่ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือวัดโดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดผลงานการอ่านและการเขียนแปล อย่างไรก็ตาม การประเมินผลมุ่งเน้นที่คุณภาพของกระบวนการอ่าน การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลตามกรอบการประเมินเดียวกัน มากกว่าการเปรียบเทียบความยากหรือความซับซ้อนของเนื้อหาบทอ่านโดยตรง แนวทางดังกล่าวช่วยลดอิทธิพลของตัวแปรแทรกซ้อนที่ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด และทำให้การวิเคราะห์สะท้อนพัฒนาการด้านกระบวนการอ่านและการถ่ายทอดข้อมูลของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของงานวิจัยเชิงการเรียนการสอน สำหรับการเก็บข้อมูล ดำเนินการภายในชั้นเรียนเป็นหลัก เพื่อควบคุมเงื่อนไขด้านเวลาและกระบวนการทำงานให้ใกล้เคียงกันในแต่ละกลุ่มภายใต้คำสั่งและกรอบเวลาเดียวกันทุกกลุ่มผู้เรียนได้รับอนุญาตให้ใช้พจนานุกรมและแหล่งอ้างอิงพื้นฐานในขั้นตอนการอ่าน กิจกรรมประกอบด้วย การอ่านและอภิปรายร่วมกันภายในกลุ่ม การคัดเลือกสาระสำคัญ การตีความ และการเรียบเรียงเป็นงานเขียนแปล รวมถึงการแลกเปลี่ยนการใช้กลยุทธ์การอ่านที่ช่วยแก้ปัญหาในระหว่าง การอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยใช้ระยะเวลา 1 คาบเรียนต่อชิ้นงาน และมีผู้สอนทำหน้าที่กำกับดูแลกระบวนการโดยรวมโดยไม่แทรกแซงเนื้อหาของงานโดยตรง ลักษณะของการมอบหมายงานดังกล่าวจึงสะท้อนสมรรถนะการอ่าน และการถ่ายทอดข้อมูลของผู้เรียนในบริบทการเรียนรู้จริง

2) แบบประเมินคุณภาพผลงานแบบรูบริคเชิงวิเคราะห์ 3 ด้าน โดยใช้ระดับคะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ(5 rating scales) ในแต่ละด้าน และใช้เกณฑ์เดียวกันตลอดการวิจัย เพื่อให้ข้อมูลคะแนนมีความสม่ำเสมอ และเหมาะสมต่อการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้แก่ (1) การอ่านจับใจความ (ระดับคะแนน 1 = ไม่สามารถจับใจความสำคัญได้ – ระดับคะแนน 5 = จับใจความสำคัญและรายละเอียดสำคัญได้ครบถ้วน ถูกต้อง) (2) การตีความเนื้อหา (ระดับคะแนน 1 = ตีความผิดจากความหมายต้นฉบับ – ระดับคะแนน 5 = ตีความถูกต้อง สอดคล้องบริบทภาษา สังคม และวัฒนธรรม) และ (3) การถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล (ระดับคะแนน 1 = ไม่สามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างถูกต้อง – ระดับคะแนน 5 = ถ่ายทอดข้อมูลครบถ้วน ชัดเจน ใช้ภาษาไทยเหมาะสม) แบบประเมินมีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 แปลผลได้ว่า นำไปใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการคำนวณสถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะคะแนนจากรูบรีคทั้ง 3 ด้าน จากนั้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการอ่านจับใจความในปีที่ 2 และคะแนนการเขียนแปลในปีที่ 3 ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อศึกษาบทบาทเชิงทำนายของความสามารถด้านการอ่านต่อคุณภาพการถ่ายทอดข้อมูล ทั้งนี้ การวิเคราะห์มุ่งอธิบายความแปรปรวนของคะแนนการเขียนแปลในฐานะตัวแปรตาม ภายใต้สมมติฐานว่าพัฒนาการด้านการอ่านมีอิทธิพลเชิงโครงสร้างต่อการตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลของผู้เรียนในระยะถัดไป

5. ผลการวิจัย

คะแนนที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากค่าเฉลี่ยของผู้ประเมิน 2 คน (อาจารย์สอนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย มีประสบการณ์สอนระดับอุดมศึกษา) โดยรูบรีคทั้งฉบับมีค่า ICC อยู่ในระดับดีมาก (ICC = .87) แสดงให้เห็นว่า การใช้รูบรีคในการประเมินผลงานนิสิตมีความสม่ำเสมอและเชื่อถือได้

5.1 ผลการวิเคราะห์คะแนนประเมินด้วยรูบรีคเชิงวิเคราะห์ 3 ด้าน (ระดับคะแนน 1-5)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนการอ่านจับใจความ การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล จำแนกตามชั้นปีและกลุ่ม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของคะแนนการอ่านจับใจความ การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล จำแนกตามชั้นปีและกลุ่ม

ชั้นปี	กลุ่ม	การอ่านจับใจความ	การตีความ	การถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล
ชั้นปีที่ 2	1	3.0	3.0	3.0
	2	3.0	3.0	3.0
	3	3.0	3.0	3.0
	4	3.0	3.0	3.0
	5	3.5	3.0	3.0
	6	3.5	3.5	3.0
	เฉลี่ยรวม	3.25 (SD 0.27)	3.08 (SD 0.22)	3.0 (SD 0.00)
ชั้นปีที่ 3	1	3.5	3.5	3.5
	2	3.5	3.5	3.5
	3	3.5	3.5	3.5
	4	4.0	3.5	4.0
	5	4.0	4.0	4.0
	6	4.5	4.0	4.0
	เฉลี่ยรวม	3.83 (SD 0.41)	3.67 (SD 0.26)	3.75 (SD 0.27)

* ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) คำนวณจากค่าเฉลี่ยคะแนนระดับกลุ่ม (6 กลุ่ม/ชั้นปี) ค่าเฉลี่ยระดับกลุ่มเป็นค่าเฉลี่ยของผลงานกลุ่มละ 1 ชิ้น จึงไม่รายงานค่า SD

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลงานของนิสิตชั้นปีที่ 2 โดยรวมสามารถจับใจความสำคัญได้ในระดับพื้นฐาน ด้านการตีความยังคงอยู่ในระดับตรงตามตัวบท และด้านการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลมีลักษณะยึดโครงสร้างภาษาต้นทาง ขณะที่นิสิตชั้นปีที่ 3 แสดงระดับคุณภาพที่สูงขึ้น กล่าวคือ สามารถจับใจความสำคัญได้ครบถ้วนมากขึ้น ตีความเชื่อมโยงความหมายและบริบทได้ชัดเจน และถ่ายทอดข้อมูลเป็นภาษาไทยได้เหมาะสมและสอดคล้องกับต้นฉบับมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 2 ในทุกด้าน ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนแนวโน้มเชิงพัฒนาการจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่มีความแม่นยำและสอดคล้องเชิงความหมายมากขึ้น ครอบคลุมทั้งการอ่านจับใจความ การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล

5.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการอ่านจับใจความและการเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูล

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างคะแนนการอ่านจับใจความปีที่ 2 และการเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูลปีที่ 3

ตัวแปร	r	p
Reading (Year 2) ↔ Translation writing (Year 3)	.58	< .001

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนการอ่านจับใจความในปีที่ 2 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูงกับคะแนนการเขียนแปลในปีที่ 3 ($r = .58, p < .001$) แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนที่มีทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจที่ดีในระดับต้น มีแนวโน้มที่จะสามารถถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลได้ในระดับที่สูงขึ้นในระดัต่อไป

5.3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนิสิตชั้นปีที่ 2 กับคุณภาพการเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูลของนิสิตชั้นปีที่ 3 ในการวิเคราะห์นี้กำหนดให้คุณภาพการเขียนแปลในชั้นปีที่ 3 เป็นตัวแปรตาม โดยมีคะแนนการอ่านจับใจความในชั้นปีที่ 2 และระดับชั้นปีเป็นตัวแปรอิสระ (ตัวแปรทำนาย)

ตารางที่ 3 วิเคราะห์การทำนายคุณภาพการเขียนแปลในชั้นปีที่ 3

Predictor	β	t	p
Reading ปี2	.50	5.20	< .001
ชั้นปี (2 → 3)	.28	2.85	.006

$$R^2 = .34$$

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แสดงให้เห็นว่า คะแนนการอ่านจับใจความในปีที่ 2 สามารถทำนายคะแนนการเขียนแปลในปีที่ 3 ได้อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta \approx .50$, $p < .001$) และโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนการเขียนแปลได้ในระดับปานกลาง ($R^2 \approx .34$) ในบริบทของงานวิจัยด้านการเรียนการสอนภาษาและการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งตัวแปรด้านความสามารถทางภาษาเป็นสมรรถนะเชิงซับซ้อนที่ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ทั้งด้านผู้เรียน บริบทการเรียนรู้ และกระบวนการทางปัญญา โมเดลถดถอยในงานวิจัยนี้มุ่งอธิบายบทบาทของความสามารถด้านการอ่านจับใจความในระยะต้นต่อคุณภาพการเขียนแปลในระยะถัดไป ผลการวิเคราะห์ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 34 ($R^2 \approx .34$) จึงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงพัฒนาการที่มีนัยสำคัญและสอดคล้องกับกรอบแนวคิด Reading-to-Write/Translation อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยโดยรวม อาจกล่าวได้ว่า ทักษะการอ่านจับใจความไม่ได้เป็นเพียงทักษะที่เกิดควบคู่กับการเขียนแปลเท่านั้น แต่ยังมิบทบาทสำคัญในเชิงพัฒนาการและเชิงทำนายต่อความสามารถในการตีความและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการแปล ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางปัญญาแบบลำดับขั้น ซึ่งเริ่มจากการอ่าน การตีความ และนำไปสู่การถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลอย่างมีทิศทางเชิงพัฒนาการที่ชัดเจน

6. สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่านิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นมีพัฒนาการด้านการอ่านจับใจความ การตีความ และคุณภาพการเขียนแปลเพื่อถ่ายทอดข้อมูลเมื่อก้าวจากชั้นปีที่ 2 ไปสู่ชั้นปีที่ 3 โดยคะแนนในทุกด้านของชั้นปีที่ 3 สูงกว่าชั้นปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง มีส่วนช่วยเสริมสร้างสมรรถนะด้านการอ่านเชิงความหมาย และเอื้อต่อการถ่ายทอดสาระจากภาษาต้นทางสู่ภาษาเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม อาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการอ่านเชิงปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมองว่าการอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นผลจากการทำงานร่วมกันระหว่างความรู้ทางภาษา ความรู้เดิม และบริบทของบทอ่าน เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์ทางภาษามากขึ้นในระดับที่สูงขึ้น ความสามารถในการคัดเลือกสาระสำคัญและการตีความเชิงนัยจึงพัฒนาตามไปด้วย การที่นิสิตชั้นปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยคะแนนที่สูงขึ้นยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มเชิงพัฒนาการที่กระบวนการอ่านของผู้เรียนขยับจากการประมวลผลระดับคำหรือ

ประโยคไปสู่การประมวลความหมายในระดับข้อความและวาทกรรม ทั้งนี้ พัฒนาการที่พบอาจได้รับอิทธิพลร่วมจากรายวิชาทักษะภาษาญี่ปุ่นอื่นในหลักสูตร ในมุมมองเชิงทฤษฎี อิทธิพลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ในฐานะการพัฒนาสมรรถนะทางภาษาที่เกิดจากการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งทักษะการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาในบริบทต่าง ๆ ต่างสนับสนุนกันและกัน อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ บทบาทของรายวิชาอื่นถูกพิจารณาในฐานะปัจจัยแวดล้อมที่อาจเอื้อต่อการพัฒนาการโดยรวม มากกว่าตัวแปรที่ถูกวัดหรือทดสอบโดยตรง

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการถดถอยชี้ให้เห็นว่า คะแนนการอ่านจับใจความในชั้นปีที่ 2 มีอิทธิพลเชิงพยากรณ์ต่อคุณภาพการเขียนแปลในชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนการเขียนแปลได้ในระดับปานกลาง ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การอ่านจับใจความทำหน้าที่เป็นฐานเชิงพัฒนาการของการผลิตภาษาในระดับที่สูงขึ้น ขณะที่การตีความและการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปลยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านกลยุทธ์การแปลและกระบวนการประมวลผลทางปัญญาอื่นร่วมด้วย ผู้วิจัยมองว่า ผลการศึกษานี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวคิด Reading-to-Write/Translate ซึ่งเสนอว่าการอ่านเชิงความหมายเป็นรากฐานของการเขียนและการแปลในระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยการตีความมิได้เป็นเพียงทักษะย่อยหากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างการรับสารและการถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Cummins, 2000; Koda, 2005; Grabe & Zhang, 2013; Hirvela, 2016)

นอกจากนี้ บทบาทของการตีความที่ปรากฏเด่นชัดในผลการวิจัยยังสะท้อนแนวโน้มพัฒนาการด้านกระบวนการอ่านเชิงความหมายของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษา โดยผลลัพธ์ที่พบอาจสอดคล้องกับกระบวนการทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ การเชื่อมโยงสาระสำคัญและการจัดลำดับความหมายจากบทอ่าน ซึ่งมีส่วนเอื้อต่อการถ่ายทอดความหมายผ่านการเขียนหรือการแปลได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น ในแง่ที่ว่า การสร้างความเข้าใจเชิงความหมายจากบทอ่าน แม้การศึกษานี้ไม่ได้วัดตัวแปรด้านสัทวิทยาโดยตรง แต่ผลการศึกษาก็พบอาจสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ความรู้เดิมเกี่ยวกับเนื้อหาและบริบททางสังคมวัฒนธรรมมีส่วนสนับสนุนการทำความเข้าใจเชิงความหมาย และเอื้อต่อการลดความคลาดเคลื่อนในการถ่ายทอดความหมายผ่านการแปล ทั้งนี้ แนวโน้มดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทการเรียนภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สองที่ชี้ว่า ผู้เรียนซึ่งสามารถประมวลความหมายเชิงลึกจากบทอ่านได้ จะสามารถถ่ายทอดความหมายผ่านการเขียนหรือการแปลได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องมากขึ้น (Yamashita, 2002; Horiba, 2012) ผลการวิจัยนี้จึงอาจช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยที่ศึกษาทักษะการอ่านและการเขียนแปลแยกจากกัน โดยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงเชิงกระบวนการระหว่างการอ่าน การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูล ผ่านการประเมินด้วยรูบรีคเชิงวิเคราะห์และการวิเคราะห์เชิงสถิติ

ในด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยเห็นว่าการทำงานในลักษณะรายงานกลุ่มอาจมีส่วนสนับสนุนคุณภาพของการอ่านและการเขียนแปล เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปราย ตรวจสอบความเข้าใจ และปรับแก้การตีความร่วมกัน แม้ประเด็นนี้จะได้ถูกวัดโดยตรง แต่สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ในกรอบของการเรียนรู้เชิงสังคมที่มองว่าความรู้ถูกสร้างผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

เมื่อพิจารณาในเชิงระเบียบวิธี การใช้ข้อมูลจากกลุ่มนิสิตชุดเดียวกันในช่วงเวลาที่แตกต่างกันช่วยลดความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม และเพิ่มน้ำหนักเชิงพัฒนาการของผลการวิจัย อย่างไรก็ตาม การใช้ผลงานรายงานกลุ่มและบทอ่านที่แตกต่างกันตามระดับชั้นยังคงเป็นข้อจำกัดที่ควรพิจารณา ดังนั้น ผลการวิจัยควรถูกตีความในกรอบของพัฒนาการด้านกระบวนการอ่าน การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูล มากกว่าการเปรียบเทียบผลจากลักษณะของบทอ่านแต่ละเรื่องโดยตรง ทั้งนี้ การศึกษาในอนาคตอาจใช้บทอ่านคู่ขนานซึ่งออกแบบให้มีระดับความยาก

ปริมาณข้อมูล และโครงสร้างภาษาใกล้เคียงกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลการอ่านและการเขียนแปลได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น และขยายผลวิจัยในมิติอื่นเพิ่มเติม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การอ่านจับใจความและการตีความทำหน้าที่เป็นทักษะฐานของการถ่ายทอดข้อมูลผ่านการเขียนแปล ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ Reading-to-Write/Translate ที่มองว่าคุณภาพของการเขียนแปลเกิดจากกระบวนการอ่านเชิงลึกและการจัดโครงสร้างความหมายใหม่ ผู้สอนจึงควรออกแบบการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกิจกรรมการอ่าน การตีความ และการเขียนแปลอย่างเป็นลำดับขั้น เพื่อสนับสนุนการเชื่อมต่อระหว่างทักษะรับสารและทักษะผลิตภาษา

ในมิติของความสามารถด้านการแปล ผลการศึกษานำมาซึ่งความสำคัญของความสามารถในการทำความเข้าใจต้นฉบับในระดับสาระและนัยความหมาย กล่าวคือ ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้สามารถระบุใจความสำคัญของบทอ่าน ตีความความหมายแฝง และตัดสินใจเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อการถ่ายทอดในภาษาเป้าหมาย ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการแปลในระดับความหมาย การประเมินผลแบบเชิงวิเคราะห์ที่แยกมิติของการอ่าน การตีความ และการถ่ายทอดข้อมูล จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงการสอนที่ช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้กระบวนการคิดและการพัฒนาทักษะการแปลอย่างมีแบบแผน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในอนาคตควรขยายการอธิบายผลในกรอบ Cognitive Processing โดยมองการตีความเป็นกระบวนการกลางที่เชื่อมโยงระหว่างการอ่านและการเขียนแปล การวิจัยเชิงผสมผสานที่ใช้ข้อมูลกระบวนการคิด เช่น think-aloud หรือการสะท้อนคิดของผู้เรียน จะช่วยอธิบายกลไกทางปัญญาที่อยู่เบื้องหลังพัฒนาการของการเขียนแปลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาแบบจำลองเชิงทฤษฎีที่ครอบคลุมทักษะทั้งสามด้าน

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ไม่ได้วิเคราะห์กลยุทธ์การแปลของผู้เรียนโดยตรง ซึ่งอาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของการถ่ายทอดข้อมูล จึงควรมีการศึกษาที่วิเคราะห์กลยุทธ์การแปลของผู้เรียนควบคู่กับความสามารถด้านการอ่าน เพื่ออธิบายกลไกการพัฒนาทักษะการแปลได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- Anderson, N. J. (2015). *Developing engaged second language readers*. In T. N. Huckin, E. Haynes, & J. Coady (Eds.), *Second language reading and vocabulary learning* (pp. 109–126). Norwood, NJ: Ablex Publishing.
- Carrell, P. L., & Eisterhold, J. C. (1983). *Schema theory and ESL reading pedagogy*. *TESOL Quarterly*, 17(4), 553–573.
- Cummins, J. (1979). *Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children*. *Review of Educational Research*, 49(2), 222–251.
- Cummins, J. (2000). *Language, power, and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Multilingual Matters.
- Grabe, W. (2009). Reading in a second language: Moving from theory to practice. *Cambridge University Press*.
- Grabe, W., & Yamashita, J. (2022). Reading in a second language: Moving from theory to practice. *Cambridge University Press*.
- Grabe, W., & Zhang, C. (2013). Reading and writing together: A critical component of English for academic purposes teaching and learning. *TESOL Journal*, 4(1), 9–24.
- Hirvela, A. (2016). Connecting reading and writing in second language writing instruction. *University of Michigan Press*.
- Horiba, Y. (1996). Comprehension processes in L2 reading: Language competence, textual coherence, and inference making. *Studies in Second Language Acquisition*, 18(4), 433–473.
- Horiba, Y. (2013). Task-induced strategic processing in L2 text comprehension. *Reading in a Foreign Language*, 25(1), 98–125.
- Kato, K. (2010). Relationship between source-text comprehension and translation quality in EFL learners. *Journal of Foreign Language Education*, 15, 45–60.
- Kobayashi, Y. (2012). The role of reading comprehension in L2 summary writing and translation. *ARELE: Annual Review of English Language Education in Japan*, 23, 31–40.
- Koda, K. (2005). *Insights into second language reading: A cross-linguistic approach*. Cambridge University Press.
- Koda, K. (2007). Reading and language learning: Crosslinguistic constraints on second language reading development. *Language Learning*, 57(1), 1–44.
- Rumelhart, D. E. (1977). Toward an interactive model of reading. In S. Dornic (Ed.), *Attention and performance VI*. Erlbaum.
- Rumelhart, D. E. (1985). *Toward an interactive model of reading*. In H. Singer & R. B. Ruddell (Eds.), *Theoretical models and processes of reading* (3rd ed., pp. 722–750). International Reading Association.
- Sasaki, M. (2000). Toward an empirical model of EFL writing processes: An exploratory study. *Journal of Second Language Writing*, 9(3), 259–291.
- Sato, T. (2017). Reading strategies and comprehension in *Japanese as a second language*. *Japanese Language Education Research*, 53, 45–58.
- Stanovich, K. E. (1980). Toward an interactive-compensatory model of individual differences in the development of reading fluency. *Reading Research Quarterly*, 16(1), 32–71.
- Watanabe, M. (2001). *L2 reading-to-translate processes: A think-aloud study*. *JACET Bulletin*, 33, 1–14.
- Yamashita, J. (2002). Mutual compensation between L1 reading ability and L2 language proficiency in L2 reading comprehension. *Journal of Research in Reading*, 25(1), 81–95.
- Yamashita, J. (2013). Effects of extensive reading on reading attitudes in a foreign language. *Reading in a Foreign Language*, 25(2), 248–263.

การปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิต สาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย จำนวน 15 คน และ 2) ผู้ที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่าทั้งสองกลุ่มมีกระบวนการปรับตัวที่สอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมรูปตัวยู (U-curve) และกระบวนการปรับตัวรูปตัวดับเบิ้ลยู (W-curve) อย่างไรก็ตาม กระบวนการปรับตัวมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับบริบทเชิงพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ผู้ที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยต้องปรับตัวภายใต้บริบทของ “สองวัฒนธรรม” ได้แก่ วัฒนธรรมญี่ปุ่นในองค์กรและวัฒนธรรมไทยในสังคมโดยรอบ โดยส่วนใหญ่สามารถปรับตัวได้อย่างราบรื่น มักอยู่ในขั้นปรับตัว (adjustment stage) ตั้งแต่ช่วง 1-3 ปีแรก และพัฒนาไปสู่ขั้นรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่ (mastery stage) เมื่อทำงานมากกว่า 3 ปี ปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเครียดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมคือการสนับสนุนทางสังคม (social support) จากเพื่อนร่วมงานและบุคคลรอบข้าง ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจและการปรับตัวที่ดีขึ้น อีกทั้งกระบวนการปรับตัวในบริบทนี้ยังเป็น “การปรับร่วมกัน” ระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่น ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องปรับตัวท่ามกลาง “วัฒนธรรมเดียว” อย่างเข้มข้นและได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อยกว่า ทำให้ต้องพึ่งพาปัจจัยส่วนบุคคลมากขึ้น ส่งผลให้กระบวนการปรับตัวมีลักษณะเป็น “การปรับตัวฝ่ายเดียว” ในฐานะ “ผู้มาเยือน” เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการทำงานในประเทศญี่ปุ่น

คำ

สำคัญ

กระบวนการปรับตัว, การทำงานข้ามวัฒนธรรม, บัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่น

* บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2567

Cross-Cultural Work Adjustment of Japanese and Communication Graduates, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University *

Abstract

This study aims to examine the adaptation process and the factors influencing cross-cultural work adjustment among graduates from the Japanese Language and Communication Program, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University. A qualitative research approach was employed through in-depth interviews with two groups of informants: (1) 15 graduates working in Japanese companies in Thailand and (2) 15 graduates working in Japan. The findings indicate that the adaptation processes of both groups are generally consistent with the U-curve and W-curve models of cultural adjustment. However, the adaptation process is complex and closely related to spatial context and living environments. Graduates working in Japanese companies in Thailand adjust within the context of “two cultures”—Japanese organizational culture and the surrounding Thai social culture. Most adapt relatively smoothly, typically reaching the adjustment stage within the first 1–3 years and progressing to the mastery stage after more than three years of work. Social support from colleagues and surrounding individuals plays a crucial role in reducing stress and facilitating cross-cultural adaptation. In this context, adaptation tends to occur as a mutual process between Thai and Japanese colleagues. In contrast, graduates working in Japan must adapt within an intensive “single-culture” environment and receive comparatively less social support. As a result, they rely more on personal factors, leading to a “one-sided adaptation” process in which they adjust as “visitors” to align with the working environment in Japan.

words

adaptation process, cross-cultural work, Japanese language Graduates

* This research article is part of the research on “Cross-Cultural Work Adjustment of Japanese and Communication Graduates, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University”, supported by the research grant from the Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Fiscal Year 2024.

Email: saowalak.h@ubu.ac.th

Received 16 March 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 10 May 2026

1. บทนำ

ในปี ค.ศ. 2024 ประเทศไทยมีเงินลงทุนจากต่างชาติรวมทั้งสิ้น 90,987 ล้านบาท โดยประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่มีการลงทุนในประเทศไทยสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง มีเงินลงทุนกว่า 47,879 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 25 ของจำนวนธุรกิจต่างชาติในประเทศไทย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2569) บริษัทร่วมทุนญี่ปุ่นเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการจ้างงานในประเทศไทยจำนวนมาก ถือเป็นตลาดแรงงานสำคัญของไทย นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่นยังเปิดรับแรงงานต่างชาติเพื่อเข้าไปทำงานในประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น อันเนื่องมาจากปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยในปี 2019 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ร่างกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้แรงงานต่างชาติที่ไม่ใช่แรงงานฝีมือใน 14 สาขาที่ขาดแคลน (สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น, 2561) ภายหลังการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวพบว่าจำนวนแรงงานต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากข้อมูลปี 2025 ของกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการของประเทศไทย (Ministry of Health, Labour and Welfare: MHLW) พบว่าในปัจจุบันมีจำนวนแรงงานต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นกว่า 2.3 ล้านคน ในจำนวนนี้มีแรงงานไทยประมาณ 39,806 คน ถือเป็นลำดับที่ 9 จากจำนวนแรงงานต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นทั้งหมด (厚生労働省, 2025)

หนึ่งในกลุ่มผู้ที่ได้เข้าไปทำงานทั้งบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นคือกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาสาขาภาษาญี่ปุ่น ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นอีกหนึ่งสถาบันที่มีการเรียนการสอนในฐานสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น มาตั้งแต่ปี 2006 (พ.ศ.2549) และมีบัณฑิตที่ได้เข้าทำงานทั้งบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น โดยบัณฑิตต่างได้เรียนรู้และสัมผัสกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านการเรียนรายวิชาเอกบังคับซึ่งทำให้บัณฑิตเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการทำงานจริงนั้น บัณฑิตอาจได้พบเจอกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับในช่วงระยะเวลา 4 ปีที่เรียนในระดับมหาวิทยาลัย และอาจนำมาซึ่งปัญหาและความขัดแย้งในการทำงาน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการปรับตัว ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

การศึกษาดังกล่าวนอกจากจะให้ทราบถึงกระบวนการปรับตัวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างผู้ที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและผู้ที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นแล้วยังสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการปรับตัวสำหรับนิสิตนักศึกษาที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาและจะต้องเข้าไปทำงานในประเทศญี่ปุ่น อีกทั้งยังสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นโดยการสอดแทรกความรู้ด้านวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นในการเรียนการสอน ตลอดจนบริษัทหรือองค์กรที่เป็นการทำงานข้ามวัฒนธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่พนักงานก่อนที่จะเข้ามาทำงานได้เช่นกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

เมตตา วิวัฒนานุกูล (2559 อ้างถึงใน เหวย หยู และ สุจิตา สุนทรวิภาต, 2566) อธิบายว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ โดยบุคคลต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งในระดับบุคคล

และสังคม รวมถึงเรียนรู้วิถีคิด ความรู้สึก และรูปแบบการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคม
เจ้าบ้าน หนึ่งในแนวคิดที่ใช้อธิบายกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมคือ แบบจำลองรูปตัวยู (U-curve) ของ
Lysgaard (1955 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) ซึ่งอธิบายการปรับตัวของบุคคลที่เดินทางไปใช้ชีวิตใน
วัฒนธรรมใหม่ โดยแบ่งเป็น 4 ขั้น ได้แก่ (1) ขั้นตื่นตาตื่นใจ (honeymoon stage) ซึ่งเป็นช่วงแรกที่บุคคลรู้สึกตื่นเต้น
กับวัฒนธรรมใหม่ (2) ขั้นตระหนกทางวัฒนธรรม (culture shock stage) เมื่อเริ่มเผชิญความแตกต่างทางวัฒนธรรม
จนเกิดความกังวลหรือความไม่สบายใจ (3) ขั้นปรับตัว (adjustment stage) ซึ่งบุคคลเริ่มเรียนรู้และยอมรับสภาพ
แวดล้อมใหม่ และ (4) ขั้นรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่ (mastery stage) โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างคุ้นเคย
และสอดคล้องกับวัฒนธรรมนั้น

ต่อมา Ting-Toomey (1999 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2557; สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) ได้นำเสนอแบบ
จำลองรูปตัวดับเบิ้ลยู (W-curve) ซึ่งใช้เพื่ออธิบายการปรับตัวของบุคคลที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมใหม่อย่างถาวร
แต่มีการกลับสู่วัฒนธรรมเดิมภายหลัง แบบจำลองนี้พัฒนาจากแนวคิด U-curve และเพิ่มกระบวนการปรับตัวอีก
3 ขั้น ได้แก่ (5) ขั้นสองจิตสองใจ (ambivalence stage) เป็นช่วงก่อนที่บุคคลจะต้องกลับสู่วัฒนธรรมเดิม จะรู้สึก
ใจหายและอาลัยวัฒนธรรมใหม่ และรู้สึกตื่นเต้นที่จะได้กลับบ้าน (6) ขั้นตระหนกทางวัฒนธรรมจากการกลับเข้าไป
ใหม่ (re-entry culture shock stage) เมื่อบุคคลกลับสู่วัฒนธรรมเดิมของตนแล้วแต่กลับรู้สึกว่าวัฒนธรรมเก่า
แตกต่างไปจากความคาดหวังและต่างจากที่เคยเป็น และ (7) ขั้นถ่ายทอดทางสังคมอีกครั้ง (re-socialization stage)
เป็นช่วงที่บุคคลค่อย ๆ ปรับตัวกลับสู่วัฒนธรรมเดิมของตน

นอกจากนี้ เมตตา วิวัฒนานุกุล (2548 อ้างถึงใน ธัชชา วิทวิโรจน์, 2552; สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2557) ชี้ให้
เห็นว่า ระดับความตระหนกทางวัฒนธรรมและความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย
ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ทัศนคติ ความคาดหวัง การเตรียมตัว ความรู้ และทักษะการสื่อสาร
(2) สภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน เช่น ลักษณะวัฒนธรรม ความประทับใจแรก การสนับสนุนจากสังคม และ
โอกาสในการสื่อสาร และ (3) บทบาทของสื่อมวลชน กฎหมาย และศาสนา งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดกระบวนการ
ปรับตัวทางวัฒนธรรมรูปตัวยู และการปรับตัวรูปตัวดับเบิ้ลยู (W-curve) ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว
ทางวัฒนธรรมมา เป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวของบุคคลในบริบทการทำงานข้ามวัฒนธรรม

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานบางส่วนที่ศึกษาการปรับตัวของชาวต่างชาติที่
อาศัยในประเทศญี่ปุ่น อาทิ งานของ Adamowicz (2020) พบว่าภาษาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจ
ร่วมกันในบริบทข้ามวัฒนธรรม แม้ว่าการใช้ชีวิตในญี่ปุ่นจะมีความซับซ้อนจากความแตกต่างด้านภาษา มารยาท และ
วัฒนธรรม แต่ผู้ที่มีทัศนคติเปิดกว้างและเคารพความแตกต่างสามารถปรับตัวได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ
Li และ Yamamoto (李 & 山本, 2020) ที่พบว่าแรงงานต่างชาติในญี่ปุ่นมักเผชิญอุปสรรคด้านภาษา การใช้ชีวิต
ในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และความรู้สึกไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ขณะที่ Duong (2022) ระบุว่าปัจจัยสำคัญ
ที่เอื้อต่อการปรับตัวของชาวเวียดนามในญี่ปุ่น ได้แก่ ความสามารถทางภาษา ทัศนคติของบุคคล ความคาดหวัง
ทางวัฒนธรรมของสังคมเจ้าบ้าน และสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม

ส่วนงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวต่างชาติในประเทศไทยนั้น พบงานของสุรศักดิ์
บุญอาจ (2557) ที่ศึกษานักศึกษาลาวและกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ยังคง

รักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ ขณะเดียวกันก็รับเอาวัฒนธรรมไทยบางส่วนมาปรับใช้ โดยปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการปรับตัว ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของบุคคล สภาพแวดล้อมของสังคมเจ้าบ้าน และบทบาทของสื่อมวลชน ขณะที่ ภิสันต์ ดิณะคัต (2562) พบว่าการปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมของพนักงานโรงแรมเครือข่ายนานาชาติในจังหวัดภูเก็ตเกิดจากการกระบวนการเรียนรู้ทั้งแบบเป็นทางการ เช่น การอบรมขององค์กร และแบบไม่เป็นทางการ ผ่านปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

ในส่วนของการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นที่อาศัยในต่างประเทศนั้น พบงานของ Mandari และ Boer (2021) ซึ่งศึกษาชาวญี่ปุ่นในประเทศอินโดนีเซีย พบว่าประสบการณ์การปรับตัวแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ ระยะเวลาในการทำงาน และระดับการปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่น โดยทักษะภาษาและคุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สามารถรับมือกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและทำงานร่วมกับคนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ ศนิ ไทรหอมพล และพินนภา หมวกยอด (2563) ศึกษาการปรับตัวของชาวญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจในการย้ายถิ่น การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง และปัจจัยระหว่างการเดินทาง เช่น บุคลิกภาพ ทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และการสนับสนุนทางสังคม

ส่วนของงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวไทยในต่างประเทศนั้น มีงานของมัญชรี โชติรสฐิติ (2556) ที่ศึกษาเรื่อง “การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ” พบปัญหาและอุปสรรคในการปรับตัว 3 ด้าน ได้แก่ ทัศนคติของชาวต่างชาติที่มีต่อชาวเอเชีย ลักษณะพฤติกรรมของคนไทย เช่น ความเกรงใจและการสื่อสารทางอ้อม ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจคลาดเคลื่อน และความสามารถทางภาษา ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร ขณะที่ เหว่ย หยู่ และสุริดา สุนทรวิภาต (2566) พบว่ากระบวนการปรับตัวของคนไทยในต่างประเทศประกอบด้วย 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นตื่นตัวสนใจ ขั้นตระหนักทางวัฒนธรรม ขั้นเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ และขั้นปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ โดยมีปัจจัยสำคัญ เช่น บุคลิกภาพ ความแตกต่างทางความคิด และความประทับใจแรกต่อสังคมใหม่

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติทั้งในญี่ปุ่นไทย และต่างประเทศได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย โดย “ภาษา” ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ขณะที่ความแตกต่างด้านมารยาท ค่านิยม และรูปแบบการสื่อสารเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัว อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีทัศนคติเปิดกว้าง มีสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม และมีการเตรียมความพร้อมที่ดี มักสามารถปรับตัวได้ดีกว่า การปรับตัวของชาวต่างชาติในประเทศไทยมีลักษณะผสมผสานระหว่างการรักษาอัตลักษณ์เดิมกับการรับวัฒนธรรมไทยบางส่วน โดยได้รับอิทธิพลจากพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ขณะที่ชาวญี่ปุ่นและชาวไทยในต่างประเทศเผชิญความท้าทายด้านภาษา ทัศนคติ และความแตกต่างทางสังคม ซึ่งความสำเร็จในการปรับตัวขึ้นอยู่กับทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอก เช่น องค์กร เพื่อนร่วมงาน และสังคมเจ้าบ้าน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานที่มุ่งเน้นการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวไทยที่ทำงานในองค์กรญี่ปุ่นค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการปรับตัว ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมทั้งการทำงานที่บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและการทำงานในประเทศญี่ปุ่นของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้แนวคิดกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

5. ระเบียบวิธีวิจัย

5.1 รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งบทความทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความทางสื่อออนไลน์ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ฯลฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามจริยธรรมเลขที่ UBU – REC – 56 / 2567 ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

5.2 ผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลคือบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้วิจัย สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) กลุ่มที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยหลากหลายจังหวัด อาทิ สมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง นครราชสีมา ปราจีนบุรี และกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน (รหัสข้อมูลในการสัมภาษณ์ T1-T15) ในหลากหลายอาชีพซึ่งเป็นบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย เช่น ล่ามภาษาญี่ปุ่น ครูสอนภาษาในสถาบันสอนภาษาสายอาชีพ หัวหน้าแผนกจัดซื้อ ระยะเวลาการทำงานในตำแหน่งงานปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ที่ 1-3 ปี ต่ำสุดคือ 2 เดือนและนานที่สุดคือ 7 ปี ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย (บริษัทอื่น) มาก่อน และบางคนเคยมีประสบการณ์เดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น

(2) กลุ่มที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นหลากหลายจังหวัดเช่นกัน อาทิ Tokyo Osaka Hyogo Gifu Shizuoka Kanagawa Mie Kumamotoo Fukui และ Okinawa จำนวน 15 คน (รหัสข้อมูลในการสัมภาษณ์ J1-J15) ในหลากหลายอาชีพ เช่น งานบริหารดูแลผู้สูงอายุ ผู้จัดการร้านอาหารไทย พนักงานต้อนรับในโรงแรม ระยะเวลาการทำงานในตำแหน่งงานปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ที่ 1-3 ปี ต่ำสุดคือ 10 เดือนและนานที่สุดคือ 5 ปี 6 เดือน ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลเคยทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมาก่อน และบางคนเคยมีประสบการณ์ทำงานบริษัทอื่นในประเทศญี่ปุ่น

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ทบทวนวรรณกรรม 3) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) 4) การวางแผนในการสัมภาษณ์ การวางโครงคำถามในการสัมภาษณ์ 5) การติดต่อผู้ให้ข้อมูล 6) การสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล ช่วงระหว่างวันที่ 7-22 เมษายน 2567 7) วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานผลการวิจัย

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงกระบวนการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย และบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 กระบวนการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรม

6.1.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษากระบวนการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น พบว่าบัณฑิตทั้งสองกลุ่มต่างมีกระบวนการปรับตัวที่สอดคล้อง

กับกรอบแนวคิด U-curve และ W-curve อย่างไรก็ตาม ลักษณะและขั้นตอนของการปรับตัวมีความแตกต่างกันตามบริบทของสถานที่ทำงานและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มมีกระบวนการปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมแตกต่างกันในบางประเด็น ในขั้นที่ 1 ขั้นตื่นตาตื่นใจ (honeymoon stage) ไม่พบข้อมูลตรงกับระยะนี้ ทั้งในกลุ่มที่ทำงานในประเทศไทยและในประเทศญี่ปุ่น ในขั้นที่ 2 ขั้นตระหนักทางวัฒนธรรม (culture shock stage) พบผลการศึกษานเฉพาะบัณฑิตที่ทำงานในประเทศไทย ส่วนของกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้น ไม่พบข้อมูลในระยะนี้ นอกจากนั้น บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มส่วนใหญ่ระบุถึงการปรับตัวในขั้นที่ 3 ขั้นปรับตัว (adjustment stage) และขั้นที่ 4 ขั้นรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่ (mastery stage) ในส่วนของขั้นที่ 5 ขั้นสองจิตสองใจ (ambivalence stage) และขั้นที่ 6 ขั้นตระหนักทางวัฒนธรรมจากการกลับเข้าไปใหม่ (re-entry culture shock stage) นั้น ผลการศึกษาไม่พบข้อมูลตรงกับระยะนี้ทั้งในกลุ่มที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและในประเทศญี่ปุ่น ส่วนขั้นที่ 7 ขั้นถ่ายทอดทางสังคมอีกครั้ง (re-socialization stage) ผลการศึกษาพบว่ามีเพียงบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคยเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นและกลับมาทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยอยู่ในขั้นดังกล่าว

6.1.2 อภิปรายผลการศึกษา

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างบัณฑิตทั้งสองกลุ่ม พบว่ากระบวนการปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะเป็นเส้นตรงตามแบบจำลอง U-curve หรือ W-curve อย่างครบถ้วน หากแต่ขึ้นอยู่กับบริบทของวัฒนธรรมเจ้าบ้าน ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายความว่าการทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยหรือการเดินทางไปทำงานในประเทศญี่ปุ่น รวมถึงลักษณะงานและประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล

ประการแรก การไม่พบขั้นตื่นตาตื่นใจ (honeymoon stage) ทั้งในกลุ่มผู้ที่ทำงานในประเทศไทยและทำงานในประเทศญี่ปุ่น อาจอธิบายได้ว่าบัณฑิตผู้ให้ข้อมูลมีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นมาก่อนจากการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ทำให้การเข้าสู่สภาพแวดล้อมการทำงานจริงไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นหรือแปลกใหม่มากนัก แต่กลับเผชิญกับความท้าทายในเชิงการปฏิบัติงานจริง เช่น ความกดดันจากระบบงาน ความคาดหวังขององค์กร และความสัมพันธ์ในที่ทำงานมากกว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Zhang และ Ting (2025) ที่ศึกษาประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรมและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษานานาชาติชาวเอเชียและนักศึกษาที่ไม่ใช่ชาวเอเชียในประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาชาวเอเชียไม่ปรากฏขั้นตื่นตาตื่นใจ แต่เผชิญระยะวิกฤตในช่วง 3 เดือนแรก ก่อนค่อย ๆ พ้นตัวและมีระดับการปรับตัวทรงตัวหลัง 6 เดือน ในทางตรงกันข้าม นักศึกษาที่ไม่ใช่ชาวเอเชียมีรูปแบบการปรับตัวเป็นเส้นโค้งรูปตัวยู โดยเริ่มจากขั้นตื่นตาตื่นใจ ก่อนเข้าสู่วิกฤตช่วง 7-12 เดือน และค่อย ๆ พ้นตัวหลัง 1-2 ปี แสดงให้เห็นถึงความผันผวนในการปรับตัวมากกว่า นอกจากนี้ในงานของ Kosman และคณะ (2023) ที่สำรวจบทบาทและประสิทธิผลของการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง (pre-departure preparation) สำหรับนักศึกษาในโครงการศึกษาต่อต่างประเทศ ยังแสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่ผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมที่มีคุณภาพจะสามารถเข้าสู่กระบวนการปรับตัวในประเทศปลายทางได้รวดเร็วกว่าโดยไม่ติดอยู่กับขั้นตื่นตาตื่นใจนานเกินไป

การไม่พบขั้นตื่นตาตื่นใจอย่างชัดเจนในทั้งสองกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีการเตรียมความพร้อมด้านภาษาและวัฒนธรรมมาก่อน มักจะข้ามช่วงความตื่นเต้นในระยะแรก และเข้าสู่กระบวนการปรับตัวเชิงการปฏิบัติงานจริงได้ทันที ทั้งนี้ ในกรณีของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษา วัฒนธรรม และบรรทัดฐาน

ทางสังคมของญี่ปุ่นที่ได้รับจากการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ทำให้การเข้าสู่สภาพแวดล้อมการทำงานจริงไม่ได้สร้างความแปลกใหม่เชิงอารมณ์ แต่กลับเผชิญกับความท้าทายในเชิงโครงสร้างองค์กรและความคาดหวังด้านบทบาทหน้าที่มากกว่า

ประการที่สอง บริบทหรือสภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อกระบวนการปรับตัว บริบทการทำงานระหว่างบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยกับบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมีความแตกต่างกันในเชิงพื้นที่ ส่งผลให้ทั้งสองกลุ่มมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ทำงานในประเทศไทยต้องเผชิญกับบริบทการทำงานแบบสองวัฒนธรรม (dual-cultural context) ซึ่งต้องปรับตัวทั้งต่อวัฒนธรรมการทำงานแบบญี่ปุ่นที่มีความเป็นทางการ เน้นกฎเกณฑ์ ขั้นตอนและความสมบูรณ์สูง กับวัฒนธรรมการทำงานแบบไทยที่มีความยืดหยุ่นและไม่เป็นทางการมากกว่าส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและก่อให้เกิดภาวะ “ตระหนกทางวัฒนธรรม” ในบางกรณี ผลจากการสัมภาษณ์บัณฑิตที่เกิดภาวะตระหนกทางวัฒนธรรมระบุว่ามีความรู้สึกกดดันในการทำงานดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “พอทำได้หนึ่งเดือน ก็รู้สึกว่าไม่เหมาะกับเราเท่าไร..... มันเป็นความรู้สึกที่มันกดดัน” (T3, สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2567) ทั้งนี้บัณฑิตคนดังกล่าวเพิ่งเปลี่ยนสายงานจากเดิมที่เคยทำงานด้านการศึกษามาทำงานที่สายงานล่ามในบริษัทญี่ปุ่นได้เพียง 2 เดือน ทำให้ยังไม่คุ้นเคยกับการทำงานและยังรู้สึกกดดันในการทำงาน ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Takeda, Secchi & Bray (2022) ที่ศึกษาเรื่องการปรับรับคุณค่าด้านจริยธรรม: กรณีศึกษาพนักงานชาวไทยที่ทำงานในบริษัทข้ามชาติสหราชอาณาจักรและญี่ปุ่นในประเทศไทย พบว่าพนักงานชาวไทยในบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่น มักใช้กลยุทธ์การรับวัฒนธรรมแบบผสมผสาน (integration) ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนค่านิยมการทำงานให้เข้ากับบริษัทแม้ที่มีวัฒนธรรมองค์กรแบบญี่ปุ่น แต่ในขณะเดียวกันยังต้องรักษารากฐานวัฒนธรรมไทยไว้ ทำให้เกิดกระบวนการที่ซับซ้อนกว่าการรับวัฒนธรรมเพียงด้านเดียว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Urairoj (2021) ที่ศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการปรับตัวในบริษัทญี่ปุ่น-ไทย พบว่าความยืดหยุ่นและการไม่มีตารางงานที่ชัดเจนของชาวไทยที่แตกต่างจากชาวญี่ปุ่นที่มีความตรงต่อเวลา และมักทำงานตามลำดับขั้นตอนอย่างเข้มงวดนั้น มักส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานที่ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมสังคมไทยเกิดความสับสนในการปฏิบัติงานได้

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องปรับตัวต่อวัฒนธรรมเดียวอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีความเข้มงวดทางวัฒนธรรมสูง แต่กรอบกติกา บทบาท และความคาดหวังมีความชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งในและนอกที่ทำงาน ส่งผลให้กระบวนการปรับตัวเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและมีเสถียรภาพมากกว่า ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Kuanvinit (2024) ที่ทำความเข้าใจกลยุทธ์การปรับตัวทางวัฒนธรรมผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่ม: กรณีศึกษาแรงงานไทยในญี่ปุ่น ผลการศึกษาระบุว่าแม้สังคมการทำงาน of ญี่ปุ่นจะเต็มไปด้วยบรรทัดฐานและค่านิยมที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่ความชัดเจนเหล่านี้เองที่ทำให้เมื่อคนไทยเลือกใช้กลยุทธ์ “ยอมรับและปฏิบัติตาม” การปรับตัวทางสังคมจะเป็นไปอย่างราบรื่น ได้รับการยอมรับและมีเสถียรภาพสูง เพราะไม่ต้องเผชิญกับความสับสนจากความคาดหวังที่ย้อนแย้งกัน จะเห็นได้ว่าบริบททางสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานที่ทำงานถือเป็นปัจจัยอีกประการที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัว แม้จะมีความเข้มงวดสูง แต่หากกรอบกติกาหรือกฎเกณฑ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันจะทำให้บุคคลไม่เกิดความสับสนในการปฏิบัติตัว ในทางตรงกันข้าม หากบริบทแวดล้อมมีความหลากหลายอาจส่งผลให้บุคคลเกิดความสับสนในการปฏิบัติตามมา

ประการที่สาม บัณฑิตที่สามารถเข้าสู่ขั้นปรับตัว (adjustment stage) มักมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นมากกว่า 1 ปี ผลการศึกษพบว่าขั้นปรับตัว (adjustment stage) ถือเป็นช่วงหลักของผู้ให้ข้อมูล

ทั้งสองกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมรูปตัวยู (U-curve) ของ Lysgaard (1955 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) และกระบวนการปรับตัวรูปตัวดับเบิลยู (W-curve) ของ Ting-Toomey (1999 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2557; สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) ที่ระบุว่าระยะนี้คือช่วงที่บุคคลพยายามทำความเข้าใจและยอมรับความแตกต่าง พฤติกรรมที่สะท้อนให้เป็นถึงกระบวนการปรับตัวในขั้นนี้ของบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย เช่น มีการระบุถึงความเข้าใจต่อการเขียนรายงานตามระบบ "โฮ-เรน-โซ" ซึ่งหมายถึงการแจ้งข้อมูล การติดต่อและการปรึกษาหารือซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการทำงานตามวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่น หรือระบุว่ามีความเข้าใจคำศัพท์เฉพาะทาง มีความเข้าใจความคิดหรือมุมมองของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่นมากขึ้น เป็นต้น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ตอนนี้ก็เริ่มเข้าใจที่เข้าทางแล้วค่ะ ก็รู้สึกเหมือนตัวเองปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเลยคะ” (T13, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2567) ส่วนบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น มีการระบุว่าเข้าใจระบบการทำงานของชาวญี่ปุ่น เรียนรู้เรื่องการทำงานและปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมได้ดีขึ้น เป็นต้น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ก็คือมันก็ดู smooth มากขึ้นครับ ทำงานได้ เหมือนเราคุยกันรู้เรื่องมากขึ้น” (J6, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567)

ผลการศึกษาข้างสะท้อนให้เห็นว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป และขึ้นอยู่กับระยะเวลาและประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเจ้าบ้าน (ญี่ปุ่น) ทั้งนี้บัณฑิตที่อยู่ในขั้นนี้ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นมากกว่า 1 ปี สอดคล้องกับงานของพินนภา หมวกยอด และคณะ (2563) ที่ศึกษากระบวนการและรูปแบบเชิงจิตวิทยาของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย ผลการศึกษพบว่าระยะการปรับตัวใช้เวลาประมาณ 6 เดือนถึง 3 ปี โดยเฉลี่ยจะใช้เวลาประมาณ 1 ปี เป็นช่วงที่บุคคลทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และพยายามเปิดรับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างเป็นสิ่งที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวระยะหนึ่ง

ประการที่สี่ ประสบการณ์หรือระยะเวลาการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นคือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับตัว จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ประสบการณ์หรือระยะเวลาการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นที่ยาวนานขึ้นส่งผลให้บัณฑิตสามารถปรับตัวจนเข้าสู่ “ขั้นรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่” โดยบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยที่สามารถปรับตัวจนเข้าสู่ระยะนี้มีระบุว่าไม่มีปัญหาในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่น ได้รับความไว้วางใจจากชาวญี่ปุ่น แม้บางคนเพิ่งทำงานในตำแหน่งปัจจุบันได้ไม่นาน แต่เคยมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นมายาวนานก่อนหน้านี้ ในส่วนของบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นระบุว่าคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่นไปเที่ยวร่วมกัน เป็นเสมือนเพื่อน ไม่มีปัญหาในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นปฏิบัติเสมือนเป็นชาวญี่ปุ่นด้วยกัน ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ส่วนตอนนี้ก็คุ้ยเล่นได้ค่ะ ไปเที่ยวด้วยกันได้อะไรอย่างเจ๊ ...เราก็ไปเที่ยวด้วยกัน เป็นเพื่อนเลยคะ” (J3, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567) “ปัจจุบันไม่มีปัญหาแล้วค่ะ....ถ้าให้พูดถึงสถานการณ์ปัจจุบันเลยนะ ที่บริษัทตอนนี้ หนูรู้สึกว่าเขาปฏิบัติกับหนูเหมือนกับเป็นคนญี่ปุ่นคนหนึ่งเลยคะ” (J4, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมรูปตัวยู (U-curve) ของ Lysgaard (1955 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) และกระบวนการปรับตัวรูปตัวดับเบิลยู (W-curve) ของ Ting-Toomey (1999 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2557; สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) ที่ระบุว่าระยะนี้คือช่วงที่บุคคลรู้สึกคุ้นเคยกับวัฒนธรรมใหม่ และสามารถทำงานได้อย่างลื่นไหล

นอกจากนี้ กลุ่มที่มีแนวโน้มการปรับตัวเข้าสู่ระยะนี้มักเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีประสบการณ์หรือระยะเวลาการทำงานยาวนานมากกว่า 3 ปี สอดคล้องกับงานของพินนภา หมวกยอด และคณะ (2563) ที่พบว่าชาวต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีมักสามารถทำงานและการดำเนินชีวิตตามวิถีปฏิบัติแบบไทยได้อย่าง

กลมกลืน ซึ่งตรงกับขั้นเป็นเจ้าของตนเอง (mastery stage) ใน U-Curve ของ Lysgaard ประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบูรณาการวัฒนธรรมและประสบการณ์ในการทำงานข้ามวัฒนธรรมอย่างแท้จริง และจะเห็นว่าบัณฑิตที่อยู่ในขั้นนี้ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นมากกว่า 3 ปี สะท้อนให้เห็นว่าระยะเวลาในการทำงาน รวมถึงประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นส่งผลให้เกิดกระบวนการปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของตรีกาล เมฆบริบูรณ์ และ ณกมล จันทรสม (2565) ที่ระบุว่าระยะเวลาในการทำงานกับองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน เมื่อพนักงานทำงานในองค์กรเป็นระยะเวลาที่ยาวนานย่อมทราบถึงวัฒนธรรมการทำงาน และกระบวนการทำงานภายในองค์กร ทำให้สามารถทำงานได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นดังกล่าวยังตอกย้ำให้เห็นว่าประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นส่งผลให้บัณฑิตมีความเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นมากขึ้น ทำให้บัณฑิตมีแนวโน้มปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น

ประการที่ห้า ผู้ที่เคยทำงานทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นเป็นเสมือน “สะพานเชื่อมทางวัฒนธรรม” (cultural bridge) การปรากฏของ “ชั้นถ่ายทอดทางสังคมอีกครั้ง” นั้น พบเฉพาะในกลุ่มผู้ที่เคยเดินทางไปทำงานในประเทศญี่ปุ่นและกลับมาทำงานในประเทศไทย ผลการศึกษาดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดกระบวนการปรับตัวรูปตัวดับเบิ้ลยู (W-curve) ของ Ting-Toomey (1999 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2557; สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี, 2561) ซึ่งเป็นช่วงที่บุคคลค่อย ๆ ปรับตัวกลับเข้าสู่วัฒนธรรมเดิมของตนเอง เริ่มเข้าใจความแตกต่างและยอมรับประสบการณ์ของทั้งสองวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มบัณฑิตที่เคยเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นและได้กลับมาทำงานที่ประเทศไทยแล้วในปัจจุบัน เคยผ่าน “ขั้นตระหนักทางวัฒนธรรมจากการกลับเข้าไปใหม่” โดยบัณฑิตระบุว่าตนเองเคยรู้สึกกว่าชาวญี่ปุ่นมีขั้นตอนและระบบการทำงานที่ดีกว่า หรือเคยรู้สึกกว่าชาวญี่ปุ่นมักคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน ส่วนชาวไทยส่วนใหญ่มักคุ้นเคยกับการทำตามคำสั่ง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “รู้สึกกว่าชาวญี่ปุ่นจะถูกฝึกให้คิดด้วยตัวเองก่อน ส่วนชาวไทยส่วนใหญ่มักคุ้นเคยกับการทำตามคำสั่ง” (T14, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2567) เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกผิดหวัง เบื่อหน่าย หรือหงุดหงิดกับวัฒนธรรมเดิมของตนเอง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันบัณฑิตกลุ่มดังกล่าวได้ระบุว่าตนเองมีความเข้าใจความแตกต่างของทั้งสองวัฒนธรรมมากขึ้น และบางคนได้กลายมาเป็นผู้อธิบายความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้แก่เพื่อนร่วมงานชาวไทยเพื่อให้งานเป็นไปอย่างราบรื่นขึ้น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “หนูเองก็พยายามอธิบายให้คนไทยเข้าใจว่าวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมันต่างกันนะ...ส่วนคนญี่ปุ่นที่มีปัญหา หนูก็เข้าใจเขาจะควรจะทำไมถึงทำแบบนั้น เพราะเราพอรู้พื้นฐานวัฒนธรรมเขาอยู่บ้าง....หลังจากเก็บเกี่ยวประสบการณ์มาเรื่อย ๆ มันก็เกิดเป็นความเคยชิน ความคุ้นชิน เข้าใจระบบ เข้าใจคนในองค์กร ก็ทำงานได้ค่ะ” (T2, 11 เมษายน 2567) ประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้จะกลับเข้าสู่ประเทศของตนเอง แต่ยังคงเข้าสู่กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมอีกครั้ง ทั้งนี้ การได้รับประสบการณ์การทำงานทั้งในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศบ้านเกิดและได้เดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ส่งผลให้บัณฑิตได้เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น จนสามารถกลายเป็นผู้เชื่อมโยงความเข้าใจหรือ “สะพานเชื่อมทางวัฒนธรรม” ให้แก่ผู้ที่ยังมีความเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นไม่มากนักได้เป็นอย่างดี

6.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรม

6.2.1 สรุปผลการศึกษา

ในส่วนของผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยทำการจัดหมวดหมู่ปัจจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มและประมวลผลเป็นคำร้อยละจากสัดส่วนของ

ผู้ให้ข้อมูลที่มีการกล่าวถึงปัจจัยดังกล่าว ผลการศึกษาพบการกล่าวถึงเพียง 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยพื้นฐาน และ 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน ทั้งนี้ ไม่พบการกล่าวถึงปัจจัยบทบาทสื่อมวลชน กฎหมายและศาสนา นอกจากนั้น ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของปัจจัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามบริบทของประเทศที่บัณฑิตทำงานอยู่

บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีแนวโน้มพึ่งพาการสนับสนุนจากสังคมและองค์กรมากกว่า โดยบัณฑิตกล่าวถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน¹ ในเรื่องการได้รับ “ความช่วยเหลือจากกลุ่มคนในสังคม” มากที่สุด ร้อยละ 33.33 บัณฑิตระบุถึงการได้รับความช่วยเหลือจากรุ่นพี่หรือเพื่อนร่วมงานในองค์กรเดียวกัน ส่งผลให้ปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนจากรุ่นพี่หรือเพื่อนร่วมงานในองค์กรเดียวกันเป็นกลไกหลักที่ช่วยลดแรงปะทะทางวัฒนธรรมสำหรับผู้ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย รองลงมาได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน เรื่อง “ระดับการเตรียมตัว ความรู้” ในการทำงานในบริษัทญี่ปุ่น ร้อยละ 30 บัณฑิตระบุถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านการเรียนในมหาวิทยาลัย และการแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาของงานด้วยตนเองจะช่วยให้สามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น แสดงให้เห็นว่าการปรับตัวในบริบทประเทศไทยสามารถอาศัยการเรียนรู้เชิงความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาด้วยการกล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานในเรื่อง “บุคลิกนิสัย” ร้อยละ 16.67 บัณฑิตระบุถึงการมีบุคลิก ลักษณะนิสัยที่มีความเป็นมิตร เป็นคนที่มีความยืดหยุ่น กระตือรือร้น และสามารถปรับตัวเข้าหาผู้อื่นได้ง่ายจะทำให้สามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ราบรื่นมากขึ้น

ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องพึ่งพาการปรับตัวจากตนเองและการปรับทัศนคติของตนเองเป็นหลักโดยบัณฑิตกล่าวถึง ปัจจัยพื้นฐาน เรื่อง “บุคลิกนิสัย” มากที่สุด ร้อยละ 25.93 ระบุถึงการเป็นคนที่มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสกว่า มีความอ่อนน้อมถ่อมตนจะทำให้สามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้อย่างราบรื่นยิ่งขึ้น ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบริบทที่แตกต่างในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งมีแรงกดดันจากโครงสร้างอำนาจและลำดับชั้นในสังคมที่ต่างจากการทำงานในบริษัทสังคมไทย รองลงมาได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน เรื่อง “ทัศนคติ และมุมมองแบบเหมารวม” ร้อยละ 22.22 บัณฑิตระบุถึงการปรับเปลี่ยนมุมมอง การไม่ยึดติดและเปิดใจรับวัฒนธรรมใหม่จะส่งผลให้สามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น ตามมาด้วยการกล่าวถึง ปัจจัยสภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน ใน 2 ประเด็น ได้แก่ การได้รับ “ความช่วยเหลือจากกลุ่มคนในสังคม” และ “โอกาสในการพูดคุยและติดต่อสื่อสาร” ร้อยละ 14.81 เช่นเดียวกัน โดยเรื่องการได้รับ “ความช่วยเหลือจากกลุ่มคนในสังคม” นั้น บัณฑิตระบุว่าได้รับการช่วยเหลือหลักมาจากรุ่นพี่หรือเพื่อนร่วมงานชาวไทยที่ทำงานในองค์กรเดียวกันหรือเคยทำงานในประเทศญี่ปุ่นมาก่อน รวมถึงได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานชาวต่างชาติที่ทำงานในองค์กรเดียวกัน ทำให้สามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่นนั้น บัณฑิตระบุว่าเป็นลักษณะการแสดงออกถึงความเป็นกันเอง ความเป็นมิตรส่งผลให้ความเครียดอันเกิดจากการทำงานลดลง จึงทำให้บัณฑิตสามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ราบรื่นยิ่งขึ้น กล่าวคือ บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมักได้รับการช่วยเหลือจากรุ่นพี่หรือเพื่อนชาวไทย รวมถึงเพื่อนชาวต่างชาติมากกว่าการได้รับการช่วยเหลือจากสังคมหลัก (สังคมญี่ปุ่น) โดยตรง ส่วนประเด็นเรื่อง “โอกาสในการพูดคุยและติดต่อสื่อสาร” นั้น บัณฑิตมีการระบุถึงการพูดคุยหรือสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันแบบไม่เป็นทางการผ่านการดื่มสังสรรค์หลังเลิกงาน

¹ คำว่า “สภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน” ในงานวิจัยชิ้นนี้ให้ความหมายดังนี้ สำหรับบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยจะหมายถึง สภาพแวดล้อมภายใน “บริษัทหรือองค์กรญี่ปุ่น” ที่อยู่ในประเทศไทย สำหรับบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นจะหมายถึง สภาพแวดล้อมใน “ประเทศญี่ปุ่น” และ “บริษัทหรือองค์กร” ที่บัณฑิตทำงานอยู่

(飲み会) รวมถึงการสื่อสารกันโดยตรง หรือการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานร่วมกัน ถือเป็นอีกปัจจัยที่ช่วยให้สามารถปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น

6.2.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของทั้งสองกลุ่ม กลุ่มบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยให้ความสำคัญกับ "ความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง" และ "การเตรียมตัวล่วงหน้า" เป็นหลัก ในขณะที่กลุ่มบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นเน้น "การปรับบุคลิกนิสัยและทัศนคติส่วนบุคคล" มากกว่า ส่วนการสนับสนุนทางสังคมนั้น กลุ่มที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยพึงพา "รุ่นพี่หรือเพื่อนร่วมงาน" ในที่ทำงานเป็นหลัก แต่กลุ่มที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นจะพึงพา "รุ่นพี่ชาวไทยที่อยู่มาก่อน" และใช้กิจกรรม "การดื่มสังสรรค์หลังเลิกงาน" เป็นช่องทางในการสร้างความสัมพันธ์และลดช่องว่างทางวัฒนธรรม เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตทั้งสองกลุ่ม พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ประการแรก ความแตกต่างเรื่องบริบทแวดล้อมส่งผลให้ทั้งสองกลุ่มปรับตัวต่างกัน บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น จะเป็นการปรับตัวในพื้นที่ “กึ่งข้ามวัฒนธรรม” แม้จะทำงานในบริษัทญี่ปุ่น แต่ยังคงอยู่ในสภาพแวดล้อมสังคมไทย มีเครือข่ายชาวไทยคอยช่วยเหลือมากกว่าเมื่อเทียบกับบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น เมื่อมีการสนับสนุนทางสังคมส่งผลให้ความเครียดที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมลดลง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “จะเป็นคนรอบข้างอะคะ คนรอบตัวก็มีผลนะคะ เวลาอะไรเราก็จะปรึกษา เขาก็จะช่วยเหลือซัพพอร์ตกันตรงนี้ได้” (T10, สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2567) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของภิกษณ์ดี ดินะคัด (2562) ที่พบว่าการมีคนกลางทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการเป็นตัวอย่าง ให้การชี้แนะ ถ่ายทอดความรู้ขั้นตอนการทำงาน ให้คำปรึกษาและให้ข้อคิดเห็นหรือวิจารณ์การทำงานช่วยให้พนักงานสามารถปรับตัวเข้ากับองค์กรและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการช่วยลดความตึงเครียด ความกลัว หรือความไม่มั่นใจที่เกิดขึ้น ทำให้มีความสบายใจมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในงานของ Dechawatanapaisal (2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ “การเชื่อมโยงการสนับสนุนทางสังคมในที่ทำงานกับความตั้งใจที่จะลาออกผ่านความผูกพันในงานและความหมายของงาน” ยังพบว่าพนักงานที่ได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน และระบบองค์กรจะมีความผูกพันกับองค์กรสูงขึ้น ยิ่งพนักงานรู้สึกว่าได้มีพันธะผูกพันต่อองค์กรมากเท่าใดก็จะสามารถค้นพบความหมาย คุณค่าและความสำคัญของงานได้มากขึ้น พนักงานที่รับรู้ว่าการงานของตนเองมีความหมายจะมีแนวโน้มคงอยู่กับองค์กรมากขึ้นและมีเจตจำนงที่ลาออกต่ำกว่า ประเด็นดังกล่าวตอกย้ำให้เห็นถึงบทบาทของการสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยลดความตึงเครียดที่เกิดจากการปรับตัวทำงานข้ามวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้าม ความโดดเดี่ยว หรือความห่างเหินจากกลุ่มสังคมหรือเพื่อนร่วมงานย่อมส่งผลทางลบต่อการกระบวนการปรับตัวในการทำงานโดยเฉพาะในบริบทที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม อย่างเช่น ผลการสัมภาษณ์ของบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยบางคนสะท้อนให้เห็นถึงขั้นตระหนักทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของบัณฑิตคนดังกล่าวที่ระบุว่า “แล้วก็ต้องบอกสภาพแวดล้อมในโรงงานค่อนข้างจะตึงเครียด ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ส่วนใหญ่จะเป็นคนละเจนเนอเรชั่น มันดูห่างเหินคะ ด้วยความที่เขายู่มานานแล้วหนูแทรกเข้ามา ไม่รู้จะคุยกับใครจริง ๆ” (T3, สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2567) ซึ่งมีการระบุถึงความรู้สึก “ห่างเหิน” และ “โดดเดี่ยว” จากเพื่อนร่วมงาน ส่งผลให้เกิดความ “เครียด” จากการทำงานข้ามวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ประเด็นดังกล่าวยังตอกย้ำให้เห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมหรือการได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้างถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเครียดที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม และทำให้บัณฑิตสามารถปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น

ส่วนบริบทการทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นการปรับตัวใน “สภาพแวดล้อมต่างวัฒนธรรมเต็มรูปแบบ” บทบาทที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องเผชิญทั้งวัฒนธรรมองค์กรแบบญี่ปุ่นและวัฒนธรรมทางสังคม ภาษา การดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความเข้มข้นทางวัฒนธรรมมากกว่า ส่งผลให้บัณฑิตต้องอาศัยทรัพยากรภายในบุคคล เช่น การปรับเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติของตนเอง หรือการจัดการความคาดหวังของตนเองมาเป็นปัจจัยช่วยในการปรับตัวมากกว่า ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “แต่พยายามปรับที่ตัวเรา เพราะว่าเราไม่สามารถที่จะไปปรับเขาได้ยังงี้ละ เรา ก็ปรับทัศนคติตัวเองอะไรประมาณนี้ ต้องปรับที่ตัวเราเองเยอะพอสมควรละ เพื่อให้แบบทำงานร่วมกับเขาได้” (J1, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2567) “ก็คิดว่าการปล่อยวาง ไม่คิดมากครับ” (J5, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Ladum และ Burkholder (2019) ที่ศึกษา “การปรับตัวทางจิตวิทยาของนักศึกษาต่างชาติในภาคเหนือของไซปรัส” แสดงให้เห็นว่าในบริบทที่ความแตกต่างทางวัฒนธรรมสูง การปรับตัวด้านจิตวิทยาขึ้นอยู่กับกระบวนการภายในบุคคลมากกว่า ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ทำงานภายใต้บริบทสองวัฒนธรรม แม้จะทำงานในบริษัทญี่ปุ่น แต่ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมสังคมไทย ทำให้ได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคมมากกว่าผู้ที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น ที่อาศัยอยู่ในบริบทต่างวัฒนธรรมแบบเต็มรูปแบบ ส่งผลให้ผู้ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องอาศัยการปรับตัวจากทรัพยากรภายในตัวบุคคลมากกว่า การพึ่งพาการสนับสนุนจากภายนอก

ประการที่สอง ความแตกต่างเรื่องปัจจัยด้านทัศนคติและบุคลิกภาพระหว่างบัณฑิตทั้งสองกลุ่ม บัณฑิตทั้งสองกลุ่มต่างยืนยันความสำคัญของทัศนคติและบุคลิกภาพ อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมุ่งเน้น “การปรับเปลี่ยนมุมมองของตนเอง” “การปล่อยวาง” และ “การไม่ยึดติด” ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “หนูก็เรียนรู้ว่าเราไม่สามารถเปลี่ยนคนอื่นได้ และเราก็ไม่รู้ด้วยว่าแต่ละวันคนญี่ปุ่นแต่ละคนจะมีอารมณ์แบบไหน...หนูเลือกที่จะปรับตัวเองแทน” (J11, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567) สอดคล้องกับงานของ Duong (2022) ที่พบว่าชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นมองว่าทัศนคติมีความจำเป็นพอ ๆ กับภาษาเมื่ออาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น การมีทัศนคติเชิงบวกช่วยให้ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นมีความสุขในทุกสถานการณ์

ในขณะที่กลุ่มบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมุ่งเน้นการแสดง “ความกระตือรือร้น” และ “การปรับเข้าหากันทั้งสองฝ่าย” ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ก็คือเราก็ต้องรู้จักปรับตัวละ ก็จะต้องปรับเข้าหาเขา...แต่ว่ามันก็ไม่ใช่ว่าปรับจนไม่เหลือจุดยืนของตัวเองหรือกลายเป็นแบบไม่ใช่ตัวเองไปอย่างเงี้ยละ ก็คือปรับให้มันทำงานกันได้ละ” (T11, สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2567) “สิ่งสำคัญคือความกระตือรือร้นละ ต้องมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และต้องมีความยืดหยุ่นด้วย” (T14, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2567) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของภิสันต์ ดินะคัด (2562) ที่ระบุว่ากระบวนการเรียนรู้ของพนักงานโรงแรมระบบเครือข่ายนานาชาติ จังหวัดภูเก็ตเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ปฏิบัติร่วมกันระหว่างพนักงานชาวไทยและหัวหน้างานที่เป็นชาวต่างชาติ ไม่ใช้การเรียนรู้แบบรับมาเพียงฝ่ายเดียว โดยพนักงานชาวไทยได้เรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตก ในขณะที่หัวหน้างานชาวต่างชาติก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยและพยายามปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมในการทำงานร่วมกับคนไทยเช่นกัน ประเด็นดังกล่าวตอกย้ำให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวที่แตกต่างกันระหว่างสองบริบท ได้แก่ บริบทการทำงานที่ต่างประเทศและการทำงานภายในประเทศ บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบวัฒนธรรมเดียวซึ่งถูกรายล้อมด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างเข้มข้น ส่งผลให้บัณฑิตต้องใช้

รูปแบบการปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน (ญี่ปุ่น) ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย แม้จะอยู่ในวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่าง แต่ยังคงอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทำให้การปรับตัวมิได้เกิดจากฝ่ายของพนักงานชาวไทยเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการปรับตัวร่วมกันระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่น เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม ความแตกต่างเรื่องการปรับตัวภายใต้บริบทวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นของบัณฑิตทั้งสองกลุ่ม

ในส่วนของการปรับตัวภายใต้บริบทวัฒนธรรมองค์กรนั้น จะเห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นที่คล้ายคลึงกัน เช่น ระบบอาวุโส และการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมเดียวอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นกว่า ทำให้บัณฑิตกลุ่มนี้เน้นการปรับบุคลิกนิสัยของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม โดยเน้นในเรื่อง "ความอ่อนน้อมถ่อมตน" มากเป็นพิเศษ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้คนในพื้นที่ ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า "อย่างแรกก็ถือเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนก่อน ก็คือเรามาเป็นแขกบ้านแขกเมือง เรามาอยู่ใหม่เราก็ไม่รู้อะไรอยู่แล้ว เราก็ปรับตัวเรา" (J2, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2567) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องตามแนวคิดวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่น ดังที่ เพ็ชรี รูปะวิเชตร (2554, อ้างถึงใน พลอย สุวรรณขมภู, 2562) ได้อธิบายเอาไว้ว่าวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส โดยให้ความสำคัญต่อผู้ที่มีอายุและประสบการณ์การทำงานในองค์กรมากกว่า อย่างที่กล่าวไปข้างต้นว่าเมื่อบัณฑิตอาศัยและทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมเดียวอย่างต่อเนื่องและเข้มข้น ส่งผลให้บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องปรับตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศเจ้าบ้าน (ญี่ปุ่น) ประเด็นนี้ตอกย้ำให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวของผู้มาเยือนที่จะต้องปรับจากตนเองเป็นหลักเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมเจ้าบ้าน (ญี่ปุ่น) ส่วนกลุ่มที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น ทำงานภายใต้บริบทสองวัฒนธรรมคืออยู่ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น ทำให้บัณฑิตกลุ่มนี้เน้นความ "ยืดหยุ่นและกระตือรือร้น" เพื่อประสานงานระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ประการที่สี่ ความสำคัญของปัจจัยด้านทักษะการสื่อสาร ทั้งสองกลุ่มกล่าวถึงความสำคัญของทักษะการสื่อสารเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม กลุ่มบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นระบุว่าความกล้าหรือความมั่นใจในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารจะช่วยให้การทำงานข้ามวัฒนธรรมเป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า "เราต้องกล้าพูดมากขึ้น กล้าเผชิญหน้ากับสถานการณ์จริง เพื่อให้ตัวเองแอคทีฟ และจำเป็นต้องพูดให้ได้มากที่สุด เพราะไม่งั้นจะทำงานต่อไม่ได้เลย" (J13, สัมภาษณ์ 16 เมษายน 2567) กล่าวคือบัณฑิตกลุ่มนี้ให้ความสำคัญต่อ "ความกล้าในการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหา" มากกว่า ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยระบุว่า "ภาษาเปรียบเสมือนเครื่องมือในการทำงาน" และเป็น "สื่อกลางในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่น" หากไม่สามารถสื่อสารกันได้อย่างส่งผลต่อการทำความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมที่อาจคลาดเคลื่อนได้ ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า "สิ่งสำคัญคือเราต้องมีความรู้ด้านภาษาค่อนข้างแข็งแรงอะไรเงี้ยครับ เราต้องสามารถคุยกับเขารู้เรื่องได้ เวลาเราแปลเขาอาจจะรู้สึกว้า เอ๊ะ แปลถูกไหมอะไรเงี้ยครับ ดังนั้นสิ่งสำคัญมากก็คือเรื่องภาษา" (T5, สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2567) ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นความแตกต่างของปัจจัยทักษะการสื่อสารระหว่างทั้งสองกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่ทำงานในประเทศไทยเน้นความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นในการทำงาน ส่วนกลุ่มที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมุ่งเน้นความกล้าในการสื่อสารและแก้ปัญหา ซึ่งสะท้อนความแตกต่างระหว่าง "การสื่อสารเพื่อการทำงาน" กับ "การสื่อสารเพื่อเอาตัวรอดทางสังคม"

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาจากหลากหลายงาน อาทิ งานของสุรศักดิ์ บุญอาจ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง "การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ สติลดิเย่ วีซ่า

ไทย-ออสเตรเลีย” ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการสื่อสารถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรม และสอดคล้องกับงานของ Liao และคณะ (2021) ที่ศึกษา “อิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรมต่อการปรับตัวและผลการปฏิบัติงานในบริบทข้ามวัฒนธรรม: การศึกษาชาวต่างชาติที่ทำงานในไต้หวัน” ยังพบว่า ความสามารถในการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ และทำงานร่วมกับผู้คนจากต่างวัฒนธรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และงานของเหวย หยู่ และ สุธิดา สุนทรวิภาต (2566) ที่ระบุว่าหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัว ได้แก่ ความมั่นใจในการสื่อสารกับชาวต่างชาติทำให้คนไทยที่เข้ามาอยู่กรุงลอนดอนปรับตัวเข้ากับสังคมวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในบริบทที่ไม่มีเครือข่ายทางสังคมให้ความช่วยเหลือมากนัก ความกล้าสื่อสารจะเข้ามามีความสำคัญมากกว่าความสมบูรณ์ของภาษา ความกล้าในการสื่อสารถือเป็นช่องทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คนต่างวัฒนธรรม ส่งผลให้การปรับตัวทางวัฒนธรรมได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น

7. บทสรุป

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการปรับตัวของบัณฑิตที่ทำงานในบริบทองค์กรญี่ปุ่นมีลักษณะซับซ้อนและสัมพันธ์กับบริบทเชิงพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ โดยบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยต้องดำเนินชีวิตและทำงานท่ามกลาง “สองวัฒนธรรม” ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กรแบบญี่ปุ่นและบริบทสังคมไทย ส่งผลให้การปรับตัวของบัณฑิตกลุ่มนี้มุ่งเน้นการทำงานให้สอดคล้องกับการผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรม รวมถึงการประสานงานระหว่างพนักงานชาวไทยและชาวญี่ปุ่นภายในองค์กรเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่าโดยรวมบัณฑิตสามารถปรับตัวได้ค่อนข้างราบรื่น โดยส่วนใหญ่เข้าสู่ขั้นการปรับตัวตั้งแต่ช่วง 1–3 ปีแรก และสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นการรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่เมื่อมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 3 ปี โดยไม่พบภาวะตระหนกทางวัฒนธรรมที่รุนแรงหรือยาวนาน ปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการปรับตัวของบัณฑิตกลุ่มนี้คือการสนับสนุนทางสังคม (social support) จากเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และบุคคลรอบข้าง ซึ่งช่วยลดความตึงเครียด ความขัดแย้ง และความยากลำบากที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม ส่งผลให้บัณฑิตสามารถเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและปรับตัวในการทำงานได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม มีบัณฑิตบางรายสะท้อนประสบการณ์ของภาวะตระหนกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความรู้สึกท้อแท้และโดดเดี่ยวจากเพื่อนร่วมงาน ซึ่งนำไปสู่ความเครียดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมมากขึ้น ประเด็นดังกล่าวตอกย้ำให้เห็นว่าการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยบรรเทาความเครียดและส่งเสริมการปรับตัวในบริบทการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ดีขึ้น นอกจากนี้ กระบวนการปรับตัวของบัณฑิตที่ทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยยังมีลักษณะเป็น “การปรับตัวร่วมกัน” ระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่น เนื่องจากสถานที่ทำงานตั้งอยู่ในประเทศไทย ส่งผลให้พนักงานชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มปรับวิธีการทำงานบางประการเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น

ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นต้องเผชิญกับบริบทที่แตกต่างออกไป โดยต้องดำเนินชีวิตท่ามกลาง “วัฒนธรรมเดียว” อย่างเข้มข้น ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมบ้านเกิด แม้ว่าวัฒนธรรมไทยและญี่ปุ่นจะมีความคล้ายคลึงกันบางประการ เช่น ระบบอาวุโส แต่ยังคงมีความแตกต่างหลายด้าน โดยเฉพาะความเข้มงวดด้านกฎระเบียบและวินัยในการทำงาน ส่งผลให้กระบวนการปรับตัวมีความซับซ้อนและใช้เวลานานกว่า โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการทำงาน นอกจากนี้ บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นยังได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อยกว่ากลุ่มที่ทำงานในประเทศไทย ทำให้ต้องพึ่งพาปัจจัยส่วนบุคคล

หรือทรัพยากรภายในตนเองมากกว่า เช่น การปรับทัศนคติ บุคลิกนิสัย และความคาดหวังของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการทำงาน อีกทั้งกระบวนการปรับตัวของบัณฑิตกลุ่มนี้มีลักษณะเป็น “การปรับตัวฝ่ายเดียว” ในฐานะผู้มาเยือน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการทำงานและวัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นหลัก

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) ควรมีการสนับสนุนพี่เลี้ยงในการทำงาน (Mentor) หรือระบบที่ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันของผู้มีประสบการณ์ชีวิตที่คล้ายกันในช่วงแรกของการทำงาน โดยเฉพาะในประเทศปลายทางที่แรงงานเดินทางเข้าไปทำงาน การมีพี่เลี้ยงหรือระบบที่ให้การสนับสนุนจะช่วยลดความตระหนกทางวัฒนธรรมและถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการปรับตัวในการทำงานได้อย่างราบรื่นมากขึ้น

2) ผู้ที่เคยผ่านการทำงานในต่างประเทศสามารถเป็น “Cultural bridge” หรือ สะพานทางวัฒนธรรม หรือ ผู้ที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรและพนักงานใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และเพื่อส่งเสริมการสื่อสารภายในองค์กรและการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

ควรต่อยอดงานวิจัยไปยังหลากหลายสถาบัน เพื่อให้เห็นปัญหาและอุปสรรคจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมและเห็นถึงกระบวนการปรับตัวที่กว้างและครอบคลุมมากขึ้น และหากมีการเชื่อมโยงผลการศึกษากับเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับอุดมศึกษาของไทยว่ามีการสอดแทรกเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการทำงานในองค์กรญี่ปุ่นมากน้อยเพียงใด จะทำให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของกระบวนการผลิตบัณฑิตออกสู่ตลาดแรงงานได้ชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2569). 7 เดือน ปี '67 ต่างชาติลงทุนในไทย 90,987 ล้านบาท ญี่ปุ่นลงทุนอันดับหนึ่ง 47,879 ล้านบาท. <https://www.dbd.go.th/news/17901092567>
- ตรีกาล เมฆบริบูรณ์ และ ณกมล จันทร์สม. (2565). วัฒนธรรมการทำงานแบบญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานชาวไทยในบริษัทญี่ปุ่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(44), 251-266. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/254060/173501>
- รัชชา วิทวิโรจน์. (2552). ความสามารถทางการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. <http://dspace.bu.ac.th/handle/123456789/686>
- พลอย สุวรรณชมภู. (2562). วัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นมีผลต่อความผูกพันของพนักงานชาวไทยในบริษัทข้ามชาติญี่ปุ่นใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/2863>
- พัฒนา หมวียอด, ธัญญลักษณ์ บุญลือ, เสาวรีย์ ชัยวรรณ, ศนิ ไทรหอมนวล และ หลี ยิง. (2563). กระบวนการและรูปแบบเชิงจิตวิทยาของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทย. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 8(2), 19-39. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/>

article/view/241568/167681

- ภัสร์ ตันะคัต. (2562). การเรียนรู้เพื่อปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมของพนักงานโรงแรมระบบเครือข่ายนานาชาติ จังหวัดภูเก็ต [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2019/ TU_2019_5819030148_12602_12792.pdf
- มัญชรี โชติรสสุติ. (2556). การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/lang/2556/20080.pdf>
- ศนิ ไทรหอมหวล และ พิณภา หมวกยอด. (2563). การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณในจังหวัดเชียงใหม่ : การศึกษาเชิงคุณภาพของปัจจัยที่มีอิทธิพล. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 37(1), 44-57. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/japanese/article/view/243231/165019>
- สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น. (2561). ตลาดแรงงานไทยในญี่ปุ่น. <https://japan.mol.go.th/situation/thai-labor-market>
- สิทธิพันธ์ โพธิ์ศรี. (2561). การปรับตัวในการทำงานข้ามวัฒนธรรมของวิศวกรไทย: กรณีศึกษาวิศวกรผู้มีประสบการณ์ในประเทศสมาชิกอาเซียน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. <http://bsris.swu.ac.th/thesis/57199130422RB6992555f.pdf>
- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2552). การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ สโลลีย์ วีซ่า ไทย-ออสเตรเลีย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b1861081>
- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2557). กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาลาวและกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. คลังข้อมูลวิทยานิพนธ์และงานวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/e-research/?q=node/1949>
- เหว่ย หยู่ และ สุธิดา สุนทรวิภาต. (2566). การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมของคนไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ: กรณีศึกษาช่อง YouTube “PEACHII”. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมหาดใหญ่ วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14* (น. 341-355). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. <https://www.hu.ac.th/Conference/conference2023/proceedings/doc/proceeding.pdf>
- Adamowicz, S. (2020). Japanese culture as element of intercultural space: Adaptation process of Polish students in Japan. *Globalization and Cultural Heritage: East—West Perspective*, 2(8), 119–135. <https://doi.org/10.12797/RM.02.2020.08.08>
- Dechawatanapaisal, D. (2022). Linking workplace social support to turnover intention through job embeddedness and work meaningfulness. *Journal of Management & Organization*, 31(2), 887–909. <https://doi.org/10.1017/jmo.2022.4>
- Duong, H. N. D. (2022). *Cultural adaptation: Vietnamese sojourners in Japan* (Master's thesis, Osaka Jogakuin University). <http://ir-lib.wilmina.ac.jp/dspace/bitstream/10775/3779/1/820001-Duong%20Ha%20Ngoc%20Dung.pdf>
- Kosman, B. A., Castro de Jong, D., Knight-Agarwal, C. R., Chipchase, L., & Etzebarria, N. (2023). *Study abroad: Exploring the pre-departure preparation for study abroad programs*.

- International Journal of Work-Integrated Learning*, 24(4), 477–489. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1408851.pdf>
- Kuanvinit, P. (2024). Understanding acculturation strategies through intergroup social interaction: A case study of Thai workers in Japan. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 9(3), e002737. <https://doi.org/10.47405/mjssh.v9i3.2734>
- Ladum, A., & Burkholder, G. (2019). Psychological Adaptation of International Students in the Northern Part of Cyprus. *Higher Learning Research Communications*, 9 (1). <https://doi.org/10.18870/hlrc.v9i1.436>
- Liao, Y. K., Wu, W. Y., Dao, T. C., & Luu, T. M. N. (2021). The influence of emotional intelligence and cultural adaptability on cross-cultural adjustment and performance with the mediating effect of cross-cultural competence: A study of expatriates in Taiwan. *Sustainability*, 13(6), 3374. <https://doi.org/10.3390/su13063374>
- Mandari, W. M., & Boer, R. F. (2021). Cross-cultural adaptation process of Japanese expatriates in Indonesia. *Jurnal ASPIKOM*, 6(2), 413–428. <http://dx.doi.org/10.24329/aspikom.v6i2.908>
- Takeda, S., Secchi, D., & Bray, J. (2022). Ethics-related value acculturation: The case of Thai employees working at UK and Japanese MNCs in Thailand. *Cross Cultural & Strategic Management*, 29(4), 846–869. <https://doi.org/10.1108/CCSM-10-2020-0204>
- Uraioj, M. (2021). *Cultural differences and adaptations in a Japanese-Thai company* (Master's thesis, Mahidol University). <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/41711/1/TP%20GM.008%202021.pdf>
- Zhang, K., & Ting, S. H. (2025). *Prior cross-cultural exposure and cross-cultural adaptation of Asian and non-Asian international students in China*. *Journal of International Students*, 15(7), 65–84. <https://doi.org/10.32674/a65sbb31>
- 厚生労働省 (2025). 『「外国人雇用状況」の届出状況まとめ（令和 6 年10月末時点）』 https://www.mhlw.go.jp/stf/newpage_50256.html
- 李艶&山本理沙 (2020). 「在日外国人労働者の異文化適応についての調査研究」 『聖泉論叢』 (28), 1-40. https://seisen-u.repo.nii.ac.jp/record/1334/files/2020_28_1-18.pdf

ภาษาวัยรุ่นในฐานะทรัพยากรเชิงปฏิสัมพันธ์ในการ ปฏิสัมพันธ์ภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สอง: การศึกษาด้วย การวิเคราะห์บทสนทนาของนักศึกษาต่างชาติ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาการใช้และหน้าที่เชิงสื่อสารของรูปแบบภาษาที่มีลักษณะคล้ายภาษาวัยรุ่น (wakamono kotoba: 若者ことば) ซึ่งหมายถึงรูปแบบภาษาที่ผู้เรียน L2 ใช้ โดยมีหน้าที่คล้ายกับภาษาวัยรุ่น แต่ไม่จำเป็นต้องตรงกับการใช้ของเจ้าของภาษา ในปฏิสัมพันธ์ภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนภาษาที่สอง (L2) ในกลุ่มนักศึกษาต่างชาติในประเทศญี่ปุ่น งานวิจัยก่อนหน้านี้เกี่ยวกับภาษาวัยรุ่นภาษาญี่ปุ่นส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ลักษณะทางคำศัพท์และการอธิบายเชิงพรรณนา ขณะที่บทบาทของภาษาดังกล่าวในปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยเฉพาะในบริบทของผู้เรียน L2 ยังได้รับความสนใจค่อนข้างจำกัด เพื่อตอบสนองต่อช่องว่างดังกล่าว งานวิจัยนี้วิเคราะห์บทสนทนาภาษาญี่ปุ่นที่ดำเนินขึ้นระหว่างนักศึกษาต่างชาติซึ่งใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาที่สอง โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์การสนทนา (conversation analysis) ร่วมกับการสัมภาษณ์หลังการสนทนา เพื่อศึกษาว่ารูปแบบภาษาดังกล่าวปรากฏขึ้นในปฏิสัมพันธ์อย่างไร และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรเชิงปฏิสัมพันธ์ (interactional resources) ในลักษณะใด ผลการวิเคราะห์พบว่าหน้าที่เชิงสื่อสารหลายประการ ได้แก่ การเอื้อต่อการดำเนินบทสนทนา การถ่ายทอดภาพหรือความรู้สึก การเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้สนทนา และการลดระดับความหนักแน่นของจุดยืนของผู้พูด (hedging) รูปแบบภาษาต่าง ๆ เช่น คำเน้นระดับ (เช่น chō (超), metcha (めっちゃ)) และรูปแบบท้ายประโยค (เช่น -toka (〜とか)) มีบทบาทในการสนับสนุนความสนใจของบทสนทนา การสร้างความสอดคล้องระหว่างผู้สนทนา และการเจรจาจุดยืน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบภาษาที่มีลักษณะคล้ายภาษาวัยรุ่นถูกนำมาใช้โดยผู้เรียน L2 อย่างต่อเนื่องในปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้พูดเจ้าของภาษาเท่านั้น แต่ยังปรากฏในบริบทการสนทนาแบบ L2 ด้วย ผลลัพธ์ดังกล่าวมีส่วนช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาวัยรุ่นและปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน L2 โดยแสดงให้เห็นว่าผู้พูดสามารถใช้ทรัพยากรทางภาษาที่ไม่เป็นทางการเพื่อร่วมกันสร้างปฏิสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำ

สำคัญ

ภาษาวัยรุ่น, การปฏิสัมพันธ์ภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาที่สอง, ทรัพยากรเชิงปฏิสัมพันธ์, นักศึกษาต่างชาติ, การวิเคราะห์บทสนทนา

Youth Language as an Interactional Resource in Japanese L2 Interaction: A Conversation Analytic Study of International Students

Abstract

This study examines the use and communicative functions of youth-language-like expressions (wakamono kotoba: 若者ことば), referring to forms used by L2 speakers that share interactional functions with youth language but may differ from native-speaker usage in distribution and sociolinguistic nuance, in Japanese L2 interaction among international students in Japan. While previous studies have primarily focused on lexical and descriptive aspects of youth language, limited attention has been paid to its role in naturally occurring interaction, particularly among second language (L2) speakers. To address this gap, the present study analyzes Japanese-language conversations conducted exclusively among international students using Japanese as a second language. Adopting a conversation-analytic approach combined with post-conversation interviews, the study investigates how such expressions emerge in L2 interaction and function as interactional resources. The analysis identifies multiple communicative functions, including facilitating conversation, conveying imagery, fostering solidarity, and hedging speaker stance. Expressions such as intensifiers (e.g., chō (超), metcha (めっちゃ)) and sentence-final forms (e.g., -toka (〜とか)) contribute to conversational flow, alignment, and stance negotiation. The findings suggest that youth-language-like expressions are actively used by L2 speakers as interactional resources in peer interaction, indicating that such usage is not limited to native speakers but also emerges in L2-only conversational settings. These results contribute to research on youth language and L2 interaction by highlighting how speakers draw on informal linguistic resources to co-construct interaction.

words

youth language, Japanese L2 interaction, interactional resource, international students, conversation analysis

Email: so_rungun@hotmail.com

Received 4 August 2025; Revised 4 May 2026; Accepted 11 May 2026

1.Introduction

In recent years, the number of international students in Japan has increased, contributing to greater linguistic and cultural diversity in higher education. According to the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT), the international student population reached 336,708 in 2024, the highest level recorded to date. In this context, Japanese is used not only between native speakers and international students but also as a shared lingua franca among international students, providing an important site for examining language use beyond native-speaker norms (Iwata, 2006, pp. 175–187; Tanaka, 2005).

For learners of Japanese as a second language (L2), language acquisition extends beyond formal instruction, as informal peer interaction and media exposure shape everyday language practices where learners encounter *wakamono kotoba* (Japanese youth language). Although research on youth language has accumulated since the 1990s (Yonekawa, 1996; Oyano, 1996, pp. 36–45; Ota & Makise, 2001, pp. 67–83), it has primarily focused on lexical description, with limited attention to its role in naturally occurring interaction, particularly among L2 speakers. Similarly, studies of Japanese L2 interaction have examined phenomena such as turn-taking and backchannels (Iwata, 2006; Kariya, 2005), but rarely analyze youth language as an interactional resource.

Against this background, this study examines how youth-language-like expressions are used in naturally occurring L2 interaction and what communicative functions they serve. Focusing on Japanese-language conversations among international students, the study combines conversation analysis with post-conversation interviews to investigate how such expressions emerge in interaction and contribute to the organization of talk.

The study addresses the following research questions:

1. What communicative functions of youth-language-like expressions appear in Japanese-language conversations among L2 speakers?
2. How do these functions compare with those reported in previous studies of native-speaker interaction?

This study contributes to sociolinguistic and Japanese L2 interaction research by extending youth language research to naturally occurring interaction, demonstrating that such expressions function as interactional resources in L2 conversation, and providing insight into how L2 speakers use pragmatic resources in informal peer interaction.

Throughout this article, Japanese examples are romanized according to the modified Hepburn system (2025 revision), with long vowels indicated by macrons and geminate consonants represented by doubling the consonant (e.g., *metcha*, *mutchcha*).

2. Background: International Students in Japan and Japanese Language Use

International students in Japan engage in Japanese-language interaction across academic,

workplace, and everyday contexts. In these contexts, learners are regularly exposed to informal language varieties, including colloquial expressions, discourse markers, and youth language. Given that many international students are of similar age and frequently interact with peers, youth language constitutes a salient component of their linguistic environment.

In such interactional environments, Japanese is not only a means of communication but also a resource for negotiating interpersonal relationships and managing stance among peers. This is particularly significant in L2 contexts, where speakers draw on available linguistic resources to achieve interactional goals. It therefore becomes important to examine how informal linguistic forms, including youth-language-like expressions, function as interactional resources in such settings.

3. Previous Studies on Youth Language

Wakamono kotoba (Japanese youth language) has attracted scholarly attention as a dynamic variety associated with younger generations, although its definition and scope vary across studies. Despite occasional negative evaluations in public discourse, it represents a site of linguistic creativity and social meaning. This chapter outlines major approaches, defines youth language as used in this study, and presents the communicative functions guiding the analysis.

3.1 Conceptualizing Youth Language

Wakamono kotoba has often been discussed in relation to slang and other informal varieties. In English-language studies, slang has been associated with marginal groups and evaluated as non-standard (Anderson & Trudgill, 1990; Allen, 1998), but also recognized as a resource for in-group communication and identity (Jay, 1992). In Japanese linguistics, youth language has been conceptualized more neutrally through its connection to group language (shūdango: 集団語). Shibata (1956, p. 92) defines group language as expressions created within specific communities. Building on this, Yonekawa (1996, p. 12) defines wakamono kotoba as expressions used by young people that serve multiple communicative functions. Despite differences in emphasis, youth language can be understood as a socially situated practice characterized by creativity, informality, and functional adaptability.

In the present study, youth language is defined as informal expressions associated with younger speakers and peer interaction, rather than strictly age-bound usage, while acknowledging its overlap with colloquial language and slang. From a functional, interaction-oriented perspective, it is treated as a resource for identifiable communicative functions in interaction, and the term “youth-language-like expressions” refers to forms produced by L2 speakers that share these functions but may not fully correspond to native-speaker usage in distribution or social meaning.

3.2 Communicative Functions of Youth Language

While Yonekawa (1996, pp. 16–27) discusses several communicative functions of youth language, including conversation facilitation, solidarity, imagery, buffering, concealment, purification, and entertainment, the present study systematically considers all of these functions as a starting

point for analysis. Previous descriptive studies (e.g., Senuma, 2005, pp. 295–323) have also documented characteristic forms of wakamono kotoba, although they have not systematically examined their interactional functions. More recent research (e.g., Leng, 2025, pp. 30–33) suggests that differences between foreign language and second language learning environments, especially in terms of opportunities for contact, play a crucial role in shaping learners’ use of interactional resources.

In the present study, all functions proposed by Yonekawa (1996) were reviewed in relation to the dataset. Based on this consideration, the analysis focuses on four functions that were most consistently observable and interactionally salient in the present data: facilitating conversation, fostering solidarity, conveying imagery, and hedging speaker stance. Functions such as concealment, purification, and entertainment were considered during the analytical process but were not included in the analytical framework due to their limited occurrence and lack of clear interactional relevance in the dataset.

More specifically, the present analysis draws on Yonekawa’s (1996) discussion of communicative functions such as conversation facilitation, solidarity, and imagery, while treating hedging speaker stance as a related but analytically distinct function observed in the present data. While Kuwamoto (2003a) is consulted primarily for its discussion of morphological and semantic characteristics, the functional categorization adopted here is based on interactionally observable uses in the present dataset, rather than a direct application of existing taxonomies, in order to capture interactionally relevant functions as they emerge in L2 interaction.

These functions are defined not only in terms of lexical forms but also in relation to their interactional roles, which are examined in detail in Section 5. This selection is therefore data-driven and based on a prior consideration of existing functional categories, prioritizing interactional relevance over reproducing existing taxonomies. It is not arbitrary but grounded in systematic comparison between existing functional categories and the present dataset.

3.2.1 Facilitating Conversation

Youth language contributes to conversational flow through abbreviated forms, discourse markers, and evaluative expressions that enable rapid turn progression and topic management. Such expressions support interactional rhythm and maintain conversational momentum. In Yonekawa’s discussion, this function is often associated with abbreviated forms and casual conversational phrases that facilitate turn progression (e.g., intora (イントラ : instructor), an abbreviated form used to maintain conversational tempo) (Yonekawa, 1996, pp. 19–20). While the forms observed in the present dataset differ from those described by Yonekawa, they similarly contribute to conversational flow at the interactional level. In the present dataset, for example, intensifiers such as chō (超 : very) and metcha (めっちゃ : very) are observed to contribute to rapid turn progression.

3.2.2 Fostering Solidarity

Youth language functions as a resource for constructing in-group membership and

interpersonal alignment. Through shared expressions and evaluative language, speakers display affiliation and reinforce social bonds. This function corresponds to expressions that signal familiarity and shared stance, often realized through casual or informal language use. Yonekawa (1996, pp. 20–21) also notes that even widely used in-group expressions, such as *gochi* (ごち), serve to reaffirm existing social relationships among speakers. While the forms observed in the present dataset differ from those described by Yonekawa, they similarly contribute to interpersonal alignment at the interactional level. In the present dataset, for example, expressions such as *yabai* (ヤバい : awesome/terrible) and *maji* (マジ : seriously) are observed to function as resources for expressing shared evaluations and fostering interpersonal alignment.

3.2.3 Conveying Imagery

Youth language enables speakers to convey evaluations and perceptions efficiently through compact and vivid expressions. These forms facilitate shared understanding by allowing interlocutors to align their interpretations of a situation. In Yonekawa's discussion, this function is associated with expressions that evoke vivid impressions, including figurative or simile-like expressions (Yonekawa, 1996, pp. 22–23). Yonekawa also notes the use of visually and aurally evocative expressions such as *bākōdo* (バーコード : a hairstyle resembling a barcode) and *gero-gero* (ゲロゲロ : an auditory expression conveying disgust). These examples illustrate how vivid imagery is conveyed through concise expressions. In the present dataset, for example, expressions such as *sugē* (すげー : amazing) and *yabai* (ヤバい : awesome/terrible) are observed to function as resources for conveying vivid evaluations and facilitating shared understanding.

3.2.4 Hedging Speaker Stance

Youth language also functions as a resource for hedging speaker stance. Expressions such as sentence-final markers allow speakers to reduce epistemic commitment and present statements as tentative, thereby maintaining interpersonal harmony in interaction. This function is related to what Yonekawa (1996, pp. 24–25) describes as buffering, which involves avoiding expressions that may hurt the interlocutor and softening potentially face-threatening statements. While the present study focuses specifically on the interactional management of epistemic stance, this function overlaps with Yonekawa's notion of buffering in its role in maintaining interpersonal harmony. In the present dataset, for example, sentence-final expressions such as *-toka* (～とか) and *-tte kanji* (～って感じ) are observed to function as resources for managing epistemic stance and maintaining interpersonal alignment.

4. Research Method

This chapter outlines the research design and methodological framework used to investigate how youth language functions as an interactional resource in Japanese L2 interaction. The study adopts a qualitative approach combining conversation analysis and post-conversation interviews.

This design enables a close examination of linguistic forms as they emerge in interaction while also incorporating participants' reflections on their own language use.

4.1 Analytical Perspective

Conversation analysis treats language as situated social action and examines the sequential organization of talk, including turn-taking and the interactional functions of linguistic expressions. This perspective is particularly suitable for analyzing naturally occurring interaction, as it focuses on how participants collaboratively construct meaning in context.

In the present study, conversation analysis is employed to examine how youth language emerges and functions as an interactional resource in Japanese-language conversations among L2 speakers. Particular attention is paid to the sequential environment in which expressions occur, including turn-taking, prosody, pauses, and participants' responses, in order to examine their interactional functions.

4.2 Data Collection and Participants

Data were collected in July 2025. Conversations were recorded on July 26 and 27 using the online conferencing platform Zoom, which enabled participation from multiple regions of Japan and ensured audio quality suitable for transcription and interactional analysis. To promote natural peer interaction, the researcher did not observe the conversations directly; instead, participants were placed in private breakout rooms and instructed to engage in free Japanese-language conversation.

The participants were eight international students aged 18–30 enrolled at universities in Japan. All participants had completed formal Japanese language education and regularly used Japanese in academic and everyday contexts. To ensure that Japanese functioned as the shared language, participants were paired with interlocutors from different countries, reducing the likelihood of code-switching. Participants were recruited from universities located in Tokyo, Aichi, and Osaka. Their countries of origin were Indonesia, Sweden, South Korea, Thailand (two participants), China, Taiwan, and the United States.

4.3 Conversational Data, Transcription, and Interviews

Each pair engaged in approximately 30 minutes of natural Japanese-language conversation. No specific topics were assigned, allowing interactional topics to emerge organically. The conversational data were transcribed using conventions adapted from Kudo (2004), Iwata (2006), and Takagi (2005), with modifications to capture features relevant to conversation analysis, including turn-taking, pauses, overlap, and prosody.

Following the recordings, semi-structured post-conversation interviews were conducted individually with each participant. These interviews lasted approximately 25 to 40 minutes and were designed to elicit participants' reflections on their language use.

The interview protocol covered five areas: (1) awareness of youth language use, (2) experiences of Japanese language use, (3) impressions of youth language, (4) contexts in which youth language is used, and (5) comparable expressions in participants' home languages. Interview

data were consulted selectively when the interactional function of a given expression could not be sufficiently determined from the conversational data alone. This approach is consistent with a conversation-analytic framework, in which naturally occurring interaction is prioritized over retrospective accounts. Although the interview protocol covered five areas, the present study focuses primarily on aspects directly relevant to interactional analysis. Other areas are not discussed in detail due to scope limitations.

4.4 Analytical Procedure

The analysis was conducted in three stages. First, youth language expressions were identified in the conversational data, with particular attention to forms that recurrently appeared in informal peer interaction. Second, each occurrence was analyzed within its sequential context to determine its communicative function, with particular attention to turn-taking organization, prosodic features, pauses, and participants' responses. This stage aimed to clarify how each expression contributed to the ongoing interaction. Third, when necessary, relevant post-conversation interview data were consulted to support the interpretation of interactional functions and to provide additional insight into participants' language use.

By integrating conversation analysis with post-conversation interviews, the present study prioritizes naturally occurring interaction while also incorporating participants' perspectives into the interpretation of interactional functions. This combined approach allows for a more comprehensive understanding of how youth-language-like expressions are used and interpreted in L2 interaction.

5. Results

This chapter presents the results of the analysis based on conversation data and post-conversation interviews. Focusing on the sequential organization of interaction, it examines how youth language expressions function as interactional resources in Japanese-language conversations among L2 speakers. Following the analytical framework outlined in Chapter 3, the findings are organized into three communicative functions: (1) facilitating conversation and conveying imagery, (2) fostering solidarity, and (3) hedging speaker stance. In the present analysis, the functions of facilitating conversation and conveying imagery are treated together due to their frequent co-occurrence in the data.

5.1 Overview of Youth Language Emergence in L2 Conversations

Across the four dyadic conversations analyzed in this study, seventeen expressions associated with youth-language-like usage were identified. In this study, interactional resources refer to linguistic and non-linguistic means used in interaction, including sentence-final forms and discourse markers (e.g., *-toka*, *-mitaina*, *-tte kanji*, *-kamo shirenai*, *-kedo*), intensifiers (e.g., *chō*, *metcha*, *sugē*), and adjectival forms such as *kimoi*. While some of these forms are not exclusive to youth language, they are included

due to their frequent use in informal peer interaction and their role in stance marking and alignment.

Phonological variants such as metcha and mutcha were treated as a single analytical category. Among the identified expressions, -toka appeared in all conversational pairs, including contexts referring to a single event. Although some expressions may appear semantically similar, they were treated separately when they exhibited different interactional functions in the data. This distinction is based on interactional function rather than semantic equivalence.

Table 1 groups these expressions according to their primary interactional functions and presents their frequency distribution across participants. The table provides an overview of patterns in the dataset, while Sections 5.2–5.4 examine selected excerpts to illustrate their interactional use.

The excerpts discussed in Sections 5.2–5.4 are not intended to correspond directly to the frequency counts for each speaker in Table 1, but are selected to illustrate representative interactional patterns. These excerpts are therefore used to highlight recurrent interactional practices rather than to provide a comprehensive account of all observed instances. While the table offers a quantitative overview of distributional tendencies, the excerpts serve to illustrate how these forms are locally organized and made interactionally relevant in specific sequential contexts.

Table 1. Youth-Language-Like Expressions Observed in Japanese L2 Conversations, Categorized by Primary Interactional Function Across Participants

Function	Youth language item	Japanese form	A	B	C	D	E	F	G	H
Hedging / Mitigation	-mitaina (sentence-final)	～とか	11	13	23	28	21	1	14	10
	-tte kanji (sentence-final)	～みたいな	1	0	1	7	1	2	1	1
	-tte iu ka (utterance-medial)	～って感じ	0	0	1	1	2	0	3	2
	-kamo shirenai (sentence-final)	～っていうか	0	0	2	1	0	0	15	9
	-kedo (sentence-final)	～かもしれない	2	3	2	1	1	0	1	1
	Youth language item	～けど	0	3	10	6	8	1	16	2
Facilitating / Imagery	chō	超	1	2	0	0	0	1	0	0
	metcha / mutcha	めっちゃ/むっちゃ	0	0	38	0	0	4	3	1
	sugē	すげー	0	0	2	0	0	1	0	0
	gachi de	ガチで	0	0	0	0	2	0	0	0
Solidarity / Evaluation	yabai	ヤバい	1	2	0	0	0	1	0	0
	maji	マジ	0	0	0	0	2	0	0	0
Other (Low frequency)	kimoi	キモい	0	0	0	0	0	1	0	0
	kawachii	かわちい	1	0	0	0	0	0	0	0
	meroi	メロい	0	0	0	0	0	0	1	0
	-shika katan	～しか勝たん	0	0	1	0	0	0	0	0
	sage	サゲ	0	0	1	0	0	0	0	0

Note. Frequencies are based on the entire dataset across all conversational pairs. Letters A–H refer to individual participants. The examples in Sections 5.2–5.4 are representative excerpts for qualitative analysis and do not reflect overall frequency distribution. Low-frequency items are grouped separately due to limited occurrences.

5.2 Facilitating Conversation and Conveying Imagery

In the present data, the functions of facilitating conversation and conveying imagery frequently co-occur within the same interactional sequences. This combined function is identified as facilitating conversation because such expressions contribute to turn progression, sustain interactional flow, and support the co-construction of shared evaluations.

Excerpt 1: Conversation between Speaker A (China) and Speaker B (United States)

191A : かわいい。超かわいい。

192B : (3秒) 顔はなんか卵みたい。

193A : ははは (笑う) でも、えっと一、戦うになるときは、(B : うん、あー) イケメン。

Note. This excerpt was selected by the author from a naturally occurring conversation recorded with the participants' consent. All personal names have been anonymized.

In this sequence, *chō* (超) appears after prior alignment has been established through repeated assessments such as *kawaii* (かわいい). The shift to *chō kawaii* (超かわいい) functions as an upgrade of evaluation, reinforcing shared stance and inviting a response. This is taken up by Speaker B in the following turn through a related evaluative comment, indicating continued alignment. In this way, *chō* (超) sustains the evaluative sequence and facilitates conversational momentum.

Such intensifiers also contribute to conveying imagery by enabling speakers to express evaluations in a vivid and economical manner, allowing interlocutors to quickly grasp the speaker's stance. In addition to *chō* (超), similar interactional patterns were observed with *metcha* (めっちゃ), as illustrated below.

Excerpt 2: Conversation between Speaker C (Sweden) and Speaker D (South Korea)

259C : でしょ? 何でもMade in Chinaでしょ? (D : そうだけど)

ここで作るのはめっちゃ高い。日本製、いいけど、俺には高い。

260D : うーん、でも一、幸い、私のカメラは日本製。ふふ。

Note. This excerpt was selected by the author from a naturally occurring conversation recorded with the participants' consent. All personal names have been anonymized.

Here, *metcha* (めっちゃ) functions as an assessment upgrade within an ongoing evaluative sequence. As with *chō* (超), it contributes to maintaining conversational flow and facilitating shared understanding. From an interactional perspective, these intensifiers function as resources for coordinating evaluation and alignment, sustaining conversational momentum while conveying imagery.

5.3 Fostering Solidarity

Another important function observed in the data is the use of youth language as a resource for fostering solidarity and interpersonal alignment. This function is identified as solidarity-oriented because such expressions enable speakers to display shared stance and maintain affiliative interaction.

Excerpt 3: Conversation between Speaker E (Indonesia) and Speaker F (Thailand)

053E : ま、筆記試験で、んー、最初は、ま、3つのことについて述べて、何とか、み、3つのこ、3つのことばを定義、定義しなさいっていうやつ。

054F : えーっ。何か難しそう。

055E : やったけど、ヤバい。そしてー、そして、ま、3つの、その、ま、エッセイ (F : うん) エッセイの問題とかあって、なんか、広くは正しく書いたけど、細かいところまで書かなくて、ヤバいって感じ。でも大丈夫かなあ。

Note. This excerpt was selected by the author from a naturally occurring conversation recorded with the participants' consent. All personal names have been anonymized.

In this sequence, *yabai* (ヤバい) is produced as a retrospective evaluation of the speaker's exam performance. Rather than conveying literal danger, it functions as an affective assessment that indexes stance. This occurs in a context where Speaker F has already described the difficulty of the exam, establishing a shared evaluative frame. The use of *yabai* (ヤバい) at this point displays alignment by showing that Speaker E shares this perception of difficulty. Rather than elaborating the evaluation, the speaker employs *yabai* (ヤバい) as a compact expression that invites affiliation. In this sense, *yabai* (ヤバい) operates as a responsive action that builds on prior talk and reinforces the ongoing evaluative sequence.

From a conversation analytic perspective, *yabai* (ヤバい) functions as a resource for stance alignment within an ongoing evaluative sequence. Its placement following prior talk allows it to operate as an affiliative response, contributing to the co-construction of a shared stance. Such usage illustrates how speakers rely on concise evaluative forms to maintain intersubjectivity while sustaining the progressivity of the interaction.

5.4 Hedging Speaker Stance

Another salient function observed in the data is the use of youth-language-like expressions as resources for hedging speaker stance. Such expressions allow speakers to reduce epistemic commitment, present statements as tentative, and maintain interpersonal harmony.

Excerpt 4: Conversation between Speaker G (Thailand) and Speaker H (Taiwan)

119H : うん。 (1 秒) で、でもGちゃんは東京？東京に行くよね？

120G : うーん、行くけどー、 (H : けどー) それが行くかどうかわかんないっていうかー、決まってるけどー (H : うん) 決まってるけどー (H : うん) 決めた、決めた決めたけどー (H : うん) うーん、まだ8月に入らないとわかんないっていうかー (H : うん) うーん、そんな感じです。

121H : ふーん。

Note. This excerpt was selected by the author from a naturally occurring conversation recorded with the participants' consent. All personal names have been anonymized.

In this sequence, Speaker G employs sentence-final expressions such as *-kedo* (〜けど)

and -tte iu ka (～っていうか) to frame the utterance as provisional and negotiable. Rather than producing a single definitive statement, the speaker incrementally constructs the turn through a series of reformulations, deferring commitment and keeping the proposition open.

From a conversation analytic perspective, these forms function as resources for managing epistemic stance within an ongoing sequence. The utterance is produced as an evolving account, allowing the speaker to navigate uncertainty while maintaining interactional progressivity. The minimal response from Speaker H (“ふーん”) indicates that this mitigated format is treated as interactionally appropriate. These expressions are included not because they are exclusive to youth language, but because of their frequent use in informal peer interaction and their role in managing stance. Through such usage, speakers maintain alignment while avoiding overly strong or face-threatening assertions.

5.5 Summary of Findings

The analysis shows that Japanese L2 speakers use youth-language-like expressions as interactional resources to manage conversation, convey evaluation, foster solidarity, and hedge speaker stance, realized through recurrent forms such as intensifiers and sentence-final expressions.

Sections 5.2–5.4 demonstrate that these expressions are systematically positioned within interactional sequences rather than used randomly. Intensifiers such as *chō* (超) and *metcha* (めっちゃ) upgrade assessments and sustain evaluative sequences, facilitating conversational flow and conveying imagery. Expressions such as *yabai* (ヤバい) contribute to shared stance and interpersonal alignment, while sentence-final forms such as *-kedo* (～けど) and *-tte iu ka* (～っていうか) hedge speaker stance and maintain interactional harmony.

Importantly, these expressions are not treated as youth language in a strict categorical sense, but as context-dependent interactional resources that display youth-language-like functions in interaction. While some forms also occur in general colloquial Japanese, their role in informal peer interaction justifies their inclusion in the present analysis.

Overall, the findings indicate that youth-language-like expressions constitute an important interactional resource in Japanese L2-only conversations, highlighting how L2 speakers co-construct interaction using resources beyond standard or classroom-based language.

6. Discussion

This chapter discusses the findings presented in Chapter 5 in relation to the research questions and theoretical framework. It focuses on the communicative functions of youth-language-like expressions in Japanese L2 interaction and considers their implications for conversation analysis, sociolinguistic research, and Japanese language education. It also clarifies how these expressions function as interactional resources in L2 contexts.

6.1 Youth Language in Japanese L2 Interaction: Summary and Interpretation

The present study examined the use of *wakamono kotoba* in L2-only Japanese conversations. Using conversation analysis and post-conversation interviews, this study identified a range of youth-language-like expressions, revealing three primary communicative functions: facilitating conversation and conveying imagery, fostering solidarity, and hedging speaker stance. As shown in Chapter 5, intensifiers and sentence-final expressions were systematically used to manage evaluation, stance, and interpersonal alignment.

L2 speakers actively employ these expressions in peer interaction, suggesting that such resources are not restricted to native-speaker socialization, although their usage is shaped by accessibility and learning context rather than full sociolinguistic competence. In particular, while similar communicative functions have been reported in native-speaker interaction, the present data suggest a greater reliance on hedging-related expressions, likely due to their accessibility and lower sociolinguistic markedness for L2 speakers. In contrast, functions such as entertainment or more creative wordplay, which are often noted in native-speaker youth language, were less evident in the present dataset.

This pattern is consistent with previous research suggesting that differences between foreign language and second language learning environments, particularly in terms of opportunities for contact, play a key role in shaping learners' use of interactional resources (Leng, 2025, pp. 30–33, esp. p. 32). While Leng (2025) focuses on fillers and related resources, the present findings extend this perspective by showing that youth-language-like expressions are similarly shaped by accessibility and exposure in L2 interaction.

Interview data further support this interpretation. Several participants reported that their use of youth-language-like expressions was influenced primarily by media exposure and peer interaction, and some expressed a desire to sound more natural or closer to native speakers when using such expressions. Their awareness of distinctions between youth language and standard forms, however, remained partial.

Not all functions discussed by Yonekawa (1996), such as buffering or concealment, were observed in the present data, which may reflect the nature of L2 interaction, where learners tend to rely on more accessible and widely shared expressions. In contrast, functions such as conversation facilitation, solidarity, and imagery were consistently observed, indicating that these represent more accessible interactional resources in L2 contexts.

Overall, the findings indicate that youth-language-like expressions in L2 interaction are functionally comparable to those in native-speaker interaction, while showing greater reliance on hedging expressions (e.g., *-toka*, *-kedo*). This reflects how L2 speakers manage uncertainty and maintain interactional smoothness under constraints of accessibility, exposure, and sociolinguistic awareness.

6.2 Implications for Conversation Analysis and Sociolinguistics

This study contributes to conversation-analytic research on Japanese L2 interaction by highlighting youth language as an interactional resource. While previous research has focused on turn-taking and repair, the present findings show that L2 speakers also employ evaluative and stance-related expressions to organize interaction.

From a conversation-analytic perspective, the findings support the view that L2 interaction constitutes a legitimate site of linguistic practice rather than a deviation from native norms. Speakers collaboratively construct interaction using available resources, including youth-language-like expressions.

From a sociolinguistic perspective, the presence of such expressions in L2-only interaction suggests that youth language is not strictly age-bound or group-exclusive, but rather a flexible set of practices shaped by peer interaction, media exposure, and multilingual experience.

These findings are broadly consistent with Yonekawa's (1996) functional perspective, while extending it by demonstrating how such functions are realized in L2 interaction.

6.3 Implications for Japanese Language Education

The findings also have implications for Japanese language education. Although youth language is often excluded from formal instruction, the present analysis shows that it plays a role in everyday interaction among L2 speakers.

Rather than treating youth language as peripheral, language education may benefit from acknowledging its functions. Explicit attention to features such as hedging and stance expression may support the development of learners' interactional competence.

6.4 Limitations and Future Directions

Several limitations should be noted. The dataset is relatively small and limited to dyadic conversations, and the study does not include direct comparison with native-speaker interaction. These limitations should be taken into account when interpreting the findings. They also indicate the need for further empirical investigation in more diverse interactional settings.

Future research could expand the dataset and incorporate comparative analyses with native-speaker conversations. Further investigation of learners' language attitudes, for example through questionnaire-based methods, would also contribute to a deeper understanding of youth-language use in L2 contexts.

7. Conclusion

This study shows that youth language is actively employed in Japanese-language conversations among international students who are L2 speakers of Japanese, and that such usage fulfills important communicative functions. By integrating conversation analysis with post-

conversation interviews, the study provides evidence that youth-language-like expressions function as shared interactional resources even in L2-only settings.

The findings contribute to research that views L2 interaction not as a deficient form of native-speaker communication, but as a legitimate site of linguistic practice. In this context, youth language emerges as a flexible resource that supports interactional alignment, stance expression, and conversational coherence.

Although this study does not propose specific pedagogical interventions, the results suggest that youth-language-like expressions constitute an important pragmatic resource in L2 interaction. Future research may explore how such resources can be incorporated into discussions of Japanese language education.

Overall, these findings contribute to a more nuanced understanding of youth language and L2 interaction, and provide a basis for further research in sociolinguistics and Japanese language education.

Acknowledgements

This work was supported by a research grant for collaborative research with partner universities under the international academic exchange agreements of Aichi University of Education (FY2026).

เอกสารอ้างอิง (References)

- Allen, I. L. (1998). Slang: Sociology. In J. Mey (Ed.), *Concise encyclopedia of pragmatics* (pp. 878–883). Elsevier.
- Anderson, L., & Trudgill, P. (1990). *Bad language*. Penguin Books.
- Iwata, K. (2006). Nihongo hi-bogowasha dōshi no kaiwa sankā no yōsō: The case of free conversation among international students. *Ningen Bunka Ronso*, 9, 175–187.
- Japan Student Services Organization. (2025, April 30). *Result of the international student survey in Japan, 2024* [2024年度日本の留学生調査結果].
https://www.studyinJapan.go.jp/ja/_mt/2025/04/data2024z.pdf
- Jay, T. (1992). *Cursing in America*. John Benjamins.
- Kariya, T. (2005). Sesshoku bamen ni okeru firā no yakuwari ni tsuite: The role of fillers in contact situations: An analysis from the perspective of participation management in conversation (Master's thesis). J. F. Oberlin University.
- Kudō, M. (2004). *Burajiru nikkei shakai gengo chōsa hōkoku* [A report on sociolinguistic research in the Japanese Brazilian community]. Osaka University Graduate School of Letters.
- Kuwamoto, Y. (2003a). Wakamono kotoba no keitaigakuteki oyobi imiron-teki kōsatsu ni motozuku shoshō ni tsuite: Characteristics based on morphological and semantic analyses of wakamono kotoba. *Tohoku Daigaku Gengogaku Ronshū*, 12, 65–78.

- Kuwamoto, Y. (2003b). Wakamono kotoba no hassei to teichaku ni tsuite: On the emergence and establishment of wakamono kotoba. *Akita Kōgyō Kōtō Senmon Gakkō Kenkyū Kiyō*, 38, 113–120.
- Leng, R. (2025). A study of fillers in Japanese learner discourse: Effects of learning environment on interactional practices (Doctoral dissertation). Osaka University.
- Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. (2025, April 30). Press release: “Status of Japanese students studying abroad” and “Survey on the enrollment status of international students in Japan”.
https://www.mext.go.jp/content/20250430-mxt_kotokoku02-000027891_1.pdf
- Ota, I., & Makise, N. (2001). Gengo ishiki kara mita wakamono kotoba shiyō no yōin: Factors influencing the use of wakamono kotoba from the perspective of language attitudes. *Kagoshima University Bulletin of the Faculty of Humanities*, 54, 67–83.
- Oyano, T. (1996). Terebi to wakamono kotoba [Television and youth language (Special issue: Television and language)]. *Nihongogaku*, 15(10), 36–45.
- Senuma, F. (2005). Wakamono kotoba o fīrudo wāku suru [Conducting fieldwork on wakamono kotoba]. *Communication Science*, 22, 295–323.
- Shibata, T. (1956). Shūdān seikatsu ga umu kotoba [Language created through group life]. In *Kotoba no kōza* (Vol. 5, *Shakaigengogaku no kadai* [Issues in sociolinguistics]). Tokyo Sogensha.
- Takagi, C. (2005). Kansai jakunen-sō ni mirareru hyōjungo-kei janai (ka) no shiyō: Use of the standard form janai (ka) among young speakers in the Kansai region. *Nihongo no Kenkyū*, 1(2), 19–34.
- Tanaka, K. (2005). Nihongo hi-bogowasha no shizen danwa ni yoru gengo komyunikēshon no hōhō no ichi kōsatsu: A study on methods of linguistic communication in natural discourse by non-native speakers of Japanese. *Ferris University Bulletin of Graduate Japanese Studies*, 12, 17–28.
- Yonekawa, A. (1996). *Gendai wakamono kotoba kō* [A study of contemporary youth language]. Maruzen.

การบูรณาการวรรณกรรมในกระบวนการเรียนการสอน ภาษาญี่ปุ่น: แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรม เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์*

บทคัดย่อ

การส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนได้กลายเป็นเป้าหมายทางการสอนที่สำคัญในการศึกษาภาษาญี่ปุ่น งานวิจัยก่อนหน้านี้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมการอ่านช่วยพัฒนาความเข้าใจและการวิเคราะห์พื้นฐานได้ แต่ยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมการคิดระดับสูง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของวรรณกรรมในฐานะทรัพยากรทางการสอนในการส่งเสริม การคิดเชิงวิพากษ์ โดยมุ่งเน้นไปที่ความขัดแย้งเชิงคุณค่าและการใช้เหตุผลเชิงประเมินที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง โดยอาศัยกรอบแนวคิดการคิดเชิงวิพากษ์ของ Kusumi และเกณฑ์มาตรฐานทางปัญญาของ Paul และ Elder ในการวิเคราะห์สื่อการสอนที่พัฒนาจากชุดเรื่อง *Downtown Rocket* ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถช่วยให้ผู้เรียนก้าวข้ามจากความเข้าใจไปสู่การวิเคราะห์ การประเมิน และการประยุกต์ใช้ โดยส่งเสริมการเปลี่ยนมุมมอง และการตัดสินใจเชิงคุณค่า ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมไม่เพียงทำหน้าที่เป็นสื่อการอ่านเท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรทางการสอนที่มีศักยภาพในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ในบริบทการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น

คำ

สำคัญ

การคิดเชิงวิพากษ์, การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น, สื่อการอ่านที่เป็นวรรณกรรม, กระบวนการอ่านเชิงตีความ, กระบวนการคิดเชิงประเมิน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Integrating Literary Texts into Japanese Language Education: A Literature-Based Approach to Fostering Critical Thinking

Abstract

In Japanese language education, fostering learners' critical thinking skills has become an important pedagogical goal. Previous studies have shown that reading activities contribute to comprehension and basic analysis, yet offer limited opportunities for higher-order thinking. This study aims to examine the potential of literary texts as pedagogical resources for fostering critical thinking, with a particular focus on value-laden conflicts and evaluative reasoning embedded in narratives. Drawing on Kusumi's model of critical thinking and Paul and Elder's intellectual standards, the study analyzes literature-based teaching materials developed from the *Downtown Rocket* series. The analysis demonstrates how literary texts can support learners' progression from comprehension to analysis, evaluation, and application by encouraging perspective shifts and value-based judgment. These findings suggest that literary texts can function not only as reading materials but also as structured pedagogical resources that systematically support the development of higher-order thinking in Japanese language education.

words

critical thinking, Japanese language education, literary texts, interpretive reading, evaluative thinking

* This article is part of a doctoral dissertation submitted to the Doctoral Program in Japanese Studies, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Email: ykanome@rikkyo.ac.jp

Received 7 April 2026; Revised 10 May 2026; Accepted 19 May 2026

1.Introduction

Improving learners' communicative competence has long been a central goal of Japanese language education (Hashimoto & Ishida, 2009; Japan Foundation, 2020). In recent years, however, increasing attention has been paid to the need for fostering higher-order thinking skills, particularly critical thinking, in response to the uncertainty and complexity of contemporary society (Bennett & Lemoine, 2014; El Aouri, 2024). In this context, Japanese language education is expected not only to develop linguistic proficiency but also to cultivate learners' ability to interpret multiple perspectives, evaluate information, and make reasoned judgments in complex social situations (Tosaku, 2017).

Previous studies have suggested that literary texts can serve as effective resources for promoting critical thinking, as they require readers to analyze narratives, interpret characters' motivations, and evaluate meanings within broader social and cultural contexts (Kusumi et al., 2012; Kusumi, 2014, 2018a, 2018b; Sakai, 2017). However, in Japanese language education, literary texts have primarily been used for extensive reading and comprehension-focused activities, and systematic pedagogical frameworks for developing critical thinking through literary materials remain underdeveloped. As a result, learners are not always explicitly guided to engage in higher-order cognitive processes such as analysis, evaluation, and application.

To address this gap, this study proposes a shift in perspective from viewing literary texts as reading materials to positioning them as structured pedagogical resources for fostering stage-based critical thinking. In particular, this study focuses on the literary work *Downtown Rocket*, which presents realistic workplace conflicts, ethical dilemmas, and decision-making processes that are closely related to learners' future social contexts.

Building on previous studies (Kanome, in press; Kanome, 2026), which identified limitations in existing reading materials in promoting higher-order thinking, the present study proposes a structured pedagogical model for integrating literary texts into critical thinking instruction in Japanese language education. Rather than empirically measuring learner outcomes, this study aims to clarify the underlying mechanisms through which literary texts can facilitate stage-based critical thinking. This study is a conceptual and design-oriented study that develops a theoretical framework for critical thinking instruction through literary texts. It does not involve classroom implementation or empirical evaluation; *Downtown Rocket* is used as an illustrative case.

2. Literature Review

2.1 Use of Literary Texts in Japanese Language Education

This section reviews prior research on the use of literary texts in extensive and intensive reading in Japanese language education, focusing on trends and limitations related to critical thinking.

2.1.1 Literary Texts in Extensive Reading

In extensive reading instruction, literary texts are primarily used to promote reading fluency,

vocabulary acquisition, and learner motivation through exposure to large amounts of text (Sakai, 2002; Sakai & Kanda, 2005). Previous studies have emphasized learner autonomy and enjoyment in text selection, with limited attention to the role of literary texts in fostering critical thinking.

2.1.2 Literary Texts in Intensive Reading

In intensive reading instruction, literary works such as short stories, essays, and poetry are commonly used to support close reading of sentence structure, vocabulary, and expressions. Classroom discussions and teacher-led questioning provide opportunities for interpretation and analysis (Richings, 2013). However, previous studies indicate that learner activities often remain at the level of personal response or cultural understanding, with limited emphasis on the systematic development of analytical and evaluative critical thinking skills.

2.2 Theories of Critical Thinking Development

2.2.1 Definitions of Critical Thinking

Critical thinking is generally defined as reflective and reasoned thinking for making judgments (Ennis, 1987; Paul & Elder, 2003; Halpern, 1998).

Synthesizing these perspectives, Kusumi (2011) conceptualizes critical thinking as comprising four interrelated dimensions: evidence-based and multifaceted thinking, reflective deliberation, goal orientation, and the integration of higher-order cognitive processes such as inference, judgment, and problem solving.

Based on this synthesis, the present study defines critical thinking as an integrative process involving understanding, multi-perspective analysis, evaluation based on explicit criteria, and application to new contexts. This definition underpins the analytical framework of the study, which adopts the hierarchical structure of “understanding → analysis → evaluation → application.”

2.2.2 Stage-Based Development of Critical Thinking

Critical thinking is not acquired instantaneously but develops gradually in accordance with learners’ cognitive development, making stage-based instructional approaches essential (Kuhn, 1999). Perry’s (1970) model of intellectual development illustrates this progression, describing a shift from dualistic thinking toward multiplicity, relativism, and ultimately commitment. Learners move from seeking a single correct answer to recognizing multiple interpretations and making informed judgments based on examined values.

Subsequent studies have extended Perry’s framework to educational contexts, highlighting the role of dialogic learning and the development of reasoning based on claims and evidence (Kawai, 2019; Kuhn, 1999). These perspectives also emphasize the importance of intellectual humility and metacognitive awareness (Paul, 1992).

Literary texts support this stage-based development because they present multiple interpretations and perspectives (Sakai, 2017).

2.2.3 Critical Thinking in Language Education and Academic Literacy

Critical thinking is widely recognized as a key educational objective in EFL contexts, and numerous studies have demonstrated the effectiveness of reading-based instruction in fostering analytical and evaluative skills beyond literal comprehension (Yang & Gamble, 2025; Bakhtiari Moghadam, Narafshan, & Tajadini, 2023; Li & Lin, 2023).

In particular, Bakhtiari Moghadam et al. (2023) propose the 3Es framework (Exposure–Exploration–Evaluation), which integrates critical thinking instruction into reading courses and has been shown to enhance learners’ critical thinking skills, reading comprehension, and learning attitudes.

Furthermore, Manalo et al. (2015) suggest that critical thinking skills can transfer across languages, highlighting the potential of foreign language education as a site for critical thinking development. In higher education, academic literacy similarly emphasizes the abilities to understand, analyze, evaluate, and apply information through critical engagement with texts (Biggs, 2003). From this perspective, engaging with literature and narratives aligns closely with critical thinking development in both language education and academic literacy (Sakai, 2017).

2.2.4 Educational Implications for Japanese Language Education

Prior research indicates that fostering critical thinking requires instructional designs that go beyond transmission-oriented reading. Effective approaches include integrating information literacy instruction, combining reading and writing activities, incorporating collaborative learning such as debate and peer critique, and providing stage-based scaffolding aligned with learners’ language proficiency (Bakhtiari Moghadam et al., 2023; Yang & Gamble, 2025).

These strategies are applicable to Japanese language education. Studies targeting Japanese language learners (Kanome, in press; Kanome, 2026) further demonstrate that staged reading tasks can effectively support the development of critical thinking, providing empirical support for the framework adopted in this study.

2.3 Previous Studies on Critical Thinking in Japanese Language Education

Empirical research on critical thinking in Japanese language education remains limited, with most studies focusing on instructional material analysis rather than classroom-based interventions or learner outcomes.

Kanome (in press) analyzes question design in JLPT N3-level reading textbooks used at Thai universities, applying Kusumi’s (2016) critical thinking process and Paul and Elder’s (2003, 2020) intellectual standards. The study examines question types, the extent to which questions promote autonomous thinking, and the use of intellectual standards. The results indicate that while the materials effectively support basic comprehension and analytical skills, they are limited in fostering higher-order critical thinking.

Kanome (2026) examines selected teaching materials based on the novel *Downtown Rocket*, developed in response to the emphasis on employability skills in Japanese language education at Thai universities, where critical thinking is regarded as a foundational competence (Kusumi,

2011, 2018). The analysis suggests that literary-based materials may contribute to raising learners' awareness of critical thinking and offer pedagogical insights. However, limitations remain regarding the restricted scope of analysis and the need to consider learner diversity.

Overall, prior studies suggest gradual progress in material-based analyses aimed at critical thinking development, while also highlighting the need for a more systematic examination of material structure and pedagogical applicability grounded in an explicit theoretical framework.

2.4 Identified Research Gaps

Previous studies indicate that existing reading materials and employability-skills-oriented textbooks can contribute to critical thinking development to a certain extent (Kanome, in press; Kanome, 2026). However, these materials remain insufficient for fostering higher-order critical thinking, particularly in terms of systematic question design and task structure.

Although the educational potential of literary texts has been suggested, their pedagogical application within a clearly defined theoretical framework remains underdeveloped. In particular, there is a lack of studies that comprehensively analyze how literary texts can make learners' thinking processes visible and support stage-based critical thinking development.

In response to these gaps, the present study builds on previous analyses (Kanome, in press; Kanome, 2026) and proposes a theoretical framework explaining how literary texts can be systematically used to support stage-based critical thinking.

3. Theoretical Framework

This section integrates the theoretical perspectives discussed below in order to construct a coherent framework for analyzing how critical thinking processes can be represented and structured in literary text-based reading activities. The following subsections are not treated as separate theories, but as interrelated components that together inform the design of stage-based critical thinking instruction in Japanese language education.

3.1 Definition and Components of Critical Thinking

Based on the diverse definitions of critical thinking reviewed in Section 2.2.1, it is necessary to clarify how critical thinking should be conceptualized in Japanese language education, particularly in the context of reading activities. In educational settings, critical thinking is generally understood as a set of higher-order cognitive processes that enable learners to analyze information, make judgments based on evidence, and reach reasoned decisions. However, when Japanese language learners engage in critical thinking through reading activities, particularly literary texts, a more concrete and stage-based framework is required to systematically capture and analyze this process.

Accordingly, this study reorganizes the key processes commonly identified in previous research—such as understanding, analysis, evaluation, reflection, and application—and redefines critical thinking in reading activities as consisting of the following four stages:

(1) Understanding

This stage involves accurately comprehending the content of the text and organizing information. Beyond vocabulary and sentence-level comprehension, learners are required to grasp contextual meanings, logical structures, and the author's intentions.

(2) Analysis

At this stage, learners examine extracted information from multiple perspectives by comparing, classifying, and relating elements within the text. This includes identifying the structure of arguments, exploring implicit assumptions, and examining underlying implications.

(3) Evaluation

This stage entails judging the validity of arguments, the credibility of information sources, and the coherence of reasoning based on explicit criteria. Learners are expected to articulate their own evaluative standards and consider multiple viewpoints when assessing the strength and limitations of conclusions.

(4) Application

In the application stage, learners transfer the outcomes of analysis and evaluation to new contexts in order to construct or reconstruct their own perspectives. This stage includes reflective activities in which learners reconsider their judgments and viewpoints while connecting the text to personal experiences or external knowledge, thereby generating original opinions or alternative solutions.

This study adopts this four-stage framework as an analytical tool for observing and visualizing learners' critical thinking processes in reading activities. Moreover, this framework is applicable to both extensive and intensive reading instruction, enabling the visualization of learners' gradual development of critical thinking.

From these perspectives, this study defines critical thinking as an integrative cognitive process involving understanding, analysis, evaluation, and application in forming reasoned judgments. This framework serves as the foundational analytical perspective for the material analysis in the subsequent chapter and for evaluating the development of critical thinking in the instructional practices discussed in Chapter 5.

The four stages are synthesized from established critical thinking frameworks (Ennis, 1987; Paul & Elder, 2003, 2020; Halpern, 1998; Kusumi, 2011).

3.2 Why Literary Texts Foster Critical Thinking

The use of literary texts for fostering critical thinking is supported by a clear theoretical foundation. According to Sakai (2017), learning through literature grounded in Paul's concept of multi-logical inquiry should be positioned not merely as literary education, but as an integral component of critical thinking education. Literary texts inherently contain ambiguity, complexity, and polysemy, requiring learners to engage in value judgments and multi-perspective reasoning.

These characteristics make literary texts particularly well suited to eliciting critical thinking processes.

Sakai (2017) conceptualizes the learning process through literary texts as follows. Learners begin with a literal understanding of the text and proceed to a stage of “reading literature,” in which they engage in inquiry through questions that emerge from the narrative. Subsequently, learners detach from the literary world and converge on more abstract, conceptual questions, linking these questions to their own lived experiences and expanding perspectives. Through dialogic interaction, learners then examine and evaluate multiple viewpoints, ultimately connecting their inquiry to reflections on society, the self, and knowledge construction. This latter process, described as “learning through literature,” represents the core of critical thinking grounded in Paul’s multi-logical inquiry.

To establish philosophical inquiry in education, Sakai (2017) identifies the following essential conditions:

1. The formulation of basic questions that allow for the expansion of diverse perspectives and frames of reference, and that require judgments supported by reasoning.
2. Dialogic interaction, through which learners engage in internal reflection, comparison with others’ perspectives, and dialogue with broader contexts, enabling rational integration through dialectical thinking.
3. The use of logical skills, including analysis, critique, and argumentation, supported by an understanding of language and logic.
4. Ethical dispositions, such as fair-mindedness and open-mindedness, which are essential for engaging in multi-logical dialogue and achieving rational integration.

Based on this theoretical background, this study positions the development of critical thinking through literary texts as a process in which learners understand the text, analyze it from multiple perspectives, evaluate it based on evidence, and apply their insights to new contexts. Drawing also on Kusumi’s (2011, 2016) conceptualization of critical thinking processes, this study organizes these stages into the four-step framework of understanding, analysis, evaluation, and application. This framework constitutes the fundamental analytical perspective for evaluating critical thinking development in the material analysis presented in the following chapter and in the instructional practices discussed in Chapter 5.

In this sense, literary texts are not treated as objects of literary interpretation alone, but as pedagogical resources that make learners’ thinking processes observable and analyzable.

Unlike traditional literary studies that focus on interpretive outcomes, this study operationalizes narrative features as instructional design elements that structure learners’ cognitive processes.

3.3 Analytical Perspectives of the Present Study

To examine the process of fostering critical thinking through literary texts, this study adopts the following three analytical perspectives:

(1) Perspective on Thinking Processes (Understanding → Analysis → Evaluation → Application)

Based on Kusumi's (2011, 2016) model of critical thinking, learners' cognitive development in reading literary texts is analyzed across four stages: understanding (literal comprehension), analysis (identification of assumptions and structural relationships), evaluation (credibility and values), and application (transfer to broader contexts).

(2) Perspective Based on Intellectual Standards

Learners' utterances and written responses are analyzed in reference to the intellectual standards proposed by Paul and Elder (2003, 2020), including clarity, accuracy, precision, relevance, depth, breadth, logical consistency, significance, and fairness.

(3) Literary Perspective

This perspective examines how literary characteristics—such as value concepts, conflicts, and multiple viewpoints—as well as textual ambiguity influence learners' interpretations and discussions, with particular attention to value judgments embedded in literary conflicts.

4. Analysis of Literary Texts

Based on the theoretical framework outlined above, the present study next examines how critical thinking processes become visible in literary texts. To illustrate this process, the study analyzes selected scenes from *Downtown Rocket*.

This analysis is not intended to provide empirical evidence of learner outcomes, but to illustrate how critical thinking processes can be conceptually identified in literary texts.

4.1 Rationale for Text Selection

This study selects *Downtown Rocket*, a teaching material based on Ikeido's *Shitamachi Rocket* series, to examine its potential for fostering critical thinking. The series addresses contemporary issues such as technological development, organizational conflict, ethical decision-making, and social responsibility, presented from multiple perspectives including company executives, engineers, and other stakeholders. These features provide rich material for multi-perspective reading and critical analysis. The text's clear structure, accessible language for upper-intermediate learners, and narrative driven largely by dialogue make it suitable for classroom use. Importantly, the novel's depiction of value judgments and dilemmas aligns with the study's objectives and the analytical framework based on Paul and Elder's intellectual standards.

4.2 Method of Analysis

The analysis focuses on Part 2 of Learning "Fundamental Skills for Business" through *Downtown Rocket*!, which presents twelve fundamental skills through scenes and dialogues from the original novel. Part 2 is selected because it clearly illustrates characters' judgments, conflicts, and decision-making processes, making learners' cognitive and evaluative engagement visible.

Among the twelve skills, this study emphasizes autonomy, problem-finding ability, and creativity, which correspond to critical thinking dimensions such as independent judgment, analytical capacity, and value creation (METI, 2006).

Scenes are analyzed with attention to (1) value concepts and conflict structures, (2) character thinking processes according to Kusumi's four-stage model (understanding → analysis → evaluation → application), and (3) cognitive activities related to Paul and Elder's intellectual standards, including clarity, accuracy, relevance, depth, breadth, and fairness. This approach systematically organizes value judgments and thinking processes in *Downtown Rocket*, particularly how value judgments embedded in literary conflicts influence learners' interpretations and discussions, thereby providing a basis for examining the text as a resource for fostering critical thinking in Japanese language education.

4.3 Analysis Results

This study analyzed selected dialogues spoken by characters in scenes from the *Downtown Rocket* series used in Part 2 of Learning “Fundamental Skills for Business” through *Downtown Rocket!* from the perspective of a critical thinking framework. Representative dialogue excerpts were selected for each skill, focusing on scenes where characters' cognitive processes are clearly expressed and align with the four stages of critical thinking—understanding, analysis, evaluation, and application.

Example of Autonomy

Kano states:

「なんなんですかね、立花さん。この雰囲気」(*“What do you think this atmosphere is about, Tachibana?”*).

Tachibana replies briefly,

「だな」(*“Yeah.”*).

Later, Tachibana says:

「福井に出張させていただきませんか。実際に見てきたいんです。我々が開発しているものが何であるのか」(*“May I be allowed to go on a business trip to Fukui? I want to see it with my own eyes—what it is that we are actually developing.”*).

(Ikeido, 2018, *Downtown Rocket: Gaudi Project*, Chapter 7, “For Whom,” pp. 265–266)

In this scene, Tachibana attempts to overcome a stagnant situation by voluntarily proposing a business trip to directly observe the field. This action exemplifies autonomy, defined as the ability to examine one's own thinking process and act based on independent judgment. Rather than remaining passive in an ambiguous atmosphere, Tachibana identifies the need for firsthand information and takes responsibility for initiating action. This self-directed decision-making illustrates how critical thinking can lead to autonomous action.

This progression reflects a shift from understanding the situation to analyzing underlying

conditions and evaluating possible actions, which leads to application in the form of self-initiated decision-making.

Example of Problem Identification

Tachibana states:

「いまオレたちが向き合っているのは、バルブではなくお客さん、つまりギアゴーストなんじゃないかな」 (“What we are really facing right now is not the valve itself, but our customer—Gear Ghost.”).

He continues:

「オレたちはハイスペックのバルブを追求してきたけど、本当にそれがギアゴーストのトランスミッションに必要なったんだろうか。実はそれって、ウチのエンジンがハイスペックすぎてニーズを掴み損ねていたのと同じことなんじゃない？」 (“We have been pursuing high-spec valves, but were they really necessary for Gear Ghost’s transmission? In fact, isn’t this the same as when our engines were too high-spec and failed to meet actual needs?”).

(Ikeido, 2021a, Downtown Rocket: Ghost, Chapter 4, “Gaudi Project,” pp. 145–146)

Here, Tachibana questions the underlying assumptions guiding product development and recognizes the limitations of a technology-first approach. By reconsidering whether technical excellence alone meets customer needs, he shifts focus from the product itself to the broader context of its use. This reflective process demonstrates problem identification, defined as the ability to analyze the current situation and clarify the core issue.

Example of Creativity

Shimazu states:

「ほら、この前、畔を塗り直したでしょう……」 (“You remember when we repainted the ridge the other day...”).

He continues:

「無人運用にこだわって作業機がお留守になっていたんです」 (“Because we were so focused on unmanned operation, the work machines were left unused.”).

(Ikeido, 2021b, Downtown Rocket: Yatagarasu, Chapter 6, “Political Maneuvering Surrounding Unmanned Agricultural Robots,” pp. 251–252)

In this scene, Shimazu connects multiple events and reassesses existing assumptions to envision a new solution. By reconsidering the consequences of overemphasis on unmanned operation, he reframes the situation and generates an alternative perspective that opens the possibility for new value creation. This exemplifies creativity, defined as the ability to generate new value by drawing on existing knowledge and experience. Moreover, this process aligns closely with Koyasu (2011) “accelerator” function of critical thinking—the capacity to create value through imagination.

Based on the above analyses, this study demonstrates that a critical thinking framework

provides a useful lens for interpreting how cognitive processes are represented through characters' utterances in literary texts.

5. A Framework for Integrating Literary Texts into Critical Thinking Instruction

5.1 How Literary Texts Can Support Critical Thinking Development

The analysis suggests that literary texts have the potential to support engagement with different stages of critical thinking, including understanding, analysis, evaluation, and application. In this framework, learners are positioned as active agents who engage with narrative conflicts through staged tasks, thereby progressively developing critical thinking processes. This study conceptualizes how narrative structures—such as conflicts, value tensions, and decision-making processes—can be used to design tasks that facilitate higher-order thinking.

5.2 A Pedagogical Framework for Critical Thinking Development

Building on the conceptual analysis presented above, this study proposes a pedagogical framework for integrating literary texts into critical thinking instruction in Japanese language education. The framework outlines how literary texts can be used to design learning activities that correspond to different stages of critical thinking.

The framework consists of three interrelated instructional principles as follows.

First, comparison of judgments encourages learners to examine characters' decisions and statements across different contexts, thereby highlighting differences in values and reasoning criteria. This principle supports the transition from understanding to analytical thinking.

Second, value mapping provides a structured way to visualize relationships among conflicts, decisions, and consequences within the narrative. By organizing these elements, learners can more systematically engage with complex reasoning processes, facilitating deeper analysis and evaluation.

Third, proposing alternatives invites learners to critically assess the validity of decisions and to consider possible alternative outcomes. This principle is intended to extend thinking beyond the text and to support the application of critical thinking to new or real-world contexts.

In addition, the framework suggests that literary texts suitable for this approach typically include clear conflict structures, multiple perspectives, and themes related to social, ethical, or organizational issues. These features make it possible to design tasks that align with stage-based critical thinking development.

5.3 Contribution of the Present Study in Relation to Previous Research

Previous studies (Kanome, in press; Kanome, 2026) have shown that conventional reading materials in Japanese language education tend to focus on comprehension and basic analysis, providing limited opportunities for higher-order thinking such as value judgment, perspective comparison, and application.

While literary texts have been recognized as potentially rich resources for interpretive

engagement, previous research has not sufficiently clarified how these texts can be systematically integrated into instructional design for critical thinking development.

In contrast, the present study does not simply highlight the potential of literary texts, but proposes a structured pedagogical framework that links specific narrative features—such as conflicting values, multiple perspectives, and decision-making processes—to stage-based critical thinking activities. In this sense, the contribution of this study lies in conceptualizing the process through which learners can be guided from comprehension to analysis, evaluation, and application through carefully designed instructional tasks.

6. Conclusion

6.1 Overall Summary

This study has examined how literary texts can be conceptualized as pedagogical resources for fostering stage-based critical thinking in Japanese language education. Grounded in Paul and Elder's (2003, 2020) intellectual standards and Kusumi's (2016) critical thinking model, the study has sought to clarify how literary texts can be systematically positioned within reading instruction to address the limitations of comprehension-oriented materials.

By integrating prior research with a text-based analysis of *Downtown Rocket*, this study proposes a structured pedagogical model that connects narrative features—such as value-laden conflicts, multiple perspectives, and decision-making processes—with stage-based critical thinking activities (understanding, analysis, evaluation, and application). The contribution of this study lies in conceptualizing how literary texts can be systematically utilized to support higher-order thinking development in reading instruction.

6.2 Implications for Educational Practice

Based on the proposed model, this study identifies three interrelated dimensions for designing critical thinking-oriented reading instruction in Japanese language education.

(1) Material Selection

Literary texts that include conflicts, multiple perspectives, and implicit value judgments are particularly suitable, as they provide opportunities for learners to compare interpretations and examine decision-making processes.

(2) Question and Task Design

Instructional tasks should be systematically aligned with stages of critical thinking (understanding → analysis → evaluation → application), enabling learners to gradually engage in increasingly complex cognitive processes.

(3) Classroom Facilitation

Teachers play a crucial role in guiding learners to articulate reasoning, compare perspectives, and evaluate judgments using explicit critical thinking criteria. This facilitation supports the

transformation of textual engagement into structured cognitive development.

6.3 Contribution and Significance of the Study

Unlike previous studies that primarily focus on literary interpretation or isolated reading activities, this study provides a theoretically grounded and systematically articulated framework that bridges literary analysis and instructional design. By explicitly linking narrative structures to stage-based critical thinking processes, the study offers a transferable model for designing critical thinking-oriented reading instruction in Japanese language education.

6.4 Limitations and Future Research

As this study is conceptual in nature, it does not empirically test the effectiveness of the proposed model in classroom settings. Future research should examine how the framework functions in actual instructional contexts and how learners' critical thinking development can be observed and assessed over time.

In addition, further studies across different genres of literary texts are needed to explore how textual characteristics influence the effectiveness of stage-based critical thinking instruction.

Additionally, future research should consider learner variables such as proficiency levels and cultural backgrounds to examine how these factors mediate the effectiveness of the proposed framework.

References

- Abu Ayyash, A. I. (2022). Teachers' Perspectives: Developing Undergraduate EFL learners' critical thinking skills. *European Journal of Education and Pedagogy*, 3(4), 32-35.
- Bakhtiari Moghadam, Z., Narafshan, M. H., & Tajadini, M. (2023). The effect of implementing a critical thinking intervention program on English language learners' critical thinking, reading comprehension, and classroom climate. *Asian Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 8, Article 15. <https://doi.org/10.1186/s40862-023-00188-3>
- Bennett, N., & Lemoine, G. J. (2014). What VUCA really means for you. *Harvard Business Review*, 92(1/2), 27-42.
- Biggs, J. (2003). *Teaching for quality learning at university (2nd ed.)*. Open University Press.
- El Aouri, Z. (2024). Higher education in a VUCA-driven world: The need for 21st century skills. *Revue Linguistique et Référentiels Interculturels*. 5(1). <https://doi.org/10.34874/IMIST.PRSM/liri-v5i1.49975>
- Ennis, R. H. (1987). A Logical Basis for Measuring Critical Thinking Skills. *Educational Leadership*, 43, 44-48.
- Halpern, D. F. (1998). Teaching critical thinking for transfer across domains: Dispositions, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American Psychologist*, 53 (4), 449-455.
- Hashimoto, S., & Ishida, A. (2009). 言語運用能力とは—日本語のクラスで求められる能力—.

徳島大学国際センター紀要, 38-42.

Ikeido, J. (2018). 下町ロケット ガウディ計画. 小学館.

Ikeido, J. (2021a). 下町ロケット ゴースト. 小学館.

Ikeido, J. (2021b). 下町ロケット ヤタガラス. 小学館.

Japan Foundation. (2020). 会議録 第1部：日本語教育スタンダードの目的と理念. (pp.196–228).
<https://www.jpf.go.jp/j/project/japanese/archive/standard/pdf/minutes03.pdf>

Kanome, Y. (in press). The role of reading materials in fostering critical thinking in Japanese language education in Thailand. *Japanese Studies Journal*.

Kanome, Y. (2026). Exploring the Potential for Developing “Fundamental Skills for Business” with the Japanese Textbook “Downtown Rocket”. *Journal of Japanese Language and Japanese Language Teaching*, 9, 57-73.

Kawai, T. (2019). アクティブラーニングおよび主体的・対話的で深い学びと学生の成長のあいだにはどのような関係があるのか. *社会システム研究*, 38, 1-27.

Koyasu, M. (2011). 第2章 批判的思考力の知的側面—学士力をどう獲得するか—. In T. Kusumi & Y. Michita (Eds.), *批判的思考と市民リテラシー—教育・メディア・社会を変える21世紀型スキル* (pp. 25–44). 誠信書房.

Kuhn, D. (1999). A developmental model of critical thinking, *Educational Researcher*, 28(2), 16-26.

Kusumi, T. (2011). 第1章 批判的思考とは—市民リテラシーとジェネリックスキルの獲得—. In T. Kusumi, M. Koyasu, & Y. Michita (Eds.), *批判的思考力を育む学士力と社会人基礎力の基盤形成* (pp. 2–24). 有斐閣.

Kusumi, T. (2014). 「批判的思考力」と大学教育. *IDE-現代の高等教育*, 560, 23-27.

Kusumi, T. (2016). 第1章 市民のための批判的思考力と市民リテラシーの育成. In T. Kusumi & Y. Michita (Eds.), *批判的思考と市民リテラシー* (pp. 2–19). 誠信書房.

Kusumi, T. (2018a). リテラシーを支える批判的思考：読書科学への示唆. *The Science of Reading*, 60(3), 129–137.

Kusumi, T. (2018b). 批判的思考への認知科学からのアプローチ. *Cognitive Studies*, 25(4), 461-474.

Kusumi, T., Tanaka, Y., & Hirayama, R. (2012). 批判的思考力を育成する大学初年次教育の実践と評価. *Cognitive Studies*, 19(1), 69-82.

Li, J., & Lin, Y. (2023). Critical Thinking in language learning for Chinese EFL college students. *European Scholar Journal*, 4(10), 44-51.

Manalo, E., Sheppard, C., & Kinoshita, N. (2015). 外国語教育（第二言語習得）—英語教育で批判的思考力を高める方法. In T. Kusumi & Y. Michita (Eds.), *批判的思考—21世紀を生きぬくリテラシーの基盤* (pp.122–127). 新曜社.

Mehta, S. R., & Al Mahrooqi, R. (2024). Ensuring inclusivity through critical thinking in EFL contexts. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*, 12(1), 25–38.

<https://doi.org/10.22190/TESAP231220003R>

- Michita, Y. (2015). 近代知としての批判的思考一定義の変遷をたどる一. In T. Kusumi & Y. Michita (Eds.), *批判的思考—21世紀を生きぬくリテラシーの基盤* (pp. 2–7). 新曜社.
- Ministry of Economy, Trade and Industry. (2006). *社会人基礎力に関する研究会—中間取りまとめ—*. https://www.meti.go.jp/committee/kenkyukai/sansei/jinzairyoku/jinzaizou_wg/pdf/001_s01_00.pdf
- Paul, R. (1992). *Critical Thinking: What every person needs to survive in a rapidly changing world*. Foundation for Critical Thinking.
- Paul, R., & Elder, L. (2003). *クリティカル・シンキング—「思考」と「行動」を高める基礎講座* (村田美子訳). 東洋経済新報社.
- Paul, R., & Elder, L. (2020). *Critical Thinking: Tools for taking charge of your learning and your life* (3rd ed.). Foundation for Critical Thinking.
- Paul, R. W., Elder, L., & Bartell, T. (1997). California teacher preparation for instruction in critical thinking. *California Commission on Teacher Credentialing*.
- Perry, W. G. (1970). *Forms of intellectual and ethical development in the college years*. Holt, Rinehart and Winston.
- Richings, V. A. (2013). Student responses to literary text and timed reading activities. *LET Kansai Chapter Collected Papers*, 16, 21–33.
- Sakai, K. (2002). *快読100万語！ペーパーバックへの道*. 筑摩書房.
- Sakai, K. & Kanda, M. (2005). *教室で読む英語100万語 多読授業のすすめ*. 大修館書店.
- Sakai, M. (2017). *クリティカル・シンキング教育—探求型の思考力と態度を育む—*. 早稲田大学エウプラクシス叢書.
- Todorovska, R. (2024). Critical thinking in the language classroom – An important 21st century skill. *International Journal of Education and Philology (IJEP)*, 5(1), 39–48. <https://doi.org/10.69648/BFSI1617>
- Tosaku, Y. (2017). グローバル時代のつながる日本語教育—ソーシャルネットワーキングアプローチ— *Journal CAJLE*, 18, 1–20.
- Yang, W., & Gamble, T. (2025). Critical thinking development in language learning. *Journal of Educational Research*, 18(1), 12–29.

การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่น ที่มีคำเรียกสัตว์ จากมุมมองการพัฒนาที่ยั่งยืน*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร (Yojijukugo) ที่มีคำเรียกสัตว์กับหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และ 2) วิเคราะห์นัยสำคัญของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ต่อการให้บทเรียนและความท้าทายในการขับเคลื่อน SDGs โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้คือสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์จำนวน 720 สำนวน นำมาวิเคราะห์ผ่านกรอบการวิเคราะห์ 3 ชั้น และจำแนกตามมิติการพัฒนา 5 ด้าน (5Ps) ได้แก่ คน (People) สิ่งแวดล้อม (Planet) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ผลการวิจัยพบว่า 1) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในมิติการพัฒนาคนมีความถี่สูงสุด (ร้อยละ 36.81) มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่งมีความถี่รองลงมา (ร้อยละ 22.22) มิติสันติภาพและความยุติธรรมและมิติสิ่งแวดล้อมจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความถี่ใกล้เคียงกัน และมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนามีความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 9.72) และ 2) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ มีนัยสำคัญต่อการให้ "บทเรียน" (ร้อยละ 55.56) มากกว่าการเป็น "ความท้าทาย" (ร้อยละ 44.44) ในการขับเคลื่อน SDGs เล็กน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาของชาวญี่ปุ่นมีรากฐานคำสอนที่ส่งเสริมความดีงามและความยั่งยืนเป็นทุนเดิม ในมิติการพัฒนาคน สำนวนทำหน้าที่เป็นบทเรียนในการพัฒนาตนเองและการศึกษาในสัดส่วนที่สูง (ร้อยละ 25.69) แต่ในทางกลับกัน ในมิติสันติภาพและสิ่งแวดล้อม สำนวนกลับทำหน้าที่สะท้อน "ความท้าทาย" หรือด้านมืดของสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ มากกว่าการให้บทเรียนเชิงบวกโดยตรง

คำ

สำคัญ

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร, คำเรียกสัตว์, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน,
ความหมายเชิงเปรียบเทียบ, ภาษาศาสตร์วัฒนธรรม

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์" ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ 2560 รายงานผลการวิจัยเมื่อปี 2562 เผยแพร่ผลงานวิจัยบางส่วนแล้วเมื่อปี 2567 ในรูปแบบของการนำเสนอและเอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติ (ไม่ซ้ำกับบทความนี้)

An Analysis of Japanese Four-Character Idiomatic Compounds (Yojijukugo) Containing Animal Terms from the Perspective of Sustainable Development*

Abstract

This research article aims to 1) analyze the relationship between Japanese four-character idiomatic compounds (Yojijukugo) containing animal terms and the principles of the Sustainable Development Goals (SDGs), and 2) examine the significance of Yojijukugo containing animal terms in providing lessons and challenges for advancing the SDGs. Using qualitative research methodology, the data consisted of 720 Yojijukugo containing animal terms, analyzed using a three-level analysis framework, and categorized according to the five dimensions of development (5Ps): People, Planet, Prosperity, Peace, and Partnership. The research findings revealed that 1) Yojijukugo have a deep relationship to the principles of SDGs, with the People dimension having the highest frequency (36.81%), followed by the Prosperity dimension (22.22%). The Peace and Planet dimensions have similar frequencies, while the Partnership dimension has the lowest frequency (9.72%)., and 2) Yojijukugo containing animal terms were more significant as providers of 'lessons' (55.56%) than as 'challenges' (44.44%) in driving the SDGs, demonstrating that Japanese wisdom is fundamentally rooted in teachings that promote goodness and sustainability. In the People dimension, the Yojijukugo served as lessons in self-development and education to a high degree (25.69%). Conversely, in the dimensions of Peace and the Planet, the Yojijukugo serve more to reflect the "challenges" or dark side of society and human behavior than to provide direct positive lessons.

words

yojijukugo, animal terms, SDGs, figurative meanings, cultural linguistics

* The research article is part of a project entitled "Analysis of Japanese Four-Character Idiomatic Compounds with Animal Words," funded by the Faculty of Humanities at Srinakharinwirot University for the fiscal year 2017. The research results were reported in 2019, and some parts of the study were published in 2024 as presentations and proceedings at national academic conferences (separate from this article).

Email: napasin@g.swu.ac.th

Received 30 March 2026; Revised 12 May 2026; Accepted 23 May 2026

1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ภาษาสะท้อนให้เราเห็นถึงอารยธรรม และภาษายังบอกเล่าถึงโลกทัศน์และระบบคุณค่าของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ในบริบทของภาษาญี่ปุ่น "โยะจิจุโกะ" (四字熟語 - Yojijukugo) หรือสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ สำนวนเหล่านี้เกิดจากการหลอมรวมรากฐานทางปรัชญาขงจื้อ พุทธศาสนา วรรณกรรมจีนโบราณ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นเข้าด้วยกัน จุดเด่นที่น่าสนใจประการหนึ่งของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร คือ การนำ "สัตว์" นานาชนิดมาใช้เป็นสัญลักษณ์เปรียบเทียบกับอย่างแยบยล สัตว์ในสำนวนเหล่านี้ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่สิ่งมีชีวิตทางชีววิทยาแต่นำมาอุปมาอุปไมยเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่หมายถึงมนุษย์ เช่น การเปรียบเทียบความกล้าหาญตั้งเสียความเจ้าเล่ห์ตั้งสุนัขจิ้งจอก หรือความกตัญญูตั่งอิกา และที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น การเปรียบภัยพิบัติและเวลาที่ล่วงเลย

ในขณะเดียวกัน ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์รอบด้าน ทั้งความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และความขัดแย้งเกี่ยวกับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ องค์การสหประชาชาติจึงได้ประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย เพื่อเป็นวาระแห่งโลกที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุล อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อน SDGs มักเผชิญกับอุปสรรคสำคัญคือ ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม นโยบายด้านความยั่งยืนมักนำเสนอผ่านภาษาเชิงเทคนิคระดับรัฐหรือสากลทำให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นรู้สึกว่เรื่องเหล่านี้ไกลตัว

การเชื่อมโยงเป้าหมายสากลเข้ากับภูมิปัญญาและสัญลักษณ์ที่คุ้นเคยอย่าง 'สัตว์' จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร เพราะการปรากฏตัว พฤติกรรม หรือจำนวนประชากรของสัตว์ สะท้อนถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การอธิบายวิกฤตสิ่งแวดล้อมและการบริโภคเกินขีดจำกัดอาจใช้ภาพของ 'ไก่' (鶏) ในสำนวน 殺鶏取卵 (Sakkei shuran ฆ่าไก่เพื่อเอาไข่) เพื่อเตือนสติถึงการทำลายรากฐานทรัพยากรธรรมชาติ หรือการส่งเสริมคุณค่าของแรงงาน ผู้สูงวัยในระบบเศรษฐกิจ ก็สามารถสื่อสารผ่านภาพจำของ 'ม้า' (馬) จากสำนวน 老馬之智 (Rouba no chi ภูมิปัญญาของม้าแก่ที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์) ตลอดจนการใช้ปลา (魚) อธิบายถึงความผูกพันที่แน่นแฟ้น ต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างกลมกลืนเหมือนน้ำกับปลาในสำนวน 水魚之交 (Suigyo no majiwari ความสัมพันธ์ระหว่างปลากับน้ำ) การใช้สัญลักษณ์ของสัตว์ทั้ง 3 ชนิดนี้ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรเป็นตัวกลางจะช่วยถอดรหัสภาษานโยบายที่ซับซ้อนให้กลายเป็นเรื่องราวที่จับต้องได้ เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคมได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจและนำภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ฝังรากลึกในความนึกคิดของผู้คนมาใช้เป็นสะพานเชื่อมโยงผู้คนให้เกิดการตระหนักรู้ร่วมกันจึงเป็นแนวทางใหม่ที่ที่น่าสนใจ งานวิจัยชิ้นนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อการดังกล่าวโดยมุ่งเน้นวิเคราะห์ว่าสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์มีความเชื่อมโยง มุมมอง ปรัชญา บทเรียน หรือความท้าทายใดบ้าง ที่สามารถนำมาเปรียบเทียบและบูรณาการเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์กับหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

2. เพื่อวิเคราะห์นัยสำคัญของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ต่อการให้บทเรียนและความท้าทายในการขับเคลื่อน SDGs

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น เกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชาโดยเฉพาะงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์วัฒนธรรม สาขานี้เน้นย้ำว่า ภาษาไม่ใช่แค่เครื่องมือสำหรับการสื่อสารเท่านั้น แต่ภาษายังเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ช่วยกำหนดและสะท้อนโลกทัศน์ (Worldview) ของผู้ใช้ภาษาอีกด้วย (Wierzbicka, 1997) ในบริบทของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์ มีงานวิจัยที่น่าสนใจจากหลากหลายแง่มุมที่ชี้ให้เห็นว่าการเลือกใช้สัตว์แต่ละชนิดในภาษา สะท้อนถึงค่านิยมและการจัดระเบียบสังคมของชาวญี่ปุ่น

งานวิจัยเชิงอรรถศาสตร์และวัฒนธรรมชี้ให้เห็นว่าสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรมักถูกใช้เป็นสัญลักษณ์สะท้อนโครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์แบบบน-ล่าง เช่น 龍 (มังกร), 虎 (เสือ) และ 鶴 (กระเรียน) ปรากฏในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานะสูงส่งหรือผู้มีบารมี ในขณะที่ 犬 (สุนัข) และ 馬 (ม้า) ถูกใช้ในเชิงความภักดีและการรับใช้ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมความจงรักภักดีในระบบศักดินาและองค์กรสมัยใหม่ (田中, 2015; 佐藤, 2020) การศึกษาพบว่าโครงสร้างทางความหมายของสำนวนเหล่านี้ไม่เพียงบรรยายลักษณะทางชีวภาพของสัตว์ แต่ยังจัดหมวดหมู่ตาม "หน้าที่ทางสังคม" ที่มนุษย์แสดงออกด้วย

นักภาษาศาสตร์ปริชาณระบุสัตว์หลายชนิดในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรถูกใช้เพื่อสื่อถึงความสำคัญของการประสานงานและการไม่เบียดเบียนความกลมกลืนของกลุ่ม เช่น 猿 (ลิง) และ 狐 (จิ้งจอก) มักปรากฏในสำนวนที่เตือนสติเกี่ยวกับการโอ้อวดหรือการแตกแยก ขณะที่ 牛 (วัว) และ 亀 (เต่า) ถูกใช้สื่อถึงความอดทนและความต่อเนื่องของการทำงานแบบไม่เร่งรีบ ซึ่งสะท้อนลักษณะนิสัยการทำงานแบบกลุ่มและแนวคิดเรื่องความยั่งยืนในวัฒนธรรมญี่ปุ่น (Nakamura, 2018; 池田, 2019) การวิเคราะห์สำนวนญี่ปุ่นยังพบว่าการใช้สัตว์เป็นอุปมาอุปไมย ช่วยลดความขัดแย้งทางตรง โดยการถ่ายทอดข้อความเชิงจริยธรรมผ่านภาพเปรียบเทียบที่สังคมยอมรับร่วมกัน

งานวิจัยด้านมานุษยวิทยาภาษายืนยันว่าสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบทางไวยากรณ์ แต่เป็น "ตัวกลางทางวัฒนธรรม" ที่เชื่อมโยงโลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติ เช่น 魚 (ปลา) และ 鳥 (นก) มักถูกใช้ในสำนวนที่สื่อถึงอิสระ การปรับตัว หรือการรู้จังหวะเวลาซึ่งสะท้อนแนวคิดชินโตและพุทธแบบญี่ปุ่นที่มองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศมากกว่าผู้ควบคุมธรรมชาติ (Ohnuki-Tierney, 1990; 大塚, 2022) การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการเลือกสัตว์ แต่ละชนิดในสำนวนถูกกรองผ่านประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และการปรับตัวทางสังคม ทำให้สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรทำหน้าที่เป็น "คลังความจำวัฒนธรรม" ที่สืบทอดค่านิยมการจัดระเบียบสังคมผ่านรุ่นสู่รุ่น

หลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จากเว็บไซต์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2568) ระบุไว้ว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มีทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย ดังต่อไปนี้

SDGs 1 จัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่

SDGs 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

SDGs 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย

SDGs 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

SDGs 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง

SDGs 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืนคน

SDGs 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา

- SDGs 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน
- SDGs 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม
- SDGs 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- SDGs 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิทัศน์และยั่งยืน
- SDGs 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน
- SDGs 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น
- SDGs 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- SDGs 15 ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ
- SDGs 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ
- SDGs 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มีงานวิจัยหลายชิ้นเน้นเรื่อง "การทำให้เป็นท้องถิ่น" (Localization) แนวคิดนี้คือการประยุกต์ศาสตร์ SDGs ให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ (Fukuda-Parr & McNeill, 2019) แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนนโยบายและโครงสร้างสถาบันเป็นหลัก เรายังพบงานวิจัยน้อยมากที่ลงไปสำรวจความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรทางวัฒนธรรมเชิงลึก เช่น ภาษาพูด หรือสำนวนสุภาษิต กับหลักการของความยั่งยืน

สำหรับการศึกษาวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีการศึกษาไว้ในหลายมิติ เช่น งานของ Matsushita (2015) ศึกษาเรื่องระบบสวัสดิการและสุขภาพ งานของ Brinton (1993) วิเคราะห์บทบาททางเพศในระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่น และงานของ Nakane (1970) อธิบายโครงสร้างสังคมญี่ปุ่นแบบเน้นกลุ่มนิยม อย่างไรก็ตามจะเห็นว่า ยังขาดงานวิจัยที่นำ "ภูมิปัญญาทางภาษา" มาเชื่อมโยงกับกรอบคิด SDGs อย่างเป็นระบบโดยตรง

การวิจัยนี้จึงน่าสนใจและมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการให้กว้างขึ้น ผู้เขียนได้สร้างกรอบการวิเคราะห์ขึ้น กรอบนี้จะเชื่อมโยงภาษาศาสตร์วัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรเป็นจุดเริ่มต้นในการพิจารณา จากนั้นจึงใช้กรอบแนวคิดของ SDGs มาเป็นแนวทางสมัยใหม่ในการตีความความหมาย เพื่อค้นหาวาภาษาสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกส่งเสริมหรือขัดขวางการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาเอกสาร หนังสือ พจนานุกรม วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ และหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

2) เก็บข้อมูลสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์จากแหล่งข้อมูลที่กำหนดในข้อ 5 และจัดเก็บในรูปแบบฐานข้อมูลภาษา (Database) บนคอมพิวเตอร์

3) แปลความหมายของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ทั้งความหมายตามรูปคำและความหมายเชิงเปรียบเทียบเป็นภาษาไทย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์กับหลักการของ SDGs และจัดกลุ่มตามกรอบความเชื่อมโยง ใน 5 มิติ (5Ps)

2) วิเคราะห์นัยสำคัญของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ต่อการให้บทเรียนและความท้าทายในการขับเคลื่อน SDGs และจำแนกตามกรอบความเชื่อมโยง ใน 5 มิติ (5Ps)

โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การวิเคราะห์ทางวัฒนธรรมและปรัชญา

พิจารณาความหมายเชิงเปรียบเทียบของสัตว์ในบริบทสังคมญี่ปุ่น

ชั้นที่ 2 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับ SDGs ใน 5 มิติ (5Ps)

เปรียบเทียบความหมายของสัตว์และสำนวนที่ได้กับหลักการของ SDGs ทั้ง 17 เป้าหมาย

ชั้นที่ 3 การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ร่วมสมัย

พิจารณาว่าสำนวนนั้นมีนัยสำคัญต่อการให้บทเรียนและความท้าทายใดในยุคปัจจุบัน

4.3 สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. ขอบเขตงานวิจัย

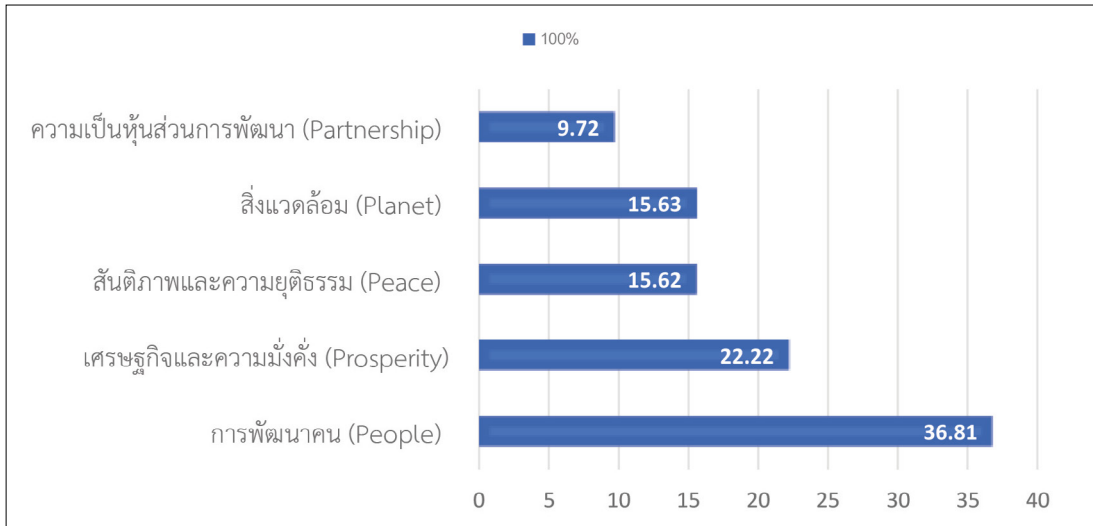
งานวิจัยนี้มีขอบเขตคือ ข้อมูลสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์ จำนวน 720 สำนวนได้มาจาก นกสินธุ์ (2557), นกสินธุ์ (2559), และนกสินธุ์ (2562) ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับหลักการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย จากเว็บไซต์ขององค์การสหประชาชาติและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5Ps) ได้แก่ การพัฒนาคน (People) สิ่งแวดล้อม (Planet) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)

6. ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์จากมุมมองการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 ความเชื่อมโยงระหว่างสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์กับหลักการ SDGs

ผลการวิเคราะห์พบว่า สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักการของ SDGs ทั้ง 5 มิติ (5Ps) ได้แก่ ในมิติการพัฒนาคน (People) มีความถี่สูงสุด (ร้อยละ 36.81) มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) มีความถี่รองลงมา (ร้อยละ 22.22) มิติสันติภาพและความยุติธรรม (Peace) และ มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความถี่ใกล้เคียงกัน และมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) มีความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 9.72) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 สัดส่วนความเชื่อมโยงระหว่างสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์กับหลักการ SDGs ใน 5 มิติ (5Ps)

1) มิติการพัฒนาคน (People) - SDGs 1, 2, 3, 4 และ 5

ในมิตินี้ สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา การขัดเกลาตนเอง และการวิพากษ์เรื่องสุขภาพและความเท่าเทียม ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายที่ 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ) คือสำนวน 蚩雪之功 (Keisetsu no kou) ซึ่งประกอบด้วย "หิ่งห้อย" (蚩) และหิมะ สำนวนนี้แปลตามตัวอักษรว่า "ความสำเร็จจากหิ่งห้อยและหิมะ" มีที่มาจากเรื่องราวของบัณฑิตจินโบราณที่ยากจน ไม่มีเงินซื้อตะเกียงน้ำมัน จึงต้องอาศัยแสงจากหิ่งห้อยในฤดูร้อนและแสงสะท้อนจากหิมะในฤดูหนาวเพื่ออ่านหนังสือ สำนวนนี้สะท้อนคุณค่าเรื่องความเพียรพยายามในการศึกษาเรียนรู้ แม้จะอยู่ในสภาวะขาดแคลน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน

อย่างไรก็ตาม ในมิติด้านความเท่าเทียมทางเพศ (SDG 5) พบว่าสำนวนที่มีคำเรียกสัตว์มักแฝงค่านิยมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) เช่น การใช้คำว่า "มังกร" (竜) หรือ "เสือ" (虎) เพื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายที่มีความกล้าหาญหรือเป็นผู้นำ ในขณะที่สัตว์ที่มีลักษณะอ่อนโยนกว่ามักถูกนำมาเปรียบกับผู้หญิง

牝鷄司晨 (Hinkei shishin) ไก่ (鷄) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ แม่ไก่ทำหน้าที่ขันตอนเช้าแทนไก่ตัวผู้ ใช้ตำหนิผู้หญิงที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำหรือมีอำนาจเหนือผู้ชาย การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ เป็นความท้าทายต่อ SDG 5 (ความเท่าเทียมทางเพศ) สำนวนนี้ผลิตซ้ำแนวคิดชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่สกัดกั้นศักยภาพของสตรีในสังคม

鷄鳴狗盜 (Keimei kutou) ไก่ (鷄) และ สุนัข (狗) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ทักษะเล็กน้อยเลียนเสียงไก่และขโมยเสียงสุนัข หมายถึงผู้ที่ดูต่ำต้อยแต่มีทักษะที่เป็นประโยชน์ในยามคับขัน การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สนับสนุน SDG 10 (ลดความเหลื่อมล้ำ) สอนให้เคารพความหลากหลายทางความสามารถของมนุษย์ทุกคน

舐犢之愛 (Shitoku no ai) ลูกวัว (犢) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ความรักตั้งแต่วัยเลิกลูกวัว หมายถึงความรักความผูกพันอันลึกซึ้งของพ่อแม่ที่มีต่อลูก การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สนับสนุน SDG 3 (สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี) สะท้อนถึงรากฐานทางจิตวิทยาครอบครัวที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็ก

烏鳥私情 (Uchou shijou) อีกา (烏) และ นก (鳥) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ความกตัญญูของลูกอีกาที่หาอาหารมาป้อนพ่อแม่ที่แก่ชรา การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สนับสนุน SDG 3 (สุขภาพ) ในด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของสังคมผู้สูงวัยในปัจจุบัน

2) มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) - SDGs 6, 12, 13, 14 และ 15

ในมิติสิ่งแวดล้อม (Planet) ซึ่งครอบคลุม SDGs ด้านการจัดการน้ำ (SDG 6) การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (SDG 12) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (SDG 13) ทรัพยากรทางทะเล (SDG 14) และระบบนิเวศบนบก (SDG 15) นั้น ผลการวิเคราะห์พบว่า ส่วนวนคั่นจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางภาษาที่สะท้อนโลกทัศน์ของชาวญี่ปุ่นในการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และความสัมพันธ์อันเปราะบางระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตัวอย่าง

牛飲馬食 (Gyuuin bashoku) วัว (牛) และ ม้า (馬) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ส่วนวนนี้แปลตามตัวอักษรว่า "การดื่มเหมือนวัว และการกินเหมือนม้า" เนื่องจากวัวและม้าเป็นสัตว์ใหญ่ที่ต้องการอาหารและน้ำในปริมาณมาก ส่วนวนนี้จึงใช้เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของมนุษย์ที่กินและดื่มอย่างตะกละตะกลาม มูมมาม หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ เข้าไปในปริมาณที่มากเกินไป การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ ส่วนวนนี้เป็นภาพสะท้อนและสอดคล้องกับความท้าทายใน SDG 12 (การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน) ในโลกยุคปัจจุบันส่วนวนนี้สามารถนำมาใช้ตีความเพื่อวิพากษ์พฤติกรรมการบริโภคเกินความจำเป็นของระบบทุนนิยมซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของการผลาญทรัพยากรธรรมชาติและการสร้างขยะอาหาร (Food Waste) ภูมิปัญญาทางภาษานี้กระตุ้นให้เกิดการตระหนักว่า หากมนุษย์ยังคง "บริโภคเยี่ยงวัวและม้า" โลกย่อมไม่สามารถรองรับการสูญเสียทรัพยากรเหล่านี้ได้ในระยะยาว

池魚之殃 (Chigyo no ou) ปลา (魚) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ แปลตามตัวอักษรว่า "ภัยพิบัติของปลาในสระ" ส่วนวนนี้มีที่มาจากวรรณกรรมจีนโบราณ เมื่อเกิดเหตุไฟไหม้ประตุมือง ผู้คนได้ตักน้ำในสระไปดับไฟจนแห้งขอด ส่งผลให้ปลาในสระต้องแห้งตายไปด้วย ส่วนวนนี้จึงหมายถึงการที่ผู้บริสุทธิ์ต้องมารับเคราะห์กรรมหรือได้รับผลกระทบร้ายแรงจากเหตุการณ์ที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อ การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ ส่วนวนนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับ SDG 6 (การจัดการน้ำและสุขาภิบาล) และ SDG 14 (การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล) ปลาในสระเปรียบเสมือนระบบนิเวศทางน้ำและสัตว์น้ำที่เปราะบาง ในขณะที่กิจกรรมของมนุษย์ (เช่น การปล่อยน้ำเสียจากอุตสาหกรรม หรือการทำประมงเกินขนาด) เปรียบเสมือนไฟไหม้ประตุมือง ส่วนวนนี้เตือนสติว่า กิจกรรมบนบกของมนุษย์ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ไปสู่ความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

井蛙之見 (Seia no ken) กบ (蛙) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ แปลตามตัวอักษรว่า "ทัศนะของกบในบ่อน้ำ" หมายถึง คนที่มีโลกทัศน์คับแคบ ทะนงตนว่ามีความรู้มากโดยประเมินสถานการณ์จากกรอบประสบการณ์เล็ก ๆ ของตนเอง ทั้งที่ไม่เคยเห็นโลกกว้างหรือมหาสมุทรเลย การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ ส่วนวนนี้ทำหน้าที่เป็นความท้าทายที่สำคัญต่อ SDG 13 (การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกเป็นความท้าทายระดับมหภาคที่ไร้พรมแดน ทัศนคติแบบ "กบในบ่อน้ำ" สะท้อนถึงการที่ผู้นำ หรือกลุ่มคนบางกลุ่ม ปฏิเสธปัญหาภาวะโลกร้อนโดยมองเพียงแค่ผลกระทบระยะสั้นในพื้นที่ของตนเอง การจะบรรลุเป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องหลุดพ้นจากอคติที่คับแคบ และมองปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับโลก

狐死兔泣 (Koshi tokyuu) สุนัขจิ้งจอก (狐) และ กระต่าย (兔) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ แปลตามตัวอักษรว่า "สุนัขจิ้งจอกตาย กระต่ายร่ำไห้" หมายถึง การที่สัตว์ป่าด้วยกันเมื่อเห็นเพื่อนร่วมป่าถูกล่าหรือตายไป ย่อมรู้สึกเศร้าโศกและหวาดกลัว เพราะตระหนักดีว่าในไม่ช้าภัยคุกคามนั้นก็จะมาถึงตัวมันเองเช่นกัน ใช้เปรียบเทียบถึงความเห็นอกเห็นใจต่อความสูญเสียของผู้ที่อยู่ในสถานะหรือสภาพแวดล้อมเดียวกัน การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ ส่วนวนนี้สะท้อนหลักการเชิงลึกของ SDG 15 (ระบบนิเวศบนบก) โดยแสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้เรื่อง "ห่วงโซ่อาหาร" และความเชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยกันของความหลากหลายทางชีวภาพ หากสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์

หนึ่งสูญพันธุ์ (เช่น จิ้งจอกตาย) ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม มนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศนี้
สำนวนนี้จึงแฝงปรัชญาเชิงนิเวศวิทยาว่า การทำลายธรรมชาติหรือเผ่าพันธุ์อื่น หายที่สุดแล้วภัยพิบัตินั้นก็จะย้อนกลับ
มาทำลายความอยู่รอดของมนุษย์เอง

花鳥風月 (Kachou fuugetsu) นก (鳥) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ สำนวนนี้ประกอบด้วยคันจิ
"ดอกไม้ นก สายลม และพระจันทร์" หมายถึง ความงดงามของทิวทัศน์ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล รวมถึง
การชื่นชมศิลปะที่เกิดจากแรงบันดาลใจทางธรรมชาติ การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ แม้จะเป็นสำนวนเชิงสุนทรียศาสตร์
แต่มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับปรัชญาการอนุรักษ์ใน SDG 13, 14 และ 15 สำนวนนี้สะท้อน "หลักความสอดคล้อง
กับธรรมชาติ" ของวัฒนธรรมญี่ปุ่นดั้งเดิม การตระหนักถึงคุณค่าและความงามของสัตว์ (นก) และธรรมชาติ
เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะมนุษย์จะเกิดแรงจูงใจในการปกป้องและรักษาโลกใบนี้
(Planet) ก็ต่อเมื่อมองเห็นคุณค่าและความงามของธรรมชาติรอบตัวอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่มองเป็นเพียงแค่วัตถุทาง
เศรษฐกิจเท่านั้น

3) มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) - SDGs 7, 8, 9, 10 และ 11

มิตินี้เชื่อมโยงกับค่านิยมการทำงาน เศรษฐกิจ และการลดความเหลื่อมล้ำ เป้าหมายที่ 8 (งานที่ดีและการ
เติบโตทางเศรษฐกิจ) และเป้าหมายที่ 10 (ลดความเหลื่อมล้ำ) ปรากฏเด่นชัดผ่านสำนวน 鶏口牛後 (Keikou
gyuugo) แปลตามตัวอักษรว่า "เป็นปากไก่ดีกว่าเป็นหางวัว" ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ การเป็นผู้นำในองค์กร
เล็ก ๆ ย่อมดีกว่าการเป็นเพียงผู้ตามหรือพินเพื่อเล็ก ๆ ในองค์กรที่ใหญ่โต สำนวนนี้สะท้อนมุมมองด้านสัมมาชีพ
และการส่งเสริมการกระจายตัวของธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) เพื่อลดการผูกขาดของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ (หางวัว)

นอกจากนี้ ยังมีสำนวน 一馬当千 (Ichiba tousen) แปลว่า "ม้าหนึ่งตัวต้านศัตรูได้นับพัน" ซึ่งเปรียบเทียบ
ถึงบุคคลที่มีความสามารถและศักยภาพสูง สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในนวัตกรรมของมนุษย์ที่สามารถสร้าง
ประสิทธิผลทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล หากได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง

犬馬之勞 (Kenba no rou) สุนัข (犬) และ ม้า (馬) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ การสะสมแรงงานเยี่ยง
สุนัขและม้า หมายถึงการทำงานอย่างหนักหน่วงเพื่อรับใช้ผู้อื่น การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ เป็นความท้าทายต่อ SDG
8 (การจ้างงานที่มีคุณค่า) สะท้อนค่านิยมการทำงานหนักเกินขอบเขตซึ่งอาจนำไปสู่ภาวะ 過勞死 (Karoshi การ
เสียชีวิตจากการทำงานหนัก)

狡兔三窟 (Kouto sankutsu) กระต่าย (兎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ กระต่ายเจ้าเล่ห์มีสามโพรง
หมายถึงการเตรียมแผนสำรองเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยง การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สนับสนุน SDG 9 และ 11
สะท้อนความสำคัญของการสร้างโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจที่มีความยืดหยุ่น (Resilience) พร้อมรับวิกฤต
ที่อาจเกิดได้ตลอดเวลา

九牛一毛 (Kyuugyuu ichimou) วัว (牛) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ขนเพียงหนึ่งเส้นจากวัวเก้าตัว
หมายถึงสิ่งที่มีปริมาณน้อยนิดเมื่อเทียบกับความมั่งคั่งมหาศาล การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สะท้อนปัญหาใน SDG
10 (ลดความเหลื่อมล้ำ) ที่ปล่อยให้ความมั่งคั่งสะสมอยู่ที่จุดเดียว ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนกับทรัพยากร
ที่เหลือเพียง "ขนเส้นเดียว" เมื่อเทียบกับกองความมั่งคั่งทั้งหมด

4) มิติสันติภาพและความยุติธรรม (Peace) - SDG 16

เป้าหมายที่ 16 มุ่งเน้นการสร้างสังคมสงบสุขและสถาบันที่เข้มแข็ง ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์
ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรหลายสำนวนสะท้อนถึงการรับมือกับความขัดแย้ง เช่น สำนวน 竜虎相搏 (Ryuko souhaku)
แปลว่า "มังกรและเสือต่อสู้กัน" ใช้เปรียบเทียบการต่อสู้ระหว่างผู้ที่มีอำนาจหรือความสามารถ

ทัดเทียมกัน ซึ่งนำไปสู่ความสูญเสียของทั้งสองฝ่าย สำนวนนี้เป็นภาพสะท้อนของผลกระทบจากสงคราม ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ หรือการแข่งขันที่ไร้กฎเกณฑ์

ในทางตรงกันข้าม สำนวนที่เตือนสติเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือการกดขี่ เช่น การเปรียบผู้มีอำนาจกดขี่ประชาชนเหมือนสัตว์ร้าย ก็ปรากฏในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรเช่นกัน การเรียนรู้จากสำนวนเหล่านี้ช่วยสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเรียกร้องความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และการสร้างสถาบันที่โปร่งใส ตัวอย่าง

苛政猛虎 (Kasei mouko) เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ การปกครองที่กดขี่ร้ายยิ่งกว่าเสือ หมายถึงผู้ปกครองที่ใช้อำนาจเบียดเบียนประชาชน การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สนับสนุน SDG 16 วิพากษ์ระบอบเผด็จการและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตอกย้ำความจำเป็นของสถาบันหรือองค์กรที่ยุติธรรม

狐假虎威 (Koka koi) สุนัขจิ้งจอก (狐) และ เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ จิ้งจอกแอบอ้างบารมีเสือ หมายถึงผู้ไม่มีอำนาจแต่นำชื่อผู้มีอำนาจมาข่มขู่ผู้อื่น การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ ทำลาย SDG 16 สะท้อนปัญหาการบงการและการคอร์รัปชันที่เป็นอุปสรรคต่อหลักนิติธรรม

羊頭狗肉 (Youtou kuniku) แกะ (羊) และ สุนัข (狗) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ แขนงหัวแกะขายเนื้อสุนัข หมายถึงการโฆษณาหลอกลวง หน้าไหว้หลังหลอก การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ เน้นย้ำเป้าหมาย SDG 16 ด้านการสร้างความโปร่งใส (Transparency) และธรรมาภิบาลในสถาบันและองค์กรต่างๆ

烏合之眾 (Choujin kyuzou) นก (鳥) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ นกถูกล่ามดก่อกวนคั่นธนู หมายถึงการกำจัดผู้ช่วยเหลือทิ้งเมื่อหมดประโยชน์ การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สะท้อนวัฏจักรความอยุติธรรมและการกวาดล้างทางการเมือง ตอกย้ำความจำเป็นของการสร้างสถาบันและองค์กรที่มีจริยธรรม

5) มิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) - SDG 17

เป้าหมายที่ 17 เน้นย้ำความสำคัญของความร่วมมือระดับโลก สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีสัตว์เข้ามาเกี่ยวข้องในมิตินี้มักเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มและความสมานฉันท์ เช่น การเปรียบเทียบกับพฤติกรรมรวมฝูงของสัตว์ สำนวน 烏合之衆 (Ugou no shuu) แปลว่า "การรวมตัวกันของฝูงอิก้า" หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันอย่างไม่มีระเบียบวินัย ขาดผู้นำหรือเป้าหมายที่ชัดเจน สำนวนนี้สามารถตีความในมิติของการเป็น "ความท้าทาย" ต่อหุ้นส่วนการพัฒนา กล่าวคือ การรวมกลุ่มกันเพียงผิวเผินโดยปราศจากวิสัยทัศน์หรือข้อตกลงร่วมกันที่แข็งแกร่ง (เหมือนฝูงอิก้า) ย่อมไม่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การเป็นหุ้นส่วนที่แท้จริงต้องอาศัยกลไกความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ตัวอย่าง

犬猿之仲 (Ken'en no naka) สุนัข (犬) และ ลิง (猿) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ความสัมพันธ์แบบสุนัขกับลิง หมายถึงการขัดแย้งและเป็นศัตรูกันตลอดเวลา การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ เป็นอุปสรรคต่อ SDG 17 สะท้อนความขัดแย้งระดับประเทศหรือองค์กรที่เป็นกำแพงขวางกั้นความร่วมมือระดับโลก

狐群狗党 (Kogun kutou) สุนัขจิ้งจอก (狐) และ สุนัข (狗) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ฝูงจิ้งจอกและพรรคพวกสุนัข หมายถึงการสมรู้ร่วมคิดของคนพาลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ ทำลาย SDG 17 ชี้ให้เห็นเส้นแบ่งระหว่าง "ความเป็นหุ้นส่วน" กับ "การฮั้วผลประโยชน์" ซึ่งบ่อนทำลายการพัฒนาที่แท้จริง

群盲評象 (Gunmou hyouzou) ช้าง (象) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ คนตาบอดคลำช้าง หมายถึงการด่วนสรุปภาพรวมจากประสบการณ์อันคับแคบด้านเดียว การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ สนับสนุนหลักการบูรณาการศาสตร์ใน SDG 17 ปัญหาความยั่งยืนต้องแก้ด้วยมุมมองจากหลายภาคส่วนร่วมกัน

水魚之交 (Suigyō no majiwari) ปลา (魚) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับปลา หมายถึงการพึ่งพาอาศัยกันอย่างสอดคล้องกลมกลืน การเชื่อมโยงกับ SDGs คือ เป็นภาพอุดมคติของ SDG 17 การ

เป็นหุ้นส่วนที่ต้องขับเคลื่อนไปด้วยกันอย่างไร้รอยต่อ

6.2 การให้บทเรียนและความท้าทายในการขับเคลื่อน SDGs

ผลการวิเคราะห์พบว่า สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ มีนัยสำคัญในการให้ "บทเรียน" (ร้อยละ 55.56) มากกว่าการเป็น "ความท้าทาย" (ร้อยละ 44.44) ในการขับเคลื่อน SDGs เล็กน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาของชาวญี่ปุ่นมีรากฐานคำสอนที่ส่งเสริมความดีงามและความยั่งยืนเป็นทุนเดิม ในมิติการพัฒนาคน (People) สำนวนทำหน้าที่เป็นบทเรียนในการพัฒนาตนเองและการศึกษาในสัดส่วนที่สูง (ร้อยละ 25.69) แต่ในทางกลับกัน ในมิติสันติภาพ (Peace) และสิ่งแวดล้อม (Planet) สำนวนกลับทำหน้าที่สะท้อน "ความท้าทาย" หรือด้านมืดของสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ มากกว่าการให้บทเรียนเชิงบวกโดยตรง มีรายละเอียดดังนี้

1) มิติการพัฒนาคน (People) - SDGs 1, 2, 3, 4 และ 5

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์ในมิตินี้ให้บทเรียนสำคัญเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ การคว้าโอกาส และความปลอดภัยในชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความท้าทายเรื่องการประเมินคนจากเปลือกนอก ตัวอย่าง

盲亀浮木 (Mouki fuboku) เต่า (亀) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "เต่าตาบอดโผล่ขึ้นมาเจอท่อนไม้ลอยน้ำ" หมายถึง โอกาสที่หาได้ยากยิ่ง หรือการพบเจอโชคชะตาที่ดีเยี่ยมซึ่งแทบเป็นไปไม่ได้ บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ) สำนวนนี้สอนให้มนุษย์ตระหนักและเห็นคุณค่าของการได้รับโอกาสทางการศึกษาหรือการพัฒนาตนเอง ว่าเป็นสิ่งที่ล้ำค่าและได้มาโดยยาก จึงไม่ควรปล่อยปละละเลยโอกาสนั้น

画竜点睛 (Garyou tensei) มังกร (竜) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "วาดมังกรต้องเติมตา" หมายถึง ขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญที่สุดซึ่งจะทำให้งานนั้นสมบูรณ์แบบหรือมีชีวิตชีวาขึ้นมา บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 4 ในมิติของคุณภาพการศึกษา การเรียนการสอนที่ให้เพียงข้อมูลเปรียบเสมือนการวาดตัวมังกร แต่ "การเติมตา" คือ การปลูกฝังความคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และจริยธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การพัฒนา มนุษย์สมบูรณ์แบบ

鶴立鶏群 (Kakuritsu keigun) นกกระเรียน (鶴) และ ไก่ (鶏) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "นกกระเรียนยืนเด่นตระหง่านในฝูงไก่" หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถ สติปัญญา หรือรูปลักษณ์โดดเด่นเหนือฝูงชนทั่วไป อย่างเห็นได้ชัด บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 4 และ 8 สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) การบ่มเพาะศักยภาพของคนให้มีความเป็นเลิศเพื่อเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนสังคม

羊質虎皮 (Youshitsu koshi) แกะ (羊) และ เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "เนื้อแท้เป็นแกะ แต่คลุมด้วยหนังเสือ" หมายถึง ภายนอกดูแข็งแกร่ง น่าเกรงขาม หรือดูมีความรู้ แต่แท้จริงแล้วภายในอ่อนแอ ขี้ลาด หรือกลัวเปล่า ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 4 และ 5 วิพากษ์สังคมที่ให้คุณค่ากับใบปริญญาหรือภาพลักษณ์ ภายนอกมากกว่าความสามารถที่แท้จริง รวมถึงการสร้างความเท่าเทียมที่ฉาบฉวย (คลุมหนังเสือ) แต่ในเชิงโครงสร้าง ยังคงกดทับอยู่

虎尾春冰 (Kobi shunpyou) เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "เหยียบหางเสือและเดินบนน้ำแข็ง ฤดูใบไม้ผลิ" หมายถึง สถานการณ์ที่ล่อแหลมและอันตรายอย่างยิ่งวด บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 3 (สุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี) เป็นบทเรียนเตือนสติให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ทั้งในการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรคระบาด หรือการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจนำอันตรายถึงชีวิตมาสู่ตนเองและสังคม

2) มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) - SDGs 6, 12, 13, 14 และ 15

ให้บทเรียนในการตระหนักถึงผลลัพธ์ที่ตามมาจากการทำลายธรรมชาติ และเป็นวาทกรรมที่วิพากษ์ความเขลา

ของมนุษย์ที่หลงผิดคิดว่าตนเองเอาชนะวงจรธรรมชาติได้ ซึ่งความท้าทายของมนุษย์ในมิตินี้ ตัวอย่าง

猿猴捉月 (Enkou sokugetsu) ลิง (猿) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ผู้ลงพยายามจับเงาจันทร์ในน้ำ" หมายถึง ความพยายามที่สูญเปล่า การวิ่งตามภาพลวงตา หรือการกระทำที่นำไปสู่ความพินาศของตนเอง (ตามนิทานคือลิงจมน้ำตาย) ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 12 (การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน) วิกฤตระบบบริโภคนิยมของมนุษย์ที่พยายามแสวงหาและผลาญทรัพยากรโลกอย่างไม่สิ้นสุดเพื่อตอบสนองความโลภ ซึ่งท้ายที่สุดเป็นเพียงภาพลวงตาที่นำพามนุษย์ไปสู่การสูญพันธุ์

飛蛾投火 (Higa touka) ผีเสื้อกลางคืน/แมลงเม่า (蛾) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ" หมายถึง การกระทำที่นำพาตนเองไปสู่ความหายนะหรือความตายด้วยความโง่เขลา ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 13 (การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) เป็นวาทกรรมเตือนสติมนุษย์ที่ยังคงปล่อยก๊าซเรือนกระจกและทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างเพิลิดเพิลิน เปรียบเสมือนแมลงเม่าที่หลงไหลในแสงไฟแห่งการพัฒนาทางอุตสาหกรรม โดยไม่รู้ตัวว่ากำลังมุ่งหน้าสู่หายนะทางสภาพภูมิอากาศ

螳螂之斧 (Tourou no ono) ตั๊กแตนตำข้าว (螳螂) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ขวานของตั๊กแตนตำข้าว" หมายถึง การต่อสู้อย่างกล้าหาญแต่บ้าบิ่น โดยไม่ประเมินกำลังของตนเอง (ตั๊กแตนยกขาหน้าขึ้นขวางบนล้อรถม้า) บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 15 (ระบบนิเวศบนบก) สำนวนนี้สามารถมองได้ 2 มุม คือความเปราะบางของธรรมชาติ (ตั๊กแตน) ที่ถูกบดขยี้โดยอุตสาหกรรมของมนุษย์ (รถม้า) หรือในทางกลับกัน คือการเตือนสติมนุษย์ว่าอย่าร่ำไรใช้ขวานเล็กๆ ของตนไปทำลายหรือทำลายความยิ่งใหญ่ของพลังธรรมชาติ

魚網鴻離 (Gyomou kouri) ปลา (魚) และ นกน้ำ/ห่านป่า (鴻) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "กางตาข่ายดักปลา แต่กลับจับได้นก" หมายถึง การได้รับเคราะห์กรรมหรือผลกระทบที่ไม่ได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก หรือผู้บริสุทธิ์โดนร่างแหไปด้วย ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 14 และ 15 สะท้อนปัญหาการทำลายระบบนิเวศโดยไม่เจตนา (Unintended Consequences) เช่น ปัญหาการทำประมงที่จับสัตว์น้ำพลอยได้ (Bycatch) จนสายพันธุ์อื่นเสี่ยงสูญพันธุ์ เตือนให้ระวังผลกระทบแอบแฝงจากการพัฒนา

燕雀处堂 (Enjaku shodou) นกนางแอ่น (燕) และ นกกระจอก (雀) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "นกนางแอ่นและนกกระจอกทำรังในชายคาบ้าน" หมายถึง การใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย ปลอดภัย โดยไม่รู้ว่าบ้านหลังนั้นกำลังจะถูกไฟไหม้ ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 13 (ปฏิบัติการต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) สะท้อนภาพจำลองของสภาวะเพิกเฉยต่อวิกฤต (Climate Complacency) ของประเทศหรือกลุ่มทุนที่ยังคงเสวยสุขจากผลกำไร โดยละทิ้งความรับผิดชอบ และไม่ตระหนักว่า "โลก" (บ้าน) กำลังจะมอดไหม้จากภาวะโลกร้อน

3) มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) - SDGs 7, 8, 9, 10 และ 11

ให้บทเรียนด้านจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ การบริหารจัดการความเสี่ยงเชิงโครงสร้าง และเตือนสติเกี่ยวกับฟองสบู่ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่าง

汗馬之勞 (Kanba no rou) ม้า (馬) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ความเหนื่อยยากของม้าที่เหี่ยวโทรมกาย" หมายถึง การสร้างผลงานหรือคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่แลกมาด้วยความเหน็ดเหนื่อยแสนสาหัสในสมรภูมิหรือการทำงาน บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) เป็นการเตือนให้องค์กรและนายจ้างตระหนักถึงคุณค่า และต้องตอบแทนหรือปกป้องสวัสดิภาพของแรงงาน (ผู้เปรียบเสมือนม้าศึก) ที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม

狐疑逡巡 (Kogi shunjun) สุนัขจิ้งจอก (狐) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ความลังเลสงสัยเยี่ยงสุนัขจิ้งจอก" ตามความเชื่อว่างิ้งจอกเป็นสัตว์ชั่วร้าย หมายถึง การลังเลใจ ไม่กล้าตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเด็ดขาด

ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 9 (อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน) ในยุคที่เศรษฐกิจโลกต้องการการปรับตัวสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ความล้มเหลว ไม่กล้าลงทุนหรือเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยีเพราะกลัวความเสี่ยง ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานวัตกรรมและลดทอนขีดความสามารถในการแข่งขัน

群羊驱虎 (Gunnyou kuko) แกะ (羊) และ เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ฝูงแกะไล่ต้อนเสือ" หมายถึง การที่ผู้ที่มีพลังอำนาจน้อย (แต่มีจำนวนมาก) รวมพลังกันจนสามารถเอาชนะผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่ามากได้ บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 10 (ลดความเหลื่อมล้ำ) สะท้อนอำนาจของการรวมกลุ่มสหภาพแรงงาน หรือวิสาหกิจชุมชน ที่สามารถสร้างอำนาจต่อรองเพื่อหลายการผูกขาดของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ (เสือ) นำไปสู่การกระจายรายได้ที่เท่าเทียมขึ้น

竜頭蛇尾 (Ryuutou dabi) มังกร (竜) และ งู (蛇) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "หัวเป็นมังกร แต่หางเป็นงู" หมายถึง การเริ่มต้นทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างยิ่งใหญ่เกรียงไกร แต่กลับจบลงอย่างล้มเหลวหรือแผ่วปลาย ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 11 (เมืองและถิ่นฐานมนุษย์ที่ยั่งยืน) วิทยาศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือการสร้างเมืองใหม่ของรัฐที่มักวาดฝันไว้อย่างหรูหรา (หัวมังกร) แต่ขาดการวางแผนความยั่งยืนระยะยาว สุดท้ายกลายเป็นโครงการทิ้งร้าง หรือเมืองผี (Ghost town) ที่สูญเสียทรัพยากรเศรษฐกิจอย่างมหาศาล (หางงู)

騎虎之勢 (Kiko no ikioi) เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "สถานการณ์ขี่หลังเสือ" หมายถึง การกล้าเสี่ยงทำอะไรลงไปแล้ว หากหยุดหรือเลิกล้มกลางคันจะเกิดอันตรายร้ายแรง จึงต้องจำใจเดินหน้าต่อไป ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 8 และ 12 เปรียบเทียบได้กับวงจรเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสุดโต่ง (Hyper-capitalism) ที่ประเทศหรือองค์กรขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยหนี้สินหรือการผลาญทรัพยากรจนก้าวสู่จุดที่ "ลงจากหลังเสือไม่ได้" หากหยุดการเติบโตเศรษฐกิจจะพังทลาย ซึ่งเป็นความเปราะบางที่ขัดแย้งกับความยั่งยืน

4) มิติสันติภาพและความยุติธรรม (Peace) - SDG 16

ให้บทเรียนเตือนใจถึงสัญญาณดิบของมนุษย์ การคุกคามของอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม และตอกย้ำความสำคัญของการสร้างหลักนิติธรรมเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชน ตัวอย่าง

虎視眈々 (Koshi tantan) เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "สายตาเสือที่จ้องเขม็ง" หมายถึง การเฝ้ารอคอยจังหวะอย่างใจเย็นเพื่อฉวยโอกาสเล่นงาน หรือแสวงหาผลประโยชน์เมื่ออีกฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 16 (สถาบันที่เข้มแข็งและยุติธรรม) สะท้อนภาพของกลุ่มผู้มีอิทธิพล หรือรัฐชาติที่มีวาระซ่อนเร้นในการบ่อนทำลายกระบวนการสันติภาพ หรือฉ้อฉลทรัพยากรของรัฐ สถาบันจึงต้องมีความโปร่งใสเพื่อป้องกันภัยคุกคามเหล่านี้

狼子野心 (Roushi yashin) สุนัขป่า (狼) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ความทะเยอทะยานป่าเถื่อนของลูกหมาป่า" หมายถึง สันดานดิบหรือความชั่วร้ายที่ฝังรากลึก ไม่ว่าจะมีความซื่อสัตย์หรือพยายามขัดเกลาอย่างไร ก็ไม่อาจเปลี่ยนนิสัยชั่วร้ายนั้นได้ ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 16 เป็นอุปสรรคของการสร้างสังคมที่สงบสุข สำนวนนี้วิพากษ์บุคคล ทหาราช หรือกลุ่มอำนาจเดิมที่ยึดติดกับผลประโยชน์และคอร์รัปชันจนเป็นกมลสันดาน การปฏิรูปเชิงสถาบันเท่านั้นที่จะจำกัดกรอบความทะเยอทะยานที่ป่าเถื่อนนี้ได้

指鹿為馬 (Shiroku iba) กวาง (鹿) และ ม้า (馬) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ชี้กวางเป็นม้า" หมายถึง การบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างหน้าด้านๆ การใช้อำนาจมีดบังคับให้ผู้อื่นคล้อยตามเรื่องเท็จ หรือการกดขี่ให้รับผิดชอบชอบ ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 16 อย่างร้ายแรงที่สุด สำนวนนี้คือสัญลักษณ์ของสังคมที่ไร้หลักนิติรัฐ (Rule of Law) มีการใช้โฆษณาชวนเชื่อ (Disinformation) ละเมิดความยุติธรรม และการใช้อำนาจตุลาการ/การเมืองเพื่อปิดปากประชาชน

為虎添翼 (Iko tenyoku) เสือ (虎) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "เติมปีกให้เสือ" หมายถึง การมอบอำนาจ อาวุธ หรือเครื่องมือเพิ่มเติมให้กับบุคคลที่ชั่วร้ายหรือมีพลังกำลังนำอยู่แล้ว ทำให้เกิดอันตรายทวีคูณยิ่งขึ้น ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 16 บทเรียนนี้เชื่อมโยงกับการค้าอาวุธสงครามระดับสากล หรือการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ระบอบเผด็จการ ซึ่งเท่ากับเป็นการติดปีกให้ผู้มีอำนาจกดขี่ประชาชนได้รุนแรงกว่าเดิม บ่อนทำลายสันติภาพโลก

窮鼠嚙猫 (Kyuuso goubyou) หนู (鼠) และ แมว (猫) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "หนูจนตรอกกัดแมว" หมายถึง ผู้ที่อ่อนแอที่สุดเมื่อถูกต้อนให้จนมุม ไม่มีทางหนีรอด ย่อมฮึดสู้สุดชีวิตและอาจทำอันตรายผู้ที่แข็งแกร่งกว่าได้ บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 16 เป็นบทเรียนเชิงปรัชญาทางการเมืองว่า สังคมที่ไม่มีความยุติธรรมและกดขี่ประชาชนอย่างแสนสาหัส ท้ายที่สุดจะนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงและการลุกฮือ (Rebellion) การรักษาความสงบสุขที่แท้จริงคือการมอบความเป็นธรรมและไม่ต้อนใครให้จนตรอก

5) มิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) - SDG 17

ให้บทเรียนและความท้าทายในการบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สะท้อนลักษณะของการรวมกลุ่มที่ไร้ประสิทธิภาพ และเตือนใจให้ระวังเครือข่ายความร่วมมือที่มีวาระซ่อนเร้นแอบแฝง ตัวอย่าง

犬牙交錯 (Kenga kousaku) สุนัข (犬) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "พันกันยุ่งเหยิงเหมือนรอยหยักเขี้ยวสุนัข" หมายถึง พรหมแดนของรัฐที่มีความสลับซับซ้อน หรือความสัมพันธ์/ผลประโยชน์ที่ทับซ้อนและพึ่งพิงกันอย่างลึกซึ้ง แยกออกจากกันได้ยาก บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 17 (ความร่วมมือเพื่อเป้าหมายการพัฒนา) สะท้อนสภาวะโลกาภิวัตน์และภูมิรัฐศาสตร์ปัจจุบันที่ผลประโยชน์ของทุกชาติเกี่ยวพันกันยุ่งเหยิงซับซ้อน การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาจึงต้องระมัดระวังรอบคอบ เพราะนโยบายของชาติหนึ่งย่อมกระทบต่อชาติอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

一丘之貉 (Ikkyuu no mujina) แรคคูน (貉) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "ตัวแรคคูนที่อาศัยอยู่บนเนินเขาเดียวกัน" หมายถึง คนหรือกลุ่มคนที่มีนิสัยเลวร้าย พลิกแพลง หรือมีเจตนาชั่วร้ายในลักษณะเดียวกัน (เทียบได้กับ "พวกเดียวกัน") ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 17 ซึ่งให้เห็นว่าความร่วมมือเชิงสถาบันในเวทีโลก บางครั้งอาจเป็นเพียงการสร้างเครือข่ายอ้วประมูลของกลุ่มทุนผูกขาด หรือข้อตกลงลับ (Collusion) ระหว่างผู้นำคอร์รัปชัน การเป็นหุ้นส่วนที่ยั่งยืนต้องเปิดเผย โปร่งใส และไม่เป็นที่ซ่อนสมุขของเครือข่ายผลประโยชน์

牛驥同皁 (Gyuuki douzou) วัว (牛) และ ม้า (驥) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "วัวและม้าฝึเท้าเอกถูกเลี้ยงในรางหญ้าเดียวกัน" หมายถึง การปฏิบัติต่อคนเก่ง/คนดี และคนโง่เขลา/คนเลว อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แยกแยะ ไม่เห็นคุณค่าของความสามารถที่แท้จริง ความท้าทายคือ ทำลาย SDG 17 ในด้านความล้มเหลวของการแบ่งปันองค์ความรู้และการจัดการทรัพยากร ความร่วมมือระดับโลกจะล้มเหลวหากกระบบกลไกไม่สามารถดึงศักยภาพความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (ม้าเลิศ) ออกมาใช้แก้ปัญหาได้ตรงจุด แต่กลับจัดสรรบทบาทแบบเหมารวมอย่างไร้ประสิทธิภาพ

童鳴獅吼 (Ryuumei shikou) มังกร (童) และ สิงโต (獅) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "มังกรคำราม สิงโตแผดเสียง" หมายถึง เสียงที่มีพลังอำนาจดังกึกก้องกังวาน มักใช้เปรียบเปรยถึงการเทศนาธรรมอันลึกซึ้ง หรือการปราศรัย/การเรียกร้องที่มีพลังสั่นสะเทือนสังคม บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 17 บทเรียนนี้สนับสนุนการสร้างเครือข่ายกระบอกเสียงระดับโลก (Global Advocacy) เมื่อองค์กรระหว่างประเทศ ภาคประชาสังคม และประชาชน ร่วมกันปลุกเสียงเรียกร้องนโยบายความยั่งยืนอย่างเป็นเอกภาพ พลังนั้นจะดังกังวานเสมือนเสียงมังกรและสิงโตที่บังคับให้ภาครัฐและเอกชนต้องขับเคลื่อนตาม

鳩首協議 (Kyuushu kyougi) นักพิราบ (鳩) ความหมายเชิงเปรียบเทียบคือ "เอาหัวมาชนกันเหมือนนักพิราบเพื่อปรึกษาหารือ" (ธรรมชาติของนักพิราบมักเอาหัวมาชนกัน) หมายถึง การรวมกลุ่มประชุมกันอย่างใกล้ชิดและจริงจังเพื่อระดมสมองแก้ปัญหา บทเรียนคือ สอดคล้องกับ SDG 17 เป็นภาพสะท้อนพฤติกรรมอุดมคติของเครือข่ายความร่วมมือ ปัญหาด้านความยั่งยืนแก้ไม่ได้ด้วยคนๆ เดียว องค์กรและชาติพันธมิตรจำเป็นต้อง "เอาหัวมาชนกัน" แลกเปลี่ยนเทคโนโลยี แบ่งปันทรัพยากร และร่วมกันตัดสินใจอย่างจริงจังเหมือนฝูงนกพิราบ

7. สรุปและอภิปรายผล

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่นที่มีคำเรียกสัตว์ไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นคลังข้อมูลทางมานุษยวิทยาและปรัชญาที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ระดับโลกได้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นมีความตระหนักรู้ในประเด็นความยั่งยืนมาอย่างยาวนาน เช่น การรับรู้ข้อจำกัดของลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเกาะ ทรัพยากรธรรมชาติในขณะเดียวกัน ภาษาที่ทำหน้าที่เป็นทั้งบทเรียนและกระจกสะท้อนความท้าทายบรรทัดฐานของสังคม เช่น ความไม่เท่าเทียมทางเพศ และวัฒนธรรมการทำงานหนัก สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ในอดีต การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ส่วนใหญ่ดำเนินการผ่านการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์หรือนโยบายระดับรัฐ ซึ่งมักเป็นนามธรรม เข้าถึงได้ยาก และห่างไกลจากวิถีชีวิตของประชาชน การทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นท้องถิ่นและสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญ กลไกทางภาษาได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การนำสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับความหมายใหม่โดยอิงกับแนวคิดความยั่งยืน จะกลายเป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ที่ทรงพลัง สามารถใช้สื่อสารเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ให้เข้าใจง่ายและสร้างความรู้สึกร่วมในระดับจิตใต้สำนึกทางวัฒนธรรมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยนี้มีความสำคัญ สามารถเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการในระดับสากลได้ กรอบแนวคิดใหม่ที่เชื่อมโยงระหว่างภาษาศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรเป็นจุดเริ่มต้นในการพิจารณาความหมาย และหลักการ SDGs เป็นแนวทางสมัยใหม่ในการตีความ เพื่อสำรวจว่าภาษาสามารถเป็นกลไกที่ส่งเสริมหรือขัดขวางความก้าวหน้าทางด้านความยั่งยืนได้อย่างไร

8. ข้อเสนอแนะ

ด้านการวางนโยบายและรณรงค์ระดับชาติ องค์กรภาครัฐและเอกชน หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ สามารถนำสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกสัตว์เหล่านี้ ไปเป็นสารหลัก (Key Message) ในแคมเปญรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อกระตุ้นความตระหนักรู้ของประชาชนผ่านเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่คุ้นเคย

ด้านการจัดการศึกษา ผู้สอนภาษาญี่ปุ่นควรประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์นั้นชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ท่องจำคำศัพท์ แต่ยังเกิดกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมและประเด็นความยั่งยืนระดับโลก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Study) ระหว่างสำนวนที่มีคำเรียกสัตว์ในภาษาญี่ปุ่นกับภาษาไทย หรือภาษาอื่นๆ เพื่อค้นหาวาทะกรรมทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อมุมมองด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่แตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). สืบค้นจาก <https://fad.mnre.go.th/th/mph/content/196>
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2557). โยะจิคุโงะ: สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2559). รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่น. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ถ่ายเอกสาร).
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2562). รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ถ่ายเอกสาร)
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2567). สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นญี่ปุ่นที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ [เอกสารนำเสนอ]. การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS 14. เรื่อง การปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงโลก, โรงแรมอวานี รัชดา กรุงเทพฯ. หน้า 476-487.
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2568). ถอดรหัสสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 191 หน้า. ISBN (e-book): 978-616-626-345-9
- Brinton, M. C. (1993). *Women and the Economic Miracle: Gender and Work in Postwar Japan*. University of California Press.
- Fukuda-Parr, S., & McNeill, D. (2019). Knowledge and politics in setting and measuring the SDGs: Introduction to special issue. *Global Policy*, 10(S1), 5-15.
- Matsushita, K. (2015). *Environment and Sustainable Development in Asia*. Palgrave Macmillan.
- Nakamura, A. (2018). *Animal symbolism in Japanese idiomatic expressions: Cognitive and cultural perspectives*. Minerva Shobo.
- Nakane, Chie. (1970). *Japanese Society*. University of California Press.
- Ohnuki-Tierney, E. (1990). *Monkey as self, self as monkey: Culture and identity in Japan*. University of Chicago Press.
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations. Searched from <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. Oxford University Press.
- 池田伸子 (2019) 『日本語の動物メタファーと社会的認知』 岩波書店.
- 大塚英子 (2022) 「四字熟語における自然象徴と倫理的コード」 文化言語学研究編委員会編 『日本語文化モデルの言語学的分析』 明治書院, 39-58.
- 神原理 (2020) 「社会的消費とSDGsに関する意識調査」 『専修ビジネス・レビュー』 15 (1), 51-59.
- 九里徳泰 (2022) 「日本におけるSDGsの認知度に関する一考察」 『社会起業研究』 2, 51-60.
- 田中克彦 (2015) 『動物語彙から見る日本の文化モデル』 岩波新書.

ใบสมัครสมาชิก
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ห้อง 606 ชั้น 6 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์/โทรสาร 02-221-2422

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว)ตำแหน่งทางวิชาการ.....

Name (In English)

วัน เดือน ปี เกิด..... หมายเลขบัตรประชาชน

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....อีเมล.....

หน่วยงานตำแหน่ง.....

ที่อยู่หน่วยงาน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

บุคคลที่สามารถติดต่อได้ กรณีที่ไม่สามารถติดต่อท่านได้

ชื่อ นามสกุล.....หมายเลขโทรศัพท์.....อีเมล.....

สมาชิกสมาคมฯ ที่รู้จัก (ถ้ามี) คือ

1..... 2.....

ข้าพเจ้าขอสมัครเป็นสมาชิกประเภท

- ☐ สามัญรายปี (200 บาทต่อปี) ☐ สามัญตลอดชีพ (2,000 บาท)
☐ สมทบ (100 บาทต่อปี) ☐ สถาบัน (200 บาทต่อปี หรือ ตลอดชีพ 2,000 บาท)

☐ หลักฐานประกอบการสมัคร สำหรับบัตรประชาชน/ เอกสารรับรองจากสถาบัน (กรุณาส่งมาพร้อมกับใบสมัคร)

☐ ข้าพเจ้าได้อ่านและยอมรับเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ 1. การสมัครเป็นสมาชิกสมาคมฯ จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของสมาคมฯ

2. เมื่อมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพิจารณารับท่านเป็นสมาชิกแล้ว ท่านจะได้รับการติดต่อให้ชำระ

ค่าลงทะเบียนสมัครสมาชิกและค่าบำรุงรายปี /ตลอดชีพ

.....

ส่วนนี้เฉพาะเจ้าหน้าที่สมาคมฯ

ได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาชิกสมาคมฯประเภท ☐ สามัญรายปี ☐ สามัญตลอดชีพ ☐ สมทบ ☐ สถาบัน (รายปี/ตลอดชีพ)

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารฯ ครั้งที่...../..... เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จค่าลงทะเบียน...../..... ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....นายทะเบียน ลงชื่อ.....นายกสมาคมฯ

(.....)

(.....)

TCI Tier 1 Humanities and Social Sciences

Owner :

Japanese Studies Association of Thailand (JSAT)
Room 606 Faculty of Political Science,
Thammasat University, Prachan Road,
Phraborom Maha Ratchawang, Pranakorn,
Bangkok 10200, Thailand
URL: jsat.or.th, email: jsn.jsat@gmail.com

Publication : 2 issues per year (June, December)

Online Journal : <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

Printed at

Core Content Co., Ltd.
15/4 Moo 3 Bangkrateuk, Sam Phran,
Nakhon Pathom 73210

Journal of Japanese Studies Association
of Thailand - JSAT
Vol.16 no.1 June 2026

Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Sirimonporn Suriyawongpaisal*
Prof. Dr. Attachak Sattayanurak*
Prof. Dr. Siriporn Waijwalku*
Prof. Dr. Attaya Suwanrada
Prof. Warintorn Wuwongse*

Chulalongkorn University
Chiang Mai University
Thammasat University
Chulalongkorn University
Thammasat University

Editor

Assoc. Prof. Tasanee Methapisit*

Thammasat University

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Kosit Tiptiempong
Assoc. Prof. Dr. Chomnard Setisarn
Assoc. Prof. Dr. Yupaka Fukushima
Assoc. Prof. Dr. Winai Jamornsuriya

Tokyo University of Foreign Studies
Chulalongkorn University
Kasetsart University
Nakhon Ratchasima Rajabhat
University

Asst. Prof. Dr. Nanchaya Mahakhan
Asst. Prof. Dr. Baranee Boonsong
Asst. Prof. Dr. Piyawan Asawarachan
Asst. Prof. Dr. Panida Anantanakom
Asst. Prof. Dr. Pat-on Pipattanakul
Asst. Prof. Dr. Sutpratana Nimsakul
Asst. Prof. Dr. Seksan Chantarachamnon

Burapha University
Naresuan University
Thammasat University
Chiang Mai University
Srinakharinwirot University
Mahidol University
RMUTR, Bophit Phimuk Chakkrawat
Campus
Khonkaen University
Prince of Songkhla University,
Pattani Campus

Asst. Prof. Prawpun Pholboon
Asst. Prof. Nisakorn Thongnork

Reviewers

Prof. Dr. Sirimonporn Suriyawongpaisal
Prof. Dr. Attachak Sattayanurak
Prof. Dr. Attaya Suwanrada
Assoc. Prof. Dr. Kosit Tiptiempong
Assoc. Prof. Dr. Chomnard Setisarn
Assoc. Prof. Dr. Duantem Krisdathanont
Assoc. Prof. Dr. Bussaba Banjongmanee
Asst. Prof. Dr. Kanapat Ruenpirom
Asst. Prof. Dr. Kunaj Somchanakit
Asst. Prof. Dr. Narongsak Pitchayapisut
Asst. Prof. Dr. Thanasak Sirikanerat
Asst. Prof. Dr. Tawat Khamthongthip
Asst. Prof. Dr. Thanyarat Sanguansri
Asst. Prof. Dr. Piyawan Asawarachan
Asst. Prof. Dr. Panida Anantanakom
Asst. Prof. Dr. Patcharaphan Suvanakoot
Asst. Prof. Dr. Pat-on Phipatanakul
Asst. Prof. Dr. Wichaya Yoshida
Asst. Prof. Dr. Siriwon Munintarawong
Asst. Prof. Dr. Salilrat Kaweejarumongkol
Asst. Prof. Dr. Sunisa Tammawiwat
Asst. Prof. Dr. Seksan Chantarachamnon

Independent Scholar
Independent Scholar
Chulalongkorn University
Tokyo University of Foreign Studies
Chulalongkorn University
Chulalongkorn University
Independent Scholar
Silpakorn University
Thaksin University
Kasetsart University
Kasetsart University
Chandrasakem Rajabhat University
Burapha University
Thammasat University
Chiang Mai University
Kasetsart University
Srinakharinwirot University
Mahasarakham University
Thammasat University
Chulalongkorn University
Thepsatri Rajabhat University
RMUTR, Bophit Phimuk Chakkrawat
Campus
Chulalongkorn University
Prince of Songkla University (Pattani)
Khon Kaen University
Chiang Mai University
Thammasat University
Burapha University
Stamford International University
Kanchanaburi Rajabhat University
Rangsit University

Asst. Prof. Dr. Asadayuth Chusri
Asst. Prof. Dr. Nisakorn Thongnork
Asst. Prof. Prawpan Pholboon
Asst. Prof. Saranya Kongjit
Dr. Poranee Pinunsottikul
Dr. Wanwisa Kunpattaranirun
Dr. Weerayuth Podsatiangool
Dr. Sakesit Paksee
Lecturer Atchara Hotarapavanon

* Retired government officials

Editor's Note	iv
<i>Tasanee Methapisit</i>	
Research Papers	
Alienation Reflected through the Character of the Bear in Hiromi Kawakami's Short Story <i>Kamisama</i> (The God of Bears)	2
<i>Nanchaya Mahakhan</i>	
Strategy for Representing Animals in Zeami's Noh Plays	23
<i>Winai Jamornsuriya</i>	
Japanese Denim: From Replica to a Soft Power Resource	38
<i>Jintavat Sirirat</i>	
Naming of Izakaya Japanese Restaurants in Bangkok	54
<i>Sawannee Phonimjang and Tawat Khamthongthip</i>	
An Investigation into Japanese Reading Anxiety and Japanese Reading Strategies in Beginner Learners: The Case of Non-Japanese Major Students	72
<i>Pornrat Yenjai and Hitomi YAMAGUCHI</i>	
Intentional Intermediate Vocabulary Instruction through Vocabulary Awareness and Reading Proficiency: A Case Study of Thai Japanese Learners	88
<i>Natthira Tuptim</i>	
The Development of Reading Comprehension and Information Transfer through Translation Writing among Japanese Major Students	108
<i>Thanyarat Sanguansri</i>	
Cross-Cultural Work Adjustment of Japanese and Communication Graduates, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University	120
<i>Saowalak Sarapong</i>	
Youth Language as an Interactional Resource in Japanese L2 Interaction: A Conversation Analytic Study of International Students	138
<i>Soichi Tanaka</i>	
Integrating Literary Texts into Japanese Language Education: A Literature-Based Approach to Fostering Critical Thinking	154
<i>Yoko Kanome</i>	
An Analysis of Japanese Four-Character Idiomatic Compounds (Yojijukugo) Containing Animal Terms from the Perspective of Sustainable Development	170
<i>Napasin Plaengsorn</i>	